

MIKROREGIÓN SEKČOV - TOPĽA

Mikroregión Sekčov - Topľa

Vydavateľ: Tlačiareň Svidnícka pre obec Raslavice, 2013

Zostavovateľ a editor: ARDE, s.r.o.

Informácie a podklady poskytli:

Abrahámovce – Juraj REMETA
 Bartošovce – Ing. Štefan ŠINAL
 Brezov – Ing. Juraj HORVÁT
 Buclovany – Ing. Milan ROJ
 Fričkovce – Ing. Matej STRAKA
 Hankovce – Ján GREGA - JAKUB
 Harhaj – Anna UHRÍNOVÁ
 Hertník – Ing. Jozef KAPEC
 Hervartov – Miroslav MACKANIČ
 Janovce – Lubomír KUNDRÁT
 Janovce v stredoveku - Pavol Hudáček
 Kľušov – Jozef VALKO
 Kobylky – Ing. Jozef ŠOLTYS
 Kochanovce – Ing. Marian MICHALOV
 Koprivnica – Ing. Peter KRUPA
 Lascov – Vladimír KOSTÁR
 Lopúchov – Ing. František PALKO
 Lukavica – Mgr. Alena VOLANSKÁ - MARTIČEKOVÁ
 Marhaň – Jozef KUZIAK
 Nižná Voľa – Ing. Marcel KAŠČÁK
 Oľšavce – Slavomír HAVÍR
 Osikov – Stanislav BIROŠ
 Raslavice – Ing. Anton LAMANEC
 Rešov – Ivan HVAŤ a Ing. Helena JAMROŠKOVIČOVÁ
 Richvald – Ing. Anna FOLTOVÁ
 Stulany – Mgr. Hedviga BILLÁ
 Šiba – Stanislav BALAZ
 Tročany – Ing. František ČULÁK
 Vaniškovce – Marcel KVOKAČKA
 Vyšná Voľa – Mária KMECOVÁ
 Výšný Kručov – Emília NOVOTNÁ

Fotografie: Archívy autorov a editorov.

Pavol Delej, František Hvizda, Ladislav Lukáč, Slavomír Macek, Ing. Vladimír Droblienka
 Historické fotografie drevených kostolíkov Floriana Zapletala z archívu
 Mikuláša Mušinku

Jazyková korektúra: Mgr. Martin Müller

Tento projekt je spolufinancovaný Európskou úniou
 z Európskeho fondu regionálneho rozvoja: „Investícia do Vašej budúcnosti“

Výroba: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.

ISBN 978-80-89392-82-7

OBSAH

Horný Šariš	5
Združenie obcí mikroregiónu Sekčov – Topľa	7
Obec ABRAHÁMOVCE	12
Obec BARTOŠOVCE	17
Obec BREZOV	21
Obec BUCLOVANY	27
Obec FRIČKOVCE	30
Obec HANKOVCE	36
Obec HARHAJ	41
Obec HERTNÍK	43
Obec HERVARTOV	56
Obec JANOVCE	64
Janovce v stredoveku	76
Obec KĽUŠOV	102
Obec KOBLY	109
Obec KOCHANOVCE	117
Obec KOPRIVNICA	119
Obec LASCOV	124
Obec LOPÚCHOV	127
Obec LUKAVICA	133
Obec MARHAŇ	136
Hornošarišská nedeľa	141
Obec NIŽNÁ VOĽA	143
Obec OĽŠAVCE	147
Obec OSIKOV	148
Obec RASLAVICE	152
Šarišské slávnosti piesní a tancov Raslavice	173
Obec REŠOV	175
Obec RICHVALD	181
Obec STULANY	191

Obec ŠIBA	195
Obec TROČANY	200
Obec VANIŠKOVCE	205
Obec VYŠNÁ VOLA	208
Obec VYŠNÝ KRUČOV	212
Cykloturistika	216
Lyžiarske trasy - zimná turistika na bežkách	230

HORNÝ ŠARIŠ

Mikroregión sa dotýka na severe mesta Bardejov, na východe mesta Svidník, na juhu mesta Giraltovce. Rozprestiera v povodí riek Sekčov a Topľa a je geograficky tvorený obcami v okrese Bardejov. Je súčasťou Prešovského samosprávneho kraja (PSK), časti, ktorá je ako prirodzený región známa pod názvom Horný Šariš. Celý mikroregión je lemovaný na juhu cestou E371, zo severu cestou č. 77, na ktorej leží stredisková obec Zborov, a zo západu cestou č. 545, na ktorej leží aj stredisková obec Raslavice.

Jedinečnosti regiónu Horný Šariš

Vypovedať na priestore vymedzenom touto publikáciou všetko o dejinách a špecifikách regiónu, ktorý je všeobecne nazývaný ako Horný Šariš, nie je možné. Aj napriek tomu, že ide o región, ktorý na rozdiel od iných regiónov Slovenska nemá jednu dominantu alebo špecifikum, ktoré by ho jednoznačne definovali (ako napríklad Spiš so svojím Spišským hradom či Vysokými Tatrami, alebo Liptov z Jánošíkom alebo vodným dielom Liptovská Mara), nemôžeme povedať, že by šlo o región marginalizovaný či zaostalý. Neplatí to minimálne v rovine kultúrnej, historickej alebo v rovine prírodných podmienok.

Medzi najtypickejšie prvky Horného Šariša, ktoré ho najviac charakterizujú patrí jednoznačne pestrosť a variabilita. Tento región ako máloktorý iný na Slovensku zahŕňa v sebe dlhodobú prítomnosť a spolužitie rôznych kultúr, ktoré sa výrazným a neoddiskutovateľným spôsobom zapísali do jeho dejín, kultúry, jazyka, architektúry a sú jasne viditeľné aj do dnešných dní. Práve v oblasti Horného Šariša prebieha hranica medzi východnou a západnou Európou. Z náboženského hľadiska tu prebieha hranica medzi východnou a západnou kresťanskou cirkvou – pravoslávni, gréckokatolíci, rímskokatolíci či evanjelici. Ide o región, v ktorom sa už od nepamäti stretávajú rôzne národnosti – do dnešných dní tu vedľa seba žijú Slováci, Rusíni, Ukrajinci, Rómovia a v minulosti taktiež Nemci, Židia a Poliaci a i.

Jedným z najvizuálnejších prejavov práve tejto pestrosti a variability sú sakrálné pamiatky, t. j. aj drevené kostolíky. V minulosti ich na Slovensku bolo zdokumentovaných vyše 300, avšak do dnešných dní sa ich zachovalo len okolo 50. V roku 1968 bolo 27 z nich vyhlásených za

národnú kultúrnu pamiatku (následne k nim pribudli ešte ďalšie dva) a v roku 2008 bolo 8 z nich zapísaných dokonca do zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Veľká časť z týchto drevených kostolíkov sa nachádza práve v regióne Horného Šariša.

Jeden z najstarších drevených kostolíkov zapísaných do spomínaného zoznamu UNESCO sa nachádza v obci Hervartov. Ide o rímskokatolícky gotický kostol zasvätený sv. Františkovi z Assisi postavený bol okolo roku 1500. Medzi ďalšie patria gréckokatolícke kostolíky, ako Kostol sv. Mikuláša v obci Frička z 18. storočia, Kostolík Panny Márie z roku 1763 z Jedlinky, rovnomený kostolík zo 17. storočia z obce Kožany, Kostolík sv. Lukáša z roku 1826 z obce Krivé, Kostolík sv. Kozmu a Damiana z roku 1708 – 1709, ktorý sa nachádza v časti Venecie obce Lukov a Kostolík sv. Lukáša z roku 1739 v obci Tročany.

Ďalšie dva kostolíky z tohto regiónu nezapísané do zoznamu národných kultúrnych pamiatok boli prevezené do skanzenu v Bardejovských Kúpeľoch. Z obce Zboj bol v roku 1967 prenesený kostolík troch hierarchov (sv. Ján Zlatoústý, sv. Bazil Veľký a sv. Gregor Naziansky) postavený v roku 1766 a drevený Kostolík Ochrany Bohorodičky z roku 1730, ktorý bol prenesený z obce Mikulášová ešte v roku 1931.

Všetky drevené kostolíky tvoria typické stavby tzv. lemkovského typu (postupné znižovanie výšky jednotlivých veží, pričom vstupná veža alebo zvonica je najvyššia a postupne smerom k oltárnej časti chrámu sa znižuje). O drevené kostolíky sa už v minulosti zaujímali mnohí odborníci. Jedným z nich bol aj český fotograf a umenovec Florián Zapletal, ktorý v rokoch 1919 – 1926 realizoval niekoľko výskumných ciest na Zakarpatsko a východné Slovensko. V jeho pozostalosti sa zachovalo viac ako 700 sklenených negatívov prevažne drevených kostolíkov, medzi ktorými sú aj unikátne zábery z Horného Šariša. Práve tieto tvoria obrazovú časť tohto krátkeho príspevku.

Podobných drahokamov, ktorými sa tento región môže pýšiť, nájdeme podstatne viac. Sú medzi nimi historické a umelecké pamiatky, osobnosti, prírodné zaujímavosti, unikátne ľudové zvyky a tradície.

ZDRUŽENIE OBCÍ MIKROREGIÓNU SEKČOV – TOPLA

Obce mikroregiónu: Abrahámovce, Bartošovce, Brezov, Buclovany, Fričkovce, Hankovce, Harhaj, Hertník, Hervartov, Janovce, Kľušov, Kobyly, Kochanovce, Koprivnica, Lascov, Lopúchov, Lukavica, Marhaň, Nižná Vôľa, Oľšavce, Osikov, Raslavice, Rešov, Richvald, Stulany, Šiba, Tročany, Vaniškovce, Vyšný Kručov, Vyšná Voľa.

V mikroregióne žije cca 18 400 obyvateľov, sčasti je zastúpený aj rómym etnikom.

Poloha

Z pohľadu celého Slovenska sa mikroregión Sekčov – Topľa nachádza na severojužnom ťahu medzi poľskou a maďarskou hranicou, severne od krajskej metropoly Prešov.

Mikroregión sa rozprestiera v Ondavskej vrchovine, s najvyšším vrcholom Kačalová (676 m n. m.), zo západu doň zasahujú výbežky pohoria Čergov s najvyšším vrcholom Čergov (1049 m n. m.) a Minčol (1155 m n. m.), z juhovýchodnej strany ho ohraničuje pohorie Medzihorie.

Mikroregión sa dotýka na severe mesta Bardejov, na východe mesta Svidník, na juhu mesta Giraltovce. Mikroregión sa rozprestiera v povodí riek Sekčov a Topľa a je geograficky tvorený 30 obcami prevažne v okrese Bardejov. Je súčasťou Prešovského samosprávneho kraja (PSK), časti, ktorá je ako prirodzený región známa pod názvom Horný Šariš. Celý mikroregión je lemovaný na juhu cestou E371, zo severu cestou č. 77, na ktorej leží stredisková obec Zborov, a zo západu cestou č. 545, na ktorej leží aj stredisková obec Raslavice.

História a zaujímavosti

Brezov: sídlo rímskokatolíckej farnosti

Fričkovce: v minulosti tu boli vybudované pivnice, ktoré slúžili na uskladňovanie vína prevážaného z Maďarska do Poľska.

Hankovce: sídlo rímskokatolíckej farnosti. V Hankovciach bola odkrytá pastierska mohyla na najvyššom mieste, navrhovaná z kameňa, ktoré museli na ňu privážať odtiaľ, kde bolo, pretože v tomto lesnatom teréne – na mieste odpočinku pravdepodobne nejakého hodnostára pastierskeho ľudu, ktorý sem prišiel z Černómoria – sa kameň nikdy nenachádzal. Mohyla v Hankovciach je jednou z takmer dvoch tisíc mohýl

tohto typu, ktoré sa v rámci európskeho územia zachovali iba na severovýchodnom Slovensku. Stavali ich pastierske kmene, nositelia kultúry so šnúrovou keramikou, považovaní za najstarších Praindoeuropánov.

Hertník: renesančný kaštieľ postavený na mieste niekdajšieho hrádku. Po rozsiahlejšej rekonštrukcii slúži ako sociálny ústav pre deti a mládež. V obci sa nachádza domov dôchodcov a turistická ubytovňa. Spolu s obcami Osikov, Fričkovce, Šiba a Hervartov je súčasťou turistických trás v pohorí Čergov.

Hervartov: obec je známa existenciou najstaršieho dreveného kostolíka – rímskokatolíckeho Kostola sv. Františka z Assisi zapísaného do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. V obci pôsobia viacerí remeselníci, prevažne šindliari.

Kobyly: v katastri obce bol nájdený mohylník na tzv. Kobylskej hore svedčiaci o osídlení kraja už okolo r. 2000 pr. Kr. Obec je sídlom rímskokatolíckeho farského úradu.

Koprivnica: sídlo rímskokatolíckej farnosti. V obci sa nachádzala kúria a krypta panovníka Dežöfiho.

Lopúchov: sídlo farnosti ev. cirkvi a. v.

Marhaň: V obci sa nachádza sídlo evanjelickej farnosti a. v., historicky zaujímavý je kaštieľ a hrobka panovníkov Dežöfiovcov, ďalej sa v obci nachádzajú aj 3 rybníky s chovom rýb, ktoré sú navštevované najmä príležitostnými rybármi – turistami. V obci pôsobí ženská folklórna spevácka skupina.

Osikov: renesančný kostol z roku 1612 s „husitskou vežou“ (ukončená tzv. lastovičím chvostom – štítkovou atikou) a renesančný kalich z roku 1545. Z histórie je obec známa výrobou šindľov a košíkárstvom. Zároveň je obec sídlom rímskokatolíckeho farského úradu.

Raslavice: k historickým a kultúrnym zaujímavostiam patrí bývalý farský kostol z pol. 13. storočia v časti Nižné Raslavice, v súčasnosti evanjelický kostol, ďalej horný kaštieľ z pol. 17. storočia, v súčasnosti Kláštor sv. Jozefa, dolný kaštieľ postavený v klasicistickom slohu z pol. 19. storočia (kultúrna pamiatka), židovská synagóga a Galéria ľudového umenia Šariša. V obci pôsobí najstaršia dedinská folklórna skupina na Slovensku Raslavičan, prírodný amfiteáter je každoročne v mesiaci jún dejiskom Šarišských slávností piesní. K významným osobnostiam obce od 18. až do začiatku 20. storočia patria Msgr. Jozef Fogarassy-Zúbek – farár a pápež-

ský komorník, Benjamin Winkler – mineralóg a geológ, MUDr. Mikuláš Atlas – publicista a lekár, zakladateľ Bardejovských Kúpeľov.

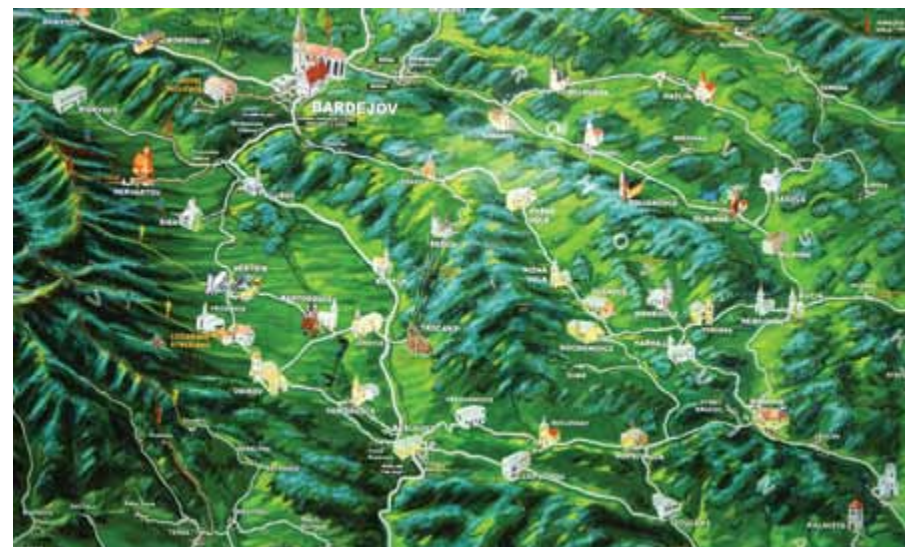
Richvald: v katastri nájdený kamenný sekeromlat z obdobia neolitu. Drevený dom Jána Vajdu sa nachádza v skanzene v Bardejovských Kúpeľoch. Diela rezbára Andreja Hankovského nájdeme v zbierkach Slovenskej národnej galérie, Slovenského národného múzea a Šarišského múzea v Bardejove. Zároveň je sídlom farských úradov: rímskokatolíckeho aj evanjelického a. v.

Šiba: v obci pôsobí umelecký keramikár Marek Kovaľ, ktorý sa zaoberá výrobou umeleckej úžitkovej keramiky a rôznych atypických výrobkov z hlíny.

Tročany: drevený Kostol sv. Lukáša Evanjelistu z roku 1739 je národná kultúrna pamiatka.

Mikroregión Sekčov – Topľa disponuje dobrými východiskami pre postupné rozširovanie cykloturistiky, najmä vo vzťahu k blízkym mestám Prešov, Bardejov, Giraltovce, Svidník. Po dobudovaní základnej infraštruktúry pre viacdňové pobyty v prípade cykloturistiky môžeme dokonca uvažovať aj o potenciálnych trhoch (nadregionálnych).

Minerálne pramene s malou výdatnosťou sa nachádzajú v obciach Abrahámovce, Koprivnica, Olšavce a Tročany. Významným faktorom pre rozvoj cestovného ruchu je Čergovské pohorie.

Národná kultúrna pamiatka – rímskokatolícky drevený Kostol sv. Františka z Assisi je v súčasnosti využívaný v pôvodnej funkcii na liturgické účely rímskokatolíckej cirkvi. Zároveň, ako pamiatka svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, je využívaný aj ako exponát na vzdelávacie účely, poznávacie účely v rámci cestovného ruchu a na špecifické kultúrne podujatia (koncerty).

Budova dreveného kostola sa nachádza v centre obce Hervartov, na námestí pri potoku. Je to výnimočná drevená budova, ktorá urbanistickej aj architektonicky dominuje celej obci.

Kostol sv. Františka z Assisi pochádza z 15. storočia a reprezentuje najstarší typ drevených kostolov na Slovensku. Hmotovo-objemová skladba kostola opakuje skladbu kamenných kostolov neskorého stredoveku. Skladá sa z dvoch častí – veže a pozdĺžnej lode s polygonálnym sanktuáriom. V hmote kostola sa ukrýva aj sakristia a podvežie. Kostol má zreteľne gotický charakter.

Hlavným stavebným materiálom je drevo červeného smreka. Konštrukcia obvodových stien je zrubová, v exteriéri opláštená zvislým dre-

veným doštením. Priestor hlavnej lode je prekrytý plochým došteným zákľapom, priestor sanktuária prekryva drevená rebrová klenba dreveným došteným zákľapom kopírujúcim rebrá klenby tak, že sa rebrá v interiéri priznávajú. Podlaha je z nepravidelných kamenných tabúl.

Veža – zvonica – je postavená v osi hlavnej lode oproti sanktuáriu tak, že v podveží vytvára vstupný priestor do kostola. Veža v tvare ostrého zrezaného ihlana nesie kletku samotnej zvonice, ktorú prekryva vrcholový, približne rovnostranný ihlan v špici prekrytý dvojistou kužeľovou strieškou. Konštrukcia veže je staticky nezávislá vzhľadom na nosné zrubové steny lode kostola: je stĺpiková, rámovej konštrukcie, tvarovo stužená a výškovo stabilizovaná vloženými horizontálnymi podlažiami, ktoré sú medzi sebou spojené strmým dreveným rebríkovým schodiskom. Z exteriérovej strany sú šikmé steny veže opláštené šindľovou krytinou, zvonová kletka je opláštená zvislým doštením.

V interiéri kostola sú vzácne nástenné maľby zrealizované na hladkých stenách obvodových zrubových stien v niekoľkých etapách – od konca 15. storočia do 18. storočia. Objekt bol v priebehu 19. a 20. storočia niekoľko ráz čiastočne reštaurovaný a obnovovaný. Dnešná podoba interiéru nesie znaky posledných úprav z rokov 1976 a zo začiatku 90. rokov minulého storočia. Okolie kostola je upravené, areál je obohnaný múrom z lomového kameňa, ktorý je tiež predmetom pamiatkovej ochrany.

OBEC ABRAHÁMOVCE

Podobne, ako v prípade väčšiny slovenských obcí, ani rok založenia Abrahámoviec nepoznáme. Prvá písomná správa pochádza síce z roku 1427, v chotári sa však nachádzajú pamiatky, ktoré svedčia o oveľa staršom osídlení.

Najstaršou pamiatkou svedčiacou o dávnom osídlení dnešného chotára Abrahámoviec je archeologická lokalita – eneolitická mohyla. Má priemer 18 m, je vysoká 170 cm, lokalizovaná na vrchu Prilasek, severozápadne od obce, pri križovatke lesných ciest, na juhozápad od kóty 490. Patrí k najväčším mohylám na východnom Slovensku. Východoslovenské mohyly sa zistili v katastroch asi 50 obcí severovýchodného Slovenska a zachovalo sa ich okolo 300. Preskúmalo sa ich asi len 50, jednou z nepreskúmaných je i mohyla abrahámovská.

Mohyly sa ťahajú po horských hrebeňoch v nadmorskej výške od 181 do 585 m n. m., osamelo i v skupinách. Abrahámovská mohyla patrí k osamelým mohylám a jej veľkosť by mohla svedčiť, že v nej bol pochovaný významný predstaviteľ pastiersko-roľníckeho ľudu, ktorý žil na tomto území asi pred 4000 rokmi. Významný slovenský archeológ Vojtech Budinský-Krička ich zaraďuje do obdobia rokov 1990 – 1800 pr. Kr. Obyvatelia, ktorí budovali takéto mohyly svojim mŕtvym, žili na sklonku kamennej doby a na začiatku bronzovej doby. Podľa spracovania a zdobenia keramiky toto obdobie nazývame aj kultúrou šnúrovej keramiky.

Slovanské osídlenie oblasti dnešných Abrahámoviec sa predpokladá už pred 11. storočím. V katastrálnej mape z roku 1845 sa v chotári obce uvádza názov Pod varhegy. Svedčí tu o tom, že tu bolo slovanské hradisko. Ferdinand Uličný predpokladá, že existovalo už pred 11. – 12. storočím.

Listina z roku 1345, v ktorej sa vyčleňuje chotár Raslavíc a susedných obcí, už vymedzuje aj hranicu chotára Abrahámoviec, hoci názov obce vyslovene neuvádza. Beňko spája počiatok Abrahámoviec s kopaňicami Lezami. Najstaršia priama správa o Abrahámovciach je z roku 1427. V tejto listine sa uvádza pod názvom Abranfalus, v neskorších správach aj ako Abran, Abrahám (názov Abrahámovce sa spomína prvýkrát v roku 1786). Predpokladá sa, že názov obce korení v slovanskom osobnom mene Obran. Tvar Abrahám sa vyskytuje len od polovice 16.

storočia. F. Uličný ho považuje za prispôsobeninu pôvodného, vtedy už nejasného názvu k biblickému menu Abrahám. Zmenu názvu zaiste motivovala aj potreba názvoslovne odlíšiť túto dedinu od Abranoviec v strednom Šariši. Ich pôvodné slovanské názvy boli totožné.

Predpokladá sa, že Abrahámovce už od 13. storočia patrili zemanom z Raslavíc. Nepretržite tu žilo len poddanské obyvateľstvo. Z prvej listiny z roku 1427 vyplýva, že obec bola zdanená od 23 port, to znamená, že patrila k stredne veľkým dedinám. Neskôr však tunajší poddaní stratili väčšinu polí a znižoval sa aj počet domácností. V roku 1588 bola obec zdanená len od 2 port, v roku 1600 tu bolo už len 12 poddanských domov. Medzi zemianskymi rodmi, ktorým obec patrila, sa spomínajú Segnegovci, Raslavickí (v 17. stor.), Vayovci (v 18. stor.).

V roku 1787 mala obec 27 domov a 186 obyvateľov, v roku 1828 49 domov a 381 obyvateľov. V druhej polovici 19. storočia počet obyvateľov znova poklesol (1880 – 280 obyvateľov), počet 300 prevýšil až v roku 1940 (313 obyvateľov).

Chotár obce Abrahámovce susedí s obcami: Raslavice, Buclovany a Tročany, ktoré sú svojimi chotármi podobné abrahámovskému. Celková rozloha chotára je 560 ha. Chotár je charakteristickou pahorkatinou, ktorá je z 1/3 pokrytá lesným porastom, v ktorom sa nachádzajú väčšinou borovice, smrek, buky, lieska a v malom množstve hrab. Je to typický porast tohto kraja s ďalšími listnatými porastmi jelše, osiky, topoľa a iných listnatých kultúr, ktoré sa vyskytujú v menšom množstve. Cez chotár Abrahámoviec preteká malá riečka Lipnička, ktorá vie byť pri dažďoch veľmi nepríjemnou a mení sa doslova na divú rieku. Z poľnohospodárskych plodín sa nedá hovoriť o prevahe niektorej, hoci obilniny vzhľadom na ich dôležitosť pre obživu obyvateľstva boli na prvom mieste. Ďalej to boli aj sú poľnohospodárske produkty, ktoré ľudia potrebovali pre chovné a úžitkové zvieratá a v neposlednej miere ako produkty obchodnej výmeny za priemyselné tovary.

Vzhľadom na to, že materiály obecnej kroniky sa od jej založenia v roku 1934 do dneška nezachovali, história obce sa skúma postupne, aj to zväčša až od roku 1945, keď nastala zmena štátneho zriadenia i systému života.

Útrapy vojny sa obce výrazne nedotkli, vzhľadom na to, že os frontu bola mimo našej obce a partizánska činnosť sa obce dotkla len okrajovo v malom rozsahu. Počas vojny zahynuli dvaja občania Abrahámoviec – Andrej Gajdoš a Ján Balaščík.

OBYVATELSTVO

V roku 1945 po skončení vojny bolo v obci celkom 315 obyvateľov, z ktorých len dvaja pracovali mimo poľnohospodárstva. Tými dvomi boli miestny učiteľ a farár. Obyvateľstvo bolo slovenskej národnosti. Postupom času sa počet obyvateľstva zvyšoval. Obyvatelia obce sa živili prevažne poľnohospodárstvom, prví vyučení remeselníci a študenti sa objavujú až po roku 1920. Nemáme doklad o tom, že by v čase Uhorska bola v Abrahámovciach škola. V roku 1919 bola zriadená škola v kaštieli pri evanjelickej zvonici. Medzi prvými učiteľmi pôsobiacimi v obci sa spomínajú Sýkora (z Bardejova) a Podlesná. V roku 1928 bola postavená nová škola v Buclovanoch, abrahámovské deti potom chodili až do roku 1931 tam. Ako učiteľ tam pôsobil Ján Bomba. 5. 10. 1931 sa v gazdovskom dome u p. Novotného znova zriadila učebňa v Abrahámovciach a ujala sa myšlienka vybudovať v obci novú školu. Do otvorenia novej školy pôsobili ako učitelia František Capák zo Zlatej Idky, Anton Šišák z Liptovského Mikuláša a Miloslav Piovarči z Vyšnej Boce.

Stavbou novej školy bol poverený v roku 1933 majster Ján Harich z Raslavíc. V roku 1934 bola škola uvedená do prevádzky (v čase richtárskej funkcie Jána Chovanca). V novej škole učili František Horský zo Spišskej Novej Vsi, p. Onderiková-Pergerová z Raslavíc, Mikuláš Tokarský z Bardejova, p. Guba a p. Katuščáková.

Prví remeselníci v obci boli domáci samoukovia. Jozef Chovanec robil kolesá na vozy a krosná na tkanie. Ján Kmecík pôsobil ako kováč, vedel však urobiť aj stroj na pradenie lanu, vyrábal aj umelecké veci zo železa a dreva (pochádzal z Buclovian). Juraj Kračinovský z Lopúchova sa venoval kováčstvu.

Prvým vyučeným remeselníkom v obci bol Ján Chovanec (obuvník) – vyučil sa okolo roku 1921 v Prešove, v roku 1924 odišiel do Argentíny. Po ňom sa vyučil Jozef Timko kováčskemu remeslu, v roku 1940 sa Jozef Chovanec vyučil krajčírskemu remeslu.

Po vojne sa výrazne zvyšuje počet obyvateľstva. V prvých piatich po-vojnových rokoch o 25, neskôršie vďaka možnosti lepšieho zárobku sa v desaťročných intervaloch počet obyvateľov obce zvyšuje v priemere o 35, a tak koncom roka 1980 má obec 420 obyvateľov. Výrazne sa zvyšuje aj životná úroveň ľudí. Dobré pracovné príležitosti najmä na miestnom JRD dávali záruku spokojného života so zabezpečením najdôležitejších životných potrieb. Koncom roka 1980 pracovalo zo 420

obyvateľov na miestnom JRD 295 ľudí.

Ak porovnáваме rok 1980 s rokom 1950, výstavba rodinných domov rapidne stúpala. Kým v roku 1950 boli v obci postavené tri rodinné domy, v roku 1960 to bolo 44 rodinných domov, v roku 1970 69 domov, v roku 1980 už 71 rodinných domov. Aj zariadenia týchto domov sa rýchlo modernizovali. Stúpala najmä nákup chladničiek, práčok, ale i rádií a televízorov. Koncom roka 1980 bolo v dedine už 48 rádií, 63 televízorov, 62 chladničiek a 29 osobných áut. V päťdesiatych rokoch to boli len 4 rádiá a nič viac. Rapidne sa zvyšuje aj počet študujúcej mládeže. V roku 1950 navštevoval strednú školu jeden občan našej obce. Koncom roka 1980 to bolo 24 mladých ľudí na stredných školách a 10 na vysokých školách.

Do súpisu pamiatok zapísaných do štátneho zoznamu na základe Školskej a kultúrnej komisie ONV v Bardejove č. 183/1963 zo dňa 7. 3. 1963 boli zaradené: eneolitická mohyla, roľnícky dom Andreja Ondisa a kováčska dielňa Juraja Kračinovského. Kováčsku dielňu môžu dnes záujemcovia obdivovať v bardejovskom skanzene. Vzácnou pamiatkou je i rímskokatolícky Kostol sv. Anny – najstaršia zachovaná stavba v obci. Nevie sa, kto a kedy ho postavil. Avšak z dekrétu kanonickej vizitácie raslavickej farnosti z roku 1813 vyplýva, že to muselo byť ešte pred reformáciou. V tom čase bol opatrený dvoma zvonmi, jedným asi z roku 1600, a druhým z obdobia okolo roku 1700.

Prvým predsedom JRD v obci bol Ján Chovanec, ktorý viedol družstvo dva roky do konca 1960. Na jeho miesto nastúpil Ján Kuruc, ktorý viedol družstvo jeden rok. Skoro na 15 rokov sa potom vedenia ujal

skúsený odborník Juraj Novotný, ktorý viedol družstvo až do zlúčenia s JRD Zlatý klas v Raslaviciach.

V obci sa viackrát vďaka miestnym ochotníkom úspešne realizovali divadelné predstavenia.

Samostatnou kapitolou v kultúrnej oblasti je práca našich žien, ktoré sa zaoberajú ľudovou výšivkou a tkaním pekných kobercov s ľudovým vzorom, v súčasnosti veľmi žiadaných. Sú to najmä výšivky vrchného oblečenia na sviatočné príležitosti.

OSTATNÉ UDALOSTI

Obec bola elektrifikovaná v roku 1946. Autobusové spojenie bolo do obce zavedené v roku 1953, telefón v roku 1954. V rokoch 1920 a 1942 postihli obec povodne.

HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ HASIČSTVA

V roku 1894 boli Abrahámovce v rámci organizačnej štruktúry hasičstva zaradené pod XXX. Raslavickú stotinu, veliteľom ktorej bol statkár Balamér Dežöfi z Abrahámoviec. V samotnej obci čata hasičov založená nebola. Najstarší údaj o existencii DHZ je z roku 1929, keď zbor dostal finančnú podporu od Okresnej hasičskej jednoty v Bardejove. V roku 1944 mal zbor 16 členov, veliteľom bol Ján Kuruc, jeho zástupcom Andrej Adamko, tajomníkom Ján Matys a pokladníkom Ján Kmec. Na hasenie požiarov používali ručnú striekačku. V roku 1948 mal DHZ 20 členov. Výbor tvorili: predseda Štefan Chovanec, podpredseda Ján Kmec, tajomník Ján Marcinek a pokladník Ján Haľža. Po reorganizácii v roku 1953 boli do výboru zvolení: predseda a veliteľ Ján Remeta, podpredseda Andrej Marcinek, tajomník Tomáš Novotný ml. a strojník Ján Marcinek. V roku 1958 získal zbor 24 členov PD VP III. stupňa. Medzi dlhoročných funkcionárov DHZ patrili Ján Remeta, ktorý bol predsedom v rokoch 1953 – 1963, Ján Balaščík (predsedom v rokoch 1967 – 1972), Ján Podlesný, Tomáš Novotný a v súčasnosti Ján Sabol. Funkciu veliteľa zastávali Štefan Kohút, Tomáš Kuruc, Milan Novotný a toho času Peter Novotný. Tomáš Novotný je od roku 1999 nositeľom medaily Za mimoriadne zásluhy.

Obecný úrad, Abrahámovce 26, 086 41 Raslavice

Tel: 054/479 22 25

Email: obecabrahamovce@amdsl.sk

OBEC BARTOŠOVCE

Malebnú dedinu Bartošovce nájdeme v regióne Šariš, na polceste medzi historickými mestami Bardejov a Prešov. Leží v nadmorskej výške okolo 355 m n. m. v Bartošovskej kotline, neďaleko Čergovského pohoria. Jej zemepisné súradnice sú 49°11'47" S 21°16'34"V. Rozloha katastrálneho územia je 11,23 km² (1 123 ha). Hustota obyvateľstva: 719,64 obyv./km².

Obec susedí s katastrálnym územím obcí Hertník, Šiba, Kobylky, Fričkovce, Osikov, Vaniškovce a Janovce. Dedinou pretekajú dva potoky Sekčov a Vieska..

Najstaršia priama správa o obci pochádza z roku 1408. O existencii dediny a jej chotára však nepriamo, ale nepochybne svedčí, že pri vymedzovaní chotára Vaniškoviec v roku 1374 sa spomína Bartošovský potok. Pre úrodné pôdy a blízkosť Bardejova sa tu usadili statkári, ktorí tu vybudovali majer s chovom hovädzieho dobytku, pestovaním poľnohospodárskych plodín a výrobou múky. Nachádzali sa tu dva mlyny – vyšný a nižný. Aj preto sa obec dodnes delí na časti *Vyšný mlyn*, *Nižný mlyn* a *Podstavenec*.

V písomnostiach z 15. – 16. storočia sa Bartošovce vyskytujú pravidelne pod maďarským názvom, slovenský názov sa uvádza len výnimočne, napr. v roku 1472, aj to v liste poľského kapitána. Maďarský názov Bartosfalua typologicky patrí k názvom zemianskych rodín. Z toho možno usúdiť, že dedina vznikla z iniciatívy zemana Bartoša v druhej polovici 13. až začiatkom 14. storočia. Ak pripúšťame taký pôvod obce, je potrebné tiež pripustiť, že sa tu v 14. storočí usadili noví obyvatelia užívajúci „zákupné“ právo. O takomto vývine svedčí sídlisková veľkosť Bartošoviec okolo roku 1427, lebo tu bolo vyše 50 sedliackych domov. Bartošovce boli najväčšou a najdôležitejšou dedinou panstva, ktoré v 15. – 16. storočí nazývali bartošovské panstvo. Už v 15. storočí tu bola kúria, resp. kaštieľ, dom správcu a majerské budovy. Bartošovské panstvo v 14. storočí a prvej polovici 15. storočia patrilo šľachticom z Perína, neskôr Zápoľskovcom a do polovice 16. storočia Baranovcom. V druhej polovici 16. storočia boli jeho vlastníkami Bornemisovci. Okrem Bartošoviec k panstvu v 14. – 15. storočí patrili dediny Osikov, Hertník, Šiba, Kľušov, Hervartov, Richvald a Krivé, po väčšinu 16. storočia už len Bartošovce.

Po najväčšom rozmachu panstva v 15. storočí sa neskôr sídlisko zmenšovalo v dôsledku odsťahovania sa poddaných, ale aj po pustošení poľským vojskom v roku 1472 a 1492. Zdanenie sedliackych domácností

v rokoch 1543, 1567 a 1588 od 7, 4, 5 a 3 port bolo dôsledkom ich úbytku a schudobnenia. V roku 1567 tu hospodáril iba 8 domácností, 2 na celých, 4 na polovičných a 2 na štvrtinových usadlostiach. Vzrástol počet želiarskych domácností. V rokoch 1543, 1567 a 1588 ich bolo 14, 16 a 9. V roku 1600 tu stálo 36 poddanských domov. Sídlisko dopĺňal kaštieľ, mlyn, majerské budovy, kostol, fara a škola. Koncom 16. storočia boli Bartošovce veľkou dedinou s prevažne poddanským obyvateľstvom. Okrem neho tu žila rodina feudálneho pána, prípadne jeho správcu panstva a osadenstvo fary. V 17. storočí tu vznikla škridliareň spolu s tehliarňou ... preslávená v celej východnej oblasti monarchie. Spolu s obcou Kurima tvorili Bartošovce až do 19. storočia hlavné centrá Bardejovského okresu.

V súčasnosti sú Bartošovce modernou obcou so 720 obyvateľmi. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol, základná škola, materská škola, predajňa potravín, pohostinstvo, reštaurácia s ubytovaním, stavebná a drevárska firma, autoservis, autoklampiarstvo a poľnohospodárske družstvo. Obec má vybudovanú kompletnú infraštruktúru, futbalové ihrisko a prírodný amfiteáter, ktorý slúži na usporiadanie Slávností Bartošovskej kotliny.

Pôsobí tu dobrovoľný hasičský zbor, spolok Slovenského červeného kríža, Klub darcov krvi pri SČK, Slovenský zväz žien, TJ Čerhov Bartošovce, dedinská folklórna skupina Bartošovčan a folklórny súbor Bartošovské dzifčatá a parobci.

Kostol zasvätený narodeniu Panny Márie je národnou kultúrnou pamiatkou, jeho história siaha do pätnásteho storočia.

Súčasný kostol bol stavaný v rokoch 1610 – 1612. Má gotickú svätyňu zo začiatku 15. storočia a interiér z 2. polovice 18. storočia.

Prvé zmienky o existencii školy v obci Bartošovce pochádzajú zo 17. storočia. Ďalšie záznamy o škole sú z roku 1919, keď sa uvádza ako Národná škola a neskôr Základná deväťročná škola. História školy je sčasti zachytená

v obecnej aj v školskej kronike, ktorá je písaná od školského roku 1964/1965.

Materská škola v obci Bartošovce vznikla v školskom roku 1958/59. Od 1. apríla 1964 sa presťahovala do rodinného domu, tiež do jednej miestnosti. Od školského roku 1970/71 bola prevádzka v materskej škole celodenná. Od 1. októbra 1973 bola do prevádzky odovzdaná terajšia budova materskej školy s herňou, spálňou, kuchyňou a príslušenstvom.

Obec má kompletne zrekonštruovaný kultúrny dom, v ktorom sídli obecný úrad. Sála kultúrneho domu sa využíva na rôzne kultúrne a spoločenské podujatia. Ž osem rokov sa v obci tradične v predposledný augustový víkend konajú Slávnosti Bartošovskej kotliny, kde sa predstavujú folklórne súbory a skupiny z blízkeho i ďalekého okolia. Obec si takto chce pripomínať zvyky i tradície našich predkov a uchovávať ich pre ďalšie generácie.

Okrem Slávností obec organizuje Trojkráľový stolnotenisový turnaj, Fašiangový ples, Uvítanie detí do života, Deň matiek, Posedenie s dôchodcami a Stretnutie pri silvestrovskej kapustnici.

Obecný úrad, Bartošovce 148, 086 42 Hertník

Tel: 054/479 12 01, 488 36 90, 488 36 91

Fax: 054/479 12 01

Email: obec.bartosovce@isomi.sk obec.bartosovce@wi-net.sk

Web: www.bartosovce.ocu.sk <http://bartosovce.isomi.sk>

OBEC BREZOV

Obec Brezov leží v doline povodia rieky Topľa a Brezovského potoka (niekedy nazývaný aj Valkovský potok). Katastrom obce v časti Malý Brezov preteká potok ústiaci do rieky Radomka, ktorá preteká časťou obce Pusté.

Obec je na 49°07' severnej zemepisnej šírky a na 21°031' východnej zemepisnej dĺžky. Najnižší bod obce má hodnotu 180 m n. m. (juhovýchodná časť obce – vyústenie do rieky Topľa), najvyšší bod k. ú. je vrch Dúbrava s 348 m n. m. (severovýchodná časť).

Rozloha katastra obce je 689 hektárov – z toho 477 ha poľnohospodárskej pôdy a 135 ha lesov.

Z HISTÓRIE OBCE

Prvá zmienka o obci je písomne podchytená a potvrdená Spišskou Kapitulou v roku 1335. Brezov však existoval skôr a patril k skupine starších slovenských dedín, ktoré vybudovali obyvatelia z blízkej Marhane ešte pred 11. storočím (o čom však nemáme zachované písomné záznamy). V písomnostiach z prvej polovice 14. storočia sa dedina vyskytuje pod názvom Nyrsemezo v zmysle Brezové pole, v písomnostiach z druhej polovice 14. až 16. storočia pravidelne v druhom maďarskom názve Nyrjes. Slovenský názov Brezov sa dostal do zápisov výnimočne, prvý záznam poznáme z roku 1540.

Dominantou obce je rímskokatolícky kostol postavený v roku 1652. V roku 1666 sa dostal do rúk protestantov a v roku 1763 opäť do rúk katolíkov. Od roku 1788 je Brezov miestnou kaplániou a od roku 1810 farou. Matričné zápisy sú od roku 1789. V blízkosti kostola je kaplnka z roku 1898. Kostol, pôvodne renesančný, bol po roku 1763 barokizovaný, v roku 1797 klasicisticky upravený. Okolo kostola bol na jeho ochranu pred povodňami postavený z pieskovca kamenný múr, ktorý bol v r. 1994 obnovený. V r. 1997 sa uskutočnila rozsiahla rekonštrukcia – obnova strechy, výmena okien, dverí, elektrickej a rozhlasovej inštalácie, vnútorných omietok, podlahového kúrenia, dlažby, výmena lavíc, obetného stola, ambóny, bol vystavaný nový chór a schody na chór, obnovený organ a uskutočnená celá vnútorná maľba kostola.

Prvá škola (drevená, slamou pokrytá) bola postavená asi v polovici

19. storočia v blízkosti dnešnej fary. V rokoch 1880 – 1885 bola postavená na pozemku, kde stojí terajšia škola, nová škola, ktorú v roku 1913 silne poškodilo zemetrasenie. Obnoviť sa ju podarilo až v roku 1928 a slúži svojmu účelu dodnes. Na počiatku brezovskej školy ju navštevovali aj deti z Lascova a Marhane (lebo rk. veriaci patrili do brezovskej farnosti). Keď neskôr v Marhani postavili školu, dochádzali do Brezova naďalej deti z Lascova. Každoročne ich bolo viac ako 100 a všetky sa tiesnili v jednej triede. Neskôr ich rozdelili do dvoch tried. V roku 1949 sa počet detí znížil, pretože školu navštevovali už len deti z tunajšej obce. V šk. roku 1993/1994 boli s pomocou rodičov vybudované nové sociálne zariadenia. V roku 2000 bolo spustené plynové vykurovanie. V apríli 2004 bola z projektu INFOVEK vytvorená počítačová učebňa, ktorá bola v roku 2009 rozšírená o ďalšiu výpočtovú techniku. V roku 2004 bol nakúpený školský nábytok, urobené podlahy v triede, na chodbe a opravené schody. V rokoch 2007 až 2011 sa uskutočnila postupná rekonštrukcia budovy školy: výmena okien a dverí za plastové (2007, 2008), oprava triedy a vstupnej chodby (omietky) (2009), oprava vonkajšej fasády budovy (2010), zafarbenie strechy (2011). V súčasnej dobe navštevujú školu žiaci 1. až 4. ročníka.

V roku 1952 bola v obci zriadená materská škola. V rokoch 1962 až 1965 bola postavená nová materská škola. V roku 1995 boli obnovené vnútorné priestory. V roku 2001 sa uskutočnila plynofikácia a v roku

2002 oprava kuchyne. V roku 2007 a 2009 sa uskutočnila celková výmena všetkých ostatných okien a dverí za plastové a komplexná oprava sociálnych zariadení, kuchyne a vstupných chodieb (omietky, dlažby, obklady, elektro- a vodorozvody).

Dňa 18. januára 1945 bola obec oslobodená bez boja Červenou armádou.

V rokoch 1947 až 1948 sa uskutočnila elektrifikácia obce. V roku 1961 bol daný do prevádzky miestny rozhlas. V r. 1992 bola vykonaná rekonštrukcia elektrických rozvodov a osvetlenia obce, došlo tiež k rozšíreniu elektrickej siete do miestnej časti Malý Brezov. V decembri 2006 sa v obci uskutočnila rekonštrukcia verejného osvetlenia a miestneho rozhlasu, v roku 2009 výmena starého verejného osvetlenia v časti obce Pusté a v roku 2011 bolo doplnené osvetlenie k materskej škole a na cintoríne.

V roku 1948 bola zavedená prvá autobusová linka Prešov – Marhaň a v roku 1950 Giraltovec – Raslavice.

Koncom augusta 1952 bolo založené prvé roľnícke družstvo, ktoré sa koncom októbra 1953 rozpadlo. 17. marca 1958 bolo opäť založené JRD. V rokoch 1973 až 1990 bolo JRD Brezov pričlenené k JRD VF Giraltovec. Od 1. 1. 1991 obce Brezov, Kalnište a Lužany pri Topli vytvorili JRD Rovina Brezov, ktoré sa od 31. 5. 1996 pretransformovalo na PPD Brezov.

Koncom 60. rokov bola vytvorená nová ulica nazývaná Kórea.

Do roku 1960 patrila obec pod územnú správu okresu Giraltovce. Po novej územnej organizácii štátu patrí pod okres Bardejov.

V rokoch 1969 až 1975 bola postavená kultúrno-správna budova, v ktorej sa na poschodí nachádza obecný úrad a viacúčelová spoločenská sála. Prízemie budovy je v súkromnom vlastníctve – nachádza sa tu aj obchod a bar.

V roku 1990 bola vykonaná rekonštrukcia strechy budovy obecného kultúrneho domu. V roku 1999 prebehla ďalšia rekonštrukcia budovy – výmena okien, maľba vnútorných priestorov a fasády, plynofikácia. V rokoch 2007 až 2010 sa uskutočnila postupná rekonštrukcia budovy obecného úradu: oprava sociálnych zariadení (2007), oprava kancelárií a chodby (plastové okná, omietky, dlažby, maľba) a schodišťa (dlažba) (2008), výmena všetkých okien na budove za plastové, oprava kuchyne (omietky, dlažby, obklady), schodišťa (omietky) a oprava vonkajšej fasády budovy (zateplenie) (2009), oprava sály (omietky) (2010).

V rokoch 2005 – 2006 boli položené asfaltové koberce na miestne komunikácie. V roku 2005 – 2006 boli postavené chodníky v časti obce Olbinov. V rokoch 2006 až 2008 sa uskutočnila výstavba Domu nádeje na miestnom cintoríne, ktorý bol slávnostne vysvätený a odovzdaný do užívania 19. októbra 2008.

V roku 2009 bolo postavené viacúčelové ihrisko s umelou trávou pri zá-

kladnej škole, ktoré bolo slávnostne odovzdané do užívania 6. októbra 2009 za prítomnosti predsedu vlády SR Roberta Fica, podpredsedu vlády SR a ministra vnútra Roberta Kaliňáka, poslanca Národnej rady SR Stanislava Kubánka a predsedu Prešovského samosprávneho kraja Petra Chudíka.

V apríli 2010 bol opravený miestny chodník pozdĺž potoka a modernizovaná hlavná cesta cez obec (položený asfaltový koberec v dĺžke cca 900 m), ktorá bola slávnostne odovzdaná do užívania 7. mája 2010 za prítomnosti predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Pavla Pašku, poslanca Národnej rady SR Stanislava Kubánka a riaditeľa SÚC PSK Vladimíra Kozáka.

KULTÚRNY ŽIVOT

Zo zachovaných záznamov v školskej kronike vyplýva, že rozvoj kultúry v obci úzko súvisel so vznikom a rozvojom školy, hlavne po roku 1918, keď na školských slávnostiach deti recitovali básne a spievali piesne. Neskôr k nim pribudli nácviky divadelných hier. Prvou divadelnou hrou nacvičenou a predvedenou žiakmi školy bola hra Zlaté srdce od Ferka Urbánka, ktorú žiaci predviedli v máji 1923. V medzivojnovom období sa divadelné predstavenia v škole nacvičovali a uskutočňovali pravidelne. Významným prínosom bola školská knižnica zriadená v roku 1922.

V obci má už dvadsaťročnú tradíciu organizovanie fašiangového plesu. Súčasťou kultúrneho života obce sú aj oslavy Dňa detí, príchodu Mikuláša, od roku 2007 sa v sále obecného úradu každoročne uskutočňujú stretnutia staršej generácie, oslavy Dňa matiek a Dňa otcov, rozlúčka so starým rokom a privítanie nového roka, na ktorých pravidelne vystupujú deti z tanečného krúžku, základnej školy, materskej školy a začína sa angažovať ženský spevácky súbor.

Pravidelne sa viac ako desať rokov na prelome apríla a mája uskutočňuje turistický pochod chotárom obce – Pochod okolo troch studničiek.

FUNKCIONÁRI OBCE:

rok	predseda MNV	tajomník
1945	Ján Gbúr	
	Ján Janoško	
1951	Juraj Kovaľ	
júl 1951	Ján Švec	
dec. 1952	Ján Pribula	
1954	Andrej Pribula	Jozef Krupa
1958		Andrej Maliňák
1960	Michal Kusava	Andrej Maliňák
1962		Andrej Kmec (z Giraltoviec)
1964	Juraj Horvat	Andrej Kmec
		Juraj Cibulka
1971	Andrej Lukáč	Juraj Cibulka
1975		Jozef Partila
jan. – dec.1990	Ing. Ján Janoško	Slavko Kandráč
	starosta obce	zástupca starostu
dec. 1990	Slavko Kandráč	Ing. Ján Janoško
1.1. 2007	Ing. Juraj Horvat	Mgr. Jonatan Baláž
4. 12. 2010	Ing. Juraj Horvat	Darina Krasnajová

Vývoj počtu obyvateľov obce

rok	1864	1880	1900	1910	1930	1940
počet	342	290	286	283	352	379

rok	1961	1991	2001	2004	2006	2010
počet	424	432	416	403	400	392

Obecný úrad, Brezov 21, 087 01 Giraltovce

Tel: 054/732 24 90

Fax: 054/732 24 90

Email: obecbrezov@stonline.sk

Web: www.obecbrezov.sk

OBEC BUCLOVANY

Osídlenie lokalít v súčasnosti patriacich do katastra obce je možné datovať už do eneolitu a začiatku bronzovej doby. Dokladujú to hroby východoslovenskej mohylovej kultúry a hroby lužickej kultúry z mladšej bronzovej doby.

Obec vznikla v 13. storočí zemianskou kolonizáciou. Je doložená z roku 1345 ako Bugyzlaufalua, Buchulo, neskôr Buchlo (1408), Buczlowani (1786), Bucloviany (1920), Buclovany (1946); maď. Bucló. Časť patrila zemanom, časť panstvu Koprivnica.

V roku 1427 mala 8 port. Majetky tu mali v 18. storočí Pulskovci, Bornemisovci. Obec mala malý chotár, žiadne lesy. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom. V roku 1787 bolo v obci 27 domov a 172 obyvateľov, v roku 1828 mala 26 domov a 196 obyvateľov.

Za I. ČSR sa popri poľnohospodárstve zaoberali aj drevorubačstvom a furmankou. Povodne v rokoch 1927 a 1957 spôsobili značné hospodárske škody.

JRD bolo založené v roku 1952. Väčšina obyvateľov pracovala v poľnohospodárstve, zvyšok v priemysle.

V roku 2000 bol vyhlásený konkurz na bývalé zlúčené JRD, čím došlo k ukončeniu poľnohospodárskej činnosti.

V roku 1962 spoločným úsilím občanov obce bol dokončený kultúrny dom (KSB), v ktorom sa odohrávali všetky kultúrne a spoločenské akcie.

V roku 1980 v rámci reorganizácie školstva bola zrušená základná škola. Deti začali navštevovať ZŠ v Koprivnici, neskôr ZŠ v Raslaviciach.

V roku 1995 prestavbou bývalej ZŠ bola dokončená výstavba evanjelického kostola, ktorý slúži aj pre obce Abrahámovce a Koprivnica.

V roku 1999 bola dokončená plynofikácia obce.

V roku 2001 bola presťahovaná pošta do Koprivnice.

V roku 2003 prestavbou hospodárskej časti bývalej ZŠ bol dokončený dom smútku.

V roku 2007 bola zrušená MŠ pre malý počet detí.

Počet obyvateľov

Počet obyvateľov podľa posledného sčítania:	240
Súčasný počet obyvateľov obce – celkom:	216
Z toho:	
deti do 18 r.:	40
muži od 18 do 60 r.:	76
ženy od 18 do 55 r.:	61

Deti podľa vekových kategórií:

do 6 mesiacov:	2
od 6 do 12 mesiacov:	0
od 1 do 15 rokov:	25

Obecný úrad, Buclovany 19, 086 43 Koprivnica

Tel: 054/479 21 28

Fax: 054/488 46 41

Email: obecbuclovany@stonline.sk

Web: www.buclovany.ocu.sk

OBEC FRIČKOVCE

O najstaršej histórii obce sa dozvedáme z knihy Ferdinanda Uličného Dejiny osídlenia Šariša, kde sa o obci Fričkovce píše toto:

Fričkovce ležia v Bartošovskej kotline, na východnom úpätí Čergova, vo výške okolo 450 m n. m. Najstaršia správa o Fričkovciach je v súpise port Šarišskej stolice z roku 1427. Keďže sedliacke domácnosti boli zdanené od 24 port, Fričkovce boli stredne veľkou dedinou, pričom jestvovali niekoľko desaťročí pred uvedeným termínom. Táto správa je uvádzaná pod nemeckým názvom v zmysle Fričova poruba. Je zrejme, že sídlisko vybudovali usadlíci so šoltýsom Fričom podľa zákupného práva. Fričkovce vznikli na majetku šľachticov z Perína v prvej polovici 14. storočia. Šoltýstvo sa tu udržalo aj v 15. – 16. storočí.

Od konca 15. a v prvej polovici 16. stor. patrili šľachticom Máriašiovcom, v druhej polovici 16. stor. Bornemisovcom a Darholcovcom. Postupne sa počet port znižoval, čo svedčí o schudobnení sedliakov a zmenšovaní nimi obhospodarovaných pozemkov.

V roku 1600 sídlisko pozostávalo z 20 obývaných poddanských domov a domu šoltýsa. Koncom 16. stor. patrili Fričkovce k stredne veľkým dedinám s poddanským obyvateľstvom. V 15. stor. tu boli vybudované pivnice, ktoré slúžili na uskladňovanie vín prevážaných z Maďarska do Poľska.

Vývoj názvu obce:

- 1427 – Frychhaw
- 1773 – Fricske, Friczovcze
- 1786 – Fricschke, Fričowze
- 1808 – Fricske, Fryčka
- 1863 – 1902 Fricske
- 1907 – 1913 Alsófricske
- 1920 – Fričkovce

Obyvateľstvo sa zaoberalo prácou v lesoch, poľnohospodárstvom a značne tu bolo rozšírené šindliarstvo. V 19. stor. väčšia časť majetkov patrila bohatým gazdom, ale prevažnú časť majetkov vlastnili Forgáčovci, ktorí žili v kaštieli v Hertníku. Nakoniec sa väčšina majetkov a lesov odpredala fričkovským gazdom.

Na konci 19. stor. postihol obec veľký hlad, o čom svedčí aj prudký pokles počtu obyvateľov v tých rokoch. Preto sa rozšírilo vysťahovalectvo do USA a Kanady, ktoré pretrvávalo aj v začiatkoch 20. stor.

Obec mala vlastný mlyn, pílu, družstevný dom, krčmu, školu a kostol.

V čase prvej svetovej vojny museli narukovať chlapi od 24 do 42 rokov na srbský a východný ruský front. Boje sa dotkli aj susedných obcí, ale ruské vojsko do Fričkoviec nedošlo. Na fronte padli 9 chlapi, 9 sa dostali do zajatia, z ktorého sa vrátili iba dvaja. V roku 1918 v obci zavládla dvojité radosti. Jedna z konca prvej svetovej vojny a druhá zo vzniku samostatnej ČSR. V školskej kronike sa spomína, že *oslobodený národ stal sa k práci. Nastal čas, čas pokoja. Krutovláda Habsburgovcov prestala, nastala republika jedného slovanského národa, spolupracujúceho, Čech a Slovák, t. j. naša milá československá republika.*

Prevažná časť obyvateľstva bola a je rímskokatolíckeho vierovyznania, aj keď v začiatkoch 20. stor. tu žili židia. Kostol v obci bol najprv drevený, ale v rokoch 1821 – 1822 si ho občania s veľkou námahou prestavali. V roku 1916 v čase prvej svetovej vojny zobrali vojaci z veže kostola menší zvon. Ale už v roku 1921 za pomoci rodákov z Ameriky bol zakúpený v Malých Gejorciach na Podkarpatskej Rusi nový zvon.

V roku 1922 bol kostol opravovaný. V tom istom roku bola vykonaná posviacka nového zvona. V roku 1929 pukol starý zvon, takže bol v Prešove v Železiarňach Jána Fedesma zliaty nový a starý putoval do múzea v Košiciach.

Do roku 1883 škola v našej obci nebola. Pre obce Fričkovce, Bartošovce, Hertník, Vaniškovce bola spoločná škola v Osikove.

V roku 1883 občania vybudovali v údolí potôčika na ľavom brehu rímskokatolícku školu, spočiatku drevenú. Učilo sa v nej po maďarsky. Neskôr vydala maďarská vláda zákon, aby bola školská budova vybudovaná v každej obci. V roku 1903 obec postavila murovanú školu na tom istom mieste, kde bola predtým drevená a kde stojí až dodnes. Kameň z tohto roku je v súčasnosti na budove školy. Od roku 1918 sa v škole vyučovalo po slovensky.

Od toho času sa začína písať školská kronika, ktorú viedol Štefan Kočiš. Za účinkovania a pôsobenia tohto správcu a učiteľa sa kultúrny život v našej obci veľmi povzniesol. Jeho zásluhou sa v obci uskutočnilo 17. septembra 1922 prvé divadelné predstavenie Zlaté Srdce od F. Urbánka. Od toho času sa pri každej slávnostnej príležitosti v obci uspo-

radávajú slávnosti a divadelné predstavenia. Divadelné predstavenia sa prestali nacvičovať až začiatkom sedemdesiatych rokov.

Z dňa 25. januára 1938 je v školskej kronike zápis o polárnej žiare, ktorá bola predzvesťou druhej svetovej vojny. Počas vojny sa boje priamo obce nedotkli. Bolo však počuť strelbu z pohoria Čergov i okolitých lesov. Mnohí z obce pomáhali partizánom v horách. Pôsobili tu partizánske skupiny Šukajeva a Čapajev.

Začiatkom školského roku 1945/46 nastáva poštátnenie škôl. Rímskokatolícka ľudová škola vo Fričkovciach dostáva pomenovanie Štátna ľudová škola vo Fričkovciach.

Po vojne v júni 1950 prebehla v obci elektrifikácia. V letných mesiacoch 1954 bola vykonaná generálna oprava školy a taktiež oprava kostola. Dňa 12. apríla 1959 bolo v obci založené JRD. V roku 1963 bola postavená budova kultúrneho domu. Od roku 1967 existuje v našej obci materská škola. V tom istom roku sa začalo s budovaním verejného vodovodu, v rámci akcie Z sa v obci vybudovali šatne TJ na futbalovom ihrisku. Za toto obdobie v obci pôsobili dobrovoľné organizácie – najdlhšie Telovýchovná jednota a Družstevník Fričkovce. Ďalej tu aktívne pôsobili organizácie ako Československý červený kríž, Slovenský zväz žien a Zväz mládeže.

Od 1. januára 1990 vznikli namiesto MNV obecné úrady. Namiesto tajomníkov sa začali voliť na štvorročné obdobia starostovia obcí.

V rokoch 1988 – 1991 sa uskutočnila plynofikácia obce.

V roku 1992 sa začalo s výstavbou kanalizácie na Hlavnej ulici. V roku 1993 sa potiahla kanalizácia na Družstevnej ulici po Agrodružstvo a ihneď po výkope kanalizácie sa opravila aj miestna komunikácia na Hlavnej a Družstevnej ulici. V roku 1994 sa kanalizačné potrubie uložilo aj na ulici Kúty a aj tam hneď došlo k oprave miestnej komunikácie.

V roku 1989 sa začalo s výstavbou nového rímskokatolíckeho Kostola Ružencovej Panny Márie. Dňa 28. 6. 1997 bola vykonaná konsekrácia tohto kostola. Dňa 29. 6. 1997 sa konali v obci oslavy z príležitosti 570. výročia obce. Začali sa slávnostným sprievodom po obci, ktorý vyvrcholil na futbalovom ihrisku kultúrnym programom.

Obec Fričkovce má v používaní vlastnej pečate viac ako storočnú tradíciu. Najstaršia objavená pečať obce je odtlačkom typária, pochádzajúceho z roku 1868 a nachádza sa v archíve v Budapešti. Dňa 13. 12. 1994 Heraldická komisia pri ministerstve vnútra SR schválila erb obce.

Stručný prehľad vedenia našej obce od čias 2. svetovej vojny až po súčasnosť:

- r. 1942 Mikuláš STACH (richtár)
- r. 1944 Mikuláš STRAKA (richtár)
- r. 1945 Ondrej HARČARIK (tajomník), Jozef PETRUŠČAK (predseda), Jozef ŠOLTÝS
- r. 1950 Jozef STACH (tajomník), Ondrej HARČARIK (predseda)
- r. 1974 Jozef ŠPIRKA (tajomník), Ján FERTÁL (predseda)
- r. 1990 p. KOCHANIK (tajomník)
- r. 1990 Jaroslav ŠOLTÝS (starosta)
- r. 1994 Jozef KATRINIČ (starosta)
- r. 1997 Jaroslav ŠOLTÝS (starosta)
- r. 1998 Ing. Gabriela HARČARIKOVÁ (starostka)
- r. 2002 Ján SABOL (starosta)
- r. 2006 Ján SABOL (starosta)
- r. 2010 Ing. Matej STRAKA (starosta)

Rímskokatolícky Kostol sv. Martina

Kostol sa nachádza na Hlavnej ulici v hornej časti obce. Bol postavený v roku 1822 a nahradil dovtedajšiu drevenú verziu. V roku 1922 bol opravovaný a v tom istom roku bola vykonaná posviacka nového zvona, ktorý bol zakúpený v Malých Gejorciach na Podkarpatskej Rusi.

Až do roku 1997 sa v ňom slúžili všetky bohoslužby. V dnešnej dobe sa tam svätá omša koná len raz ročne, a to na sviatok sv. Martina. Veriaci sa v tomto chráme stretávajú aj v časoch májových a októbrových pobožností. Táto nádherná historická pamiatka je dominantou, ktorá zdobí našu obec, a je pýchou všetkých občanov Fričkoviec.

Rímskokatolícky Kostol Ružencovej Panny Márie

Keďže Kostol sv. Martina pri zväčšujúcom sa počte obyvateľov už kapacitne nestačil, začali veriaci na čele s duchovným otcom Jánom Laudom na konci osemdesiatych rokov uvažovať o novom, väčšom chráme. Jeho stavba sa začala v apríli 1991. Veriaci sa zapájali finančne, organizovali sa brigády a nad celou stavbou držal po odchode duchovného otca Jána ochrannú ruku duchovný otec Ladislav Franc. Tento kostol je postavený v modernom štýle, jeho súčasťou je aj dom smútku, sakristia, WC, spovednica, miestnosť pre matky s deťmi. Celý objekt je riešený jednopodlažne a je amfiteatrálneho charakteru s dominantnou vežou. Kostol bol vysvätený dňa 28. júna 1997 arcibiskupom Alojzom Tkáčom a nachádza sa v dolnej časti obce, na ulici Osikovská neďaleko autobusovej zastávky.

Historická pivnica

Tento zaujímavý objekt sa nachádza v severnej časti obce. Je to kamenná klenbovitá stavba s vnútornými rozmermi 22 x 4 m. Jej vznik sa datuje do obdobia 17. – 18. storočia a pôvodne mala slúžiť ako sklad vín prevážaných z Maďarska do Poľska. V roku 2007 bol v časti obce Pivnica realizovaný geologický prieskum georadarom a následne obec zaslala žiadosť na Krajský pamiatkový úrad v Prešove o zaevidovanie pamätihodnosti obce a o vyhlásenie tejto lokality za národnú kultúrnu pamiatku. Momentálne sú všetky rekonštrukčné práce pozastavené, ale veríme, že už v blízkej budúcnosti budú realizované, aby táto zaujímavá atrakcia mohla byť využívaná na účely rozvoja cestovného ruchu tak v obci, ako aj v celom našom regióne.

Lyžiarsky vleč Fričkovce

Lyžiarske stredisko sa nachádza v severozápadnej časti našej obce Fričkovce, v nadmorskej výške 580 – 610 m n. m. Je vhodné najmä pre začínajúcich lyžiarov a rodiny s deťmi. V strede svahu s dvoma zjazdov-

kami s dĺžkou asi 300 metrov je vleč s prepravnou kapacitou 500 osôb/hodinu. Okrem denného lyžovania ponúka stredisko i večerné lyžovanie. Bezplatné parkovisko sa nachádza vo vzdialenosti do 50 m. Návštevníci majú možnosť občerstvenia v bufete.

Čergov

Vo Fričkovciach si na svoje prídu aj milovníci turistiky. Naša obec sa rozprestiera na upätí pohoria Čergov, ktoré milovníkom prírody ponúka krásnu prírodu a sieť rôznych turistických trás. Z jeho hrebeňov je nádherný pohľad na Vysoké Tatry, Levočskú vrchovinu a Slanské vrchy. Na najbližšie sedlo – Chatu Čergov (920 m n. m.) – sa možno z obce dostať po žltej značke peši za 1 h 30 min (4,5 km). Ďalšie sedlo – Lysá (1020 m n. m.) – je od nás vzdialené asi 9 km (3 h peši). Tieto trasy sú vhodné aj pre cykloturistov a v ich okolí si prídu na svoje aj vášniví hubári. Nádherné lesné prostredie je využívané veľkým množstvom turistov nielen v letnom období, ale aj v zime. Z obce sa dá na Čergov dostať aj bežkami po viacerých trasách. Každý milovník prírody, ktorý okúsi čaro tohto lesa, odchádza z neho naplnený radosťou s pocitom dokonalého oddychu a rád sa doň vracia.

Obecný úrad, Fričkovce 103, 086 42 Hertník

Tel: 054/479 11 25

Fax: 054/488 21 26

Email: frickovce@frickovce.sk

Web: www.frickovce.sk

OBEC HANKOVCE

Obec Hankovce leží v juhozápadnej časti Níz-
kych Beskýd v údolí prítoku rieky Tople. Nadmor-
ská výška v strede obce je 257 m n. m. a v chotári
200 – 524 m n. m. Rozloha obce je 889 ha.

Obec bola založená podľa zákupného práva
usadlíkmi v pol. 14. stor. na majetku panstva Ku-
čín. Prvý šoltýs sa nazýval Hanus, tunajší obyva-
telia ho nazývali Hanko a pravdepodobne od jeho
mena bol odvodený aj názov obce. V písomných prameňoch sa obec
uvádza pod názvami Hannusuagasa prípadne Hankuagasa. Slovenský
názov Hankowcze sa objavuje v 16. storočí.

Najstaršia písomná správa o Hankovciach je z r. 1377, keď obec patrila
k panstvu Kučín, ktorého vlastními boli vtedy šľachtici z Perína. V por-
tálnom súpise z r. 1427 bola obec patriaca Mikulášovi z Perína zdanená od
30 port, takže sa Hankovce zaradili k väčším obciam v okolí. V 16. storočí
patrila obec kráľovi a stala sa súčasťou hradného panstva Šariš. Šľachtici Pé-
čiovci získali obec v 17. storočí a Görgeyovci boli vlastními v 19. storočí.

Najstaršou známou historickou pečaťou, ktorá sa používala v ad-
ministratívnej praxi na potvrdzovanie obecných písomnosti je pečať z r.
1787 zachovaná na písomnosti z r. 1787. Kruhový pečať SIGIL (lum):
HANKOVCE: 1787 od pečatného poľa oddeľuje výrazný perlovec. V
pečatnom poli sú vyobrazené oproti sebe stojaci sprava srnec (na hla-
ve sú viditeľné malé parožky) a zľava srna. Jedna z predných nôh je u
obidvoch zvierat pozdvihnutá a mierne pokrčená. Vychádzajúc z tejto
historickej predlohy bol navrhnutý erb obce a obecná vlajka.

V minulosti obec spravoval richtár, neskôr predseda MNV a mo-
mentálne starosta obce. Ako richtár pôsobil Ján Baloc a Andrej Brehuv.

14. júna 1960 bol občanmi zvolený za predsedu MNV Tomáš Baloc
a za tajomníka Jozef Vavrek z Marhane. Takto pôsobili vo vedení obce do
roku 1965. V roku 1965 sa predsedom MNV stal Tomáš Gdovin, tajomní-
kom ostal Jozef Vavrek. 5. a 6. júna 1981 prebehli voľby do zastupiteľských
orgánov obce – za tajomníčku bola zvolená Agnesa Tkáčová z Koprivnice
a predsedom sa stal Tomáš Gdovin z Hankoviec. Po 17. novembri 1989
nastala zmena v politike štátu. Bola zvrhnutá 40-ročná vláda komunizmu.

V dňoch 23. a 24. novembra 1990 sa konali komunálne voľby. Ob-
čania zvolili za starostu obce Tomáša Dvorského a do obecného zastu-
piteľstva 12 poslancov. V decembri 2006 občania vo voľbách do orgánov
samosprávy na obdobie 4 rokov zvolili za starostu obce Jozefa Fignára
a 5 poslancov obecného zastupiteľstva. V decembri 2010 bol za starostu
obce zvolený Ján Grega-Jakub.

Hankovce vošli do svetových dejín odkrytím jednej z pastierskych
mohýl nazvaných pyramídami slovenských pastierov z 5. a 6. tisícročia
pred n. l. V roku 1995 ju odkryl Dr. Pavol Mačala z košického pracovis-
ka Archeologického ústavu SAV v Nitre. Tieto mohyly vznikli v eneolite,
ich poloha je juhovýchodne od kóty 522. V Hankovciach bola odkrytá
pastierska mohyla na najvyššom mieste, navrhovaná z kamienka, ktoré mu-
seli na ňu privázať odtiaľ, kde bolo, pretože v tomto lesnatom teréne – na
mieste odpočinku pravdepodobne nejakého hodnostára pastierskeho
ľudu, ktorý sem prišiel z Černómoria, sa kameň nikdy nenachádzal.

Veľkosti mohyly nezodpovedalo jej vybavenie – bolo viac ako
skromné, bez jediného milodaru, bez nádob, zbraní. Iba drobné štiepa-
né kamienky z dna mohyly. Mohyla v Hankovciach je jednou z takmer
dvoch tisíc mohýl tohto typu, ktoré sa v rámci európskeho územia za-
chovali iba na severovýchodnom Slovensku. Stávali ich pastierske kme-
ne, nositelia kultúry so šnúrovou keramikou, považovaní za najstarších
Praindoeuropánov. Mali kruhový pôdorys s priemerom 8 – 12 metrov,
dosahovali výšku do štyroch metrov.

Archeológovia odkryli v Hankovciach plášť mohyly a nad úrovňou
terénu zachytili jej kamennú konštrukciu. Prekvapujúcou zvláštnosťou je
hrob s kamennou stavbou, nájdený v jej zásype, ktorý veľmi silne pripomí-
na metagalaktické hroby známe z konca kamennej doby zo severnej Európy.

S najväčšou pravdepodobnosťou je starší ako naň navrhovaná mohyla.
I keď jeho výskum stále pokračuje, už čiastkové výsledky vyvracajú teó-
riu o neosídlenosti hornatých lokalít severovýchodného Slovenska do
príchodu stredovekých kolonizátorov.

Pripomínajú tiež kultúrne kontakty s oblasťou severnej Európy, o
čom dosiaľ nie sú na Slovensku nálezy.

V obci sú dva kostoly. Rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Mar-
tinovi z Tours bol postavený v r. 1836 v barokovo-klasicistickom slohu
na mieste, kde stál pôvodný drevený kostol z r. 1698, ktorý sa však ča-

som zrútil. Pod farnosť Hankovce patria filiálky Harhaj, Porúbka, Nemcovce, Kochanovce a Oľšavce. Z Hankoviec pochádza aj rímskokatolícky kňaz, v súčasnosti dekan v Stropkove, Ján Švec Bílý. Počet farníkov vo farnosti je 848, počet farníkov v obci 154. Farnosť patrí pod dekanát Stropkov.

Druhý, mladší kostol ev. a. v. cirkvi bol postavený v 30. rokoch 20. stor. v neoklasicistickom slohu. Obec Hankovce patrí do Cirkevného zboru ECAV v Marhani, ktorý je súčasťou Šarišsko-zemplínskeho seniorátu. Je pravdepodobné, že v časoch reformácie boli Hankovce samostatným cirkevným zborom. Z Hankoviec pochádzajú aj dvaja ev. a. v. farári – súrodenci Marek Cingel a Radoslav Cingel, ktorý v roku 2010 zomrel ako 33-ročný.

V súčasnosti v obci žije 231 evanjelikov a. v. a je to počtom členov najväčšia obec cirkevného zboru v Marhani.

Koncom júna roku 1960 predstavitelia obce začali s prípravou prác na zavedení elektrického prúdu. Už 15. augusta 1960 sa obec stala svedkom významnej udalosti. V tento deň sa po prvýkrát rozsvietilo svetlo v Hankovciach. Koncom roku 1960 sa začalo s výstavbou kultúrneho domu, ktorý bol daný do užívania v roku 1963 a pozostával zo sály s javiskom, predsiene, dvoch miestností pre MNV, jednej miestnosti pre poštový úrad, ktorý doteraz sídlil v rodinnom dome Andreja Šoltýsa, a miestnosti pre administratívu JRD, ktoré bolo založené 28. decembra 1959 a vstúpilo doň 52 roľníkov a 5 roľníkov ostalo hospodáriť súkromne. Prvým predsedom tunajšieho JRD bol Tomáš Baloc, občan z obce, a na miesto účtovníka nastúpil Ján Guľa z Hankoviec. V roku 1966 bola postavená za pomoci JRD nová predajňa rozličného tovaru

a pohostinstva a bol vybudovaný spádový vodovod v dĺžke 2 km od prameňa na vršku Kamenec po hospodársky dvor. Výstavba vodovodu v obci bola začatá v roku 1973 a vodovod bol skolaudovaný v roku 1975. V tomto období bola zriadená aj miestna prevádzkareň pri MNV, ktorá v roku 2000 zanikla. V roku 1978 bola ukončená aj výstavba 6-bytovej jednotky. Neskôr boli postavené ešte 2. S plynifikáciou obce sa začalo v roku 1995 a v roku 1998 boli práce ukončené.

V roku 2004 sa začalo s výstavbou domu smútku a 29. 1. 2006 sa konalo jeho slávnostné otvorenie za prítomnosti občanov a širokej verejnosti.

V roku 2011 bola budova KSB a obecného úradu zrekonštruovaná prostredníctvom fondov Európskej únie vo výške 158 249,50 €.

Obec je zriaďovateľom základnej a materskej školy. Materská škola sa nachádza v budove obecného úradu a navštevujú ju aj žiaci z okolitých obcí Kochanovce a Oľšavce. Budova základnej školy je majetkom evanjelickej cirkvi. Rovnako ju navštevujú ju aj deti z obcí Kochanovce a Oľšavce.

V obci Hankovce sa nachádza viacero podnikateľov a živnostníkov. Len málo z nich pôsobí priamo v obci.

V obci pôsobia aj spoločenské organizácie, a to Miestny spolok Červeného kríža, Poľovnícke združenie LAZY Hankovce, novovzniknutý FS Lazanka a Dobrovoľný hasičský zbor Hankovce, ktorý získal množstvo ocenení na okresných a krajských súťažiach v požiarnom športe.

V roku 2011 a 2012 obec zaznamenala skutočne významné úspechy v oblasti športu, a to zásluhou dvoch chlapcov: Reného Michalova a Matúša Sedláka.

1. miestom v silovom trojboji medzi dorastencami v kategórii do 82,5 kg, 3. miestom medzi mužmi v kategórii do 82,5 kg na Majstrovstvách sveta v roku 2011 v Írsku (Limerick) a titulom majstra Európy GPC na rok 2011 v kategórii dorastenci do 82,5 kg sa môže pochváliť len 18-ročný René Michalov.

V roku 2012 na Majstrovstvách Slovenska v kickboxe získal 17-ročný Matúš Sedlák 1. miesto, čím sa stal majstrom Slovenskej republiky v kickboxe v štýle K1-Rules v hmotnostnej kategórii do 71 kg.

V katastri obce Hankovce sú aj dve chaty, a to obecná chata na Kamenci a poľovnícka chata LAZANKA pod LAZY.

Obecný úrad, Hankovce 1, 086 46 Hankovce

Tel: 054/739 32 34

Fax: 054/739 32 34

Email: obehankovce@gmail.com

Web: www.hankovce.sk

OBEC HARHAJ

Obec Harhaj patrí do oblasti Nízke Beskydy v provincii Východné Karpaty. Rozprestiera sa v údolí východného prítoku rieky Topľa a ústí riečky Čarnošina, v nadmorskej výške 200 m n. m., na rozlohe 3,9569 km². Celé toplianske údolie leží v Raslavickej brázde, ktorá je časťou Ondavskej vrchoviny.

Prvá písomná zmienka je z roku 1426.

Obec sa vyvinula na území panstva Tročany splynutím starších obcí, z roku 1336 sa spomína majetok Černasina, z roku 1338 obec Čaplany, ktorá v roku 1427 mala 10 port, v roku 1387 obec Kysel, ktorá v roku 1427 mala 4 porty. Patrili komesovi Jánovi zo Šarišskej Trstenej. Od roku 1480 sa spomína obec Herhe. Patrila rôznym zemepánom. Obec je doložená z roku 1480 ako Herehe, neskôr Harhaj 1773.

Tunajšie obyvateľstvo sa zaoberalo tradičným poľnohospodárstvom, ovocinárstvom a prácou v okolitých lesoch. Podľa 1. sčítania ľudu v roku 1787 tu bolo 42 domov s 304 obyvateľmi. V roku 1910 v nej žilo 286 obyvateľov. Najstarší rodinný dom je z roku 1913, najpruďšia bytová výstavba bola v 60. – 80. rokoch 20. storočia.

Obec bola elektrifikovaná v roku 1947, JRD bolo založené v roku 1958. V tomto období bol v obci vybudovaný verejný vodovod, ako v jednej z prvých obcí okresu Bardejov. Obec bola plynofikovaná v roku 1995. V roku 1998 sa realizovala rekonštrukcia verejného osvetlenia a verejného rozhlasu. Starostkou obce je od roku 1993 Anna Uhrinová.

V roku 1998 boli v obci obnovené všetky úseky povrchov miestnych komunikácií. V roku 2005 – 2006 došlo k rekonštrukcii budovy MŠ a ZŠ, vytvoreniu školského klubu detí a vybudovaniu tenisového kurtu. V rokoch 2006 a 2007 bol postavený Dom nádeje. Kultúrno-správná budova z roku 1958 s prístavbou už nevyhovovala požiadavkám a v súčasnej dobe sa rekonštruuje.

V obci máme rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Jánovi Nepomuckému, postavený v roku 1990 – 1992.

Dnes obec žije moderným životom. Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 má obec 262 obyvateľov, 59 obývaných do-

mov. Občanov v dôchodkovom veku je 37. Aj keď mládež cestuje za štúdiom a prácou, opäť sa tu vracia a usadzuje.

V posledných rokoch je badateľný trend rekonštrukcií rodinných domov, zateplovania a obnovy fasád.

Obecný úrad, Harhaj 35, 086 45 Marhaň

Tel: 054/739 32 47

Fax: 054/739 32 47

Email: obecharhaj@stonline.sk

OBEC HERTNÍK

POLOHA OBCE

Hertník sa nachádza na severovýchode Slovenska, v juhozápadnej časti Bardejovského okresu. Od okresného mesta Bardejov je vzdialený 12 km. Leží v západnej časti Bartošovskej kotliny, na úpätí Čergova, v nadmorskej výške okolo 460 m n. m. Obec sa rozprestiera v nepravidelnom pozdĺžnom tvare po obidvoch stranách potoka Veska, ktorý pramení v Čergovskom pohorí. Chotár obce má rozlohu 1798 ha a jeho nadmorská výška sa pohybuje v intervale od 420 do 1050 m n. m. Vo východnej časti je mierne zvlnený a odlesnený, no v západnej časti naopak výrazne členitý a prevláda tam takmer súvislý les s porastom jedle, smreka a buka.

V chotári obce sa nachádzajú vzácne brehové porasty, spĺňajúce významnú krajínovú funkciu, ktoré majú miestami aj lužný charakter. Týka sa to najmä častí pri železničnej zastávke v Hertníku. V juhovýchodnej časti chotára sa zasa zachovali zvyšky údolných aluviálnych lúk.

Sekčovský potok vyhlbil za dlhé obdobie roklinu s bizarnými morfológickými útvarmi, v ktorej možno pozorovať aj zvrat pásiem – vysokohorské rastliny rastú dole v doline na chladných a zatienených miestach a nížinné, teplomilné druhy na vyšších, slnkom vyhrievaných miestach.

Botanicky sú veľmi pozoruhodné vrcholové a svahové lúky Čergovského pohoria. Rastú na nich vzácne a zákonom chránené rastliny, ako napr. viaceré druhy horcov, plavúňov, ľalií a prilbíc. Na vrcholovom hrebeni Čergova a na lesných lúkach medzi Bukových vrchom a Čeperatou západne od Hertníka rástol v minulosti aj šafran Heuffelov (*Crocus heuffelianus*), no v dôsledku zmien hospodárskeho využívania lúk na týchto stanovištiach jeho lokality pravdepodobne zanikli. V lesíku Stavenec (pri železničnej zastávke) je najbohatšie nálezisko ostrice hrebienkatej (*Carex strigosa*) – pozoruhodného druhu v našej flóre, ktorý má ako subatlanticko-mediteránny prvok na východnom Slovensku svoje najvýchodnejšie lokality.

Predovšetkým v rozsiahlych lesoch Čergova žije aj množstvo vzácnych živočíchov. Z obojživelníkov sú to najmä mloky a salamandry, z plazov jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*) a jedovatá vretenica obyčajná (*Vipera berus*), z vtákov bocian čierny (*Ciconia nigra*), krkavec čierny

(*Corvus corax*) a orol skladný (*Aquila chrysaetus*), z cicavcov plch hôrny (*Dryomys nitedula*) a zo šeliem vzácna vydra riečna (*Lutra lutra*) a v neposlednom rade pre Čergov charakteristický vlk obyčajný (*Canis lupus*).

Čergovské pohorie má nielen nesporné biologické a krajinárske hodnoty, ale poskytuje aj nespočetné príležitosti pre aktívny oddych a krátkodobú rekreáciu. Rozvoj turizmu v tejto oblasti preto predstavuje i pre obec Hertník jednu zo sľubných možností jej ďalšieho rozvoja.

Bohaté lesy v hertníckom chotári poskytovali a poskytujú obrovské možnosti pre poľovníctvo. V Štátnom okresnom archíve v Bardejove sa zachoval dokument z roku 1773, v ktorom sa hovorí o organizovaní lovu na líšky, vlky a niektoré vtáky v lesoch Čergova. Z poľovnej zveri tu dnes žije hlavne srna (*Capreolus capreolus*), jeleň (*Cervus elaphus*), diviak (*Sus scrofa*) a zajac poľný (*Lepus europeus*). Na okraji lesa sa možno stretnúť s líškou (*Vulpes vulpes*).

Okrem poľovníctva je v Hertníku veľmi populárny aj rybolov. Sekčovský potok bol dobre známy výskytom veľkého množstva pstruhov potočných (*Salmo trutta m. fario* L.).

HISTÓRIA OBCE

Počiatky histórie obce Hertník, zaznamenané v písomných prameňoch, siahajú do prvej polovice 14. storočia. Na vtedy už existujúcom panstve Kobyly, ktoré získali šľachtici z Perína donáciou od uhorského kráľa Karola Róberta v roku 1319, bol na nemeckom práve, podobne ako susedné dediny Klušov a Richvald, založený aj Hertník. Z poverenia zemepána šoltýs údajne pochádzajúci z Bardejova obec založil alebo na mieste už existujúcej slovenskej osady dosídlil s kolonistami.

Najstaršia písomná zmienka o Hertníku sa nachádza v listine z roku 1351 pod názvom Herkenecht, čo v preklade znamená „pánsluha“. Pod týmto nemeckým názvom, ale v rozličných hláskových obmenách (Herkecht, Kerknecht), sa vyskytuje aj v písomnostiach z 15. a 16. storočia. Názov vznikol pravdepodobne prevzatím prezývky muža, ktorý mohol byť prvým miestnym šoltýsom.

Začiatkom štyridsiatych rokov 15. storočia dochádza k zmene vlastníckych vzťahov. Perínkovci stratili držbu nad Hertníkom a ďalšími okolitými dedinami a novým majiteľom sa stalo slobodné kráľovské mesto Bardejov. Zložitú politickú situáciu potom vyhrotili svojou čin-

nosťou v regióne aj bratríci. V roku 1442 richnavský kapitán Ján Talafus dokonca na krátky čas obsadil Hertník a ďalšie dediny patriace Bardejovu. V roku 1444 dostal Ján Jiskra z Brandýsa z časti dedín Hertník a Kobyly 50 zlatých. Spišská Kapitula v roku 1446 oznamovala guberniálnej rade, spravujúcej kráľovstvo, že uviedla Bardejov a jeho cirkevné inštitúcie do držby šiestich dedín. Mestu pripadli Klušov, Šiba, Sveržov a Richvald a Kobyly s Hertníkom sa stali vlastníctvom Kostola sv. Egídia, prípadne Špitála sv. Ducha. Vo vlastníctve Bardejova bol Hertník ešte aj v osemdesiatych rokoch 15. storočia.

Ďalšie osudy obce začiatkom 16. storočia sú spojené aj s príslušníkmi rodu Toryských, tí však vlastnili len časť obce, ktorá im bola v roku 1552 odobratá. Začiatkom 16. storočia bol vlastníkom časti Hertníka Ján Zápoľský. V roku 1527 Ferdinand I. Habsburský odobral Jánovi Zápoľskému Hertník a ďalšie obce na bartošovskom majetku a daroval ich svojmu komorníkovi, bardejovskému mešťanovi Bernardovi Baranovi, ktorého zároveň za zásluhy povýšil do šľachtického stavu. V roku 1529 Bernard Baran vrátil dediny Klušov, Šibu, Hervartov a Richvald mestu Bardejov. Po náhlejši smrti Bernarda Barana sa jeho rodina dostala od roku 1533 do sporu s poľským šľachticom Hieronymom Laským, ktorý dal Hertník a ďalšie obce do zálohu kráľovskému sekretárovi Matejovi Lobockému z Lobodíc. Ferdinand I. spor vyriešil až v roku 1542 tak, že Petrovi a Martinovi Baranovi prisúdil majetok Bartošovce a Lobockému Hertník, Krivé, Osikov, Hanigovce a Orkucany.

Čoskoro sa novými zemepánmi Hertníka na dlhé tri storočia stali príslušníci významného uhorského magnátskeho rodu Forgáčovcov, pochádzajúcich z Jelenca (Gýmeša). Z tohto rodu vynikal najmä gróf Šimon Forgáč. Kráľ Ferdinand I. ocenil jeho veliteľské schopnosti a odvahu v bojoch proti Turkom a sedmohradským kniežatám nielen udelením vysokých vojenských hodností, ale aj donáciami na majetky v rôznych častiach krajiny. V roku 1553 takto získal aj hertnícke panstvo. Forgáčovci sa voči poddaným na svojom panstve správali milostivo. Svedčí o tom napr. list Uršuly Pemflingerovej z roku 1574, ktorý bol adresovaný bardejovskému richtárovi Petrovi Gorszkému. Prihovára sa v ňom za syna hertníckeho mlynára, ktorý zastrelil holuba, aby sa mohol vrátiť k svojmu remeslu.

Druhá polovica 16. storočia bola poznamenaná postupným poklesom počtu sedliakov v obci. Mnohí zanechávali svoje pozemky, odsťahovali sa, alebo upadli medzi nemajetných želiarov. Želiarskych domácností bolo 17. Koncom 16. storočia bol Hertník najväčšou dedinou v okolí s prevažne poddanským obyvateľstvom, ktoré obývalo 44 domov. Postupne sa v obci menila aj konfesiónálna skladba obyvateľov. Keď v roku 1603 zemepán Žigmund II. Forgáč prestúpil ku katolíkom, aj poddaní v obci začali postupne konvertovať na katolícku vieru. V roku 1703 už boli katolíkmí všetci obyvatelia Hertníka.

V roku 1679 vypálili Hertník kurucké oddiely Imricha Tököliho. Vo svojom liste z 2. novembra uvedeného roku túto skutočnosť spomína Helena Zrínska a zároveň v ňom varuje Bardejovčanov pred útokom nepriateľov na mesto.

Častým sprievodným javom vojnových čias boli aj morové epidémie. V rokoch 1709 – 1710 zomrelo údajne toľko obyvateľov obce, že bolo potrebné povolať nových usadlíkov.

Významným reformným krokom bola najmä urbárska regulácia, ktorej zmyslom bolo upraviť vzťahy medzi poddanými a zemepánmi a dať do súladu rozsah pôdy, na ktorej pracovali poddaní, s ich feudálnymi povinnosťami. Tereziánsky urbár bol v Hertníku ukončený a schválený 4. októbra 1772. Podpísal ho zemepán gróf Mikuláš Forgáč a poddaní, ktorých zastupoval richtár obce Ján Mačuš a prisažní Tomáš Kapec, Andrej Uhrín a Adam Majerčín. Podľa urbárskej tabuľky bolo vtedy v obci 44 sedliackych usadlostí s roľami a 4 želiarske domy bez pôdy.

Okrem tereziánskeho urbára, ktorý platil až do zrušenia poddan-

stva v roku 1848, bolo pre poddanské obyvateľstvo Hertníka dôležité aj zrušenie nevoľníctva Jozefom II. v roku 1785. Pri prvom úradnom sčítaní obyvateľstva v Uhorsku v rokoch 1785 – 1787 bolo v Hertníku evidovaných 70 domov, v ktorých bývalo 79 rodín s celkovým počtom 499 obyvateľov. Z toho bolo 251 mužov a 248 žien.

V roku 1919 sa uskutočnilo sčítanie ľudu, z ktorého sa dozvedáme, že obec mala 144 domov, v ktorých žilo 728 ľudí. Z uvedeného počtu bolo 305 mužov a 423 žien. Hertník patril medzi väčšie obce okresu.

Od roku 1920 prevzal správu obecných záležitostí novozvolený starosta Jozef Harčarufka a deväťčlenné obecné zastupiteľstvo.

V roku 1931 bol založený Miestny odbor Muzeálnej slovenskej spoločnosti a v tom istom roku sa obec prihlásila za člena Národohospodárskeho spolku pre Šariš.

V roku 1957 vznikol štátny majetok, ktorý hospodáril len na výmere 73 hektárov. Jednotné roľnícke družstvo bolo v obci založené až v roku 1973 a pripojené k JRD Bartošovce. Nakoniec v roku 1974 došlo k zlúčeniu okolitých družstiev a vytvoreniu jedného hospodárskeho celku so sídlom v Osikove.

V posledných desaťročiach 20. storočia došlo k výraznému rozvoju individuálnej bytovej výstavby v obci, postupne boli vybudované miestne komunikácie, obchodná sieť, verejné budovy a inžinierska sieť v úplnom rozsahu (obecný vodovod, kanalizácia s čističkou odpadových vôd, plynofikácia). Svojou občianskou vybavenosťou sa Hertník zaradil medzi popredné obce Bardejovského okresu.

Kostol

Kostol v Hertníku postavili pravdepodobne už v prvej polovici 14. storočia. Prvá písomná správa o kostole v obci je v listine z roku 1355. Kostol bol drevený.

V tesnej blízkosti starého rozpadávajúceho sa dreveného kostola roku 1607 dal stavať murovaný kostol gróf Žigmund Forgáč. Po ukončení stavby a zariadení kostola ho slávnostne posvätil ostrihomský arcibiskup a kardinál František Forgáč, brat miestneho zemepána, v nedeľu 29. januára 1612. Pripomína to 11 krížov – znakov konsekrácie kostola, ako aj pamätná tabuľa z červeného mramoru z roku 1612 na pravej strane chrámovej predsiene.

Kostol je zasvätený svätej Kataríne Alexandrijskej, panne a mučnici, ktorá bola pravdepodobne osobnou patrónkou Kataríny Forgáčovej, rodenej Pálfiovej, manželky zakladateľa kostola Žigmunda Forgáča. Kostol stojí na vyvýšenom mieste v blízkosti kaštiela.

Terajší hertnícky kostol z rokov 1607 – 1612 bol pôvodne stavaný v neskorogotickom štýle a počas stáročí svojej existencie prešiel viacerými úpravami. Dvojstupňové oporné piliere k západnej a južnej strane pristavali koncom 60. rokov 19. storočia. Štvorhranná ihlancovitá veža, predstavaná na západnej strane, ako aj strecha kostola sú pokryté plechom. Vchod do kostola je pod vežou. Kedysi viedol do kostola aj bočný vchod z pravej strany. Tento vchod bol pôvodne zamurovaný renesančným portálom. Dnes slúži ako vchod do novovybudovanej sakristie. Vnútrajšok kostola tvorí svätyňa, loď, chór, sakristia a predsieň. Svätyňa má viacuhlový uzáver a lomené gotizujúce okná. Zaklenutá je renesančnou sieťovou klenbou s profilovanými hrebienkami. Klenba dosadá na hlavice viacuhlových prípor, spočívajúcich na oblých konzolách, zdobených maskou alebo mušľou. Pod svätyňou sa nachádza krypta, vchod do nej však nie je známy. Loď je krytá valenou klenbou s lunetami. Od svätyne ju delí víťazný oblúk, na južnej strane ktorého je malý terč s kamenárskym znakom. Na pravej strane lode je vmurovaná do steny

renesančná náhrobná doska z červeného mramoru s reliéfnou polopostavou rytiera v životnej veľkosti a v brnení. Zobrazuje Šimona Forgáča, ktorý zomrel v Hertníku 24. septembra 1598. Náhrobok má rozmery 135 cm x 90 cm. Je vytesaný z toho istého červeného mramoru ako pamätná tabuľa v predsieni, dvojité tabule erbu nad dverami sakristie, ako bola kedysi nádoba na krstiteľnici. Pochádza z prvej tretiny 17. storočia. Pôvodne ležal na zemi pred bočným oltárom na ľavej strane. Na začiatku lode vpravo vedie po schodoch vchod na chór. Chór spočíva na štyroch kamenných stĺpoch. V čase mimo bohoslužieb loď uzatvára železné zábradlie. Sakristia je na ľavej strane svätyne. Má vchod aj zvonku. Posledná generálna oprava kostola sa uskutočnila v roku 1975. Malba interiéru kostola bola následne obnovená v roku 2002. V roku 2003 sa uskutočnila oprava oltára a v roku 2004 oprava organa.

V roku 2007 bola z južnej strany ku kostolu pribudovaná nová sakristia. Je osemuholníkového tvaru a ku kostolu je pripojená krátkou chodbičkou v mieste bývalého bočného vchodu. Dňa 18. 11. 2007 túto sakristiu posvätil košický arcibiskup Mons. Bernard Bober. V roku 2010 sa uskutočnila oprava fasády kostola.

Svätí košickí mučeníci

Kostol sv. Kataríny v Hertníku sa však do cirkevných dejín Slovenska nezapísal primárne svojou výzdobou, ale predovšetkým tým, že v rokoch 1620 – 1635 boli v jeho krypte uložené pozostatky svätých Troch košických mučeníkov. Marek Križin, Štefan Pongráč a Melichar Grodecký boli katolícki kňazi, ktorí v septembri 1619 podstúpili v Košiciach mučenícku smrť za svoju vieru. Ich zohavené a zmučené telá hodili protestantskí hajdúsi najprv do kloaky a neskôr narýchlo pochovali na neznámom mieste. Mnohí katolícki magnáti sa dlho neúspešne pokúšali získať pozostatky týchto mučeníkov, aby ich mohli dôstojne a s pietou pochovať. Podarilo sa to až po polroku Kataríne Pálfiovej, tretej manželke Žigmunda Forgáča, a to údajne za jeden tanec s Gabrielom Betlenom na slávnosti v Košiciach. Telá mučeníkov vykopané z tajného hrobu, ktorý prezradil mestský kat, Katarína najskôr odviezla na svoj statok v Nižnej Šebastovej, no kvôli väčšej bezpečnosti ich v lete roku 1620 dopravila do Hertníka a uložila do krypty kostola. Po pätnástich rokoch nechala vtedy už vdova po palatínovi Žigmundovi zozbierať kosti mučeníkov a v umelecky zhotovenej

cínovej rakve ich previezla do Trnavy, vtedajšieho centra uhorského katolicizmu. Keďže novopostavený univerzitný Kostol sv. Jána Krstiteľa ešte nebol dokončený, grófká uložila ostatky v kláštore klarisiek, kde bola v tom čase predstavenou jej dcéra Mária. Časť relikvií sa neskôr dostala do uršulínskeho a časť do jezuitskeho kostola.

Grófká Katarína Forgáčová sa aktívne podieľala i na procese úradného skúmania prípadu košických mučeníkov, otvoreného ostrihomským arcibiskupom Petrom Pázmaňom už v roku 1628. Vo svojej svedeckej výpovedi dokonca prisahajne potvrdila aj niekoľko

zázrakov, dejiskom ktorých bol Hertník a jeho kostol. Proces beatifikácie košických mučeníkov však z rôznych dôvodov postupoval veľmi pomaly. Za blahoslavených boli vyhlásení až pápežom sv. Piom X. dňa 15. januára 1905. Výročný deň ich smrti – 7. september – sa stal sviatkom Košickej diecézy.

V Hertníckom kostole sa od roku 1907 nachádzajú relikvie spomínaných mučeníkov. Sú to tri malé čiastočky kostí, ktoré sú uložené v relikviári z pozláteného striebra v tvare monštrancie. Táto rokoková práca z druhej polovice 18. storočia je darom biskupskej kancelárie z Košíc.

Relikvie sa od spomínaného roku 1907 uchovávali na ľavej strane lode kostola na malom oltári, ktorý vyhotovil bardejovský rezbár Pavol Grešák. Súčasťou tohto oltára, zrušeného v roku 1975 v rámci liturgických úprav, bol aj obraz košických mučeníkov s krajinkou v spodnej časti, ktorá znázorňovala hertnícky kostol a časť okolia. Originál obrazu sa síce nezachoval, ale od roku 1957 sa v kostole nachádza jeho kópia, zhotovená Mikulášom Bohunickým z Bardejova.

Náboženská hodnota hertníckych relikvií sa ešte zvýšila v roku 1995, keď sa uskutočnilo svätorečenie Troch košických mučeníkov. Rozhodnutím pápeža Jána Pavla II., ktoré vyhlásil pri svojej návšteve v Košiciach, sa ich uctievanie rozšírilo na celú cirkev. Žiara oslávenia týchto mučeníkov tak obrazne zasiahla aj hertnícky kostol.

Návšteva hertníckeho Kostola svätej Kataríny Alexandrijskej môže tak byť prosbou o zachovanie viery, čistoty a vytrvalosti v životných skúškach.

Renesančný kaštieľ z r. 1563

História tohto objektu sa začala písať približne v polovici 16. storočia, keď sa hertnícke panstvo stalo majetkom šľachtického rodu Forgáčovcov z Jelenca (Gýmeša). Jeden z jeho príslušníkov, barón Šimon Forgáč (1526 – 1598), získal v roku 1553 od cisára Ferdinanda I. za vojenské zásluhy v boji proti Turkom a sedmohradským kniežatám okrem viacerých iných majetkov aj donáciu na Hertník. Forgáčovský kaštieľ bol vybudovaný ako štvorvežová dvojpodlažná bloková stavba obdĺžnikového pôdorysu. Veľké nádvorie ohraničoval múr so vstupnou bránou, ktorý bol ešte na viacerých miestach spevnený baštami a po celom obvode ho zvonku chránila široká vodná priekopa. Súčasťou areálu kaštiela sa stala aj veľká, tzv. Pánska záhrada s ovocnými a okrasnými stromami a rybníkom. Medzi záhradou a dvorom boli vybudované ešte hospodárske budovy a majer, kde bývalo služobníctvo. Od roku 1993 je v kaštieli umiestnené Integročné zariadenie KOR-GYM. Je to nezisková organizácia, ktorá bola zriadená na dobu neurčitú a funguje ako ústav pre ľudí s mentálnym a kombinovaným postihnutím bez rozdielu pohlavia a veku. Poskytuje komplexné sociálne služby v oblasti ústavnej sociálnej starostlivosti s celoročným, týždenným a denným pobytom.

Socha sv. Antona Paduánskeho z r. 1760

V parku, ktorý susedí s kaštieľom i kostolom, sa nachádza socha sv. Antona Paduánskeho. Toto rozmerné rokokové dielo z pieskovca, vytvorené neznámym sochárskym majstrom v druhej polovici 18. storočia, si údajne objednal jeden z miestnych zemepánov Forgáčovcov ako pamiatku na svojho syna Antona. Socha aj s podstavcom dosahuje výšku takmer 4 metre. Kedysi stála obrátená smerom ku kaštielu a obklopovali ju štyri lipy. V roku 1906 bol priestor okolo sochy vysadený

jedličkami. V roku 1934 sochu renovovali a v roku 1993 bol jej originál nahradený rekonštrukčnou kópiou, ktorú vytvoril akad. sochár Martin Kutný, rodák z Bartošoviec.

Kaplnka najsvätejšej trojice z r. 1858

Nachádza sa pri ceste do Bardejova. Túto murovanú stavbu s rozmermi 2 x 4 metre dali postaviť v roku 1858 hertnícki obyvatelia Ján Fertál, Jozef Kapec, Andrej Lazur a Ján Palša. Má dve re z plechu a zo skla a po stranách dve malé okná. Sedlová strecha je ukončená dvojkrížom. Vo vnútri kaplnky je murovaný oltár s obrazom Najsvätejšej Trojice. V maličknej kaplnke sa kedysi slúžili sväté omše a dokonca k nej chodievali aj procesie z okolitých obcí.

Kaplnka sv. Kríža z r. 1760

Baroková stavba s rozmermi asi 4 x 7 m stojí na miestnom cintoríne. Pochádza z druhej polovice 18. storočia. Zvonku má obdĺžnikový, zvnútra oválny tvar, krytá je kupolou. V priechelí má trojuholníkový štít. Zo sedlovej strechy vpredu vyčnieva vežička z roku 1903 zakončená krížom.

Pôvodne rokokový vyrezávaný oltár je z polovice 18. storočia. Barokový oltárny obraz s rozmermi 2,50 x 1,40 m znázorňuje Krista na kríži. Z piatich Kristových rán vytekajúcu krv zachytávajú do kalicha traja anjeli. Pod krížom

na obraze je podzemná miestnosť, v ktorej sú znázornené duše uzavreté v očišťači: dve mužské a tri ženské postavy. V pozadí vidno jeruzalemské veže. Rám svetlozelenej a tmavozelenej farby pôvodne zdobili dvaja anjeli a tri okrídlené hlavy s pozlátenými krídlami. Obraz premaľoval roku 1983 F. Blahuta.

V tejto cintorínskej kaplnke sa kedysi slúžili omše dvakrát do roka: 3. mája (Nájdenie sv. Kríža) a 14. septembra (Povýšenie sv. Kríža). Roku 1847 bol v nej pochovaný farár Peter Krón, čo dokumentuje aj pamätná tabuľa z roku 1906.

Kaplnka sv. Anny r. 1930

Kaplnka svätej Anny sa nachádza v údolí potoka pri lesnej ceste na vrch Čergov. Je vzdialená od obce 3,5 km. V dávnejších dobách tam bol len na strome zavesený obraz svätej Anny. To miesto je opradené viacerými povestami. Najstarší písomný údaj, ktorý má vzťah k tejto kaplnke, pochádza od hertníckeho farára Jána Trnku. Podľa účtov z roku 1831 v predchádzajúcom roku usporiadal zbierku na vystavenie kaplnky svätej Anny. Keďže vyzbieraných 6 forintov na to nestačilo, pridal ich ku kostolným peniazom. Roku 1893 obraz svätej Anny dala premaľovať rodina Koňajovcov. Znázorňoval svätú Annu, ale aj svätého Joachima a malú Pannu Máriu.

Začiatkom 20. storočia kaplnku tvoril chatrný, z dreva zbitý výtvar, opretý o obrovský jedľový kmeň. Bol to vlastne na dreve maľovaný obraz s drevenou obrubou – rámom. Okolo roku 1910 sezónni drevorubači z Marmoša, zrejme gréckokatolíci, urobili okolo obrazu novú „kaplnku“ – rám, ktorý navrchu ozdobili trojitým krížom. Pri kaplnke vytvorili malú studničku a oproti zasadili lavičku.

Kaplnka akiste bola pre pútnikov smerujúcich do Lutiny pri Sabino-ve oblúbeným miestom zastavenia sa a odpočinku. Zdobili ju kytičkami,

vencami kvetov i svätými obrázkami. Ba našli sa tam i položené haliere, ktoré okoloidúci prinášali na faru.

V tridsiatych rokoch 20. storočia tu bola nanovo vybudovaná murovaná kaplnka s rozmermi asi 2 x 1 m. V nej je železná socha svätej Anny s Pannou Máriou, dovezená z Čiech. Ľud k tomuto miestu lnul podivnou príťažlivosťou. Už oddávna každoročne na deň svätej Anny (najnovšie v nedeľu) chodievala ku kaplnke procesia, na ktorej sa zúčastňujú aj veriaci z okolitých dedín.

Škola

Prvá zmienka o učiteľovi v Hertníku je z roku 1614. Budova školy stála na pozemku, ktorý daroval cirkevnej obci Žigmund Forgáč. Školstvo v minulosti totiž u nás malo len cirkevný charakter. Cirkevné školy sa stavali pri kostoloch a prvými učiteľmi boli kňazi. Neskôr funkcia učiteľa prešla na organistov, ktorí dostávali plat v naturáliách, niekedy i v peniazoch. Vyučovací proces sa spočiatku zameriaval na získanie náboženských vedomostí, ako aj na základy čítania, písania a početných úkonov.

Roku 1782 sa uskutočnila obnova školy, ktorá bola drevená. Keď sa táto budova stala bývaním miestneho kňaza, novú drevenú školu v Hertníku vybudovali okolo roku 1825.

Roku 1848 postavili v Hertníku murovanú jednotriednu školu s bytom učiteľa. Do jednej triedy chodilo šesť ročníkov. V školskom roku 1853/54 do školy chodilo 50 chlapcov a 30 dievčat, v roku 1856/57 30 chlapcov a 14 dievčat (ročníky po cholere), v roku 1861/62 56 chlapcov a 23 dievčat. Počet žiakov v druhej polovici 19. storočia kolísal medzi 50 – 70.

Keď začiatkom 20. storočia pribudlo detí, roku 1911 cirkevná obec vystavala školu s dvoma učebňami. Rímskokatolícku ľudovú školu v Hertníku roku 1945 poštátnili.

Dňa 1. septembra roku 1958 sa začalo vyučovanie v novej osemtriednej budove, ktorú pristavali k bývalej dvojtriednej škole. V ďalších rokoch sa počet detí zvýšil, základnú školu navštevovali aj deti z Osikova a Fričkoviec, preto zaviedli dvojzmenné vyučovanie.

V rokoch 1987 – 1989 sa uskutočnila prístavba ďalších šiestich tried, čím sa dvojzmenné vyučovanie odstránilo. V súčasnosti do základnej školy v Hertníku chodia žiaci z Hertníka, Bartošoviec, Osikova a Fričkoviec. V školskom roku 1997/1998 bolo v škole 257 žiakov, 11 tried a 18 učiteľov.

Charakteristika Hertníčana

V obecnej kronike z roku 1933 je stručne popísaná povaha typického Hertníčana. Podľa nej je to „v podstate dobromyseľný, veselý, ba až veľmi zábavný človek, ktorý nerád rozmýšľa, zato je dovedný a obratný. Je nábožný vo vonkajších úkonoch náboženských. Je čistotný a veľmi si potrpí na svojom zovňajšku, zvlášť vo sviatok, ba i vo všedný deň po práci. Nemá zmyslu pre spoločný kolektívny život a nemá vyvinutý zmysel pre využitie vhodných udalostí, ktoré by zaručovali šťastnejšiu budúcnosť jeho i jeho potomkov. Hertníčan neverí ničomu, o čom sa sám nepresvedčí. V obci je na druhej strane veľa ľudí pohybového, sluchového a zrakového typu. Hertníčania majú zmysel pre hudbu, spev, rytmus, tanec“.

V obci pracuje ženská a mužská spevácka skupina, Klub slovenských turistov, Futbalový klub TJ Čergov a dobrovoľný hasičský zbor. V posledných desaťročiach došlo v obci k výraznému rozvoju individuálnej bytovej výstavby, postupne boli vybudované miestne komunikácie, obchodná sieť, verejné budovy a inžinierska sieť v úplnom rozsahu. Obec má vybudovanú vlastnú čističku odpadových vôd, Dom nádeje, chatovú oblasť, rybník, základnú školu s materskou školou, pobočku základnej umeleckej školy a turistickú ubytovňu. V obci sa nachádza aj futbalové ihrisko a multifunkčné ihrisko.

Obecný úrad, Hertník 162, 086 42 Hertník

Tel: 054/479 11 28, 488 36 75, 76

Fax: 054/488 36 76

Email: obechertnik@centrum.sk

Web: www.obechertnik.sk

OBEC HERVARTOV

Obec Hervartov sa nachádza na severovýchodnom Slovensku, v oblasti Horného Šariša. Od okresného mesta Bardejov je vzdialená 10 km. Obec leží na východnom svahu Čergova v doline ľavostranného prítoku Šibskej vody. Stred obce má nadmorskú výšku 450 m n. m. Najvyšší vrch Žobrák sa vypína do výšky 920 m n. m. Chotár obce má rozlohu 987 ha.

HISTÓRIA

Prvá písomná správa o obci je z roku 1406, podľa ktorej šľachtici z Perína – Perínkovci – sa súdili o vlastníctvo dedičných majetkov, ku ktorým patrili aj Hervartov. Z tejto správy vyplýva, že obec už jestvovala pred rokom 1406. V prvých listinách sa zachovali názvy obce Eberharthuagasa, resp. Eberhard.

Iný zdroj názvu obce vychádza zo starej ľudovej tradície, ktorá hovorí, že obec bola založená niekedy koncom 11. storočia nemeckými rubačmi, ktorí sem prišli so svojim pánom. Keď sa tento po istom čase vrátil do svojho domova, jeho rubači hovorili: „Herr war da“ – Pán bol tu. To dalo dôvod k pomenovaniu dávnej osady Hervart. V 14. a 15. storočí patrila obec Perínkovcom a bola majetkovou súčasťou panstva Bartošovce, resp. Hertník. Od konca 15. storočia a v 16. storočí patrila slobodnému kráľovskému mestu Bardejov. Začiatkom 18. storočia Bardejovčania záložovali Hervartov šľachticom Klobušickým, ktorí ho koncom toho istého storočia získali kúpou do svojho vlastníctva. V roku 1600 tvorilo obec 21 obývaných poddanských domov, dom richtára, drevený kostol, fara a škola. Koncom 18. storočia bolo v obci postavených 48 domov, v ktorých žilo 314 obyvateľov. V roku 1828 pribudlo ďalších 10 domov a počet obyvateľov sa zvýšil na 478. V minulosti sa obyvatelia obce zaoberali hlavne poľnohospodárstvom, ovčiarstvom, tesárstvom, korytárstvom a šindliarstvom. Zo starých remesiel sa dodnes zachovalo ručné štiepanie šindľov, pretože v okolitých lesoch bolo dosť kvalitného dreva na ich výrobu. Dnes je dreva menej, no o objednávky nie je núdza. V obci je hŕstka dôchodcov, ktorí sa tomuto tradičnému remeslu radi venujú, hlavne počas dlhých zimných večerov.

V 17. a 18. storočí bola v chotári obce sklárňa, ktorá bola v prevádzke ešte v rokoch 1783 – 1912. Sklársku tradíciu dokumentuje aj správa, podľa ktorej sa v roku 1683 obec volala Huta. Existencia sklárne sa odrazila i v symbole najstaršieho zachovaného obecného pečatidla z roku 1787, ktorý zobrazuje brúsku z tejto sklárne. V pečatnom poli je vodorovne položená nádoba, ktorú zdobí hore pevne zakotvená brúska na spodku s pohyblivým hrotom. Historický symbol na pôvodnom pečatidle je svedectvom toho, že v obci sa vyrábalo úžitkové aj zdobené brúsené sklo.

Dominantou obce je drevený rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Františkovi z Assisi, postavený v druhej polovici 15. storočia. Jeho architektúra sa zachovala takmer neporušená. Je zhotovený z tisového dreva v kombinácii s červeným smrekom, len základové trámy sú po výmene z dubového dreva. Je pokrytý ručne štiepanými drevenými šindľami. Pozostáva z polygonálnej svätyne, z lode, zo sakristie a z veže, ktorej spodná časť tvorí predsieň. Steny lode sú vyzdobené maľbami od Andreja Hafčíka z roku 1665 a sú komentované latinskými citátmi z Písma svätého. Je jedným z najstarších a najcennejších gotických objektov na Slovensku.

V obci sa dodnes zachovalo aj niekoľko sypancov (sýpok), ktoré sa stavali väčšinou na voľnom priestranstve pred domom. Na ich výstavbu sa používalo tenšie drevo, ktoré zvýšilo zo stavby rodinného domu. Sypanec bol zvnútra z hladkého opracovaného dreva, zvonka oblepený

hlinou a strecha bola zvyčajne slamená, neskôr šindľová. Bola pripevnená tak, aby ju v prípade ohňa bolo možné rýchlo zhodiť. Vo vnútri bolo v jednom rohu schodište s priehradkami, do ktorých sa uskladňovalo obilie, vedúce na povalu. V spodnej časti bola jedna lada (truhlica) na bielizeň a šaty, druhá s priehradkami na múku.

V obci sa dodnes zachovali aj pozostatky mlyna. Prvá písomná zmienka o ňom je z roku 1640 a spomína sa v súvislosti s platením ročnej dane 1 florén z usadlosti. Posledným majiteľom mlyna, ktorý v ňom mlel, bol Ján Pritoka. Mlyn bol poháňaný vodou, ale okolo roku 1934 už aj motorovým pohonom na plyn, ktorý sa vyrábala z dreveného uhlia.

Súčasťou histórie sú aj zaujímavé legendy, ktoré sa zachovali o niektorých lokalitách a názvoch pôvodného chotára obce.

Zabudnutá dedina

Legenda hovorí, že pôvodná dedina Hervartov ležala niekde na mieste, kde sa dnes nachádza Klinek – časť chotára pod lesom. Kedysi dávno, bolo to na Veľký piatok v deň prísneho pôstu, si vraj obyvatelia obce spravili veselicu a zabávali sa až do rána. Neprešiel dlhý čas a nedodržanie pôstu na Veľký piatok našlo odvetu. Hory silne zahučali a zem sa pod dedinou roztvorila. Celá dedina sa prepadla. Tí skôr narodení

ešte aj dnes hovoria, že keď na Veľký piatok prídete na miesto, kde sa to stalo, počujete čudné zvuky. Jedni hovoria, že ľudia, ktorí sa prepadli, nariekajú nad svojím hriechom, iní zas hovoria, že tancujú v pekle s čertami. Či sa táto legenda zakladá na pravde, ťažko povedať. No miesto tejto udalosti sa ešte aj dnes nazýva „Do starej vsi“ (do starej dediny).

K pivnici

Podľa ďalšej legendy je vraj v chotári obce pivnica, v ktorej dodnes sú zbojníkmi uložené peniaze. Kedysi dávno išiel starší občan na letné sezónne roboty lesom na bohaté maďarské kraje, keď stretol zbojníka. Dal sa s ním do rozhovoru, a zbojník sa ho spýtal, kam ide. Keď sa tento človek rozhovoril o svojej ceste a o jej celi, zbojník odpovedal: „Netreba vám ísť na takéto práce, veď máte vo svojom chotári v jednej pivnici veľké bohatstvo.“ Rozpovedal mu, kde a ako sa k nemu dostane. Náš občan sa však k pokladom nedostal, ani nikto z obyvateľov obce, lebo otvor pivnice vraj chránia duchovia.

SYMBOLY OBCE

Najstaršie zachované **obecné pečatidlo** je z roku 1787. Symbol v pečatidle zobrazuje brúsku sklárne. V pečatnom poli je vodorovne položená nádoba, ktorú zdobí hore pevne zakotvená brúska na spodku s pohyblivým hrotom. Kruhový nápis pečatidla znie: SIGIL (lum): HERVARTO: 1787 (v preklade pečat Hervartova).

Erb Hervartova v popise znie: Z ľavého horného okraja červeného štítu vyrastajúca zlatá tyč so závitom, na ňu napojený zlatý kolmý valec brúsu so strieborným hrotom vyrývajúci do striebornej položenej fľaše rastlinný motív.

Vlajka obce pozostáva zo štyroch pozdĺžnych pruhov vo farbách červenej (1/6), žltej (2/6), červenej (1/6) a bielej (2/6) a je ukončená cípmi.

SÚČASNOSŤ

Dominantou obce Hervartov je aj v súčasnosti drevený gotický Kostolík sv. Františka z Assisi, ktorý bol zapísaný spolu s ďalšími drevenými chrámami východného Slovenska do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Je doposiaľ živým sakrálnym objektom, ktorý slúži pre potreby veriacich a zároveň slúži ako múzeum in situ pre mnohých návštevníkov zo Slovenska i z celého sveta. Najstaršími pamiatkami v interiéri kostolíka

sú Oltár Panny Márie, sv. Kataríny Alexandrijskej a sv. Barbory, doplnený kópiami oltárnych krídel, no iba v dreve, lebo originály sa nachádzajú v národnej galérii v Budapešti, a tabuľový obraz sv. Františka z Assisi, sv. Krištofa a sv. Kataríny Sienskej – datované do rokov 1460 – 1470. Nástenné maľby na južnej stene lode od Andreja Hafčíka z roku 1665 – Adam a Eva v raji, Súboj Juraja s drakom a Podobnosť o múdrych a nemúdrych pannách – sú

lemované bordúrami na spôsob závesných gobelínov. Nápisy na tejto stene sú v latinskom jazyku a pri príležitosti 5. výročia zápisu kostolíka do zoznamu UNESCO budú preložené do štyroch jazykov.

Základný kameň výstavbu nového kostola bol posvätený v roku 1990 pápežom Jánom Pavlom II. a výstavba sa začala v roku 1992. Konsekrovaný bol 18. októbra 1997 a je zasvätený úcte Božského Srdca Ježišovho. V interiéri kostola stále pribúdajú nové hodnotné sochy z dreva.

V ochrannom pásme dreveného kostolíka sa nachádzajú národné kultúrne pamiatky – sýpky. V spolupráci s ich vlastníkmi prebieha postupne rekonštrukcia týchto stavieb z dotácií Ministerstva kultúry SR v rámci programu Obnovme si svoj dom.

Pri kostolíku bol vybudovaný objekt služieb cestovného ruchu financovaný zo združenej investície VÚC Prešov a obce Hervartov. V prevádzke je od októbra 2008. V jeho priestoroch sú dva apartmány so samostatným sociálnym zariadením, spoločenská miestnosť (vhodná na menšie rodinné oslavy), kaviareň, predaj suvenírov, informačné centrum a verejné toalety.

Obec sa neustále rozvíja a skrášľuje. Za posledné obdobie boli zís-

kané finančné prostriedky z viacerých štátnych dotácií a z eurofondov, pretože z vlastných zdrojov by investičné projekty v obci nebolo možné realizovať. V roku 1999 bola obec splynofikovaná. Následne boli zrekonštruované miestne komunikácie, ktoré boli v havarijnom stave hlavne po obidvoch stranách dreveného kostolíka. Bol vybudovaný nový most na mieste pôvodnej starej drevenej lávky.

Rozšíril sa intravilán obce s infraštruktúrou, aby bola zabezpečená možnosť výstavby rodinných domov, najmä pre mladé rodiny. Spracovaný a schválený bol Územný plán obce a Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

Boli vysporiadané vlastnícke vzťahy časti kultúrno-správnej budovy, ktorých vlastníkom bola Jednota SD. Obec tieto priestory odkúpila a v súčasnosti sú v nich prevádzkované potraviny a pohostinstvo. Prístavbou kultúrno-správnej budovy boli priestory sály rozšírené o nové javisko a vybudované boli aj nové sociálne zariadenia. Na prízemí bol postavený salónik, ktorý slúži občanom na rôzne spoločenské príležitosti (oslavy jubileí, krstiny a pod.). Nová fasáda na tejto prístavbe bola realizovaná z dotácie Úradu vlády SR (rezerva predsedu vlády).

V rokoch 2010 – 2012 bola komplexne zrekonštruovaná kultúrno-správna budova, financovaná z eurofondov – projekt schválený v rámci „Programu rozvoja vidieka“. Realizované boli tieto práce: nadstavba

jestvujúcej budovy, kde boli vybudované priestory pre obecný úrad, nová strecha, výmena okien v celom objekte, zateplenie budovy, nová fasáda.

V roku 2007 bol dobudovaný Dom nádeje prístavbou ku Kostolu Božského Srdca Ježišovho.

Rozšírením NN siete bolo zabezpečené osvetlenie cintorína. Vďaka získanej dotácii z Ministerstva financií SR bola realizovaná rekonštrukcia verejného rozhlasu. V rámci nej boli rozmiestnené po obci nové reproduktory a v niektorých častiach aj káblové rozvody. Zakúpená bola aj nová rozhlasová ústredňa.

V obci je materská škola a základná škola pre 1. – 4. ročník. Zachovanie prevádzky materskej i základnej školy je predpokladom, aby nenastal odliv mladých ľudí – mladých rodín z obce do okresného mesta, resp. iných spádových obcí, kde tieto školy sú. Preto je najväčšou prioritou dokončenie rekonštrukcie základnej školy podľa spracovaného projektu. V jednej budove je plánovaná základná škola, materská škola i školská jedáleň.

Rekonštrukcia sociálnych zariadení v základnej škole bola realizovaná z prostriedkov Ministerstva financií SR. Nadstavba základnej školy a výmena časti okien bola financovaná z prostriedkov vyčlenených na riešenie havarijných stavov školských zariadení. Snahou obce je získať finančné prostriedky na výmenu zostávajúcich okien a tiež na dokončenie nadstavby, pre vhodné prevádzkovanie materskej školy a školskej jedálne v tejto budove.

V súčasnosti funguje predškolské zariadenie v starej budove materskej školy, priestory sú pre obmedzený počet žiakov, pretože k dispozícii je len jedna spálňa. Preto nastala situácia, keď nie je možné prijať všetky prihlásené deti do tohto zariadenia.

V roku 2010 bolo vybudované viacúčelové ihrisko v areáli pri základnej škole. Jeho výstavba bola financovaná z dotácie Úradu vlády SR. Týmto bol vytvorený priestor pre športové vyžitie detí a mládeže najmä v popoludňajších hodinách a počas prázdnin. Počas školského roku je ihrisko využívané aj žiakmi materskej a základnej školy.

V roku 2011 bol schválený projekt na Protipovodňovú ochranu povodia Valalského potoka a obce Hervartov v celkovej výške 3 206 693,52 € s termínom realizácie najneskôr do 04/2014. V súčasnosti úspešne pokračujú práce na tejto investičnej akcii, ktorá sa začala realizovať v roku 2012.

Obec sa prihlásila do súťaže Dedina roka 2011, v ktorej obsadila

pekne 3. miesto. Víťaznou obcou sa stala Oravská Lesná, druhé miesto obsadila obec Pruské.

Obec úspešne rozvíja cezhraničnú spoluprácu s Poľskom. Prvým našim partnerom bolo Ujscie Gorlickie. V rámci spoločného projektu bola publikovaná kniha Hervartov – Šiba – Ujscie Gorlickie. Zároveň bolo zorganizovaných niekoľko sprievodných podujatí zameraných na zachovanie kultúrnych tradícií a prezentáciu tradičných remesiel. Naším partnerom v roku 2011 sa stala gmina Gródek nad Dunajcom. V rámci spolupráce s touto gminou bolo realizovaných niekoľko spoločných aktivít na oboch stranách: Dni fazule v Poľsku spojené s prehliadkou folklórnych súborov a tradičných dožinkových slávností a s návštevou najstaršieho kostola v Malopoľskej oblasti – z 11. storočia. Úžasným zážitkom bola plavba po Roznowskom jazere. Milým kultúrnym podujatím bol aj koncert dychovo-jazzového orchestra z Gródka nad Dunajcom v Kostolíku sv. Františka z Assisi spojený so slávením svätej omše, ktorý pokračoval v popoludňajších hodinách v kultúrnom dome v Hervartove.

V našej obci bola založená folklórna skupina Babičky, ktorá svojimi vystúpeniami obohacuje kultúrne podujatia v obci a reprezentuje obec na podujatiach organizovaných Hornošarišským osvetovým strediskom v Bardejove, aj za hranicami nášho regiónu.

Obec v spolupráci s materskou a základnou školou organizuje každoročne podujatia pre deti, ako sú: karneval, športový deň pri príležitosti osláv Dňa detí – spoločné podujatie s obcou Šiba, ďalej Mikuláš, vianočná besiedka a v spolupráci s Jednotou dôchodcov podujatia pre seniorov – výlety, posedenie pri jedličke a pod. V obci funguje aj futbalový klub Poľnohospodár Hervartov.

Snahou vedenia obce je skrášľovať a zveľaďovať ju v závislosti od finančných možností s cieľom, aby sa v nej dobre cítili jej obyvatelia i návštevníci obce.

Obecný úrad, Hervartov 84, 086 22 Kľušov

Tel: 054/472 37 60

Email: obec.hervartov@post.sk

Web: www.hervartov.sk

OBEC JANOVCE

ŽIVOT OBYVATEĽOV NA PRELOME 19. A 20. STOROČIA

Janovce patrili v 19. stor. do roku 1909 dvom zemianskym rodinám: Feketeovcom a Dežöfiovcom, medzi ktoré bola rozdelená janovská pôda. Sedliaci užívali len tzv. osminky horšej pôdy. Tieto rodiny rozpredali svoje majetky sedliakom. V rokoch 1888 – 1890 Feketeovci predali svoj dom, dvor a záhradu obci pre ľudovú školu s podmienkou dožitia Feketeovcov v určenej časti domu. Dežöfiovci predali svoj

dom janovskému gazdovi – kováčovi Andrejovi Kundrátovi.

Do 19. storočia priestor určený pre obchod neexistoval. Realizovala sa iba výmena tovarov medzi obyvateľstvom a obchodníkmi, ktorí prechádzali okolo obce.

V dedine žili židovské rodiny Zieglerovcov a Treuhaftovcov. Práve oni koncom 19. storočia začali so zakladaním obchodu a krčmy vo svojich domoch. V tomto období obec, na podnet židov žijúcich v dedine, postavila za Jackovým domom (neskôr tam býval Saloky Andrej) pri ceste betónovú „ladoveň“. Nakoľko židia v dedine mali svoj „šlubrik“ (bitúnok), kde zabíjali teľatá, mäso do zásob skladovali v tejto ladovni. V betónovom strope bol otvor, v súčasnosti zabetónovaný, cez ktorý v zime nahádzali kusy ľadu, ktorý vo vnútri chladil – mrazil mäso na dlhšiu dobu. Vchod do nej bol zo severovýchodnej strany.

V 20. rokoch židia mali svoju synagógu na dvore Filipa Zieglera, kde prichádzali židia aj z okolitých dedín.

V rokoch 1919 – 1931 bol po vojne prvým starostom – richtárom v obci Andrej Kundrát st. Bol kováčom aj podkováčom a taktiež bol známy v celom okrese ako ľudový zverolekár.

Podľa sčítania ľudu v roku 1930 žilo v dedine 347 obyvateľov a bolo 50 súpisných čísel – domov. Postavené boli z dreva, tehál, kameňa a niektoré aj z hlinených valov (hlinené nepálené hranoly). Domy v tých časoch boli pokryté podľa zámožnosti majiteľa domu a to: slamou, škridlou, plechom, šindľom alebo eternitom. Domy mali predsieň (priklet), v lete užívanú ako kuchyňa. Z predsieňe viedli dvere na jednej strane do „parádnej izby“ (dnešné obývacie izby), na druhej strane do komory – menšej izby, v ktorej sa počas zimy varilo

a bývala tam celá početná rodina. Drevená podlaha bola len v nových, z tehál murovaných domoch, inde podlahu tvorila vymastená (vyhladená) hlina.

25. januára 1938 okolo 9. hodiny predpoludním zjavila sa na oblohe nad dedinou „polárna žiara“, ktorá ľudí veľmi vystrašila a predpovedali, že príde na svet nejaká pohroma. Táto polárna žiara bola viditeľná na celom území Slovenska a aj v susedných štátoch. Noviny z 26. januára o tom napísali takto: „Červená záplava dosahovala až k zenitu. Bola karminovočervenej farby prerušovaná červenými prúdmi akoby vrhanými z reflektorov.“ Na mnohých miestach boli vyburcovaní hasiči, ktorým to pripomínalo veľký požiar. Z výpovede svedkov bola viditeľná niekoľko hodín. Zo záznamov z tohto obdobia túto polárnu žiaru mohla pozorovať celá severná ploguľa Zeme. Ľudia verili, že to bola predzvesť nejakého nešťastia (nástupu fašizmu a vypuknutia 2. svetovej vojny).

OBECNÝ ERB, PEČAŤ A VLAJKA OBCE

Z heraldicko-afragistických prameňov sa zachovali dva odtlačky pečatidiel, ktoré majú ten istý symbol, zmenil sa len tvar. Starší, okrúhly, je z roku 1787 a zachoval sa na písomnosti z 13. novembra s latinským kruhopisom SIGIL (lum): Janovce: 1787 (pečať Janovce), mladší mierne oválny, je z roku 1847. V pečatnom poli je vyobrazený kvet, ktorý nie je možné bližšie identifikovať.

V roku 1847 si obec dala vyhotoviť nové typárium, čo potvrdzuje vročenie uvedené v kruhopise. Je zaujímavé, že v obidvoch prípadoch sa používa slovenský tvar názvu obce, a to Janovce, napriek tomu, že od stredoveku bol zaužívaný názov Belcella, prípadne Beczallya. V mladšom odtlačku, ktorý je lepšie čitateľný, je symbol viac prepracovaný a sú už jasne viditeľné kvetné lístky a lupienky kvetu.

Pri obnove obecného erbu sa pridržovali historickej predlohy z roku 1847, na ktorej je vyobrazený v zelenom štíte zlatý kvet s ôsmimi veľkými a ôsmimi kratšími lupeňmi. Symboly obce Janovce sú zaevidované v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou J-14/95. Návrh erbu prerokovala Heraldická komisia MVSR pod číslom HR351/J-14/95 zo dňa 18. 12. 1995. Tento návrh bol schválený aj obecným zastupiteľstvom dňa 27. 1. 1996 uznesením číslo 13/96.

Vlajka obce pozostáva z troch pozdĺžnych pruhov vo farbách zelenej, žltej a zelenej. Má pomer strán 2: 3 a ukončená je tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny jej pruhu.

HISTORICKÉ PAMIAHKY OBCE

Zvonica – drevený klenot z Janoviec v Múzeu ľudovej architektúry (MLA)

Zvonica v Janovciach patrila medzi charakteristické účelové stavby, ktoré slúžili na ochranu zvona a plnili významnú oznamovaciu funkciu v obci. Išlo o oznamy úmrtia, oznamovanie času, rozháňanie búrkových mrakov, živelných pohrôm a podobne. Veľký význam mali zvonice v období drevených dedín a slamených striech, kde skorý signál zvona o požiari mohol odvrátiť hrozbu, aby celá dedina neľahla popolom. Umelecko-historický a architektonický výskum bol vykonaný už v roku 1957 H. Ruttkayovou. Zvonica bola v roku 1969 rozobraná a prenesená do MLA v Bardejovských kúpeľoch, kde sa radí medzi najstaršie objekty. Vtedy namiesto starých šindľov boli osadené nové. Výrazný zásah do opravy alebo výmeny starých tráv sa pre dobrú zachovalosť pamiatky nerealizoval.

Drevená zvonica bola postavená okolo roku 1700, čiže má vyše 300 rokov. Stála v strede obce na malom trojuholníkovom námestí. Bol to monumentálne pôsobiaci, vysoký a priestranný drevený objekt s výškou 14,4 m, so štvorcovým pôdorysným rozmerom 4 x 6,4 m. Nosné trámy – prahy boli aj sú uložené na kamennej podmurovke. Konštrukcia veže je stĺpová, kónicky sa zužujúca smerom dohora. Nad zvukovým otvorom je krytá ihlanovou strechou. Vo zvonici boli umiestnené dva zvony. Na vrchole ihlanovitej strechy vyčnieval nevýrazný drevený kríž. Jeden zo zvonov pochádza z 18. storočia. Väčší zvon je dnes vo veži kostola v Janovciach. Menší zvon bol predaný na Kľušovskú Zábavu a je umiestnený vo veži tamojšieho kostolíka.

Výnimočnosť zvonice spočíva v jej technickom stvárnení. Dômyselné statické riešenie tejto vežovitej stavby a nepoužitie žiadneho železného prvku v konštrukcii vypovedá o jej jedinečnosti a potrebe zachovania. Zvonica bola od prenesenia do múzea dlhé roky mimo obhliadkového okruhu múzea – skanzenu. V súčasnosti už je v areáli MLA a je sprístupnená pre návštevníkov múzea od roku 2009.

Kaplnka

Nachádza sa na starom cintoríne. Predpokladá sa, že bola postavená pred rokom 1900. Je v nej umiestnený menší drevený oltár s obrazom Sedembolestnej Panny Márie. V krypte kaplnky sa nachádzajú dve pozinkované a zacínované truhly. Na zachovanej stuhe je maďarský nápis „Sze-

retett nagynéneknék“, čo je v preklade „Milovanej tetuške“. Druhá stuha je úplne rozpadnutá. Predpokladá sa, že je tam pochovaný manželský pár.

Hrobka pod kaplnkou bola počas druhej svetovej vojny využívaná aj na ukryvanie šatstva občanov obce pred vojskom.

Celú kaplnku v roku 1984 zrekonštruoval vtedajší kurátor František Maník, ktorý dal aj premaľovať obraz Sedembolestnej Panny Márie.

Kostol

V roku 1277 v listine, ktorou potvrdil kráľ Ladislav IV. držbu majetkov v uhorskom pohraničí Otovi z Bibersteinu, sa objavujú Janovce pod ojedinelým názvom villa Omnium sanctorum, čo zrejme vychádzalo z patrocínia kostola, ktorý bol zasvätený Všetkým svätým. Nezodpovedanou otázkou je však pôvod stredovekého kostola. Uvažuje sa napríklad o tom, že išlo o starú dedinu s kostolom spreď 13. stor. Jeho vznik sa spája aj s Jánom zo Spiša, ktorý sa mohol pričiniť o jeho výstavbu. Jednou z možností je aj predpoklad, že kostol nechali postaviť až cisterciti niekedy v prvej polovici 13. storočia, čo je podľa nášho názoru najpravdepodobnejšie. V roku 1332 v Janovciach pôsobil farár František. Písomná zmienka o kostole, ktorý sa nachádzal v Janovciach pred rekonštrukciou, je z roku 1764 a bol zasvätený pamiatke Všetkých svä-

tých. Rekonštruovaný bol v rokoch 1854, 1888 a 1911. Neskoršie opravy boli bez stavebných zásahov. Kostol bol postavený v barokovo-klasickom slohu: jednoduchá stavba s oblým uzáverom presbytéria. Loď mala rovný strop, fasáda bola členená oblúkovými oknami, na jednom z okien s letopočtom 1854. Malá predsieň bola ku kostolu pristavaná v r. 1888 s letopočtom na štíte.

Do kostola viedol jeden hlavný vchod z južnej strany, zvonku vedľa vstupu po pravej strane stál kríž. Väčšie konštrukčné zásahy boli na kostole prevedené v rokoch 1967 – 1969, keď malá veža a predsieň boli zbúrané. Bola vybudovaná nová veža kostola, ako ju vidíme v terajšom stave. Touto prístavbou bol jeden vchod nahradený dvoma bočnými, ktoré sa využívajú dodnes. Za vstupnými dverami viedli z oboch strán úzke schody na chór, kde boli laná pre zvony. Organová skriňa bola osadená až k okraju chóru. Tieto práce sa uskutočnili pod vedením miestneho farára Dr. Jozefa Machalu, ktorý bol správcom fary v Kobylách. Vtedy už bol kostol zasvätený Božskému Srdcu Ježišovmu.

V polovici 70. rokov bola v interiéri kostola vykonávaná nová maľba. V štyroch kútoch stropu boli namaľovaní štyria evanjelisti Ján, Lukáš, Marek a Matúš. Nad oblúkom pred presbytériom bol nápis „Ja som cesta, pravda i život“. Na stene vnútri oblúka boli namaľované symboly siedmich sviatostí. Koncom 70. rokov bol pôvodný oltár, obetný stôl, bohostánok a sochy nahradené novými, drevenými. Murivo malej sakristie, pravdepodobne dodatočne dobudovanej na zlom podloží, sa oddeľovalo od muriva kostola. Vtedajší kostol nevyhovoval ani priestorovo. V pláne duchovného otca A. Murenka a zbožným prianím veriacich bolo kostol zväčšiť a pritom odstrániť poškodené staré murivo. V takej ťažkej dobe, aká vtedy bola (pred pádom totalitného režimu), sa to predsa podarilo. V roku 1989 sa pristúpilo ku generálnej rekonštrukcii kostola do súčasnej podoby. Veža z roku 1969 bola ponechaná a sčasti aj chór. Schody na chór, vedúce z dvoch strán, boli zbúrané. V tejto zostávajúcej časti boli dopracované vstupné zádveria a nové schodisko. Celá pôvodná loď s presbytériom a sakristiou boli zbúrané. Dobudovaná loď kostola, ako ju poznáme v súčasnosti, bola oproti pôvodnej zväčšená, nad novou sakristiou na poschodí bola vytvorená katechetická miestnosť. Práce na kostole sa začali s veľkým elánom a za pomoci veriacich ich organizoval a riadil duchovný správca dekan Andrej Murenko. Už

po pár mesiacoch bol nový kostol v septembri 1989 dekanom A. Murenkom posvätený. Potom 20. mája 1990 posviacku kostola vykonal vtedajší biskup košickej diecézy Mons. Alojz Tkáč. Náš nový chrám bol konsekrovaný 11. augusta 1996 Mons. Bernardom Boberom, pri príležitosti 735. výročia obce. Z tohto dôvodu drevený obetný stôl a ambona boli nahradené kamennými. V deň konsekrácie kostola bola zároveň posviacka lurdskej kaplnky a makety zvonice.

Z DUCHOVNÉHO ŽIVOTA

Dôležitá úloha sa pripisovala v dedinke zvonom, ktoré boli umiestnené najprv v drevenej zvonici, neskôr vo veži kostola. Nielenže nimi zvolávali na bohoslužby, odprevádzali zomrelých, ale ich zvuk chránil aj pred živelnými pohromami. Na našej kostolnej veži sú v súčasnosti 3 zvony z rokov 1924, 1976, 1977.

Významnými udalosťami v našej obci sa stali primície. Ako prvý bol za rímskokatolíckeho kňaza v roku 1991 vysvätený Stanislav Lipka a v roku 1998 jeho bratranec Ľuboš Lipka. Prvý, v súčasnosti ako vojenský duchovný, dekan Síl výcviku a podpory (SVaP) podplukovník Paed-Dr. Thlic. S. Lipka, pôsobí v Ordinariáte Ozbrojených síl SR v Trenčíne. Mgr. L. Lipka je duchovným správcom v obci Plaveč.

Rehoľné povolenie v sebe pocítili aj štyri dievčatá z našej obce: Mária Balážová, ktorá prijala rehoľné meno s. Zdislava a v súčasnosti pôsobí v Kongregácii sestier dominikánok v Košiciach, Mária Halžová s rehoľným menom s. Benjamína, ktorá je v rehoľnom ráde Kongregácie sestier Božského Vykupiteľa vo Vrúcku pri Martine, Margita Gombošová, ktorej rehoľné meno je s. Alojzia a v súčasnosti pôsobí v Kongregácii sestier dominikánok v Petrovanoch, a Helena Gombošová s rehoľným menom s. Justína pôsobiaca v Kongregácii dcér sv. Františka Assiského v Báci.

V obci okrem rímskokatolíkov, ktorých je väčšina, už odpradáva žijú aj rodiny evanjelikov patriaci do ev. cirkvi augsburského vyznania.

Škola – od jej ťažkých začiatkov až po súčasnosť

V obci Janovce bola prvá riadna škola zriadená približne v rokoch 1888 – 1890. V rokoch 1890 – 1900 zemiansky rod Feketeovcov predal svoj dom, dvor a záhradu obci pre zriadenie rímskokatolíckej ľudovej školy. Ľudová škola patrila obci Janovce a po zoštátnení školy a majetku školy

od roku 1904 aj obci Tročany. Na podnet Štefana Šimona bola škola v roku 1913 rozšírená o druhú triedu umiestnenú v dome A. Kundrát. Dňa 27. januára 1939 prišiel do Janoviec šk. inšpektor Bartolomej Krpec, aby prerokoval s obecným zastupiteľstvom novostavbu dvojtriednej štátnej ľudovej školy. Plány a rozpočet vypracoval stavitel Juraj Matuš z Bardejova. Podľa notárskej zápisnice sa obec Janovce mala zaviazat postaviť školskú budovu za podpory štátu, čo občania odmietli podpísať. Preto 30. januára bol do obce povolaný prof. Juraj Kováčik, farár rím.kat. fary v Kobylách, aby spolu s občanmi podal žiadosť na Ministerstvo školstva o prinavrátení školy rím.kat. cirkvi. K 1. septembru 1941 sa mení doterajšia Štátna ľudová škola na Rímskokatolícku ľudovú školu. Vyučovanie so 72 žiakmi bolo striedavé, lebo k dispozícii bola len jedna učebňa, ktorá bola v hroznom stave, s dierou v strope a v streche, že bolo vidieť oblohu. 17. apríla 1946 prišlo do dediny čsl. vojsko. Vojaci obsadili celú dedinu aj školu, odkiaľ robili akcie proti banderovcom. Nová škola bola slávnostne odovzdaná 23. 9. 1947. Poverenictvo školstva vied a umení dňa 20. mája 1949 zrušilo II. triedu Národnej školy a zriadilo Strednú školu neúplnú s pričlenením žiakov z Kobýl a Tročian. Takto 1. júna 1949 začala fungovať jednotriedna Národná škola so 40 žiakmi a jednotriedna Neúplná stredná škola so 70 žiakmi. 1. septembra 1953 sa rušia doterajšie Národná a Neúplná stredná škola v Janovciach a zriaďuje sa 8-ročná stredná škola, ktorá má 4 triedy: 1. – 5. roč., 6. r., 7. a 8. ročník. Triedy boli zriadené nielen v terajšej ško-

le, ale už aj v dome po Zieglerovcoch, po pravej strane cesty smerom na Bartošovce. V tomto dome od roku 1969 bola umiestnená materská škola. V roku 1953 bolo cirkevným oddelením povolené vyučovanie náboženstva. Povolenie dostal Dr. Jozef Machala, farár z Kobýl. V roku 1953 sa povinná školská dochádzka skrátila na osem rokov a v roku 1960 sa zase predĺžila na deväť rokov. Školský rok 1968/69 sa začal iba v ročníkoch 1. – 5., lebo rozhodnutím rady ONV ročníky 6. – 9. boli preložené na ZDŠ do Kobýl. Nakoľko s tým rodičia z Janoviec a Tročian nesúhlasili, žiakov do Kobýl neposielali. Po opätovnom riešení orgány ONV v Bardejove povolili nechať žiakov z Janoviec a Tročian na tunajšej škole. Týmto ZDŠ Janovce zostala s 1. – 9. ročníkom, ale len do nasledujúceho šk. roku 1969/70, keď boli ročníky 6. – 9. zadelené do ZDŠ Nižné Raslavice. Počas prázdnin 1994 bola vykonaná generálna oprava školy: plynofikácia (financovaná OÚ), fasáda, vnútorné soc. zariadenia, podlahy, žumpa (financované školskou správou).

Ďalšie zmeny nastali v roku 2000/2001. Riaditeľkou sa stala PaedDr. Margaréta Prokopovičová a učiteľkou Mgr. Daniela Maníková. Škola v roku 2002 prešla pod správu obce, ktorá sa stala jej zriaďovateľom. V súčasnosti je riaditeľkou školy s počtom žiakov 24 PaedDr. M. Prokopovičová a učiteľkou Mgr. D. Maníková. V roku 2001 sa podarilo zriadiť Školský klub detí, ktorý v súčasnosti vedie Mgr. Mária Balážová.

Materská škola

Dňa 1. júla 1968 sa v Janovciach zriadila jednotriedna materská škola s celodennou starostlivosťou bez podávania stravy. V čase prázdnin bola umiestnená v budove ZDŠ, 9. septembra presťahovaná do súkromného domu Jozefa Kundráta č. d. 53 (panský dom). Dňa 1. decembra 1969 bola znova MŠ s počtom detí 25 umiestnená v budove ZDŠ (bývalý dom Zieglerovcov), v ktorej zostala až do 2. novembra 2005. Pre veľký počet žiakov (42) bola v septembri roku 1971 otvorená aj druhá trieda a zriadená kuchyňa. Týmto sa začala podávať aj strava. Život a fungovanie MŠ bol ovplyvnený politickou situáciou a prísunom štátnych financií. Dnes je dôležité, že po určitých problémoch sa predškolská výchova v obci zachovala a má podporu zo strany zriaďovateľa i rodičov.

Zlomový bol rok 2002, keď MŠ prešla pod správu obce. Budova bola viackrát opravovaná, keďže nespĺňala hygienické predpisy. Jej každoročné

opravy a havarijné stavy ukončilo rozhodnutie zastupiteľstva OÚ pod vedením starostu L. Kundráta, ktorý sa najviac pričínal o to, že sa pristúpilo k radikálnemu riešeniu. Počas roku 2005 sa prístavbou a rekonštrukciou školského bytu vedľa budovy ZŠ vybudovali pekné priestory novej materskej školy. Súčasťou areálu sa stalo ihrisko a v roku 2007 aj kryté pódium, ktoré slúži na viacero spoločenských a kultúrnych podujatí. V roku 2009 bolo vybudované vstupné zádverie, čím bol vyriešený samostatný vstup do MŠ a suterénu. V rámci týchto prác bola budova MŠ zateplená.

V súčasnosti je v MŠ zapísaných 18 detí. Od 1. septembra 2010 na základe výsledkov výberového konania bola do funkcie riaditeľky vymenovaná Mgr. Mária Hudačková.

KULTÚRNY ŽIVOT V OBCI

V januári 2010 bolo obnovené ochotnícke divadlo v Janovciach. Po prvýkrát sa ochotníci pod vedením Mgr. M. Balážovej predstavili v uvedenom roku na posedení dôchodcov so scénkou Na nákupoch. Svoje herecké schopnosti sa nebáli odprezentovať dôchodcovia Irena Margicinová, Marta Gregová, Margita Krakovská a František Maník. Mali veľký úspech, čo ich podnietilo do prípravy ďalšieho vystúpenia pod názvom Susedia, ktoré zahrali v marci 2011. Vtedy k nim pribudol ďalší ochotník Andrej Maník.

V minulosti pôsobil v dedine ľudový rezbár Andrej Polča, ktorý vyrezával z dreva rôzne rámečky na zrkadlá, zhotovoval nočné lampy, ozdobné poličky do kuchyne a pod. Dnes sa rezbárstvu venuje Daniel Baláž, ktorý k 735. výročiu obce vyhotovil maketu zvonice zmenšenú v pomere 1: 3. Postavená je na mieste pôvodnej zvonice, ktorá bola premiestnená do skanzenu v Bardejovských Kúpeľoch (MLA). V súčasnosti rezbár pokračuje vo svojej záľube a so svojimi dielami sa zúčastňuje rôznych výstav.

Tradíciou sa každoročne začiatkom roka stáva fašiangový ples a fašiangové posedenie dôchodcov, ktoré usporadúva OÚ v spolupráci s obecným zastupiteľstvom. Pre dôchodcov už viackrát boli zorganizované zájazdy na známe aj menej známe, alebo krásne pútnické miesta u nás a v Poľsku.

Výročie prvej písomnej zmienky o obci Janovce sa po prvýkrát oslavovalo v roku 1996, keď sa pripomenulo 735. výročie. Veľkolepé oslavy prebiehali 2 dni. V sobotu sa konali športové hry na futbalovom ihrisku. Deň bol ukončený mládežníckou sv. omšou. Nedeľa 11. augusta 1996 sa začala slávnostnou sv. omšou, ktorú celebroidal vtedajší pomocný biskup Mons.

B. Bober. Pri príležitosti tohto výročia bol kostol konsekrovaný, bola posvätená Lurdská jaskyňa a maketa zvonice. V poobedňajšom kultúrnom programe vystúpili žiaci, mládež, ľudoví rozprávači a súbor Raslavičan. Vyvrcholením osláv bola večerná veselica s tombolou a ohňostrojom.

Okrem futbalového mužstva v rokoch 1980 – 1985 sa pravidelne uskutočňovali aj stolnotenisové turnaje o pohár predsedu MNV. Tieto turnaje boli vždy na začiatku roka. Táto tradícia bola obnovená v roku 2003. Na novoročných stolnotenisových turnajoch o Putovný pohár vždy bojujú hráči rozdelení do dvoch skupín: muži a dorast.

Skoro už tradíciou sa stalo janovské Športové popoludnie, ktoré po prvýkrát v lete v roku 2001 zorganizoval OÚ. Odvtedy sa každoročne stretne celá dedina na ihrisku, kde deti aj dospelí súťažia v rôznych športových disciplínach. Deň je ukončený večernou diskotékou na ihrisku. Práve tieto podujatia boli podnetom na vybudovanie prekrytého javiska. Tento športový areál s multifunkčným ihriskom (futbal, basketbal, volejbal, tenis), altánkom, javiskom a lavičkami slúži na usporadúvanie aj ďalších športových a kultúrnych podujatí. V zime pri dostatočných mrazoch sa plocha ihriska využíva na vytvorenie klziska a vtedy nechýba pre deti karneval na ľade s teplým čajom.

VÝSTAVBA A ROZVOJ OBCE PO ROKU 1945 AŽ PO SÚČASNOŠŤ

V roku 1950 je obec elektrifikovaná a do domácností sa zavádzajú prvé elektrospotrebiče. Prvé rádio vlastnil Peter Margicin a neskôr aj Jozef Kundrát. Prvý televízor zasa Jozef Hudák (Ďuričko). Medzi prvých vlastníkov motorových vozidiel patrili Štefan Hudák, Jozef Hudák, Ján Koscelník a František Jančuš.

V roku 1956 začínajú premávať prvé autobusové spoje. Tým sa začína riešiť aj zamestnanosť v obci vďaka lepšiemu spojeniu s mestom.

Do roku 1963 žila v obci málopočetná skupina rómskeho obyvateľstva. Ich osada bola na konci dediny po pravej strane cesty smerom na Bartošovce.

V roku 1963 – 1966 Jednota – spotrebné družstvo realizovala výstavbu predajne potravín s rozličným tovarom a pohostinstva. V roku 1965 sa vybudovala požiarňa zbrojnica s kanceláriou na prízemí. Začiatkom 70. rokov bola vo výstavbe nová kultúrno-správna budova (KSB), ktorej šírka bola daná približne dĺžkou starej KSB. V časti starej budovy

s kanceláriou a požiarnou zbrojnicou bolo vybudované schodisko k novým kanceláriám miestneho národného výboru (dnešný obecny úrad). Nová KSB bola daná do užívania v roku 1976.

V rokoch 1974 – 1975 bola vyhotovená bezprašná úprava miestnych komunikácií s vydláždením niektorých priekop. Rekonštruovala sa elektrická sieť s vybudovaním druhej trafostanice. Takmer všetky domácnosti sú napojené na obecny vodovod, ktorý bol daný do užívania v roku 1984, čím sa vyriešilo zásobovanie pitnou vodou.

Cesty v dedine v rokoch 1992 – 1993 boli opäť rozkopané. Vykonávala sa plynifikácia obce, domácnosti začali byť vykurované zemným plynom. Po prekopaní prípojok opäť bola vykonaná úprava komunikácií. V roku 1996 (735. výročie obce) bola realizovaná oprava obecných budov a celkové skrášlenie obce. Taktiež bola vyhotovená aj Lurdská jaskyňa v strede obce a maketa zvonice.

Prvý chodník v obci, ktorý viedol od hlavnej cesty po Lurdsjú jaskyňu, bol urobený v roku 1998. V roku 2005 bol tento chodník opravovaný a predĺžený až k novej budove MŠ. Rozsiahle vybudovanie chodníkov bolo zrealizované v roku 2010.

Rozhodnutie o výstavbe Domu nádeje na cintoríne padlo 11. augusta 2001 na zasadnutí obecného zastupiteľstva, s výstavbou sa začalo v júni 2002. Práce na Dome nádeje napreďovali veľmi rýchlo, pracovalo sa až do neskorej jesene a jeho posviacka bola 27. júla 2003 vykonaná Mons. Bernardom Boberom. Na vysviacke bol prítomný aj evanjelický farár Mgr. Ján Velebír z Bardejova. Vzhľad cintorína bol upravený a skrášlený novým bočným vstupom a chodníkom s lavičkami v roku 2006. Ďalší chodník pozdĺž cintorína a k Domu nádeje bol dopracovaný v roku 2009.

Rekonštrukciou sociálnych zariadení v KSB v roku 2003 sa začala s obnova týchto priestorov. Vymenili sa všetky okná a na strop sály bol upevnený nový sadrokartónový podhľad s osvetlením. Kuchyňa bola vybavená novým zariadením a dlažbou. Tieto práce sa ukončili v roku 2006, a to novým fasádnym náterom vrátane fasády obecného úradu. Pred obecným úradom bolo v roku 2008 rozšírené parkovisko. Začiatkom roku 2011 opäť došlo k rekonštrukcii sály kultúrneho domu, a to úpravou javiska, nových omietok, výmenou dlažby a parkiet.

Z dôvodu neustáleho zvyšovania cien energií pribúdajú v dedine rekonštrukcie domov a ich zateplovanie. Za posledných 15 rokov vyrástlo

v našej obci vyše 15 nových rodinných domov, čím sa každoročne zvyšuje životná úroveň obyvateľstva.

Pri vstupe do Janoviec v roku 2008 boli vybudované nové čakárne, ku ktorým pribudli aj nové chodníky s lavičkami.

Obecný úrad, Janovce 62, 086 41 Raslavice

Tel: 054/ 479 23 37

Fax: 054/479 23 37

Email: info@janovcebj.sk podatelna@janovcebj.sk

kundrat@janovcebj.sk

Web: www.janovcebj.sk

Pavol Hudáček
(Historický ústav SAV)

JANOVCE V STREDOVEKU

Nie je to nič neobvyklé, že ľudia sa chcú dozvedieť o sebe a svojich predkoch čo najviac. Ako je všeobecne známe, už odjakživa je človeku vlastná vnútorná potreba poznať minulosť svojho rodu, miesta kde prežil detstvo, miesta, kde dodnes žije. Miesta, kde žili a umierali jeho predkovia, kde v pote tváre dorábali chlieb a prežívali radosť pri oslavách, ktoré boli úzko previazané s roľníckym životom.

Rekonštruovať najstaršie dejiny Janoviec je však veľmi problematické. Hlavnou príčinou je v prvom rade neexistencia archeologických nálezov z chotára obce, ktoré by mohli lepšie osvetliť prítomnosť človeka na tomto území v praveku. Aj z obdobia stredoveku sa o Janovciach zachovalo veľmi málo informácií. Bolo to podmienené na jednej strane umiestnením obce v severouhorskom pohraničí, ako aj skutočnosťou, že nie vo všetkých oblastiach Slovenska sa zachovalo rovnaké množstvo písomných prameňov.

Aj napriek tomu, že v prípade Janoviec neexistujú žiadne doklady osídlenia z najstarších období, pomocou archeologických nálezov z blízkeho okolia si môžeme vytvoriť približnú predstavu o prítomnosti človeka v tejto časti Šariša. Napríklad už ojedinelé nálezy v Šariši z mladého paleolitu (35 000– 8 000 rokov pr. Kr.) dokladajú využívanie dôležitých ciest, ktoré viedli popri Toryse, Sekčove a Topli do Poľska.¹

1 Bližšie k tomu pozri: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku (ďalej AVANS) 1982 (1983), s. 33. AVANS 1987 (1988), s. 75. AVANS 1989 (1991), s. 105-106. AVANS 1990 (1991), s. 102-103. AVANS 1992 (1993), s. 22-23, 81-85. AVANS 1993 (1995), s. 24-25. AVANS 1994 (1996), s. 61-63, 132-136. AVANS 1995 (1997), s. 176-178. AVANS 2000 (2001), s. 140-143. BÁNESZ, Ladislav. Problematický stredopaleolitický nález zo severovýchodného Slovenska. In Študijné zvesti (ďalej ŠZ), 1959, č. 3, s. 131-132. BLAHUTA, Ferdinand. Archeologický profil Šariša. In Nové Obzory (ďalej NO), 1960, roč. 2, s. 96-97. BÁNESZ, Ladislav. Prehľad Paleolitu východného Slovenska. In Slovenská archeológia (ďalej SA), 1961, roč. 9, č. 1/2, s. 36, 42. Tenže, Górnopaleolitické kultury we wnętrnym łuku wschodnich Beskidów. In Acta archeologica carpathica (ďalej AAC), 1962, roč. 4, č. 1-2, s. 77-87. ČAPLOVIČ, Dušan. Najstaršie osídlenie horného povodia Tople a západnej časti Nízkyh Beskýd. In ULIČNÝ, Ferdinand (ed.). Dejiny Giraltovec. Košice, 1992, s. 19-26. KAMINSKÁ, Lubomíra. Úloha prírodného prostredia pri formovaní paleolitického osídlenia severného okraja výcho-

V neolite (5700 – 4400 pr. Kr.) sa osídlenie v priebehu strednej fázy tzv. kultúry s východnou lineárnou keramikou sústreďovalo aj v údolí Torysy, Šarišského podolia a povodia dolného a stredného Sekčova. Najhustejšie bola táto oblasť osídlená v období tzv. bukovohorskej kultúry, keď sa dokonca osídľovali čiastočne už aj podhorské oblasti.² V strednom eneolite (4400 – 2300 pr. Kr.) v období tzv. bádenskej kultúry dochádzalo dokonca k sústavnejšiemu osídľovaniu aj hornatejších oblastí Košickej kotliny hlavne v povodí Torysy a čergovského predhoria.³

Výrazným rysom Šariša koncom eneolitu bolo pôsobenie kultúry tzv. Skupiny východoslovenských mohýl (okolo 2300 pr. Kr.), ktorá osídľovala pahorky severozápadnej a južnej časti Ondavskej vrchoviny (cca 400 m n. m). Išlo prevažne o málo úrodné pôdy a vyššie polohy, ktoré neboli predtým osídľované. Mohyly tejto kultúry sa našli aj pri Kobyliach, Kurime, Hankovciach, Kožanoch a pod. Najväčšia koncentrácia bola v poriečí Tople a Ondavy. Doklady o jej prítomnosti sa dokonca našli aj v Nízkyh Beskydách, a to na hranici Dlhej Lúky a Bardejovskej Novej Vsi.⁴

doslovenskej nížiny. In Východoslovenský pravek (ďalej VP), 2003, roč. 6, s. 17-18. LUKÁČ, Gabriel. Praveké a včasnostredoveké osídlenie Zborovskej kotliny a okolia. In LUKÁČ, Gabriel, ADAM, Ján (eds.). Zborov: Dejiny obce a Makovickeho panstva. Zborov, 2005, s. 24-26.

- 2 TOČÍK, Anton. Slovensko v mladšej dobe kamennej. Bratislava, 1970, s. 74, 86-89. PAVÚK, Juraj - ŠIŠKA, Stanislav. Neolit a eneolit. In SA, 1980, roč. 28, č. 1, s. 145-146. ŠIŠKA, Stanislav. Poznámky k neolitickým osadám v Kapušanoch a Fulianke okr. Prešov. In VP, 1993, roč. 4, s. 38-39. ŠIŠKA Stanislav. Dokument o spoločnosti mladšej doby kamennej: Šarišské Michaľany. Bratislava, 1995, s. 14-15. Pozri aj: ŠIŠKA, Stanislav. Archeologický prieskum povodia Svinky a hornej Torysy. In ŠZ, 1961, č. 6, s. 297- 299. BLAHUTA, Ferdinand. Nálezy na Sídlišku 2 v Prešove v rokoch 1961-1962. In ŠZ, 1963, č. 11, s. 153-168. Tenže. Novšie archeologické objavy na severovýchodnom Slovensku. In ŠZ, 1963, č. 11, s. 171-174. LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, Mária. Kontrolný výskum v Ostrovianoch roku 1963. In ŠZ, 1964, č. 13, s. 233-250. ŠIŠKA, Stanislav. Neolitický a eneolitický nálezy z Ostrovian. In ŠZ, 1964, č. 13, s. 71-75.
- 3 TOČÍK, Anton. Slovensko, s. 138, 161, 156, 169, 179, 182, 204, 244. ŠIŠKA, Stanislav. Dokument, s. 47.
- 4 BUDINSKÝ – KRIČKA, Vojtech. Východoslovenské mohyly. In SA, 1967, roč. 15 č. 2, s. 277. TOČÍK, Anton. Slovensko, s. 229. LUKÁČ, Gabriel. Praveké, s. 27-28. AVANS 1992 (1993), s. 81, 85. MACHNÍK, Jan. Kultury z prazlomu eneolitu i epoki brązu w strefie karpatckiej. Wrocław, Warszawa, 1987, s. 41-46. NEVI-ZÁNSKY, Gabriel. K problematike pastierstva v eneolite. In ŠZ, 1990, roč. 26, č. 1, s. 71-73. MACHNÍK, Ján. Polsko – słowackie i polsko – ukraińskie badania

Podobne ako v predchádzajúcich obdobiach aj v bronzovej, železnej, rímskej dobe a v dobe sťahovania národov boli niektoré oblasti Šariša kontinuálne osídlené.⁵ Obývané boli prevažne staršie sídelné areály z obdobia neolitu a eneolitu. Išlo hlavne o Šarišské podolie a širšie okolie Prešova. Okrem toho, v dôsledku priaznivých klimatických podmienok, sa začali osídľovať v mladšej a neskorej bronzovej dobe už aj vyššie položené horské a podhorské oblasti.⁶ Časť sídlisk zo železnej doby sa nachádzala na staršom sídelnom území v povodí Torusy, Tople a ich prítokov. Dôležité bolo aj komunikačné spojenie Košickej kotliny a Šarišského podolia. Práve v tejto časti Šariša sa sformovalo rozsiahlejšie osídlenie.⁷

Severné časti Slovenska, čo bol prípad aj Šariša, boli koncom železnej doby približne počas 200 rokov neosídlené. Výraznejšie sa začali niektoré časti severného a severovýchodného Slovenska znovu osídľovať až na konci rímskej doby po príchode tzv. Severokarpatskej skupiny. Jedným z hlavných centier, s väčšou hustotou osídlenia, bolo aj Šarišské podolie.

archeologiczne w Karpatoch. In *Prace komisii środkowoeuropejskiej*, 1993, roč. 1, s. 16-18. AVANS 1992 (1993), s. 81-85.

- 5 Zo severovýchodného Slovenska dosiaľ chýbajú nálezy z tejto doby. Je to spôsobené nedostatočným výskumom v tejto oblasti. PRZYBYŁA, S. Marcin. *Inter Cultural contacts in the Western Carpathian area at the turn of the 2nd and 1st millennia BC*. Warszawa, 2009, s. 146.
- 6 FURMÁNEK, Václav. *Zlatý vek v Karpatoch: Keramika a kov doby bronzovej na Slovensku (2300 – 800 pred n. l.)*. Nitra: AÚ SAV, 2004, s. 18, 102, 128. FURMÁNEK, Václav - VELIAČIK, Ladislav. *Doba bronzová*. In SA, 1980, roč. 28, č. 1, s. 159-179. BÁTORA, Jozef. *Ekonomicko – sociálny vývoj východného Slovenska v staršej dobe bronzovej*. In SA, 1982, roč. 30, č. 2, s. 250. PRZYBYŁA, S. Marcin. *Inter Cultural*, s. 146-151.
- 7 BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech - MIROŠŠAYOVÁ, Elena. *Laténsky sídliskový objekt z Veľkého Šariša-Kanaša*. In ŠZ, 1987, č. 23, s. 41-52. MIROŠŠAYOVÁ, Elena. *Sídliskový objekt z doby halštatskej z Prešova*. In VP, 2005, roč. 7, s. 56. MIROŠŠAYOVÁ, Elena. *Podiel popolnicových polí na formovaní kultúr staršej doby železnej na východnom Slovensku (Súčasný stav bádania)*. In VP, 1998, roč. 5, s. 153-155. LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, Mária. *K otázke proveniencie mincí z doby rímskej na východnom Slovensku*. In *Slovenská numizmatika*, 1986, roč. 9, s. 131-144. BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. *Hroby z doby rímskej a sťahovania národov v Kapušanoch (okr. Prešov)*. In SA, 1957, roč. 5, č. 2, s. 356, 358, 359. BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. *Sídlisko z doby rímskej a zo začiatku sťahovania národov v Prešove*. In SA, 1963, roč. 11, č. 1, s. 5-6, 23, 33, 36. *Obdobie doby železnej je na výhodnom Slovensku ešte stále málo prebádané*. DUŠEK, Mikuláš - DUŠEK, Sigrig - ROMSAUER, Peter. *Doba halštatská*. In SA, 1980, roč. 28, č. 1, s. 181-190. BENADIK, Blažej. *Doba laténska*. In SA, 1980, roč. 28, č. 1, s. 191-196.

Koncom 5. stor. n. l. bola táto časť Šariša obývaná východogermánskymi a nomádskymi etnikami. V horských oblastiach sa v priebehu prvej polovice 5. stor. n. l. nepodarilo doložiť kontinuitu tzv. Severokarpatskej skupiny a na istý čas sa prerušilo aj osídlenie v severnom Šariši.⁸

Slovanské osídlenie (5 – 6. stor. – 10. stor. n. l.) Šariša je vďaka starším, ale aj novým archeologickým výskumom pomerne dobre známe. Potvrdilo sa, že aj Slovania nadviazali na pôvodné praveké sídelné areály.⁹ V tomto období pokračovala kontinuita osídlenia južného a stredného Šariša (Šarišské podolie a okolie Prešova). Spomenuté oblasti boli aj základom hlavnej sídelnej štruktúry, ktorá v hrubých rysoch pretrvala

- 8 PIETA, Karol. *Osídlenie Slovenska v dobe sťahovania národov*. In RUTTKAY, Alexander et al (ed.). *Slovensko vo včasnóm stredoveku*. Nitra, 2002, s. 15, 17-19. FUSEK, Gabriel - ZÁBOJNÍK, Jozef. *Príspevok do diskusie o počiatkoch slovenského osídlenia Slovenska*. In SA, 2003, roč. 51, č. 2, s. 322-324.
- 9 CHROPOVSKÝ, Bohuslav. *Slovanské osídlenie na Slovensku a jeho problémy*. In *Historický časopis*, 1962, roč. 10, č. 2, s. 219-220. PARCZEWSKI, Michał. *Rekonstruierungsversuch der Besiedlungsgeschichte der Frühmittelalterlichen Slowakei*. In AAC, 1975, roč. 15, s. 31-55. SLIVKA Michal - ČAPLOVIČ Dušan. *Včasnostredoveké osídlenie Šariša*. In ŠZ, 1983, roč. 20, s. 273-274. ČAPLOVIČ, Dušan - SLIVKA, Michal. *Terenný prieskum v oblasti Šariša*. In AVANS 1982 (1983), s. 74. FUSEK, Gabriel - ZÁBOJNÍK, Jozef. *Príspevok*, s. 331.

až do 12. – 13. stor.¹⁰ Najhustejšie bolo osídlené povodie strednej Torysy, Sekčova, Svinky a strednej Tople.¹¹

Početnejšie doklady zo severného Šariša o slovanskom osídlení v 7. – 9. stor. momentálne chýbajú,¹² ale najsevernejšie doložené osídlenie v tomto období (7. – 10. stor.) sa koncentrovalo už v priestore neskorších stredovekých dedín Koprivnica a Kurima. Osídľovanie severných území regiónu vychádzalo z centrálnej sídelnej oblasti Slovanov v Šariši.¹³ Najnovšie archeologické prieskumy dokladajú osídlenie tohto úze-

10 FUSEK, Gabriel, ZÁBOJNÍK, Jozef. Príspevok, s. 329. PARCZEWSKI, Michał. Rekonstruktionversuch, s. 31-55. ČAPLOVIČ, Dušan. Včasnostredoveké osídlenie Slovenska. Bratislava, 1998, s. 101, 135. MARSINA, Richard. O osídlení Slovenska od 11. do polovice 13. storočia. In Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše: Historické štúdie XXVII/2. Bratislava: VEDA, 1984, s. 51. ULIČNÝ, Ferdinand. Slovenské osídlenie východného Slovenska v 11. storočí. In ŽUDEL, Juraj (ed.). Vývoj osídlenia Slovenska: Geographia Slovaca 9/1995. Bratislava: SAV a GŮ, 1995, s. 25-26. BLAHUTA, Ferdinand. Záchranné výskumy v Prešove roku 1959. In ŠZ, 1961, č. 6, s. 261-275. TOMÁŠOVÁ, Božena - ULIČNÝ, Marián. Včasnostredoveké sídlisko v Prešove. In VP, 1998, roč. 5, s. 157, 163-165. BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Slovanské sídlisko v Nemcovciach. In ŠZ, 1988, č. 24, s. 92. CHROPOVSKÝ, Bohuslav (ed.). Významné slovanské náleziská na Slovensku. Bratislava, 1978, s. 131, 147, 175, 205.

11 BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Slovanské osídlenie na severovýchodnom Slovensku. In SA, 1961, roč. 9, č. 1/2, s. 347, 364-365. SLIVKA, Michal - ČAPLOVIČ, Dušan. Včasnostredoveké, s. 273-274. ŠALKOVSKÝ, Peter. K vývoju a štruktúre osídlenia v dobe slovanskej na Slovensku. In SA, 1988, roč. 36, č. 2, s. 383-385. BÉREŠ, Július (zost.). Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia III.: Východné Slovensko (ďalej PDOS III.). Nitra, 2008, s. 158-187. Pohrebiská včasnostredovekého obdobia zatiaľ nepoznáme z hornatých oblastí a nie sú známe ani z nížin východného Slovenska. FUSEK, Gabriel. Včasnostredoveké obdobie. In RUTTKAY, Alexander et al (ed.). Slovensko vo včasnom stredoveku. Nitra, 2002, s. 25. Najnovšie archeologické prieskumy priebežne dokladajú kontinuálne osídlenie v týchto oblastiach od 8. – 13. stor. Konkrétne ide o chotáre dnešných dedín Červenica pri Sabinove (hradisko), Drienica, Drienov, Fintice, Fričovce (hradisko), Geraltov, Chmeľov, Chminianska Nová Ves, Jarovnice, Kapušany, Kendice, Kojatice, Lemešany, Ličartovce, Mirkovce, Nemcovce, Ostrovany, Prešov (a okolie), Solivar, Svinia, Šarišské Michaľany, Šarišské Sokolovce (hradisko), Terňa, Tulčík, Veľký Šariš, Záhradné, Žehňa a Župčany. PDOS III, s. 158-187. K tomu pozri: ULIČNÝ, Ferdinand. Slovenské osídlenie, s. 25-26.

12 BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Slovanské, s. 131. PDOS III, s. 16-20.

13 BUDINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Záchranný výskum roku 1964 v Koprivnici, okres Bardejov. In VP, 1970, roč. 1, s. 89-91. AVANS 1980 (1981), s. 44. AVANS 1992, (1993) s. 81, 85. PDOS III, s. 17-18. CHROPOVSKÝ, Bohuslav (ed.). Významné, s. 104. BU-

mia približne od 8. – 13. storočia. Konkrétne sú to Hankovce, Koprivnica, Kračúnovce, Kurima, Mokroluh, Raslavice a Zlaté.¹⁴

V strednom Šariši, v okolí neskoršieho hradu Šariš, sa sformovalo správne centrum regiónu ako mocenská základňa vznikajúceho uhorského štátu. Z tohto obdobia však neexistujú žiadne informácie o území, kde sa neskôr nachádzali Janovce. Preto, aby sme mohli lepšie pochopiť ich najstaršie dejiny, je potrebné stručne predstaviť oblasť severovýchodného Šariša v stredoveku.

Istú dobu sa maďarskí historici domnievali, že v okrajových územiach Uhorska, kam patril aj Šariš, boli až do 13. stor. súvislé lesy. Ľudia so svojimi sekerami začali vraj tieto lesy klčovať až v 13. stor. Sú to dnes už dávno prekonané názory, ktoré boli produktom doby. Vznikli v politickom a kultúrnom dianí koncom 19. a začiatkom 20. stor.

V rámci vznikajúceho uhorského kráľovstva mal Šariš v 11. – 12. stor. špecifické postavenie. Centrum štátu sa najskôr sformovalo v Zadunajsku (severozápadná časť dnešného Maďarska). Potom sa začalo jeho územie rozširovať aj do ďalších oblastí Karpatskej kotliny. V tomto období bol teda

DINSKÝ-KRIČKA, Vojtech. Záchranný, s. 90-91. ČAPLOVIČ, Dušan. Včasnostredoveký vývoj v oblastiach severovýchodných Karpát a v hornom Potisi. In Slovenské štúdie, 1992, č. 2, s. 169. ČAPLOVIČ, Dušan. Včasnostredoveké, s. 134, 139.

14 PDOS III, s. 16-20. ULIČNÝ, Ferdinand. Slovenské osídlenie, s. 25-26.

Šariš len okrajovou pohraničnou oblasťou.¹⁵ S tým súviselo aj posunutie severnej hranice štátu na hrebene Karpát. To bolo spojené s postupným začleňovaním územia dnešného Slovenska do Uhorska.¹⁶

Ako súčasť pohraničia bol Šariš, hlavne čo sa týka jeho severných častí, určite zalesnený. Napokon aj najstaršie správy o uhorsko-poľskom pohraničí dokladajú existenciu súvislého lesa, ktorý tvoril hranicu týchto dvoch ranostredovekých štátov. Aj inde v Európe tvorili lesy najlepšiu hranicu medzi susednými štátmi alebo ranostredovekými národmi (gens). Tieto územia (confinium, Grenzgebiet, Grenzraum, frontier) sa začali v stredoveku osídľovať až neskôr, pretože pôvodne plnili obrannú funkciu.¹⁷ Pred týmto pohraničným pásmom boli usadení kráľovskí strážcovia hraníc a ciest (speculatores, ewrii).¹⁸ V prípade Šariša to boli

- 15 KRISTÓ, Gyula. A vármegyék kialakulása Magyarországon. Budapest, 1988, s. 100-154. MARSINA, Richard. O osídlení, s. 39. KRISTÓ, Gyula. Magyarország története 895 – 1301. Budapest, 1998, s. 103, 106-107. ZSOLDOS, Attila. Confinium és marchio: Az Árpád-kori határvédelem néhány intézményéről. In Századok, 2000, roč. 134, č. 1, s. 99-100. GYÖRFFY, György. Święty Stefan I: Król Węgiei i jego dzieło. Warszawa, 2003, s. 256-258. ZSOLDOS Attila. Vznik Spišského komitátu. In ŠTEVÍK, Miroslav (ed.). K stredovekým dejinám Spiša. Stará Lubovňa, s. 16-17. TRINGLI, István. Megyék a középkori Magyarországon. In NEUMANN, Tibor, RÁCZ, György (eds.). Honoris causa: Tanulmányok Engel Pál tiszteletére. Budapest – Piliscsaba, 2009, s. 493-494.
- 16 VARSÍK, Branislav. K otázke staromaďarských zásahov na východnom Slovensku. In RATKOŠ, Peter (ed.). O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava, 1965, s. 179, 181, 186. ULIČNÝ, Ferdinand. Včlenenie Šariša do uhorského štátu. In NO, 1970, roč. 12, s. 6. ŽUDEL, Juraj. Utváranie hraníc Slovenska. In SA, 1995, roč. 30, č. 2, s. 222-234. HALAGA, R. Ondrej. Krajina nad Tisou (Partes Superiores) a „Poloni“ 10. – 13. stor. In PARCZEWSKI, Michał (ed.). Początki sąsiedztwa: Pogranicze etniczne polsko – ruskie – slowackie w średniowieczu. Rzeszów, 1996, s. 24. ULIČNÝ, Ferdinand. Vývoj uhorsko-poľského pohraničia v stredoveku. In Historické štúdie (HŠ), 2000, roč. 41, s. 35-36.
- 17 ZSOLDOS, Attila. Confinium, s. 101, 103-106. MITÁČEK, Jiří. „Campus Lucsko“ – Prměny jedné otázky. In GALUŠKA, Luďek (ed.). Východní Morava v 10. až 14. století. Brno, 2008, s. 158-159. LIBOR, Jan. Proměny královské moci na jihovýchodní Moravě v průběhu 13. století. In GALUŠKA, Luďek (ed.). Východní Morava v 10. až 14. století. Brno, 2008, s. 170-172.
- 18 GÖCKENJAN, Hansgerd. Hilfsvölker und Grenzwächter im mittelalterlichen Ungarn. Wiesbaden, 1972, s. 7-9, 12-13. KRISTÓ, Gyula. Az Árpád-kor háborúi. Budapest, 1986, s. 192-193. ZSOLDOS, Attila. Confinium, s. 99, 103-104, 105-106. GYÖRFFY, György. Święty, s. 253, 261-263. KUČERA, Matúš. Speculatores (K otázke sociálnej i etnickej skupiny ranostredovekého obyvateľstva). In Studia Historica Tyrnaviensia, 2006, roč. 6, s. 52.

dediny strážcov vo Veľkom Slivníku a Finticiach.¹⁹ V dedinách Podhorany (predtým Hažgut) a Ražňany (predtým Ardov a Ňaršany) boli usadení kráľovskí hájníci (custodes silvarum), ktorí dozerali na kráľovské lesy v Šariši. Uhorskí panovníci zvykli v stredoveku loviť v lesoch Čergova, Slanských vrchov a Ondavskej vrchoviny.²⁰

Územie Šariša bolo v 11. – 12. stor. pôvodne súčasťou veľkého komitátu Novum Castrum (Ujvár), z ktorého sa až neskôr postupne vytvorili tri samostatné župy (abovská, hevešská a šarišská).²¹ V prípade Šariša, ako sme už spomenuli, išlo o zalesnené pohraničné územie (confinium) tohto veľkého kráľovského komitátu, ale už aj so staršou sídelnou štruktúrou. To sa týkalo hlavne jeho stredného a južného územia. Toto pohraničné pásmo sa často v 13. – 14. stor. spomína ako Geupehelud, Gepnel, terra ultra indagines, confinium.²² Predpokladá sa, že vznik samostatnej šarišskej župy spadá približne až do prvej polovice 13. stor.²³

- 19 VARSÍK, Branislav. Osídlenie Košickej kotliny I. Bratislava: SAV, 1964, s. 99-100. VARSÍK, Branislav. Osídlenie Košickej kotliny III. Bratislava: SAV, 1977, s. 225-228. BEŇKO, Ján. Osídlenie severného Slovenska. Košice, 1985, s. 183-184, 188. ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny osídlenia Šariša. Košice, 1990, s. 75, 347. K osídleniu za zásekami, pozri: ULIČNÝ, Ferdinand. Včlenenie, s. 8-9.
- 20 Magyar Országos Levéltár Budapest, Diplomataikai Levéltár, sign. 68 755 (1270) (ďalej MOL DL). SZENTPÉTERY, Imre (ed.). Regesta regum striptis Arpadianae critico-diplomatica I/1-3, II/1-4. Budapest, 1923-1987 (ďalej RA), č. 2005, s. 85-86. FEJÉR, Georgius (ed.). Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis V/1 (ďalej CDH). Buda, 1829-1920, s. 93. NAGY, Emericus - IPOLYI, Arnoldus - VÉGHÉLY, Desiderius (eds.). Codex Diplomaticus Patrius VIII (ďalej CDP). Budapest, 1865-1880, č. 106, s. 135-137. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív Prešov, Rodové archívy, fond Archív rodu Uz z Uzoviec, F CCV-1 (1274). RA II/2-3, č. 2523, s. 99. MOL DL 1537/1. MOL DL 1537/2 (1299). MOL DL 1538. RA IV/2, č. 4258, s. 225-226. WENZEL, Gusztáv (ed.). Codex diplomaticus Arpadianus continuatus X (ďalej CDAC). Pest/Budapest, 1860-1874, č. 213, s. 329-332.
- 21 VARSÍK Branislav. Veľká stolica Nový hrad (Novum Castrum, Ujvár) a vznik Abovskej, Hevešskej a Šarisskej stolice. In HŠ, 1961, roč. 7, s. 165-166. VARSÍK, Osídlenie I, s. 127-139. KRISTÓ, A vármegyék, s. 399, 407-408. SZABÓ, Péter. Woodland and Forests in Medieval Hungary. Oxford, 2005, s. 88. ZSOLDOS, Attila. Magyarország világi archontológiája 1000-1301. Budapest, 2011, s. 216-218.
- 22 MOL DL 980 (1277). Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív Prešov, pobočka Bardejov, fond Magistrát mesta Bardejov (ďalej MMB), sign. 17 (1320). MMB, sign. 17 (1362). MOL DL 4483 (1355). MOL DL 5343 (1364). MMB, sign. 19 (1365). MMB, sign. 20 (1365). MMB, sign. 106 (1423). MOL DL 11 292 (1423). VARSÍK, Osídlenie III, s. 225-229.
- 23 ULIČNÝ, Ferdinand. Vznik a vývin Šarišskej stolice v 13. – 14. storočí. In Slovenská

Aj neskoršie sa Janovce nachádzali v tomto pohraničnom a zalesnenom pásme. Neďaleko obce viedla v stredoveku významná cesta do Poľska. V roku 1241 ňou prechádzal aj Daniel Romanovič (1202 – 1264), knieža Haličska a Volyňska (stredoveké kniežatstvá v dnešnom južnom Poľsku). Ten cestoval z Uhorska cez Bardejov do poľského Sandomíra.²⁴

Najstaršie priame údaje o Janovciach sa spájajú s dedinou alebo majetkom (villa, possessio), ktorá v stredovekých prameňoch vystupuje pod názvom Belcella. Patrila panovníkovi. Prvý doklad o nej pochádza z roku 1261. Vtedy kráľovič Štefan V. (1239 – 1272) daroval zem Belcella (terra Belcella) Jánovi, synovi Mikuláša zo Spiša.²⁵ Táto zem ležala za tzv. Bardejovskou bránou (porta Bardfa),²⁶ ktorá bola významným cestným a obranno-hraničným bodom v severouhorskom pohraničí. Išlo o strážené miesto, ktoré bolo zriadené na ochranu cesty do Poľska (nachádzala sa niekde medzi Tulčíkom a Raslavicami).²⁷ Jediné cez ňu bolo možné prejsť pohraničím do susedného štátu. Zem Belcella sa nachádzala už v pohraničnom území za touto bránou a krajinskými zásekmi (terra ultra indagines). Záseky (indagines) slúžili ako obranné zariadenie na ochranu brány a cesty. Ján dostal od panovníka túto zem za svoje zásluhy a vernosť. Veľmi pravdepodobne to boli vojenské služby v prospech

archivistika (SlA), 1978, roč. 12, č. 1, s. 145, 149. KRISTÓ, Gyula - ENGEL, Pál - MAKK, Ferenc (eds.). Korai magyar történeti lexikon (9. – 14. század). Budapest, 1994, s. 193-194. ZSOLDOS, Attila. Magyarország, s. 179, 213, 235-238.

24 КОТЛЯР М.Ф. – СМОЛІЙ В. А. (eds.). Галицько Волинський Літопис: Дослідження. Текст. Коментар, Київ 2002, s. 102.

25 Listina sa zachovala len v odpise z roku 1271 a z roku 1273: „...quod nos attendentes merita et seruitia fidelis nostri, Ian, filii Nicolai de Scypus, quae prius karissimo Patri nostro, Belae, inclyto Regi Hungariae, et postmodum nobis frequenter exhibuit, fideliter et deuote; ad supplicationem eiusdem, quamdam terram Belcella nuncupatam, vltra portam Bardfa existentem, certis metis distinctam, de regia liberalitate sibi, ac per eum suis haeredibus, haeredumque successoribus, contulimus perpetuo possidendam“ CDH V/1, s. 162-163. CDH IV/3, s. 55. RA II/1, č. 1778, s. 8. RA II/1, č. 2127, s. 125. CDH V/2, s. 70. RA II/2-3, č. 2344, s. 33. ZSOLDOS, Attila. Családi ügy: IV. Béla és István ifjabb király viszálya az 1260-as években. Budapest, 2007, s. 22.

26 CDH V/1, s. 163 (1261). RA II, č. 1778, s. 8. 1283 (1409). MOL DL 38 972 (1283). MOL DL 90 901 (1283). RA II/2-3, č. 3224, s. 312.

27 JANKOVIČ, Vendelín. Začiatková etapa vrcholného feudalizmu. In JANKOVIČ, Vendelín (ed.). Dejiny Bardejova. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1975, s. 37-38. ULIČNÝ, Ferdinand. K dejinám Bardejova v 13. a 14. storočí. In Šarišské múzeum, 1969, roč. 2, s. 28-29.

kráľovského dvora. Ako sa v listine spomína, tieto služby vykonával už aj pre kráľa Bela IV. (1206 – 1270), otca Štefana V. Pri darovaní tejto zeme boli šarišským županom Tekušom vyznačené aj jej hranice. Hranica začínala od západu a viedla ku Kobylskému potoku (Kabalapotoka, dnešný Brôdok), ďalej zostupovala do rieky Hrabovec a odtiaľ išla cez les smerom k dedine Raslavice. Nakoniec sa vracala západným smerom k miestu, kde sa začínala hranica.²⁸ Pri vyznačovaní chotára susednej dediny Kobyly v roku 1321 sa ako hranica spomína miesto, kde sa do potoka Hrabovec (Gorbolch) vlieval Blatný potok (Saruspothoka). Tam boli navrhnuté tri zemné hraničné znaky. Jeden oddeľoval Kobyly od chotára Tročian a druhý od chotára Janoviec (a villa Beelcella). Hranica ďalej pokračovala pozdĺž Kobylského potoka (Kabulapathoka).²⁹

Aj keď sa doklady o Janovciach objavujú až v druhej polovici 13. stor., neznamená to, že dedina neexistovala už oveľa skôr. V minulosti napríklad nikto neuvažoval o možnom prepojení dejín Janoviec a mesta Bardejov. S originálnym názorom vystúpil slovenský archeológ Michal Slivka, ktorý poukázal na možnú spojitosť Janoviec s cistercijským kláštrom v Bardejove.

Kláštor sa nachádzal pri Kostole sv. Egídia (fratres de Copryuincia cisterciensis ordinis, apud ecclesiam sancti Egidii de Bardfa, prope Sarus commorantes) na kráľovskom majetku v uhorsko-poľskom pohraničí. Ten založil Ondrej II. niekedy začiatkom 13. stor. Mnísi tam prišli zo svojho materského kláštora v poľskej Koprzywnici. Uvažuje sa o tom, že kláštor zanikol už niekedy v druhej polovici 13. stor. Prvýkrát sa o ňom dozvedáme z listiny z roku 1247. Vtedy totiž mali cisterciti spor s prešovskými Nemcami ohľadom svojich hraníc. Ich prítomnosť v tejto časti Šariša bola donedávna spochybňovaná a spomenutá listina sa dokonca považovala za falzum. Doklad o kláštore z roku 1247 je jedinou správou o ich pôsobení v Šariši. V nasledujúcom období už o nich nie sú žiadne informácie.³⁰

28 „In cuius terrae corporalem possessionem memoratum Ian, per fidelem nostrum Tecus, Comitem de Sarus, autoritate regia fecimus introduci; cuius quidem terrae metae, prout nobis idem Tecus Comes in suis litteris intimavit, incipit ab occidente eundo inde – – – Kabalapotoka, et per eundem eundo inferius cadit in fluuium Groboch; deinde eundo similiter vadit per syluam versus villam Razlo, et inde declinat iterum ad occidentem, ibique terminatur.“ CDH V/1, s. 162-163.

29 MMB, sign. 2. SEDLÁK, Vincent (ed.). Regesta diplomatie nec non epistolaria Slovaciae II (ďalej RSDI). Bratislava, 1987, č. 621, s. 283.

30 CDSI. II. č. 248, s. 193. HERVAY L. Ferenc. Repertorium historicum Ordinis Cisterciensis in Hungaria. Roma, 1984, s. 125-126. VARSIK, Branislav. K otázke falza

V spomenutom roku sa museli nanovo vyznačiť hranice majetkov kláštora. Vtedy sa dozvedáme, že kláštor vlastnil nielen územie v okolí Bardejova, ale jeho súčasťou boli aj majetky pri Sekčove (predium Zukchu) a Delni (predium Delnafev, okolie dnešných Kokošoviec). Chotár Bardejova bol v tejto listine účelovo zväčšený podľa potrieb mesta koncom 15. stor. Hranice majetkov pri Sekčove a Delni neboli dodatočne upravené, a preto vieme, že to boli rozlohou malé pozemky.

Historici dodnes nedokázali lokalizovať majetok Sekčov. Ten sa podľa názvu nachádzal určite v doline rieky Sekčov. Je celkom možné, že v tomto prípade išlo o neskoršiu zem Belcella (dnešné Janovce), ktorú v roku 1261 daroval Štefan V. Jánovi zo Spiša. Predpokladá sa, na základe nezvyčajného názvu tejto zeme, že pôvodne išlo o majetok cisterciatskeho

bardejovskej listiny z roku 1247. In *SlA*, 1975, roč. 10, č. 2, s. 141-150. ULIČNÝ, Ferdinand. Listina Bela IV. z roku 1247 o majetkoch bardejovských cisterciat. In *SlA*, 1979, roč. 14, č. 1, s. 87-98. ULIČNÝ Ferdinand, Podiel cirkevných inštitúcií na vývoji osídlenia a hospodárstva východného Slovenska v 12. – 16. storočí, In *Archeologica historica* (ďalej AH), 1985, roč. 10, s. 359. ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny osídlenia, s. 23. SLIVKA Michal. Cisterciati na Slovensku, In AH, 1991, roč. 16, s. 107. SLIVKA Michal. Fundačný proces cisterciatských kláštorov na Slovensku. In *Východoslovenský pravek*, 1993, roč. 4, s. 191.

kláštora, kde existoval ich hospodársky dvorec (grangria).³¹ Keďže sa aj zem Belcella nachádzala neďaleko spomenutého potoka a v oboch prípadoch išlo o majetok kláštora, bolo to pravdepodobne to isté územie. Majetok Sekčov (1247) sa nachádzal tam, kde neskôr zem Belcella (1261). Išlo teda o to isté územie, ktoré sa v stredoveku objavilo pod rôznymi názvami. Majetok Sekčov, z dôvodu stručného opisu jeho hraníc z roku 1247, nie je možné presne lokalizovať. Jedno je však isté. Nachádzal sa pri potoku Sekčov a neďaleko viedla aj kráľovská cesta (via regalis). Je veľmi pravdepodobné, že išlo o tú istú cestu, ktorou prechádzal spomenutý Daniel Romanovič do Poľska v roku 1241.³² Vo falošnej listine z roku 1270, keď kráľ Štefan V. potvrdil vlastníctvo zeme Veľký Slivník (Fvlscilua) Tobiášovi, synovi Ura, sa spomína aj istý les. Ten sa nachádzal pri Sekčove za krajinskými zásekmi (de silva nostra ultra indagines). Pri opise jeho polohy sa uvádza ako hranica Sekčov, ktorý hraničil s Belcellou a miestom, kde sa potok Halaš (rivulus Halaas, dnešný ľavý prítok Sekčova južne od Raslavíc)³³ vlieval do Sekčova.³⁴ Toto je ďalší priamy doklad o tom, že aj majetok Belcella sa nachádzal neďaleko potoka Sekčov.

31 SLIVKA Michal. Vzájomné väzby stredovekých kláštorov vo východnej časti Karpát (poľsko – slovenko – ukrajinské). In *Archaeologica Historica*, 1996, roč. 21, s. 315. SLIVKA, Michal. Cisterciati, s. 107. O dedine Belcella (Janovce), sa dokonca uvažuje ako o skutočnom filiálnom kláštore poľskej Koprivnice. SLIVKA, Michal. Fundačný, s. 192.

32 „Prima meta predii, quod vocatur Zukchu, incipit in litore fluvii Zukchu a parte tali et vadit ad partes meridionales, inde vero transit per planiciem ad dumum, qui Reketyabucur, deinde ad viam regalem, inde vero per novas et veteres metas cadit in zukchu et sic terminatur.“ MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II* (ďalej CDSL). Bratislava, 1987, č. 248, s. 194. Aj v roku 1345 sa pri Maďarských Raslaviciach spomína cesta, ktorá viedla do Poľska: „...ad magnam viam qua ducit versus Poloniam...“ Slovenský národný archív v Bratislave, Hodnoverné miesto Spišská kapitula, Scr. 3, Metales comitatus Šariš, F. 1, nr. 1.

33 ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis starého Slovenska*. Praha a Bratislava, 1932, s. 217-218.

34 „Item nos addidimus prefato Thobie et suis successoribus, exceptis aliis cognatis suis, de silua nostra ultra indagines circa fluvium magnum, Zuchev vocatum, ab illo loco, vbi ripa et portus illius aque transit, iuxta Beelcellam, a parte orientali, per descensum eiusdem fluvii terminatur, vbi rivulus Halaas cadit in predictum Zuchev“ MOL DL 709. CDH V/1, s. 19-20. CDAC VIII, č. 195, s. 296-297. RA II/1, č. 1918, s. 54.

K potokom Sekčov a Hrabovec pozri ešte: MOL DL 38 970 (1276). RSDI II, č. 621, s. 283 (1321). ŠMILAUER, Vladimír. *Vodopis*, s. 220-221. VARSÍK, Osídlenie III, s. 228.

Nakoniec aj neobvyklý názov dediny Belcella jasne poukazuje na jeho cudzí pôvod. Všetky najstaršie dediny v okolí (napr. Raslavice, Kobylly, Kurima, Radoma) majú slovanské názvy. Archeológ Michal Slivka poukázal na to, že niektoré pomenovania cistercijských kláštorov v západnej a strednej Európe boli zložené názvy (Altzella, Torcella, Paulinzella atď.). Druhá časť názvu slovo cella vyjadrovalo tú skutočnosť, že išlo o rehoľný dom. Preto sa predpokladá, že pôvodný tvar názvu dediny bol Bellcella (Bella cella). Bella je latinské adjektívum vo význame pekný, lúbezný. To sa často používalo pri označení miesta, ktoré bolo vhodné pre duchovný a rozjímavý život mníchov. Takéto názvy sa v stredoveku často objavujú v súvislosti s pôsobením cistercijských.³⁵

Keď si všetky uvedené informácie zhrnieme, môžeme povedať, že územie majetku Belcella/Janovce bolo pôvodne vlastníctvom panovníka. Pri vzniku kláštora v Bardejove ho získali cistercijski. V súčasnosti však nedokážeme zistiť, či spomenutý majetok už existoval pred rokom 1241, alebo ho založili až cistercijski. Táto otázka zostáva naďalej otvorená.

Prvý doklad o existencii dediny Belcella/Janovce, ktorá pod týmto názvom vystupuje aj v nasledujúcich obdobiach, sa spája až s jej darovaním Jánovi zo Spiša v roku 1261. Od tohto roku už bola šľachtickým majetkom. Potomkovia Jána používali názov dediny aj v prídomku (de Beelcella). V roku 1276 pri vyznačovaní hraníc zeme Raslavice pre Tyba, syna Vojku, sa spomínajú ako jedni zo svedkov aj dvaja synovia Jána z Belcelli, Eugén a Peter (comes Ew[gen...] et Petrus, filii Jaan de Beelcella).³⁶ Je preto celkom pravdepodobné, že potomkovia Jána zo Spiša už pred týmto rokom mali v spomenutej dedine zriadené svoje sídlo.

V roku 1277 potvrdil kráľ Ladislav IV. Otovi z Bibersteinu držbu majetkov, ktoré sa nachádzali v uhorskom pohraničí pri hraniciach Poľska a Ruska. Tie mu už skôr udelil jeho otec kráľ Štefan V. Išlo o dediny Raslavice, Tročany, Janovce, Kobylly, Bardejov, Mokroluh, Gaboltov, Marhaň, Smilno a Radoma. V tejto listine sa objavujú Janovce pod

35 SLIVKA Michal. *Vzájomné väzby*, s. 315. SLIVKA, Michal. *Cistercijski*, s. 107. SLIVKA, Michal. *Fundačný*, s. 192. K názvu pozri aj: ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia*, s. 114.

36 MOL DL 38 970. RA II/2-3, č. 2743, s. 172-173. K tomu pozri: ULIČNÝ Ferdinand. *Najstaršia šarišská a užská šľachta*. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína (ed.). *Najstaršie rody na Slovensku*. Martin, 1994, s. 66. BEŇKO, Ján. *Osídlenie*, s. 188.

ojedinelým názvom villa Omnium sanctorum.³⁷ Toto špecifické pomenovanie dediny iste vychádzalo z patrocínia kostola, ktorý bol zasvätený Všetkým svätým. Pod týmto názvom vystupuje dedina len v tomto výnimočnom prípade. Ešte donedávna mal dnešný kostol v Janovciach takéto patrocínium.³⁸ Nezodpovedanou otázkou je však pôvod stredovekého kostola Všetkých svätých. V tejto súvislosti sa ponúkajú viaceré možnosti. Uvažuje sa napríklad o tom, že išlo o starú dedinu s kostolom spreď 13. stor. Jeho vznik sa spája aj s Jánom zo Spiša, ktorý sa mohol pričiniť o jeho výstavbu. Jednou z možností je aj predpoklad, že kostol nechali postaviť až cistercijski niekedy v prvej polovici 13. stor.³⁹ Táto možnosť je podľa nášho názoru najpravdepodobnejšia.

V roku 1332 v Janovciach pôsobil farár František (Franciscus sacerdos). Z tohto obdobia poznáme aj prvý údaj o výške desiatku, ktorý bol 12 strieborných grošov. Táto suma bola poslaná do Ríma pápežovi. Celkový príjem farára v tomto bol vtedy 120 strieborných grošov.⁴⁰ Cirkevný desiatok sa v Šariši odvádzal z obilnej úrody ozimín (pšenica, raž), z jačmeňa a ovsu, ako aj z prírastku väčších zvierat (najmä ovce a kozy).⁴¹ V prvej polovici 16. stor. malo cirkevný desiatok v Janovciach prenajaté mesto Bardejov. Výška desiatku v peňažnej hodnote bola v tomto období 6 florénov, okrem farárovej štvrtiny (quarta plebani). Tá patrila miestnemu farárovi. Vtedy odvedli obyvatelia dediny desiatok z obilia (decima frugum), konkrétne z ovsu a jačmeňa. Rovnako odvedli desiatok z jahniat (agnellorum). V roku 1551 to boli tri kusy.⁴² Desi-

37 MOL DL 980. CDAC IX, č. 111, s. 166-167. BEŇKO, Ján. *Osídlenie*, s. 188. VARSÍK, *Osídlenie III*, s. 322.

38 HUDÁK, Ján. *Patrocínia na Slovensku*. Bratislava, 1984, s. 85.

39 ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia*, s. 113-114. VARSÍK, *Osídlenie III*, s. 322

40 „Franciscus sacerdos de Belsella iuratus dixit decimam sui beneficij non credere ultra XII grossos valere per annum quos solvit. Franciscus de Welzela solvit XII grossos.“ SEDLÁK Vincent (ed.), *Rationes collectorum pontificiorum in annis 1332-1337: Monumenta Vaticana Slovaciae tomus I. Trnavae-Romae*, 2008, s. 74, 123, č. 384, 789.

41 CDSI II, č. 290, s. 202-203 (1248). GÁCSOVÁ, Alžbeta. *K spoločenskej štruktúre šarišských mestečiek v druhej polovici 16. storočia*. In HŠ, 1976, roč. 21, s. 8. GÁCSOVÁ, Alžbeta. *Desiatkové registre v Šarišskej župe v polovici 16. storočia*. In HŠ, 1979, roč. 23, s. 204-205.

42 1538: „Arendata civibus Bartphensis sine quarta plabani...fl. VI.“ Magyar Országos Levéltár Budapest, Magyar Kamara Archivuma (ďalej MOL MKA), *Regesta decimarum*, E 159, sz. 3343, pag. 8, 27. MOL MKA, *Regesta decimarum*, E 159,

atky sa vybrali v jednotlivých menších obvodoch. Do jedného z nich patrili spoločne Klušov, Hertník, Janovce a Bartošovce.⁴³

Viac informácií o dedine máme až zo začiatku 14. stor. Ako sme už skôr naznačili, od roku 1261 až do prvej polovice 14. stor. patrili Janovce potomkom Jána zo Spiša. Začiatkom 14. stor. sa pri spore medzi šľachticmi zo Žehry (na Spiši) a synmi Jána zo Spiša dozvedáme zaujímavé informácie. V listine z roku 1300 sa totiž spomína, že Ján zo Spiša bol príbuzný šľachticov zo Žehry. Bol predstaviteľom miestnej vetvy, ktorá sídlila v dedine Richnava na Spiši (comes Ewginus filius Jan de Rychnou cum filio suo Johanne).⁴⁴ V písomných prameňoch sa v súvislosti s Janovcami najčastejšie stretávame s Eugénom (Ewgenius), synom Jána zo Spiša, a jeho potomkami (mal syna Jána a štyri dcéry). Rovnako často sa objavuje aj syn Eugénovho brata Petra Štefan.

V roku 1303 vydala Spišská Kapitula listinu, podľa ktorej Ján, syn Eugéna,⁴⁵ spolu so Štefanom, synom Petra, darovali majetok Janoviec (Belcella) nemenovanej dcére Eugéna (išlo o dcéru Syntu). Tá bola ich sestra a manželka Vavrince, syna Rophoyna (z neznámeho šľachtického rodu). Odvtedy sa tento majetok stal dedičným pre potomkov Vavrince a dcéry Eugena.⁴⁶

Niekedy pred rokom 1304 zomrel Eugén a nečakane aj jeho syn Ján, ktorý sa po tomto roku v písomných prameňoch už neobjavuje. Vtedy sa totiž riešila aj záležitosť medzi dcérami Eugéna a jeho bratom Štefanom, synom Petra. Išlo o dedičné právo na dievčenskú štvrtinu (quarta puellari) z majetkov ich nebohého otca Eugéna. Týkalo sa to jeho troch dcér Synty, Alžbety a Margaréty (tá bola vtedy už vdova). V listine sa priamo

sz. 3343 (rok 1540, pag. 13). MOL MKA, Regesta decimarum, E 159, sz. 3343 (1551, pag. 4., 1553, pag. 3.).

43 MOL MKA, Regesta decimarum, E 159, sz. 3343 (1556, pag. 10.).

44 CDP VI, č. 338, s. 456-460 (1300). CHALUPECKÝ, Ivan. Richnava v stredoveku. In Marián Soják et al. (eds.) Dejiny Richnavy. Richnava, 2010, s. 79-80. K tomu pozri aj v roku 1301: „...comes Eugenius, filius Ian, una cum filio suo Iohanne, et Stephanus filius Petri...“ RSDI I, č. 36, s. 44.

45 Doklady o Jánovi synovi Eugena Pozri: „...quod comes Ewginus filius Jan de Rychnou cum filio suo Johanne...“ CDP VI, č. 338, s. 456-460 (1300). „...comes Eugenius, filius Ian, una cum filio suo Iohanne...“ RSDI I, č. 36, s. 44 (1301). MOL DL 3286 (1303, 1322).

46 „...Iohannes, filius Ewgen, filii Iaan...ac Stephanus, filius Petri...quandam possessionem ipsorum, Belcella vocatam, ultra indagines existentem...nobilis domine, filie eiusdem Ewgen, consortis Laurencii, filii Rophyon, dedissent...“ RSDI I, č. 257, s. 133.

uvádza, že Eugen už nemal žiadneho mužského potomka (comes Eugenius prolem vel filium habere nequit). Pani Synta (domina Synta) bola manželka spomenutého Vavrince. Ako vieme, od roku 1303 spoločne vlastnili Janovce. Vyčlenenie dievčenskej štvrtiny sa však týkalo len majetkov na Spiši (Richnava, Krompachy, Podproč, Kluknava a Vojkovce). Išlo o časť z majetkov, na ktoré mali nárok po svojom dedovi (Ján zo Spiša) a otcovi (Eugén). Ako sa ďalej uvádza, Štefan, syn Petra, a Henrich, manžel Alžbety, pri tejto príležitosti potvrdili vlastníctvo Janoviec Vavrincovi a jeho manželke Synte.⁴⁷

Z toho vyplýva, že pred rokom 1304 vymrela mužská vetva Eugéna, syna Jána zo Spiša. Jeho dve dcéry (Alžbeta a Margaréta) sa zriekli podielu z majetku Janovce. Rovnako aj jeden z posledných mužských predstaviteľov vetvy Jána zo Spiša, Štefan, syn Petra, súhlasil s týmto riešením. Peter už niekedy koncom 13. stor. býval v Slatvine na Spiši. Názov tejto dediny používal aj v prídomku (comes Stephanus filius Petri de Zeek).⁴⁸ Od tohto roku boli Janovce vlastníctvom šľachticov, ktorí boli len cez manželstvo z dcérou Eugena, Syntou spríbuznení s pôvodným vlastníkom Jánom zo Spiša. Je celkom možné, že potvrdenie držby Janoviec pre Vavrince a Syntu bolo podmienené zrieknutím sa jej nárokov na niektoré z majetkov na Spiši.

Po nečakanej smrti Eugena a jeho syna Jána chcel túto situáciu využiť vo svoj prospech ich príbuzný Štefan, syn Petra. Zrejme preto si neoprávnene privlastnil ich majetky na Spiši. Netýkalo sa to však Janoviec, ktoré ostali naďalej vo vlastníctve Vavrince a Synty. Keď sa v roku 1316 riešila táto záležitosť pred spišským kastelánom Filipom Drugethom, za vdovu (relicta) po Eugenovi už vystupuje Mikuláš z Perína. Ten bol manželom zrejme najmladšej dcéry Eugena, Kunhuty (Gunthe).⁴⁹ Mikuláš z Perína

47 „...comite Laurencio, filio Ryphayn, una cum sua consorte, domina Synta, comite vero Hendricho similiter cum sua consorte, domina Elizabet, ac relicta comitis Reynbothonis, domina Margaretha...filiabus quondam comitis Eugenii...idem comes Eugenius prolem vel filium habere nequit et secundum statuta huius regni nullo se interponente, comes Stephanus, filius Petri possessiones premissas possidebit ita tamen, quod omnes possessiones, videlicet in Belcella, de comitatu Sarus existentes, cum predicto comite Heindricho et dominabus...idem comes Laurentius cum omnibus utilitatibus suis in filios filiorum suorum perpetuo et irrevocabiliter possidebunt.“ RSDI I, č. 337, s. 162.

48 CDP VI, č. 338, s. 456-460 (1300).

49 CHALUPECKÝ, Ivan. Richnava v stredoveku, s. 88-89.

dostal za svoje vojenské zásluhy od kráľa Karola I. v roku 1319 aj majetok Kobyly.⁵⁰ Odvtedy boli páni z Perína, respektíve vetva Mikuláša, susedmi Janoviec. Jednotliví ich príslušníci si cez manželstvo s dcérami šľachticov z Janoviec neskôr začali nárokovať aj majetkové podiely z tejto dediny.

V Janovciach bývala minimálne od roku 1304 dcéra Eugena Synta spolu so svojím manželom Vavrincom, synom Raphayna. Títo mali dcéru Katarínu (Katus, Kathus). Tá bola manželkou Vavrinca, syna Mikuláša z Perína, majiteľa susedných Kobyl, a spolu mali dcéru Kunhutu (Kengue, Kynga). Vavrinec, syn Mikuláša z Perína, neskôr nečakane zomrel. Katarína si potom zobrala za muža Tomáša, syna Tybu, šľachtica z neďalekých Raslavíc.⁵¹ Onedlho na to v roku 1322 riešil kráľovský dvorský sudca Lampert a v roku 1340 zase kráľovský dvorský sudca Pavol dlhšie nevyriešenú spornú záležitosť ohľadom majetkových častí v Janovciach. Tá sa týkala Kataríny, vnučky Eugéna, syna Jána zo Spiša a jej dcéry Kunhuty, na jednej strane a Mikuláša z Perína a jeho synov Mikuláša, Štefana a ich sestry Margity na druhej strane. Páni z Perína si nárokovali časť majetku Janovce a odvolávali sa na príbuzenstvo s rodovou vetvou Eugéna, syna Jána zo Spiša.⁵² Nakoniec v rozmedzí rokov 1330 – 1342 došlo medzi nimi k deleniu Janoviec. Z listiny Jágerskej kapituly sa dozvedáme, že majetková časť Kataríny a Kunhu-

50 MMB, sign. 1. CDH VIII/2, s. 207.

51 „...Nicolaus de Peryn regnum adiens conspectum nobilem dominam relictam Laurencii filii suis, nunc coniugem Thome filii Tyba in quadam possessione sua Belcella vocata destendisse et cum marito suo ac ad eos pertinentibus iuxta libertam voluntatis eorum propria auctoritate in eadem resedisse...quod quia nobilis puella filia eiusdem domine Kathus ex eodem Laurentio progenita, Kengue nuncupata...ob dilectionem dominem filie eiusdem comitis Ewgenii uxoris magistri Laurentii, filii Ropheyn eidem domine sorori eorum et per eandem dicto Laurentio marito suo sibi et suis heredibus...perpetuo possidenda...donasee (Belcella)...quod prefata domina filia comitis Ewgenii consoris dicti Laurentii, filii Rophayn ab eodem Laurentio filio Rophayn unam filiam scilicet prefatam dominam Kathus nunc consortem prefati Thome filii Tyba progenitam habuisse...“ MOL DL 3286 (1322). „...nobilibus dominibus consorte videlicet, magistri Thome filii Tyba, Katus vocata et filia eiusdem domine Kyngae... nobilibus dominibus relicta, scilicet...Laurentii filii dicti comitis Nicolai, nunc consorte magistri Thome filii Tyba de Razlauicha nepte videlicet comitis Eugeni filii Jani de dystricte Scepusiensis, Katus vocata et filia ipsius domine ex eodem Laurentio progenita Kyngae nuncupata...“ MOL DL 2639 (1330-1342). K predkom Tomáša z Raslavíc pozri: MOL DL 38 970 (1276). RA II/2-3, č. 2743, s. 172-173. „...nobilis vir magister Thomas, filius Thiba de Razlauicha...“ MOL DL 38 970 (1343).

52 MOL DL 3286.

ty sa vzťahovala okrem iného aj na poddanské usadlosti a ovocné záhrady (loci sessionalis et pomeria), ktoré sa nachádzali na území dediny. Pri delení sa v chotári Janoviec spomínajú oráčiny (terras campestris), lesy (silvas) a lesíky na pasenie dobytka a ošípaných (virgultum, rubetum). V dedine sa nachádzala aj usadlosť, respektíve šľachtická kúria, v ktorej dokonca pôvodne býval Mikuláš z Perína a neskôr jeho syn Vavrinec. Tá bola v prvej polovici 14. stor. aj sídlom pani Kataríny, vdovy po spomenutom Vavrincovi. Súčasťou tohto šľachtického sídla boli aj nemenované budovy (edificia). Zrejme išlo o rôzne hospodárske stavby (stodoly, sýpky a pod.). Štefan a Mikuláš z Perína mali za ich odkúpenie zaplatiť Kataríne a Kunhute šesť strieborných grošov.⁵³ Pri delení Janoviec sa vyznačili aj hranice úrodnej pôdy, oráčin alebo polí (terrae campestris). Bolo to územie pri chotári Kobyl, kde sa nachádzala jedna z oráčin (terra arabilis). Neďaleko bol lesík na pasenie dobytka a sviň (virgultum). Hranica ďalej pokračovala až k Janovciam, kde bola zemná méta (hraničný znak) vedľa akéhosi potoka (?), ktorý tiekol pozdĺž hranice tejto dediny. Ten sa o niečo ďalej vlieval do iného potoka (?). Tiekol v blízkosti ďalších oráčin (terras arabiles). Hranica pokračovala cez údolie (vallis), ktoré bolo medzi dvoma oráčinami. Hranica sa končila pri dvoch starých zemných métach, kde ľudia, ktorí mali na starosti vyznačenie hraníc, postavili novú métu.⁵⁴

53 „...partium cum omnibus utilitatibus et pertinentiis suis ac locis sessionalibus et pomeriis in fine eiusdem ville exsistentibus...simul cum loco sessionali in quo antea dictus comes Nicolaus et postmodum prefatus Laurentius filius suis a dicta domina Kathus personalem sesissent residentiam nec non edificiis super eodem loco sessionali habitis in ius et proprietatem preffatarum nobilium donarum Katus et Kyngae ac earumdem heredam facta ipsa divisione remanentibus. Ideo ipsum eadem edificia unacum aliis probus...tunc inibi exsistentibus pro sex marcis...cassensis in toto confirmassent quarumquidem sex marcarum tres videlicet, tres marcas et triginta grossos minus uno per easdem dominas Katus et Kyngae connuissent solvere debere Sternus et Nicoalo super dictis pro ad emptione tituli pariter et iuris sessionis et edificiorum superdictorum...“ MOL DL 2639.

54 „...incipit a plaga septemtrionali iuxta metas possessionis Kabalafolua vocate ubi in quadam terra arabilis sunt due mete terree a quibus versus plagam meridionalem currendo venit ad unam metam terream similiter in terras arabiles erectam de qua ad eandem plagam directe currendo...similiter unam metam terream in fine cuiusdam vigrulti positam ab indequae ad huc ad eandem plagam eundo et dictam villam Belcella saliendo iungit unam metam terream iuxta quendam fluvium in fine dicte ville existentes, ubi dictum fluvium transeundo et ad eandem plagam ad huc currendo transit alium fluvium...unam metam terream in terras arabiles erectam unde ad eandem plagam pergendo transit unam vallem...unam metam terream si-

Samotné Janovce mali dve ulice (časti). Ako sa pri tomto delení spomína, v hornej ulici dediny (superior linea seu platea dicte ville Belcella) patrili ešte niektoré z usadlostí Štefanovi, Mikulášovi a Margite z Perína. Bolo potrebné aj v tejto časti ulice oddeliť ich majetkový podiel. Preto sa zriadili dve nové zemné méty. Jedna bola umiestnená vedľa studne (puteus), ktorá sa nachádzala v strede dediny. Druhá bola zriadená v neďalekej ovocnej záhrade.⁵⁵ Z týchto informácií je jasné, že Janovce boli od druhej polovice 14. stor. rozdelené na dve časti. Jedna z nich patrila ženskej vetve po pôvodnom vlastníkovi Jánovi zo Spiša. Druhú časť vlastnili páni z Perína, majitelia susedného panstva Kobyly.

Súčasťou delenia v tomto roku bolo aj vyznačenie celého chotára Janoviec. Hranica sa začínala medzi dvoma zemami *Malichkow a *Delniche, kde

militer inter terras arabiles erectam...ad huc de eandem directe eundo venit ad duas metas terreas antiquas ubi idem vester et noster homines similiter unam novam metam erexissent et ibi mete dictarum terrarum campestrum terminatur.“ Tamže.

55 „Et quia in divisionem predictam loci sessionalis de superiori linea seu platea dicte ville Belcella aliqua loca sessionalia in portionem sepedictarum Sternus, Nicolao et domine Magyth sororis ipsorum exstitissent ab hoc ipsi...partes et heredes eorumdem in suis iuribus...in separacione dictorum locorum sessionalem duas metas unam videlicet iuxta puteum in medio eiusdem ville habitum et aliam metam in pomerio prenotato postuissent et erexissent.“ Tamže.

bola predtým lúka. Od tohto miesta pomerne ďaleko od Janoviec boli dve zemné méty, ktoré oddeľovali túto dedinu od susedných Kobyľ. Odtiaľ viedla hranica k ďalším dvom zemným métam vedľa verejnej cesty (strata publica), ktorá viedla z Vaniškoviec do Kobyľ. Hranica potom išla touto cestou až ku Kobyľskému potoku (Kabalapataka). Odtiaľ viedla k potoku Hrabovec (Garbouchpataka), ktorý oddeľoval chotár Janoviec od chotára Tročian. Potom stále južným smerom po potoku Hrabovec až k dvom starým zemným métam, ktoré boli zriadené Mikulášom z Perína v období, keď úrad kráľovského dvorského sudcu zastával Lampert. Tieto méty oddeľovali chotár Janoviec od chotára Raslavíc. Odtiaľ išla hranica západným smerom k zemnej méte, kde bola lieska (rubus avellanarum, wlgo Monyrosbukur). Potom od tejto liesky západne neďaleko hraníc istých oráčín, ktoré sa nazývali *Mesde, viedla hranica až k potoku Sekčov (Zekcheupataka). Odtiaľ cez potok Halaš (Halaspatak) prechádzala až k vrchom *Churgo a *Otatas. Hranica ďalej pokračovala severným smerom až k miestu, kde sa začínala prvá hranica.⁵⁶

Neskôr sa malo ešte pristúpiť k deleniu dedín Vaniškovce (Janusfolua), *Kaytarwagasa, Fričkovce (Frychkswagasa) a *Ludueghfolu (na

56 „Sed mete quibus dicta possessio Belcella ab aliis possessionibus...distingitur et separatur...prima meta incipit inter quandam terras Malichkow et Delniche vocatas que olym sitat...prata fuissent satis in magna distantia ab ipsam villa Belcella ubi sunt due mete terre denovo erecte que eandem villam Becella separant a villa Kabalafolia prenotata a quibus versus plagam orientalem currendo annecti...duas metas terreas iuxta quandam stratam publicam de Janusfolua in eadem villam Kabalafolia ducentem erectas ubi transit ipsam viam et currendo cadit in fluvium Kabalapataka vocatum in cuius introitu est una meta terrea de novo erecta in quoquidem fluvio versus plagam meridionalem satis per largum spatium infra currendo cadit in alium fluvium Garbouchpataka nuncupatum ubi ipsa possessio Belcella a possessione Trochan separatur et in eodem fluvio Garbouch versus dictam plagam meridionalem similiter per largum spatium currendo...de eodem ad duas antiquas metas terreas a plaga occidentali et tempore Lamperti qondam similiter iudicis currie vestre per ipsum comitem Nicolaum ut dicitur erectas ubi eadem possessio Belcella separatur a possessione Razlauicha prenotata ab indeque ad eandem plagam occidentalem currendo venit similiter ad duas metas terreas antiquas, et ab hiis ad eandem plagam currendo...unam metam terream noviter erectam iuxta quandam rubum avellanarum wlgo Monyrosbukur vocatum...ab eodem rubo Monyrosberek ad dictam plagam occidentalem per quasdam finales connexiones terrarum arabiliu vlgo Mesde vocatas transeundo transient quandam fluvium Zekcheupataka vocatum et ab inde alium fluvium Halaspatak vocatum similiter transeundo asscendent ad quasdam alpes Churgo, Otatas super quibus versus plagam septentrionalem regirando et per largum spatium transirendo venient ad primum locum ubi inceperat et sic pro ipsorum metarum...“ Tamže.

Spiši).⁵⁷ Ich cena bola odhadnutá na štyridsať strieborných mariek. Ako sa ďalej v listine spomína, predmetom delenia nebolo len patronátne právo na kostol v Janovciach, ktorý bol zasvätený Všetkým svätým (ecclesia in honore Omnium sanctorum in eadem Belcella fundate). Toto právo ostalo spoločné pre obe strany.⁵⁸

Ďalšie osudy Janoviec v 14. stor. už nie je možné sledovať, a to z toho dôvodu, že sa nezachovali ďalšie písomné pramene. Nevieme napríklad, ako sa ďalej vyvíjali vlastnícke pomery v dedine. Či rozdelenie na dve časti pretrvalo, alebo sa časom úplne zmenila situácia a dedinu vlastnil len jeden majiteľ. Odpovedať na túto otázku môžeme len na základe listín, ktoré sa už priamo netýkali Janoviec. Tak napríklad, keď si v roku 1372 páni z Perína, ktorí, ako vieme, vlastnili aj polovicu Janoviec, delili majetky na Spiši, v prípade Šariša sa spomínajú len ich dediny Vaniškovce, *Nemethfalva a Osikov. V tejto súvislosti je pre neskoršie doklady o Janovciach zaujímavé, že tieto majetky si delili pani Marta, dcéra Štefana, syna Mikuláša z Perína, spolu so svojím manželom Andrejom, synom Pongráca zo sv. Mikuláša v Liptove, a Ján, syn spomenutého Štefana, brat pani Marty. Pri delení Vaniškoviec je zmienka aj o šľachtickej kúrii, ktorá sa nachádzala v hornej časti ulice tejto dediny neďaleko chotára Janoviec.⁵⁹ Onedlho na to v roku 1374 došlo medzi nimi už k deleniu len dediny Vaniškovce. Pred samotným oddelením majetkových častí sa spomína, že poddaní pani Marty mohli slobodne užívať nemenovaný majetok Eugéna (išlo o spomenutého syna Jána zo Spiša). Konkrétne sa to týkalo lesov, ktoré sa zrejme nachádzali medzi chotármi Vaniškoviec, Janoviec alebo Raslavíc.

57 RÁBIK, Vladimír. Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku (Šarišská župa a slovenské časti žúp Abovskej, Zemplínskej a Užskej). Bratislava, 2006, s. 138.

58 „...ab eiusdem quatuor villis separari debere asservissent signa pro metis posuissent et propter tale testamen ipsi quatuor villas (Janusfolua, Kaytarwagasa, Frychkswagasa et Ludueghfolua) cum suis utilitatibus quibuslibet a pertinentiis pro dictis quadrigentis marcis estimassent modo prenotato patronatum autem ecclesie in honore omnium sanctorum in eadem Belcella fundate simul cum omnibus viis seu stratis, fluviis et rivulis ac inter limites dicte possessionis Belcella existentibus et quocumque nomine vocatis ipsi ad communitate usum partium reliquissent...“ MOL DL 2639.

59 „...nobilis domine Marthae videlicet filiae Stephani filii comitis de Pereny consortis Andreae filii Pangratii de Sancto Nicolao de Lyptovia ac Johannes filius eiusdem Stephanus fratris ipsius domine...Item in possessione Juanizfalva predicta quarta dimidia curia integra in linea ipsius seu parte a plaga possessionis Beelthelta adjacente in fine ipsius superiori in quarum curiarum tertia dimidia essent habitantes et in una curia possessionem non haberent...“ MOL DL 64 652.

Tam mohli slobodne rúbať drevo, ktoré sa nemohlo predávať alebo použiť na každodenné potreby, ale bolo určené len na stavbu domov.⁶⁰ Pri vyznačení chotára sa spomínajú ako hranice rieky Hrabovec, Sekčov, Halaš, vrch *Pout, rieka *Olšavica (Olsovice), Osikovský potok (Osyka), Fričkovský potok (?) (Barchuspataka), mlyn neďaleko Sekčova, Hlboký potok (rivulum Melpatak-Mlynský potok) a cesta, ktorá viedla k prameňu potoka *Lezkovich. Ten tiekol pri hraniciach Janoviec.⁶¹

Na základe týchto informácií prichádza do úvahy niekoľko možností. Aj keď v tomto období iste patrila časť Janoviec naďalej pánom z Perína, jednoducho nebola len predmetom delby medzi príslušníkmi tohto rodu v spomenutom roku. O majiteľoch druhej časti dediny sa nič konkrétne nedozvedáme. Je preto celkom možné, že celé Janovce boli koncom 14. stor. už vo vlastníctve pánov z Perína, respektíve ich širšieho príbuzenstva.

60 „...quendam possessionem eorum communem Iwanuffalua vocatam in districtu Gepel adjacentem...Hoc in super non pretermisso, quod predicti iobagiones ipsius domine de peralegata possessione Iwanuffalua omnibus filius communiter ipsorum magistrorum Johanis, Pauli et Nicolai in metis possessionum ipsis ab Eugenio de elictis in districtu Gepel predictam adjacentibus, quibus iobagiones ipsorum libere utuntur uti possint libere et etiam de silvis in eisdem metis possessionum Eugeny prohibitis non ad vendendum et cremandum sed pro edificiis ligna excidere et ad propria ducere habeant in perpetuum...contradictione quorumlibet non obstante...tamen officium seu vilicorum Johannis, Pauli et Nicolai supradictorum.“ MOL DL 38 968.

61 „Prima meta inciperet circa fluvium Garbouch circa unam antiquam viam et inde procederet inter aquilonem et occidentem penes metas possessionis Razlauiche per quandam inter medium sulcum terre et veniret ad unam parvam vallem et per currens ipsam veniret ad fluvium Sekchew et ipsum fluvium ad quandam rivulum Halas dictum per currens asc...deret unum magnam montem et de eodem descenderet qui ad meridiem declamando ? et veniret ad fluvium predictum et de eo exiens quandam vallem Zarazlaueg vocatam ad septemtrionem et de ipsam usque caput eiusdem... ad unam terream metam venient ab aliam terream metam de qua exiens ad terream meta met de ilia flecteretur ad orientem est portu predicti montis quod wlgariter Pout dicitur curreret ad unam terream meta met de ipsa descenderet ad fluvium Olsouiche vocatum et...ipso versus occidentem...ascenderens exiret ad septemtrionem ad terream metam et de inde ad aliam de qua transiens fluvium Osyka vocatum et Barchuspataka per veniret ad unam terream metam superius...molendinum erectum et de ipsa ad unam terream metam intranet ad dictum fluvium Sekchew et in ipso versus septemtrionem currens aliquantulum exiret versus orientem ad unum rivulum Melpatak vocatum et in ipso ascenderet ad caput ipsius et inde ascenderet ad unam terream metam et de ipsa transiens quandam viam iret ad aliam terream metam circa caput fluvii Lezkouich et de ipsa terra metas possessionis Belcella veniret ad primam meta mat sic mete terminarentur.“ MOL DL 38 968.

Tento predpoklad potvrdzuje aj údaj z portálneho súpisu šarišskej župy roku 1427 (sčítanie obyvateľov podľa porty-brány (portus). Jedna porta mohla zahŕňať aj viac domácnosti). Jeho súčasťou boli aj záznamy o vlastníkoch jednotlivých dedín. Vtedy bol jediným majiteľom Janoviec a Vaniškoviec kastelán Andrej (Andreas castellanus). Nespomínajú sa žiadne informácie o vlastníctve nejakých častí z týchto dedín inými šľachticmi.⁶²

Íšlo o Andreja z Liptova, kastelána hradu Viglaš (Andreas de Lyptow, castellanus de Wygles). Bol to syn Jakuba a pochádzal z rodu pánov zo sv. Mikuláša v Liptove.⁶³ Za neznámych okolností sa dostali tieto dediny do jeho vlastníctva cez príbuzenstvo s Andrejom, synom Pongráca, ktorý mal za ženu už spomenutú Martu, sestru Štefana, syna Mikuláša z Perína.⁶⁴ Tento zrejme neskôr zdedil ako mužský príslušník pánov zo sv. Mikuláša dediny Janovce a Vaniškovce, ktoré boli pôvodne majetkom pánov z Perína.

Teda od konca 14. stor. približne do polovice 15. stor. vlastnili Janovce cez príbuzenstvo s pánmi z Perína páni zo sv. Mikuláša v Liptove (Andrej, syn Pongráca, a Andrej, syn Jakuba). V žiadnom ďalšom doklade z prvej polovice 15. stor. sa už nespomína v tejto dedine majetkový podiel pánov z Perína.

Podľa údajov z roku 1427 bolo v Janovciach dvadsať port, v ktorých mohlo žiť približne od 100 do 150 obyvateľov.⁶⁵ Niekedy po tomto roku sa Janovce stali vlastníctvom pánov z Michaloviec. Z roku 1459 sa totiž zachovala listina, v ktorej páni z Michaloviec, konkrétne Imrich, kanonik jágerského kostola, Benedikt a Martin, synovia Ewdena, ďakujú bardejovskej mestskej rade, že chránili ich poddaných z Fričkoviec a Janoviec (iobagiones in Ffritz et Beelcella).⁶⁶ Už v spomenutom portálnom súpise z roku 1427 je

62 1427: „Item Belcella Andree castellani, por. XX.“ ENGEL, Pál. Kamarahaszna-összeírások 1427-ből, Budapest, 1989, č. 258, s. 110. „Item Janusfalua Andree castellani...“ ENGEL, Pál. Kamarahaszna, č. 269, s. 110.

63 MOL DL 94 470 (1430). ENGEL, Pál. Magyarország világi archontológiája I. (1301-1457). Budapest, 1996, s. 456, 505.

64 „...Andreas filius Pangracii de sancto Nicolao de comitatu Lyptoviensis pro nobili domina Martha vocata consorte sua filia Sterni filii comitis Nicolai de Peren...“ MOL DL 38 968 (1374).

65 Tento odhad vychádza z predpokladu, že pod jednou portou žilo 1-2 domácnosti. Počet 20 port sme vynásobili 5 (1 domácnosť mohla mať cca. 5 členov). Približne to mohlo byť minimálne 100 a maximálne až 200 obyvateľov (pri počte 40 domácnosti v rámci 20 port). K tomu pozri: HUDÁČEK, Pavol. Velký Šariš. In Martin Štefánik, Ján Lukačka (eds.). Lexikon stredovekých miest na Slovensku. Bratislava, 2010, s. 561, poznámka 124.

66 MMB, sign. 1094. IVÁNYI, Béla. Bártfa szabad királyi város levéltára 1319-1526. Budapest, 1910, č. 1090, s. 171.

zaznamenaný ako vlastník Fričkoviec Ján Vdyn (Ödön, Ewden?) z Michaloviec (rodová vetva Ödönfi/Eödönffy pánov z Michaloviec).⁶⁷ Pravdepodobne niekedy od polovice 15. stor. sa páni z Michaloviec stali aj vlastníkmi Janoviec. Za akých okolností sa tak udialo, nie je v súčasnosti známe. Je celkom možné, že ju odkúpili od pánov zo sv. Mikuláša. Nemôžeme však vylúčiť aj možnosť, že ju získali vďaka manželstvu s niektorou z dcér spomenutých šľachticov. Ako to naozaj bolo, už asi nikdy nezistíme.

Z nasledujúcich období poznáme len stručné záznamy o vlastníctve Janoviec jednotlivými šľachticmi. V rokoch 1539 – 1542 mal napríklad Benedikt Bornemisa (Bornemissa, Bornemyza) v prenájme cirkevné desiatky z Janoviec, okrem farárovej štvrtiny. V roku 1554 ich mal v prenájme jeho príbuzný Juraj Bornemisa (de Kalno).⁶⁸ V Janovciach bolo v roku 1543 päť obývaných port, jedna porta richtára, päť chudobných obyvateľov a traja želiari (inquilini). Dedina v tomto roku patrila šľachticom z Markušoviec na Spiši.⁶⁹ Zrejme bola len dočasne v zálohu, pretože v roku 1548 sa ako vlastník spomína už Benedikt Bornemisa. Vtedy tam boli obývané len štyri porty. V dedine žili ešte piati želiari, dvaja chudobní a richtár.⁷⁰ V roku 1567 vlastnil Janovce Ján Bornemisa z Drienice (de Soom). V tomto roku tam bolo šesť polovičných usadlostí, jedna polovičná, ktorá patrila richtárovi, a jedna polovičná bola opustená. Žilo tam ešte desať želiarov. Dokopy to boli len tri porty.⁷¹

V ďalších rokoch už mali majetkové podiely v Janovciach aj iní šľachtici. Tak napríklad v roku 1572 dve porty vlastnil Ján Bornemisa, tri porty Gašpar Bornemisa a žilo tam sedem želiarov. Vtedy tam bol aj dom škultéta/dedičného richtára. Je to jediná správa o tom, že Janovce boli v stredoveku dosídlené na nemeckom práve.⁷²

Koncom 16. stor. už mali v dedine majetkové podiely úplne iní šľachtici. Konkrétne v roku 1582 jej časť vlastnil Pavol Darhocz a vdova po Imrichovi

67 „Item Frychhaw Johannis Vdyn...“ ENGEL, Pál. Kamarahaszna, č. 382, s. 116. ENGEL, Pál. Magyarország világi archontológiája II, s. 181.

68 Rok 1539, pag. 22: „Arendata Benedicto Bornemyza sine quarta plebani fl. 4.“ MOL MKA, Regesta decimarum, E 159, sz. 3343 (1541, pag. 9, 1542, pag. 8., 1554, pag. 6.).

69 MOL MKA, Sekció E 158, A 2658 (rok 1543, pag. 17).

70 MOL MKA, Sekció E 158, A 2655 (rok 1548, pag. 15).

71 „Belczella egrigii d. Johannis Bornemissa de Soom. Sessiones medie sex. Iudex sessio media. Deserta media, pauperitate ne nunc edificata. Inquilini 10.“ MOL MKA, Sekció E 158, A 2655 (1567, pag. 2.).

72 MOL MKA, Sekció E 158, A 2655 (rok 1572, pag. 3.).

Nemeyovi. Vtedy tam boli osídlené tri a pol porty, tri štvrtinové boli opustené a žili tam len štyria želiari.⁷³ V roku 1589 bolo v Janovciach sedemnást domov (v susedných Tročanoch to bolo 24 a vo Vaniškovciach 18 domov).⁷⁴

Koncom 16. stor. mali majetkové podiely v dedinách Demjata, Fričkovce, Janovce a prédiách (šľachtický pozemkový majetok) v Drienove a Malých Tročanoch príslušníci rodu Bornemisa z Fintíc a Drienova.⁷⁵ V roku 1600 bolo v Janovciach dvanásť domov. Jeden vlastnil Krištof Darbocz, štyri Krištof Szemey, štyri Valentín z Uzoviec, jeden Mikuláš Bornemisa a dva Juraj Bornemisa. Ako vidno z týchto dokladov, Janovce boli koncom 16 stor. rozdelené medzi viacerých vlastníkov, ktorí boli zrejme v príbuzenskom vzťahu.⁷⁶

Aj keď sa nám z rôznych dôvodov nezachovali zo stredoveku ďalšie správy o Janovciach, ich osudy boli spojené aj s udalosťami, ktoré sa udiali v blízkom okolí. Napríklad niekedy okolo roku 1400 poľské vojská obsadili mesto Bardejov a začali znepokojovať aj okolité územie a jeho obyvateľov. Neskôr páni z Rozhanoviec so 400 jazdcami oslobodili mesto a vyhnali Poliakov z jeho okolia.⁷⁷ Je celkom možné, že ich prítomnosťou a plienením boli ohrození aj obyvatelia Janoviec.

Podobne v nepokojných časoch (1456 – 1461) počas pôsobenia Jána Jiskru z Brandýsa na území Slovenska, ktorý hájil záujmy kráľovnej Alžbety a jej nedospelého syna Ladislava Pohrobka, bolo okolie Bardejova neustále ohrozované menšími vojenskými jednotkami (bratříkmi). Tie sa schovávali v blízkyh lesoch a svojvoľne lúpili a okrádali obchodníkov na verejných cestách.⁷⁸ Aj neďaleko Janoviec viedla dôležitá obchodná cesta, ktorá prechádzala ďalej do Polka. Možno niektoré z týchto jednotiek dočasne pôsobili aj v okolitých lesoch neďaleko dediny.

Počas bojov medzi poľským panovníkom Kazimírom Jagelovským

73 MOL MKA, Sekció E 158, A 2655 (rok 1582, pag. 3).

74 „In Becella....domorum 17.“ MOL, Kamarai Levéltár, Conscriptioes portarum 10, Sáros megye 1589, pag. 8.

75 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív Prešov, Rodové archívy, Rodina Bornemissa 2, rok 1586, Extractus. Literalium instrumentorum familiam Bornemissa...in regnicolari archivo Jaszoviensi regie nobilium). Pozri aj rok 1675. Tamže.

76 MOL MKA, Sekció E 158, A 2655 (rok 1600, pag. 9).

77 Správa o ich prítomnosti sa zachovala len v zázname z roku 1410. MOL DL 703 (1410).

78 MMB, sign. 913 (1456). MMB, sign. 943 (1457). MMB, sign. 1256 (1460). MMB, sign. 1315 (1461).

a uhorským kráľom Matejom Korvínom (1443 – 1490) Ján Biely (Johannes Byely de Sroczkow), kapitán poľského kráľa v Stropkove, dobyl a obsadil v roku 1472 Bartošovce (opidum Barthosowcze) a ďalších jedenásť nemenovaných dedín južne od Bardejova.⁷⁹ Poľské vojská iste v tomto roku obsadili aj Janovce. Nevieime však, či ich postup sprevádzalo aj lúpenie a ničenie jednotlivých dedín. Vylúčiť to však nemôžeme. Nakoniec nevieme ani to, ako dlho sa tam zdržali.

O nejaký čas neskôr, v roku 1480, mohli byť obyvatelia Janoviec svedkami udalosti, keď dvadsaťdva bardejovských mešťanov spolu s vojenskou hotovosťou spôsobilo značné škody (300 fl.) v dedinách Bartošovce a Kobyly. Tieto boli vtedy majetkom Imricha a Štefana Zápoľských, s ktorými malo mesto majetkové spory.⁸⁰

V roku 1491 sa už aj samotné mesto Bardejov muselo po celý rok brániť proti vojskám poľského kráľoviča Jána Alberta, ktorý sa snažil získať uhorský trón. Počas obiehania utrpelo mesto veľké škody, pričom zhoreli aj bardejovské predmestské štvrte. Následkom poľských vojenských výprav bol aj značný demografický úbytok obyvateľov dedín v severovýchodnom Šariši.⁸¹ Či sa tieto boje dotkli aj priamo Janoviec, nie je známe. Určite však tieto významné udalosti boli súčasťou aj historickej pamäte obyvateľov Janoviec napriek tomu, že ich nemuseli priamo zažiť na vlastnej koži.

Ako z týchto posledných dokladov vidieť, dejiny tohto územia boli pomerne búrlivé a bohaté na historické udalosti. My sa však musíme zmieriť so skutočnosťou, že nikdy nebudeme mať možnosť poznať celú minulosť Janoviec v stredoveku, pretože zachované písomné pramene nám to neumožňujú.

Táto práca vyšla v rámci plnenia grantových úloh APVV-166-07 (Lexikón stredovekých miest na Slovensku) a projektu VEGA 2/0064/11: Hospodárske privilégia a obchodné aktivity vybraných miest v stredoveku.

79 MMB, sign. 1845 (1472). Pozri aj: IVÁNYI, Béla. Bártfa, č. 1827, s. 276 (1471). ULIČNÝ, Ferdinand. Poľské vojenské vpády na Slovensko v druhej polovici 15. storočia. In HŠ, 1970, roč. 15, s. 254, 256.

80 MMB, sign. 461 (1480). IVÁNYI, Béla. Bártfa, č. 3297, s. 487 (1497).

81 ULIČNÝ, Ferdinand. Poľské, s. 254, 256-258, 261. Pozri súpis majetkového stavu na panstve Makovica z roku 1492. MOL DL 3022, pag. 11

OBEC KĽUŠOV

Obec Kľušov sa nachádza na severovýchodnom Slovensku v Šariši. Jej chotár sa rozprestiera v severovýchodnej časti Bartošovskej kotliny a na juhozápadných svahoch Nízkych Beskýd. Obec leží pri starej obchodnej ceste vedúcej z Prešova do Poľska, 7 kilometrov južne od Bardejova.

Chotár obce má rozlohu 1537 hektárov, jeho nadmorská výška je v rozpätí 298 – 532 m n. m., stred obce je vo výške 317 m n. m.

Samotná obec je obklopená poľnohospodárskym územím. Východnú časť jej územia tvorí vyvýšený zalesnený horský chrbát s dlhými zárezmi, západnú časť zaberá nižšia pahorkatina Bartošovskej kotliny s prevažne odlesnenými vyvýšeninami. Najnižšie položené miesta ležia pozdĺž Kľušovského potoka (má aj názov Brodok), Richvaldského potoka a Šibskej vody.

Chotár geologicky tvoria treťohorné flyšové súvrstvia (pieskocovito-bridlicovité horniny), dná údolí a miernejšie svahy štvrtohorne uloženiny (štrky, piesky a ílovité hliny).

Potoky pretekajúce územím smerujú na sever a patria do riečnej sústavy Tople. Hlavným tokom je Šibská voda, ktorá v chotári Kľušova priberá prítoky Brodok a Richvaldský potok. Brodok, ktorý preteká obcou, odvádza vody takmer z dvoch tretín plochy celého chotára.

Chotár Kľušova hraničí na severe s Bardejovom, na severovýchode s Lukavicou, na východe s Rešovom, na juhovýchode s Kobylami, na juhu s Bartošovcami, na juhozápade s Hertníkom a Šibou, na západe s Hervartovom a Richvaldom.

Obec Kľušov administratívne patrí do okresu Bardejov a do Prešovského kraja. V roku 2011 mala 1033 obyvateľov.

Predhistorické osídlenie chotára obce i okolitej oblasti nie je systematicky preskúmané, no existujú príležitostné archeologické nálezy, ktoré dokumentujú, že už v staršej kamennej dobe si na území severného Šariša prvý človek, ktorý sa živil lovom zvierat, budoval sídliská na vyvýšených terasách riek a potokov.

Na sklonku mladšej kamennej doby (eneolitu), približne v rokoch 1900 – 1800 pred Kristom, boli pahorkatiny severovýchodného Slo-

venska už súvislejšie osídlené. V Nízkych Beskydách medzi Sekčvom a Ondavou to dokumentujú nálezy východoslovenských mohýl. Jeden takýto mohýlník sa nachádza aj vo východnej časti chotára obce Kľušov. Mohyly sú roztrúsené na zalesnenom hrebeni Kobylskej hory, nad Lukavickým potokom na hranici katastrov Bardejova a Kľušova. Podobné mohýlníky sa našli aj v katastroch ďalších obcí tejto oblasti (Lukavica, Komárov, Vyšná Voľa, Hankovce, Nemcovce, Buclovany). Mohýlník nad Kľušovom zanechal ľud s jednoduchou pastiersko-roľníckou kultúrou, ktorý na hrebeňoch vrchov budoval svojim zomrelým mohutné pamätníky z hliny. V odbornej literatúre sa označuje ako ľud východoslovenských mohýl a patrí do okruhu kultúr tzv. šnúrovej keramiky.

So skupinou eneolitických východoslovenských mohýl súvisí aj ďalší nález z Kľušova. V roku 1964 po záplave spôsobenej miestnym rozvodneným potokom Brodok našiel J. Čech kamennú sekerku z tmavohnedého pásavého kremeňa so škvrnami a prúžkami okrovosivej a okrovohnedej farby, štvorstennej a mierne lichobežníkovej. Sekerka je typologicky i podľa suroviny nepochybne zakarpatského pôvodu, pravdepodobne z Krakovsko-čenstochovskej výšiny.

Archeologické nálezy potvrdzujú, že od 8. storočia bolo územie Šariša postupne osídľované Slovanmi. Ich najbližšie sídlisko bolo zatiaľ nájdené v Koprivnici. Od 9. storočia husto zalesnený kraj, ležiaci južne od Bardejova, patrilo do okrajového územia Veľkomoravskej ríše. Pred 11. storočím tu už istotne existovali Raslavice, Bardejov, Marhaň a Koprivnica.

Obec Kľušov vznikla na území staršieho kobylského panstva, na starej ceste pri horskom priechode. Vybudovali ju pravdepodobne drevorubači a osídlili na domacom zvykovom práve. Na začiatku 14. storočia bola dosídlená Nemcami z Bardejova a získala názov Schönwald (Pekný Les).

Vznik obce úzko súvisel s dejinami Bardejova, ktorému Kľušov, respektíve určité majetkové podiely v ňom patrili od založenia až do polovice 18. storočia. Prvá správa o Kľušove sa nachádza v súpise pápežských desiatkov z roku 1332. Obec sa v nej spomína pod nemeckým názvom Senvalt (Schönwald). Keďže je v nej doložený farský kostol a mlyn, sídlisko tu muselo existovať už dávnejšie predtým. Druhá písomná zmienka o obci je v listine Spišskej Kapituly z roku 1351. Z príkazu kráľovnej Alžbety sa v nej vymedzujú hranice medzi majetkom šľachticov z Perína a chotárom Bardejova. Obec sa uvádza pod skomoleným nemeckým

názvom Sewenbald. V poradí tretia najstaršia zmienka o obci je z roku 1355, keď došlo k sporu o chotár medzi Bardejovčanmi a Perínskovcami z Kobyl. V spore pred Spišskou Kapitulou dokonca Mikuláš z Perína vyhlásil, že Kľušov patril do kobyľského panstva už aj v roku 1325.

Zo začiatku 15. storočia sa zachoval prvý skromný údaj o veľkosti obce. Daňový súpis Šarišskej stolice z roku 1427 uvádza, že v Kľušove (Clusso) sa Danielovi Perínskemu vyrubil poplatok od 35 port (roľníckych usadlostí). Podľa počtu usadlostí Kľušov bol v tých časoch veľkou dedinou.

V štyridsiatych rokoch 15. storočia zasiahli územie Kľušova vojenské skupiny bratříkov, zložené z bývalých husitských bojovníkov a z domácich rebelov. V rokoch 1442 a 1446 protestoval napríklad advokát mesta Bardejova proti zaujatiu tejto obce richnavským kapitánom Jánom Talafúzom, ktorý sa ako Jiskrov kapitán pridal k bratříkom.

V 15. storočí Kľušov patril väčšinou Bardejovčanom, no dlho ho vlastnil aj rod Zápoľskovcov. Pre obec to neboli dobré časy. Pod vplyvom vojnových udalostí (bratřícke vojská, vpády poľských vojsk) sa väčšina sedliakov z obce vystažovala alebo schudobnela, prišla o pozemky a upadla medzi želiarov (bezzemkov). Výrazne poklesol počet obyvateľov. V roku 1496 tu okrem šoltýsa hospodárilo len 7 sedliackych domácností a 5 novousadlíkov z Lukavice.

Aj v 16. storočí sa menili majitelia obce. Kráľ Ferdinand Habsburský po porážke svojho protivníka Jána Zápoľského daroval Kľušov v roku 1527 svojmu komorníkovi rytierovi Bernardovi Baranovi, bardejovskému rodákovi a mešťanovi, ktorý bol komorníkom aj kráľa Ľudovíta II. Bernard Baran však uznal práva Bardejova na Kľušov a v roku 1529 ho mestu vrátil. V sedemdesiatych rokoch 16. storočia chcel obec získať hertnícky zemepán Šimon Forgáč, ktorý sa ho v roku 1572 pokúsil aj obsadiť. Mesto si však Kľušov a iné ohrozené obce udržalo a vlastnícke právo mu na ne znovu potvrdil cisár Maximilián II. a bratislavský snem v roku 1578.

Daňové súpisy zo 16. storočia svedčia o tom, že v obci pokračovalo ochudobňovanie sedliakov a pribúdalo želiarov. V roku 1530 bolo v obci 10 sedliakov a 2 želiari, v roku 1588 zdanili 7,5 porty a 12 želiarov.

V desiatkových súpisoch z rokov 1567 a 1570 mali poddaní z Kľušova slovenské a nemecké osobné mená, takže možno predpokladať, že obyvateľstvo obce bolo zmiešané zo Slovákov a Nemcov.

V roku 1600 mal Kľušov 35 obývaných poddanských domov, dom

šoltýsa, kostol, faru a školu. Bol vtedy veľkou dedinou s poddanským obyvateľstvom. Kým v roku 1552 bol Kľušov s počtom 11,5 porty treťou najväčšou obcou v rámci majetkov mesta Bardejova (po Richvalde a Kobylách), o necelých sto rokov v roku 1650 sa s počtom 19,5 porty zaradil na druhé miesto (po Richvalde).

V druhej polovici 17. storočia sa mesto Bardejov dostalo pod vplyvom stavovských povstaní do nepriaznivej finančnej situácie, ktorú riešilo okrem iného aj zálohovaním poddanských obcí. Takýmto spôsobom sa Kľušov dostal v roku 1688 do zálohu za 3500 florénov u veľkostatkára Ladislava Boronkaiho. Po skonsolidovaní pomerov ho síce mesto zo zálohu vykúpilo, no v roku 1756 bola obec mestom definitívne predaná zemianskej rodine Klobušických. Vo vlastníctve tohto rodu obec zostala až do zrušenia poddanstva v roku 1848.

V 19. storočí obec poškodili dva veľké požiare. Katastrofálne následky mal požiar, ktorý vznikol 6. decembra 1820 a zapríčinili ho šantiaci chlapi, ktorí chodili na Mikuláša. V obci zostalo vtedy nepoškodených údajne iba sedem usadlostí. Druhý požiar vznikol 12. marca 1886 a založil ho tiež miestny občan. Silný južný vietor prenášal oheň z domu na dom, a tak požiar zničil polovicu obce a poškodil aj kostol.

V roku 1911 bolo v obci založené potravné družstvo, ktoré slúžilo pre občanov niekoľko desaťročí. V roku 1914 počas 1. svetovej vojny

Kľušov obsadili ruské vojská v rámci ofenzívy v dňoch 3. – 8. decembra. Chotár obce sa vtedy stal frontovou líniou a priestorom bojov medzi ruskou a rakúsko-uhorskou armádou. Na rozličných bojiskách tejto vojny zahynulo celkom 11 obyvateľov obce.

V roku 1925 založil miestny občan Adam Šverha dobrovoľný požiar-ny zbor a v roku 1935 (12. júna) obec zažila veľkú povodeň, ktorá zasiahla celú rovinatú časť Kľušova s domami a hospodárskymi staviskami.

V roku 1942 obec Kľušov zapojili na elektrickú sieť, v roku 1947 bol zriadený poštový úrad, o rok nato bola obec pripojená na telefónnu sieť. V tom čase vznikol aj prvý športový klub a začala sa výstavba ihriska (1948 – 1950).

Prvá pravidelná autobusová linka začala fungovať od roku 1954, v rokoch 1962 – 1963 sa uskutočnila výstavba kultúrno-správnej budovy s obecným úradom, poštou a sálou na organizovanie kultúrnych a spoločenských akcií.

V roku 1967 sa zriadila prvá materská škola s kapacitou 20 detí, v rokoch 1971 – 1975 bol vybudovaný obecný vodovod. Ako jedno z posledných v okrese bolo v obci v roku 1972 založené jednotné roľnícke družstvo (JRD), ktoré sa v deväťdesiatych rokoch stalo poľnohospodárskym družstvom podielnikov.

Veľmi dôležitou akciou bola pre Kľušov v rokoch 1972 – 1975 re-

gulácia miestneho potoka, ktorý v minulosti spôsobil časté záplavy.

V rokoch 1970 – 1972 bol v Kľušove postavený nový kostol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi. Jeho výstavba sa uskutočňovala svojpomocne z finančných príspevkov obyvateľov Kľušova, milodarov celej kobyľskej farnosti a z darov rodákov žijúcich mimo rodiska, dokonca aj zo zámoria. Posviacka kostola, spojená s birmovkou, sa konala 9. júla 1972.

V roku 1978 vznikla v obci zásluhou Ladislava Vaška dychová hudba Kľušovanka, ktorá s bohatým hudobným repertoárom vystupovala na promenádnych koncertoch v Bardejovských Kúpeľoch a reprezentovala Slovensko aj v zahraničí (Nemecko, Poľsko, Francúzsko, Španielsko). V deväťdesiatych rokoch aj vďaka jej existencii a spolupráci obec zorganizovala niekoľko vydarených ročníkov Slávností dychových hudieb.

V súčasnosti je najvýraznejším reprezentantom obce miestne futbalové mužstvo OŠK, ktoré už niekoľko rokov úspešne účinkuje v regionálnej IV. futbalovej lige, skupine Sever. Jeho doteraz najlepším výsledkom bolo konečné 2. miesto v ročníku 2010 – 2011.

V roku 2002 sa uskutočnila rozsiahla rekonštrukcia Kostola sv. Cyrila a Metoda v Kľušove, ktorá vyvrcholila slávnosťou jeho konsekrácie. Ako spomienka na túto udalosť vznikla v obci tradícia organizovania Dňa obce, v rámci ktorého sa konajú rôzne kultúrno-spoločenské a športové akcie.

SYMBOLY OBCE KĽUŠOV

Každé mesto a obec reprezentujú vo všeobecnosti tri základné symboly: erb, vlajka a pečať. Po politicko-spoločenských zmenách v roku 1989 vzrástlo úsilie mnohých miest a obcí na Slovensku o získanie vlastnej symboliky. Aj obec Kľušov ako samosprávny územný celok Slovenskej republiky, združujúci občanov, ktorí majú na jej území trvalý pobyt, sa rozhodla vytvoriť svoje vlastné reprezentačné symboly.

Návrh novodobého erbu Kľušova, ktorý rešpektoval staré historické tradície obce, vytvoril Mgr. Jozef Petrovič, riaditeľ Štátneho okresného archívu v Bardejove, v spolupráci s výtvarníčkou Kvetoslavou Honzovou. Autori pri tvorbe erbu vychádzali hlavne z originálnej predlohy, ktorú predstavoval odtlačok pečatidla obce z roku 1787, ktorý sa zachoval na písomnosti z 25. novembra 1787.

Podľa tohto autorského návrhu, ktorý Heraldická komisia MV SR schválila v roku 1994 a obecné zastupiteľstvo v januári 1995, erb Kľušova

tvorí neskorogotický (dolu zaoblený) červený štít, v ktorom na zelenej pažiti je napravo otočený zlatý voz (rebrinák). Hlavná figúra erbu odráža prevažne poľnohospodársky charakter obce v minulosti a tiež furmanstvo ako dôležité zamestnanie miestnych obyvateľov, ktoré vykonávali pre potreby zemepánov a kráľovského mesta Bardejova.

Vlajka obce Kľušov pozostáva z troch pozdĺžnych nerovnako širokých pruhov vo farbách červenej, žltej (zlatej) a zelenej. Červený a zelený pruh zaberá po štvrtine plochy vlajky, žltá v strede dve štvrtiny. Uvedené farby záväzne kopírujú farebnosť obecného erbu. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi, ktoré siahajú do jednej tretiny vlajkovej plochy.

Pečať Kľušova je okrúhla, s priemerom 35 mm. Uprostred sa nachádza hlavná figúra obecného erbu – voz rebrinák. V dolnej časti kruhového nápisu: OBEC KĽUŠOV, hornú časť kruhového nápisu vyplňajú tri ozdobné hviezdičky.

Použitá literatúra

GUTEK, F.: Z histórie obce. Ozveny Kľušova 1993, s. 3-8.

HROMNÍK, M.: Kľušov. Bratislava: JUNIORPRESS 1998, 50 s.

Kronika obce Kľušov

Obecný úrad, Kľušov 175, 086 22 Kľušov

Tel: 054/472 34 54

Fax: 054/472 34 54

Email: ocuklusov@gmail.com

Web: www.klusov.sk

OBEC KOBYLKY

Kobyly ležia v Šariši, vo východnej časti Bartošovskej kotliny, v nadmorskej výške okolo 370 m n. m. Relatívna blízkosť Bardejova (12 km), ktorý v minulosti patril k najvýznamnejším kráľovským mestám Uhorska, spôsobila, že obec s ním neraz spájali spoločné osudy, odrážajúce neustále sa meniace spoločensko-politické a hospodárske pomery na Slovensku.

Územie, na ktorom Kobyly vznikli, nebolo celkom neobývané ani v dávnej minulosti. O pravekom osídlení chotára obce i celej bardejovskej oblasti však existuje pomerne málo dokladov. K najzaujímavejším bezpochyby patrí mohylník na Kobylskej hore (severovýchodne od obce). V roku 1959 tu pokusný archeologický výskum prof. Budinského--Kričku dokázal, že na chotárnem území dnešných Kobyl žil okolo roku 2000 pred Kristom ľud s jednoduchou pastiersko-roľníckou kultúrou, ktorý svojim mŕtvym budoval na odlesnených hrebeňoch vrchov mohyly z hliny. V odbornej literatúre ja označovaný ako ľud východoslovenských mohýl a patrí do veľkého okruhu kultúr so šnúrovou keramikou.

Ojedinelé nálezy antických mincí (Bardejov, Kurima) svedčia o osídlení tejto oblasti aj v keltskom a rímskom období. V nie príliš vzdialenej Koprivnici boli objavené doklady o existencii osídlenia v 9. storočí, teda v dobe Veľkej Moravy.

Zachované písomné pramene k počiatkom obce dokazujú, že patrí medzi najstaršie v Šariši a vznikla len o niekoľko rokov či desaťročí neskôr ako Bardejov, najvýznamnejšie sídlisko v tejto oblasti, prvý raz spomínané v roku 1241, ale existujúce podľa všetkého už v 11. storočí.

Existenciu Kobyl určite pred rokom 1270 potvrdzuje nedatovaná listina kráľa Bela IV. (1235 – 1270), ktorou daroval neznámemu šľachticovi dedinu Kobyly, Tročany a Raslavice.

Prvá datovaná listina, viažuca sa k počiatkom obce, pochádza z roku 1277. Uhorský kráľ Ladislav IV. (1272 – 1272) v nej potvrdzuje rytierovi Ottovi z Biebersteinu držbu majetkov či dedín pri hraniciach s Poľskom, ktoré mu mal predtým udeliť jeho otec Štefan V. (1270 – 1272). Kobyly sú v listine, podobne ako Bardejov, označené termínom „villa“ (villa Kobyly), ktorý neznamena iba názov pre dedinu v úzkom zmysle slova, ale

v skutočnosti je to väčší majetkový komplex – panstvo, predpokladajúci existenciu aj ďalších väčších či menších osád. A neskoršie pramene naozaj potvrdzujú, že súčasťou tohto kobylského panstva boli dediny Kľušov, Osikov, Bartošovce, Fričkovce, Hertník, Richvald, kratšiu dobu k nemu patrili aj Šiba a Hervartov.

Názov obce sa v prameňoch z 13. – 16. storočia vyskytuje v pôvodnej slovenskej forme a v odvodených maďarských a nemeckých podobách.

Pôvodnosť slovenského názvu (Kobula, Kobila) je nepriamo potvrdená zjavnou neistotou pri tvorbe maďarského názvu dediny (Kabalafeulde, Lofalva, Kabalafalva). Nemecký názov (Koberdoff – z roku 1443, Loffawla aliter Kobyldorff – v roku 1589) používali najmä bardejovskí mešťania, ktorí boli nemeckej národnosti.

Ako vyplýva z pôvodného slovenského názvu, obyvatelia obce sa v minulosti zaoberali chovom kobýl, a to až do takej miery, že to bolo pre nich typické. Historici dokonca vyslovili hypotézu, že tunajší poddaní mohli mať v 11. – 12. storočí jedinečnú povinnosť odchovu koní pre kráľa.

Do šľachtického majetku sa táto azda pôvodne kráľovská obec dostala niekedy koncom 13. storočia. V roku 1319 uhorský kráľ Karol Róbert z Anjou (1308 – 1342) daroval šľachticovi Mikulášovi z Perína majetok „Kabalafeulde“, ktorý predtým skonfiškoval odbojným Omodejovcom, spojencom Matúša Čáka Trenčianskeho.

Pánom z Perína patrilo kobylské panstvo takmer nepretržite až do konca 15. storočia. O vlastníctvo jednotlivých dedín panstva i o samotné Kobyly však museli tvrdo bojovať predovšetkým s Bardejovom, ktorý bol v rámci uhorských kráľovských miest jedným z najväčších feudálov a v istom období vlastnil až 14 poddanských dedín. V roku 1446 sa Bardejov zmocnil štyroch dedín panstva a Kobyly sa načas stali majetkom bardejovskej cirkvi a nemocnice sv. Ducha.

Polovica 15. storočia bola veľmi rušná aj v dôsledku útokov českých bratrických oddielov, ktoré prišli na Slovensko s Jánom Jiskrom. V bardejovskom archíve sa z toho obdobia zachovalo niekoľko listín, v ktorých advokát mesta Bardejova protestuje proti zabratiu dedín bardejovského okolia (okrem iných aj Kobýl) významným bratrickým veliteľom Jánom Talafúsom.

Začiatkom 16. storočia sa Kobyly stali majetkom najmocnejšieho uhorského šľachtica a neskoršieho kráľa Jána Zápoľského. Od roku 1527 bol ich vlastníkom rytier Bernard Baran, bardejovský rodák a komorník

kráľov Ludovíta Jagelovského a Ferdinanda I. Habsburského. Po jeho smrti v roku 1531 sa majiteľom Kobýl stal poľský šľachtic v službách Jána Zápoľského Hieronym Laski, ktorý ich po roku 1533 záložoval kráľovskému sekretárovi Lobočkému z Lobodíc. V roku 1542 kráľ Ferdinand I. nariadil vrátiť Kobyly Pertovi a Martinovi Baranovom a tí ich v roku 1547 za 1125 zlatých predali Bardejovu.

Vo vlastníctve mesta bola obec síce až do roku 1756, no už v roku 1687 ju Bardejov, v snahe čeliť rastúcim finančným ťažkostiam, záložoval barónovi Františkovi Klobušickému. Rodina tohto šľachtica získala obec natrvalo v spomínanom roku 1756 za sumu 16 000 zlatých florénov a vlastnila ju až do zrušenia poddanstva v roku 1848.

Údaje o veľkosti obce a počte obyvateľov, aj keď iba torzovité, sa zachovali od 15. storočia. Prvý takýto údaj pochádza z roku 1427. Kobyly boli vtedy zdanené od 42 port (1 porta predstavovala približne jednu roľnícku usadlosť) a na tie časy boli veľkou dedinou. V dôsledku nepriaznivých pomerov 15. storočia (vpády poľských vojsk, bratrické hnutie) sa väčšina sedliakov z obce vystažovala alebo stratila časť pozemkov a upadla medzi želiarov. Počet obyvateľov značne poklesol. V polovici 16. storočia hospodáril v Kobylách iba 17 sedliackych domácností.

V roku 1600 mala obec 26 obývaných poddanských domov, kostol, faru, školu a mlyn. V tom čase patrila iba k stredne veľkým obciam s takmer výlučne poddanským obyvateľstvom.

V polovici 17. storočia boli Kobyly tretou najväčšou poddanskou dedinou Bardejova – po Richvalde a Kľušove. V roku 1640 tu bolo 18 sedliackych usadlostí a 18 želiarov.

V roku 1787 mala obec 62 domov a 498 obyvateľov a v roku 1828 dokonca 80 domov a 604 obyvateľov.

Od 19. storočia už existujú pomerne početné a presné údaje o počte obyvateľov obce (rok 1869 – 558 obyvateľov, 1880 – 476, 1890 – 515, 1900 – 539, 1910 – 535, 1921 – 542, 1930 – 521, 1940 – 586, 1948 – 586, 1961 – 742, 1970 – 738, 1980 – 766, 1982 – 747). Pozoruhodný je najmä pokles počtu obyvateľov v druhej polovici 19. storočia, ktorý zavinili opakované požiare, veľká cholera epidémia a v neposlednom rade vystažovateľstvo. Úroveň roku 1828 v počte obyvateľov bola znovu dosiahnutá až na začiatku päťdesiatych rokov 20. storočia. Na konci tejto dekády bol pre zmenu zaznamenaný najväčší štatistický nárast obyvateľstva v Kobylách.

Od nepamäti bolo základným materiálom pre stavbu domov v obci drevo, len z menšej časti sa používal kameň a hlina. Stavby boli v starších dobách prikryté slamou, neskôr šindľami a v minimálnej miere i škridlicou. Ešte v roku 1946 bolo zo 116 domov 48 drevených.

Fakt, že väčšina domov v obci bola stavaná z dreva, sa veľmi nepriaznivo prejavil v množstve požiarov a rozsiahlymi škodami na majetku občanov. Posledný takýto požiar vypukol v roku 1930 a mal skutočne katastrofálne následky, pretože zhorelo okolo 40 domov i s farou.

Obyvatelia obce pracovali v minulosti hlavne v poľnohospodárstve, no zaoberali sa aj už spomínaným chovom koní, obchodovali s koňmi a slaninou, venovali sa košíkárstvu. V bardejovskom archíve sa nachádzajú početné doklady o tom, že aj kobyľskí poddaní mesta Bardejova sa zúčastňovali na domácej výrobe a tkaní plátna, ktoré si dávali bieliť v mestských bielidlách a predávali ho mestu.

Majetnejší obyvatelia dediny si privyrábali furmanstvom, a to nielen v službách bardejovských mešťanov – obchodníkov, ale často aj ako samostatní povozníci s vlastnými vozmi a koňmi. Kobyľskí furmani chodili so svojimi vozmi najmä na juh, do tokajskej oblasti v dnešnom Maďarsku, kde malo mesto Bardejov svoje vinice, a na sever do poľského Krakova. Z roku 1599 sa napr. zachovala listina, v ktorej sa krakovský

obchodník Július Baldi sťažuje bardejovskému richtárovi na furmana Adama z Kobyl, ktorý neprišiel po pripravený tovar a Baldi musel znovu vyplatiť 6 poľských zlatých inému furmanovi.

Z remesiel v obci si vysokú úroveň takmer až do súčasnosti udržalo tesárstvo. Má pravdepodobne stáročnú tradíciu, lebo už medzi tesárskymi majstrami, ktorí v Bardejove v roku 1551 zhotovili na objednávku 30 vojnových riečnych lodí pre kráľovskú flotilu na Tise, sa objavuje meno Zlacký (Joannes Zlotzki).

Kobyly boli aj v novodobej histórii dejiskom, resp. dejinným pozorovateľom závažných historických udalostí.

V predposlednom roku 18. storočia (1799) prechádzal cez obec 2. zbor ruskej armády pod velením generála Rebindera. Rusi vtedy pochodovali na pomoc Rakúsku a Anglicku, ktoré boli ohrozené víťazným postupom armád Napoleona Bonaparta.

Druhý prechod ruského vojska zažila obec v januári 1806. Po slávnej bitke s Napoleonom pri Slavkove na Morave sa do Ruska vracala armáda vedená maršalom Michailom Illarionovičom Kutuzovom (1745 – 1813).

Tretie stretnutie s ruskými vojskami sa uskutočnilo v roku 1849. 50-tisícová ruská armáda pod velením generála Paškieviča prechádzala týmto krajom, aby pomohla rakúskemu cisárovi v boji proti maďarskej (uhorskej) revolúcii. V júni 1849 Rusi niekoľko dní táborili na kopcoch medzi Kľušovom a Kobylami. Neďaleko obce došlo aj k prvej zrážke medzi ruským a maďarským vojskom.

V období prvej svetovej vojny, počas ruskej ofenzívy v Karpatoch (december 1914), ruské vojská pod velením generála Brusilova obsadili Bardejov a ich predné hliadky sa dostali až na čiaru Hertník – Kobyly, kde sa zrazili s menším rakúsko-uhorským oddielom.

Dejiskom bojov sa obec a jej okolie stali aj v roku 1945, pri prechode frontu. V noci z 18. na 19. januára postavili Nemci proti útočiacim Rusom priamo do obce, medzi domy, delostrelectvo, ktoré neskôr ešte posilnili 15 motorizovanými kanónmi a 6 tankami typu Tiger. Rozpútala sa tanková bitka, v ktorej boli zničené 4 tanky (2 ruské a 2 nemecké). V podvečer 19. januára museli Nemci ustúpiť smerom na Kľušov. Prvá hliadka Červenej armády vstúpila do obce o pol šiestej večer a dovŕšila tak oslobodenie obce.

V bojoch druhej svetovej vojny sa zúčastnilo aj niekoľko občanov

obce. Konca vojny sa nedočkali dvaja: Jozef Voľanský (1922 – 1945) a Andrej Vojtek (1912 – 1945).

Prvý z nich sa ako vojak slovenskej armády dostal na Kryme do ruského zajatia, vstúpil do československého vojska v Rusku a v rámci neho bojoval až do jari 1945. Padol pri Liptovskom Mikuláši.

Andrej Vojtek bol taktiež vojakom slovenskej armády. Počas Slovenského národného povstania sa pridol k povstalcovi a neskôr padol do nemeckého zajatia. Zomrel od hladu a vyčerpania v koncentračnom tábore pri Brémach v Nemecku.

Po vojne zaznamenala obec, ktorá bola už od roku 1942 napojená na elektrickú sieť, pomerne rýchly rozvoj. V roku 1946 fungoval aj obecný vodovod, ktorý bol napájaný štyrmi prameňmi z chotárnej časti Pod Dubravou.

18. augusta 1948 začal z budovy školy vysielat miestny verejný rozhlas. Telefonické spojenie získala obec v roku 1945 a v tom istom roku bola zriadená prvá pravidelná autobusová linka.

Rast životnej úrovne obyvateľov dokumentoval aj rastúci počet rádioprijímačov. Kým v roku 1945 boli v Kobylách iba 3 rozhlasové prijímače, v roku 1960 sa ich počet zvýšil na 62.

Po druhej svetovej vojne sa výrazne zmenila štruktúra zamestnanosti občanov obce. Vznikli nové pracovné príležitosti v priemyselných podnikoch i v službách, ktoré boli sústredené v neďalekom Bardejove (Závody 29. augusta – dnešný JAS, výrobné družstvá Snaha, Športvýroba, Komunálne služby apod.). Väčšina obyvateľov sa však aj naďalej venovala poľnohospodárstvu.

Agitácia a prvé neúspešné pokusy o kolektivizáciu poľnohospodárstva sa v obci uskutočnili už na začiatku päťdesiatych rokov, no Jednotné roľnícke družstvo bolo založené až v roku 1959. Vstúpilo do neho 104 roľníkov s 1120 hektármi poľnohospodárskej pôdy. Po začiatočných ťažkostiach sa JRD v Kobylách zaradilo medzi úspešné poľnohospodárske podniky v okrese. V deväťdesiatych rokoch sa transformovalo na poľnohospodárske družstvo podielnikov.

SYMBOLY OBCE

Základné symboly každej obce tvorí erb, vlajka a pečať. Aj obec Kobylá, ako samostatný samosprávny územný celok Slovenskej republiky, združujúci občanov, ktorí majú na jej území trvalý pobyt, si vytvorila

svoje reprezentačné symboly.

Návrh novodobého erbu Kobýl, rešpektujúci historické tradície obce, vytvoril Mgr. Jozef Petrovič v spolupráci s výtvarníčkou Kvetoslavou Honzovou. Pri jeho tvorbe vychádzal najmä z predlohy, ktorú predstavoval odtlačok pečatidla obce z roku 1787, pričom prihliadol aj na mladší odtlačok z roku 1868.

Podľa tohto návrhu, schváleného aj Heraldickou komisiou pri Ministerstve vnútra SR, erb obce tvoria v hornej časti zeleného štítu dva k sebe otočené strieborné kone, pod nimi strieborné bežiacie žriebä.

Vzhľadom na to, že figúry erbu sú obsahovo totožné s názvom obce, erb Kobýl možno zaradiť medzi tzv. hovoriace erby.

Vlajka obce Kobylá pozostáva z piatich pozdĺžnych pruhov vo farbách striedavo bielej a zelenej. Obecná pečať obsahuje erb a text s názvom obce.

SÚČASNOSŤ OBCE:

V januári 1991 bol zvolený za starostu obce Ing. Jozef Rešovský, ktorý zotrval vo svojej funkcii do decembra 2002.

Od januára 2003 bol starostom obce Mgr. Ján Labanc. Vo funkcii zotrval dve volebné obdobia, do decembra 2010.

V januári 2011 nastúpil do funkcie starostu obce Kobylá Ing. Jozef Šoltys.

V roku 2009 obec Kobylá získala nenávratný finančný príspevok na projekt „Nadstavba a energetické zvýhodnenie združeného objektu ZŠ

Kobyly“ z Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a z Európskeho fondu pre regionálny rozvoj. Realizácia tohto projektu bola ukončená v roku 2009.

V roku 2010 obec Kobyly začala s realizáciou projektu „Modernizácia verejného osvetlenia v obci Kobyly“. V tom istom roku ho aj ukončila. Projekt bol financovaný z nenávratného finančného príspevku z Ministerstva hospodárstva SR a z vlastných prostriedkov.

Pre spokojnosť občanov obce Kobyly bol v roku 2010 vymenený zastaraný drôtový rozhlas za moderný bezdrôtový rozhlas. Tým sa zvýšila kvalita prenosu hovoreného slova, ako aj hudby.

Pre vyriešenie bytového problému občanov začala obec v roku 2010 s výstavbou 12-bytovej jednotky. Podpora na výstavbu nájomných bytov bola poskytnutá vo forme úveru zo štátneho fondu rozvoja bývania.

S cieľom zvýšiť kvalitu života v obci Kobyly, zvýšiť bezpečnosť technickej infraštruktúry a dostupnosť občianskej infraštruktúry prostredníctvom revitalizácie verejných priestranstiev obce bol v roku 2010 schválený Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR nenávratný finančný príspevok na realizáciu projektu s názvom „Regenerácia sídla v obci Kobyly“. Projekt bol ukončený v roku 2011.

S cieľom znížiť povodňové riziká a zmierniť dosah extrémnych prívalových dažďov sa obec Kobyly zapojila do projektu Úradu vlády SR s názvom „Prvý realizačný projekt Programu revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí Slovenskej republiky pre rok 2011“. Cieľom tohto projektu bolo vybudovanie vodozádržných opatrení pre obec Kobyly. Projekt bol realizovaný dodávateľským spôsobom a zúčastnilo sa na ňom 10 zamestnancov obce Kobyly.

Obecný úrad, Kobyly 57, 086 22 Kľušov

Tel: 054/479 11 82

Fax: 054/488 35 11

Email: obeckobyly@stonline.sk

Web: www.kobyly.ocu.sk

OBEC KOCHANOVCE

Kraj: Prešovský Okres: Bardejov Región: Horný Šariš Mikroregión: Sekčov-Topľa Počet obyvateľov: 256 Rozloha: 553 ha

Prvá písomná zmienka je z roku 1384.

Obec Kochanovce leží v juhozápadnej časti Nízkyh Beskýd v západnej časti doliny Tople, na pravej strane Černošiny, ústiacej do Tople v nadmorskej výške okolo 230 m n. m. Jej zemepisné súradnice sú 19°17' v. d., 49°13' s. š. Povrch odlesneného chotára je mierne zvlnená až mierne členitá pahorkatina. Nadmorská výška stredu obce je 240 m n. m. V blízkosti obce sa nachádza vychádzkové miesto občanov – Studnička. Je to prameň so sírnou vodou, ktorý je ohradený a je pri ňom postavená striedka so stolom a lavičkami a kamenné ohnisko. V intraviláne obce sú zaujímavé archeologické nálezy z 4. až 5. tisícročia pred n. l., z obdobia tzv. šnúrovej kultúry.

HISTÓRIA

Obec založili v polovici 14. storočia na zákupnom práve. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1384 – patrila panstvu Tročany a v roku 1427 Jakubovi z Kalnišťa. Obyvatelia pracovali v poľnohospodárstve, chovali dobytky a zaoberali sa opalkárstvom. V 17. a 18. storočí boli zemepáni Kochanovci a v 19. storočí tu mali majetky Bánovci. V roku 1787 mala obec 25 domov a 176 obyvateľov, v roku 1828 28 domov a 229 obyvateľov.

Historické názvy obce:

1384 – Kohan

1773 – Kohanowcze

1920 – Kahanovce (nárečovo sa používa dodnes)

1927 – Kochanovce.

Cez rieku Černošina viedol kamenný most, vedľa ktorého stál drevený kríž. V roku 1377 stanovili hranicu medzi majetkami panstiev Kučín a Tročany, ktorá viedla medzi chotármi dedín Hankovce a Kochanovce, pričom Kochanovce patrili k panstvu Tročany. Pri tejto príležitosti vznikla najstaršia správa o Kochanovciach, ktorá zachytáva už vyvinutú dedinu s ustáleným chotárom. Obec vznikla prisťahovaním sa synov bohatých

gazdov z okolitých aj vzdialenejších dedín, napr. Rešov, Vyšná Voľa, Sveržov... Títo prisťahovalci skupovali role a lesy z panských majetkov panstva Tročany a z časti Koprivnice. To, že prisťahovalci boli majetní, dosvedčuje aj fakt, že vo vlastníctve kochanovských gazdov sú veľké výmery polí, lúk a lesov. To v pomere s okolitými dedinami je z gazdovského hľadiska veľmi výhodné. Najviac pozemkov prináležalo tunajšiemu veľkostatku, ktorého majiteľom bol okolo roku 1886 maďarský pán Bano. Tento venoval svoje panstvo ako veno svojmu zaťovi Bellovi Gergejovi, ktorý tu hospodáril. Zemiaky spracovával vo vlastnom liehovare. Vo vlastníctve Kochanoviec bol aj Megdanec, kde podľa zistenia stál kaštieľ, ktorý už teraz neexistuje. Obyvatelia sa živili najmä roľníctvom a vyrábaním pomôcok potrebných na prácu na poli a v lese. Bola tu aj pálenica na výrobu alkoholu. Obec mala vlastný mlyn a vlastné rybníky. Pozemky, ktoré sa nachádzajú v týchto lokalitách, nesú dodnes názov Rybníky. V písomnostiach zo 14. – 16. stor. sa obec pravidelne vyskytuje pod názvom Kohan (výnimočne Kohanfalua, Kochan). Sú to maďarizované tvary názvu Kochanovce, ktorého základom je meno Kochan. Bol to zrejme prvý tunajší šoltýs.

Poznatky a vývoj osídlenia najbližšieho okolia vedú k názoru, že Kochanovce vybudoval šoltýs a usadlíci podľa zákupného práva. Okolo roku 1427 patrili Kochanovce Jakubovi z Kalnišťa, v 16. stor. sa opäť vrátili zemanom z Tročian a ich príbuzným z Olšaviec a Raslavič. Roku 1427 sedliacke domácnosti zdanili od 25 port, takže Kochanovce boli stredne veľkou dedinou. Neskôr sa väčšina sedliakov odsťahovala, iní pozemky zanechali alebo stratili a stali sa želiarmi. Sociálny úpadok a znižovanie počtu sedliakov sa prejavil aj znižovaním počtu domov (v r. 1600 - 6 obyvateľov poddanských domov). Koncom 16. stor. boli Kochanovce malou dedinou s výlučne poddanským obyvateľstvom.

Od roku 1999 sídli v Kochanovciach poľovnícky zväz Černošina s revírom Rovenky, kde patria dediny Kochanovce, sčasti Nižná Voľa, Olšavce a Tročany. Zväz má 38 členov, ktorí poľujú na 2400 hektároch.

Obecný úrad, Kochanovce 46, 086 46 Hankovce
 Tel: 054/739 31 44
 Fax: 054/739 31 44
 Email: kochanovce@ocu.sk
 Web: www.kochanovce.ocu.sk

OBEC KOPRIVNICA

Koprivnica leží na juhozápadnom okraji Nízkyh Beskýd, v údolí Koprivničky, západného prítoku Tople, v nadmorskej výške okolo 223 m n. m. Je vzdialená 28 km od okresného mesta Bardejov.

Pri Koprivnici odhalil archeologický výskum pozostatky po obydlíach (ohniská) a keramiku z 9. storočia. Vzhľadom na starobylý pôvod Koprivnice možno pripustiť, že sídliskové nálezy pochádzajú z činnosti obyvateľov tejto dediny. Okolo roku 1259 patrila zemanovi Germanovi z Chmeľovca územný majetok, ktorého severný okraj susedil s južným okrajom údolia Koprivnického potoka. Koprivnický majetok pravdepodobne už vtedy patrila Grékovi Teodorovi, prípadne jeho synom Jurajovi a Petrovi, ktorí tento majetok v roku 1283 predali za 70 hrvien (asi 17,5 kg) striebra šľachticovi Jánovi, synovi Makrabeusa. Táto správa dokazuje, že Koprivnica existovala dávnejšie pred rokom 1283. Prvá zmienka o obci Koprivnica a jej obyvateľoch sa objavila pravdepodobne okolo roku 1034.

V písomnostiach z 13. – 16. storočia sa obec vyskytuje pravidelne pod názvom Kaproncha (volala sa tak preto, lebo tu boli iba panské dvory a k nim prislúchajúce služobníctvo), ktorý je maďarizovanou podobou pôvodného slovenského názvu Koprivnica, ktorý korení v slove kopriva (žihlava). Odvodenosť názvu od slova kopriva svedčí, že sídlisko vzniklo na mieste, kde hojne rástla žihlava, a súčasne, že vzniklo v slovenskom prostredí.

Obyvatelia obce boli v histórii často odkázaní na milosť a nemilosť svojho pána. Pracovali na panských pozemkoch takmer zadarmo. Zaobchádzalo sa s nimi kruto. Zmenou režimu a rozpadaním veľkostatkov prešli pozemky do rúk sedliakov. Tak sa stalo, že mnoho rodín prišlo z iných krajov a zakúpilo si budovy a pozemky z panského majetku.

Archeologické, historické a jazykovedné poznatky vedú ku konštatovaniu, že koprivnické sídlisko jestvovalo dokázateľne už v 9. storočí a patrí k najstarším slovanským dedinám v severnom Šariši.

Koprivnicou tiahla krajinská cesta spájajúca cesty údolím Sekčova a Tople. O jej úseku medzi Tročanmi a Koprivnicou je správa z roku 1345, hoci ju používali dávno predtým. Je dokázaná aj existencia mlyna okolo roku 1318, čo svedčí o tom, že miestni roľníci pestovali aj obilniny.

Kostol je postavený uprostred dediny a oproti je fara (župný archív).

r. 1245 – bola postavená fara.

r. 1318 – už pred týmto rokom bol postavený gotický kostol, zasvätený apoštolovi Ondrejovi, v tomto roku tu pôsobil farár Štefan.

r. 1520 – požiar, kostol zhorel, neskôr bol renovovaný.

r. 1564 – kostol bol v rukách evanjelikov.

r. 1718 – kostol bol obnovený a prešiel do rúk katolíkov.

r. 1748 – kostol bol zbarokizovaný.

r. 1856 – v tomto roku tu pôsobil farár Jozef Prišták, ktorý dal kostol na vlastné náklady opraviť.

r. 1894 – 1914 – obec Koprivnica bola postihnutá zemetrasením, bol kostol opäť poškodený.

r. 1922 – kostol bol zvnútra aj zvonku riadne opravený.

Na severozápadnej strane obce je cintorín. Na ňom je rodinná hrobka bývalých patrónov kostola, ku ktorej vedie zvláštna, smrekmi vysadená cesta. Aj okolo kostola sú hroby bývalých patrónov a veľkostatkárov. Na cintoríne pri kostole sú pochovaní traja a na obecnom cintoríne jeden vojak. Jeden z nich bol pre zradu pri kostole zastrelený. Bol to Slovinec, povolaním učiteľ.

SÚČASNOSŤ

V katastri obce na rozlohe 1416 ha žije v obci Koprivnica a časti Dubie 690 obyvateľov. V roku 1992 bol spracovaný projekt a začalo sa s výstavbou kanalizácie a ČOV.

V obci sa v roku 1994 urobila elektrifikácia obce, vyasfaltovali sa miestne komunikácie, v r. 1996 sa vykonala telefonizácia obce zemným káblom, v r. 1998 sa úspešne plynifikovala celá obec, vrátane budov obecného úradu a sály KD, ako aj materskej a základnej školy, v lokalite ku Jančíkovým sa v roku 2002 začala individuálna bytová výstavba rodinných domov, rozšíril sa tam obecný rozhlas, začala sa aj výstavba Podčergovského skupinového vodovodu. V priestoroch obecného úradu sa zriadila Slovenská pošta a fitness klub. V časti Dubie sa vykonala rekonštrukcia elektrickej siete a verejného osvetlenia, urobil sa asfaltový koberec ku Jančíkovým a v časti Dubie k cintorínu. V roku 2006 sa začalo s výstavbou Domu nádeje, na základnej škole sa opravila zatekajúca strecha. V 2007 sa vykonala rekonštrukcia kuchyne v kultúrnom dome. Začali sa práce na výstavbe športovo-oddychového areálu, pokračovali práce na Dome nádeje, cez obec sa urobila asfaltovo-živičná úprava cesty III. triedy. Pokračovali práce na výstavbe kanalizácie. Revitalizoval sa park a urobila sa autobusová zastávka. Vykonala sa rekonštrukcia verejného osvetlenia, a to výmena svietidiel za úsporné. V roku 2008 sa svojpomocne postavila tribúna na miestnom ihrisku, na ktorej je 80 miest na sedenie. V mesiaci júl bola v obci krásna športová udalosť – 60. výročie futbalu v obci. V budove MŠ sa vykonali stavebné úpravy. V novembri 2008 sa slávnostne otvoril Dom nádeje. V roku 2009 sa rekonštruovala sála KD. V tom istom roku bola na ministerstve výstavby schválená žiadosť „Rekonštrukcia Kúrie Koprivnica“. V objekte Kúrie, ktorá je v zozname kultúrnych pamiatok, je dnes

obecná knižnica, spoločenská miestnosť, veľká zasadačka a sociálne zariadenia. V suteréne je kotolňa, jedna väčšia miestnosť, chodba a sklad. V máji 2009 bola obec úspešná aj v projekte z európskych fondov: „Nadstavba a energetické

zvýhodnenie objektu ZŠ Koprivnica“. Urobila sa nadstavba, objekt sa zateplil, vynovila sa fasáda, inštalovalo sa ústredné kúrenie vrátane kondenzačných kotlov. Obec zakúpila traktorovú kosačku. Urobila sa besiedka s krbom a na budovu obecného úradu sa zakúpila zvonkohra.

V časti Dubie sa začala v roku 2010 výstavba kultúrneho domu, urobila sa hrubá stavba. Stavebné práce pokračovali aj roku 2011. Obci bol schválený projekt z fondov EÚ: „Regenerácia centra obce Koprivnica“. Zahŕňa terénne úpravy okolo Kúrie vrátane zámkovej dlažby, cestu okolo kaštiela smerom k ihrisku a okolo školy vrátane parkoviska, detské ihrisko, verejné osvetlenie a výsadbu zelene i predĺženie chodníka okolo hlavnej cesty.

Školstvo:

V súčasnosti je v základnej škole 24 žiakov, ktorí navštevujú aj školský klub detí. V materskej škole je 20 detí. Je tam aj školská jedáleň, ktorá poskytuje odber teplej stravy aj dôchodcom.

Kultúra:

V obci každoročne usporadúvame fašiangový ples, karneval pre deti, Deň matiek, Deň detí, posedenie s dôchodcami, Mikuláš pre deti, uvítanie novonarodených detí, silvestrovskú kapustnicu spojenú s ohňostrojom.

Šport:

V obci je dobrovoľný hasičský zbor, ktorý sa zúčastňuje okrskových súťaží v okrese. Disponuje požiarnou Aviou A 30 a požiarnou striekačkou PPS 12. Telovýchovná jednota Družstevník Koprivnica

má futbalové družstvo dospelých a družstvo dorastu a žiakov. Stolný tenis sa hrá v priestoroch šatní TJ.

Občianske združenia:

Poľovnícke združenie Barancov Koprivnica, miestny spolok SČK, pozemkové spoločenstvo URBÁR Koprivnica.

V katastri obce sa nachádzajú tri pramene minerálnych vôd zvané „vajcovka“. Na miestnom cintoríne sa nachádza krypta. V strede obce sa nachádza rímskokatolícky farský kostol zasvätený sv. Ondrejovi, ktorý je tiež kultúrnou pamiatkou, oproti je farský úrad.

V obci je aj poľnohospodárske družstvo Oragro-V, ako aj súkromne hospodáriaci roľníci, ktorí hospodária na poľnohospodárskych pozemkoch v katastri našej obce.

Taktiež je tu firma ESLAND v.o.s., ktorá sa zaoberá viazaním lán a výrobou ohradového pletiva, stavebná firma PAMIHO s. r. o. a veľa živnostníkov. V časti

Dubie je farma Mihňák – výroba a predaj vajec.

V obci sú dve predajne potravín, dve pohostinstvá a drogéria – textil.

Erb obce – v modrom štíte zlatý kolmo postavený doľava ohnutý lemeš s kruhovitým otvorom obkolesený dvomi striebornými, dolu prekríženými ratoľstami. Z erbu vyplýva, že v obci prevládalo poľnohospodárstvo – obrábanie pôdy.

Obec má schválený plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce a územný plán obce (UPD).

Obecný úrad, Koprivnica 126, 086 43 Koprivnica

Tel: 054/739 33 28

Fax: 054/739 33 28

Email: obeckoprivnica@wi-net.sk koprivnica@koprivnica.sk

Web: www.koprivnica.sk

OBEC LASCOV

Obec Lascov patrí do oblasti Nízke Beskydy v provincii Východné Karpaty. Rozprestiera sa v údolí východného prítoku rieky Topľa, v nadmorskej výške 190 m n. m. Celé toplianske údolie leží v Raslavickej brázde, ktorá je časťou Ondavskej vrchoviny.

Podľa najstarších zachovalých dokumentov, uložených v archíve v Budapešti, je 1. písomná zmienka o obci z roku 1370, i keď územie pozdĺž rieky Topľa bolo obývané už skôr. Klimatické podmienky priaznivo ovplyvňovali osídľovanie tohto územia, a tak už v 11. a začiatkom 12. storočia sa tu usadzovalo slovanské obyvateľstvo.

Názov obce pramení pravdepodobne v osobnom mene, v zachovanej pôvodine Lazdouch, no ani dostupné údaje neposkytujú jednoznačné poznatky o jej pôvode. Z obsahu dobovej listiny vyplýva, že obec jestvovala už skôr a patrila k panstvu Marhaň.

Do polovice 15. storočia patrilo celé marhanské panstvo aj s príslušnými obcami Lascov, Brezov, Giraltovce a Francovce šľachticom z Drienova. V stredoveku boli vlastníkami Abovci, neskôr rod Dežöfiovcov.

Tunajšie obyvateľstvo sa zaoberalo tradičným poľnohospodárstvom a prácou v okolitých lesoch. Podľa 1. sčítania ľudu v roku 1787 tu bolo 29 domov s 216 obyvateľmi. Najstarší rodinný dom je z roku 1900, najpruďšia bytová výstavba bola v 60. – 80. rokoch 20. storočia.

Dominantou obce je gréckokatolícky Kostol Krista Kráľa z roku 1937. Obec bola elektrifikovaná v roku 1947, JRD bolo založené v roku 1958. V roku 1967 bola svojpomocne vybudovaná šatňa TJ a v roku 1973 materská škola so školskou jedálňou. Obec bola plynofikovaná v roku 1999. Od roku 2002 má obec v zriaďovateľskej pôsobnosti základnú školu, materskú školu a školskú jedáleň. V roku 2006 bola realizovaná rekonštrukcia verejného osvetlenia a verejného rozhlasu.

Od roku 2006 je starostom obce Vladimír Kostár. Obecné zastupiteľstvo tvorí 7 poslancov.

Obec zaznamenala v posledných rokoch prudký rozvoj. V roku 2007 boli dobudované ďalšie 2 autobusové zastávky, neskôr viacúčelové

ihriško, v roku 2009 Dom nádeje, vodovod pre rómsku osadu a prístupový chodník. Kultúrno-správna budova z roku 1958 s prístavbou z roku 1999 už nevyhovovala požiadavkám súčasnej doby a vyžadovala si opravu. Rozsiahla modernizácia KSB bola realizovaná s podporou Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v roku 2010.

V obci je poľnohospodárske družstvo, 2 predajne so zmiešaným tovarom, pneuservis a výroba drevených doplnkov.

Späťosť s históriou, ale aj odkaz pre budúce generácie – to je dôvod, prečo má obec svoj erb a obecné symboly. Od roku 1994 obecné zastupiteľstvo iniciovalo návrh heraldickej predlohy vychádzajúcej z tradície pestovania viniča na juhozápadných svahoch chotára. Najvhodnejším sa ukázala kombinácia dvoch strapcov hrozna s tradičnými poľnohospodárskymi symbolmi – snopom obopnutým kosákom.

Dnes je obec dynamická a živá. Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 má obec 533 obyvateľov, z toho 157 Rómov, k 31. 12. 2012 143 súpisných čísel, z toho 90 obývaných. domov. V dôchodkovom veku je 75 občanov.

Aj keď mládež cestuje za štúdiom a prácou do blízkeho okolia aj do cudziny, opäť sa tu vracia a usadzuje. Pri Miestnom odbore Matice slovenskej pôsobí dedinská folklórna skupina, ktorá udržiava tradície a šíri folklór toplianskej doliny.

V posledných rokoch je badateľný trend obnovy rodinných domov, zatepľovania a rekonštrukcie fasád. Bytová výstavba, skvalitňovanie školstva a rozširovanie možností pre spoločenské a športové vyžitie svedčí o rozvoji obce Lascov, čo prispieva k zvyšovaniu životnej úrovne jej obyvateľstva.

Použitá literatúra:

Uličný, František, PhDr.: Dejiny Giraltoviec, Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1992

Čorbová, Mária, Mgr.: Rodina a dedina, Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny Bratislava, 1998

Obecný úrad, Lascov 11, 086 45 Marhaň

Tel: 054/739 33 26

Fax: 054/739 33 26

Email: obec.lascov@zoznam.sk

OBEC LOPÚCHOV

GEOGRAFICKÁ POLOHA OBCE

Obec Lopúchov leží v juhozápadnej časti Nízkych Beskýd v nadmorskej výške 268 m n. m. Kataster obce sa nachádza v malebnom údolí Stulianskeho potoka. Z administratívno- -správneho hľadiska patrí obec Lopúchov do Bardejovského okresu Prešovského kraja, nachádza sa 4 km východne od susednej obce Raslavice. Ďalej obec susedí s obcami Stulany, Koprivnica, Buclovany a Abrahámovce.

Celková rozloha obce je 840 ha. Počet obyvateľov obce je 329.

HISTÓRIA OBCE – VZNIK OBCE

V roku 1345 bol úradne vymedzený chotár Nižných Raslavíc, ktorý na svojej východnej strane susedil s obcou Lopúchov. Vtedy vznikla najstaršia písomná zmienka o obci Lopúchov, ktorá, ako vyplýva z tejto listiny, pravdepodobne existovala už pred týmto rokom.

Predpokladá sa slovenský pôvod obce, ale v písomnostiach zo 14. storočia sa vyskytuje v maďarizovanom názve pôvodného slovenského názvu Lopúch, neskôr v 15. a 16. storočí pod maďarským názvom Lapos. Hoci je známe, že základom pôvodného slovenského názvu je slovo lopúch, nie je známe, či pôvodne označovalo rastlinu, alebo prezývku muža – panovníka. Až v roku 1773 sa po prvýkrát uvádza názov Lopúchov. V 14. a 16. storočí patrila obec panstvu Raslavíc, neskôr zemanom z Raslavíc. Cez Lopúchov viedla krajinská cesta od Raslavíc smerom na východ. Vtedy obec Lopúchov patrila medzi väčšie obce. Neskôr sa časť sedliakov odsťahovala, iní zanechali pozemky a stali sa želiarmi. Ochudobňovanie sedliakov pokračovalo aj naďalej, takže v roku 1600 bolo v obci obývaných iba 17 poddanských domov a koncom 16. storočia už obec Lopúchov bola malou dedinkou výlučne s poddanským obyvateľstvom. Obrat nastal až koncom 17. a začiatkom 18. storočia, keď v obci mali majetok Pulskovci. Obec sa rozrastala a v roku 1824 bolo v obci už obývaných 54 domov so 411 obyvateľmi.

Vhodné prírodné podmienky predurčovali túto lokalitu na poľnohospodárstvo. Prevažná väčšina obyvateľstva sa zaoberala poľnohospo-

dárstvom, chovom dobytku a časť obyvateľstva aj pláteníctvom. Poľnohospodársky ráz si obec Lopúchov zachovala aj za 1. ČSR, ale aj po 2. svetovej vojne. Z celkovej výmery 840 hektárov chotára obce bolo 450 hektárov ornej pôdy, 150 hektárov pasienkov, zvyšok boli lesné pozemky. Všetka pôda bola v rukách súkromných vlastníkov až do roku 1972, keď došlo k združstevňovaniu pôdy, pôda bola daná do spoločného užívania a vzniklo Jednotného roľnícke družstvo.

SYMBOLY OBCE

Erb obce

Erb je základný symbol obce, od ktorého sa odvodzujú ďalšie obecné symboly, predovšetkým pečať a vlajka. Erb Lopúchova: v zelenom štíte na čiernej oráčiine stojí v predklone doľava obrátený strieborne odetý muž držiaci v rukách striebornú motyku. Pri návrhu sa vychádzalo z heraldicko-sfragistických prameňov, pričom bol zachovaný odťahok pečatidla z r. 1787 na písomnostiach z 13. novembra 1787.

V zachovanej pečati s priemerom 25 mm je v kruhopise uvedené „SIGIL (lum)LOPÚCHOV 1787“, čo v preklade znamená „pečať Lopúchov“. Je zaujímavé, že názov obce je v slovenčine. V pečatnom poli je vyobrazený muž držiaci v rukách motyku. Tento symbol vyjadroval jednu zo základných poľnohospodárskych činností – kopanie. Vzhľadom na to, že šlo o najstarší známy symbol obce, tento motív sa použil aj v novom obecnom erbe.

Pečať obce je okrúhla s kruhopisom „OBEC LOPÚCHOV“ uprostred s erbom obce.

Vlajka obce je obdĺžnikového tvaru a pozostáva z troch pozdĺžnych pruhov vo farbách zelenej v 1/4, bielej v 2/4 a čiernej v 1/4. Vlajka je ukončená tromi cípmi. Tieto symboly obce Lopúchov sú zaevidované v Heraldickom registri SR pod signatúrou HR L-41/94 zo dňa 21. 7. 1994.

ROZVOJ OBCE PO 2. SVETOVEJ VOJNE

K prudkému hospodárskemu rozvoju obce sprevádzaného zvyšovaním životnej úrovne obyvateľov obce dochádzalo po 2. svetovej vojne. Hneď v roku 1946 – 47 sa obec elektrifikovala, vybudovala sa cesta do Raslavic a v roku 1950 sa do obce zaviedol prvý telefón. Jednotlivé domácnosti začínali s výstavbou nových rodinných domov, niektoré

staršie sa zrekonštruovali, poopravovali a postupne aj zmodernizovali.

Vo sfére služieb pribudla v roku 1963 stavba obchodného strediska. V rokoch 1965 – 66 sa v obci vybudovali bezprašné miestne komunikácie. V roku 1968 sa realizovala výstavba miestneho rozhlasu a rozšírila sa aj sieť verejného osvetlenia. Najvýznamnejšou aktivitou v rokoch 1976 – 1980 bola výstavba kultúrneho domu, obecného úradu a materskej školy.

V roku 1980 sa ukončila aj výstavba požiarnej zbrojnice. V roku 1979 vznikol v obci futbalový klub s názvom TJ Hviezda Lopúchov a hneď došlo aj k výstavbe futbalového ihriska.

Ani v súčasnosti, po významných spoločenských zmenách, obec nestagnuje a rozvíja sa ďalej. V roku 1992 sa začalo s výstavbou kanalizácie. V rokoch 1992 – 1993 sa vybudoval nový most cez miestny potok s prístupovou cestou na miestny cintorín. V rokoch 1993 – 1994 došlo k regulácii miestneho potoka pozdĺž obce a zrekonštruovali sa povrchy miestnych komunikácií. V roku 1995 sa zrekonštruovali vnútorné priestory materskej školy a v časti týchto priestorov vznikla málotriedna základná škola s ročníkmi 1. – 4. V rokoch 1998 – 1999 bola obec plynofikovaná a následne v rokoch 2000 – 2003 sa v obci vykonala úplná generálna oprava rozvodu elektrickej siete, verejného osvetlenia a miestneho rozhlasu. V rokoch 2004 – 2006 boli v spolupráci so SaÚC PSK vykonané asfaltové úpravy ciest III. triedy cez obec Lopúchov a medzi obcou Lopúchov a Stulany. V rokoch 2008 – 2011 sa ukončila I. etapa výstavby verejného vodovodu a zrekonštruovala sa budova OcÚ, KD, MŠ a ZŠ z prostriedkov EÚ v rámci operačného programu „Rozvoj vidieka“.

VIEROVYZNANIE OBYVATEĽOV OBCE

Po náboženskej stránke boli obyvatelia Lopúchova až do polovice 16. storočia rímskokatolíckeho náboženstva a mali aj svoj drevený kostol. Neskôr začiatkom 20. storočia v roku 1913 si veriaci postavili nový murovaný kostol, ktorý bol zasvätený Ružencovej Panne Márii. Tento kostol bol v roku 1984 úplne zrekonštruovaný, priestorovo zväčšený a slúži až dodnes.

V 2. polovici 16. storočia prijali obyvatelia filie Raslavic reformačné myšlienky M. Luthera, a tak časť obyvateľov obce sa stala evanjelikmi.

Vtedajší rímskokatolícky farár z Uhorských Raslavíc p. Gergely prijal a podpísal v roku 1564 tzv. Confesio Pentapolitana – Vyzvanie piatich východoslovenských miest. Toto vyzvanie už v roku 1549 potvrdil aj panovník Ferdinand I. Spomínaný farár Gergely sa tak stal evanjelickým farárom pre Uhorské Raslavice, Slovenské Raslavice, Abrahámovce a Lopúchov. Veriaci evanjelici si taktiež v obci Lopúchov postavili svoj drevený kostolík. V roku 1734 vznikol samostatný evanjelický cirkevný zbor v Lopúchove, ktorý jestvuje až dodnes. Koncom 17. storočia si evanjelici postavili v obci nový murovaný kostol, ktorý stojí a slúži dodnes a je to najväčšia kultúrna pamiatka v obci. Posledná generálna oprava tohto kostola bola v roku 1988 a 1994. V obci je aj evanjelický farský úrad.

Skoro všade, kde vznikol evanjelický cirkevný zbor, bol nielen kostol a fara, ale aj evanjelická škola. Takáto škola vznikla aj v obci Lopúchov. Najskôr bola drevená, neskôr murovaná. Slúžila aj po zostatnení až do roku 1980, keď bola zrušená a integrovaná do Základnej školy v Raslaviciach.

SLUŽBY A KULTÚRA V OBCI

V oblasti poskytovania služieb obyvateľom obce existuje v obci súkromný obchod s potravinami a rozličným tovarom a jedno pohostinstvo. Ďalej funguje súkromná prevádzka stolárstva a zopár malých drobných podnikateľov-živnostníkov z oblasti poľnohospodárstva a stavebníctva.

V obci ešte funguje poľnohospodársky podnik AGRO Raslavice, s. r. o., ktorý svoju činnosť zamerlal na chov oviec. Lesná pôda patrí súkromným vlastníkom a urbárskemu spoločenstvu.

O kultúrny život v obci sa okrem škôl starajú dobrovoľné spoločenské organizácie v obci, a to Miestny spolok Slovenského Červeného kríža, Dobrovoľný hasičský zbor, Telovýchovná jednota Hviezda Lopúchov. Všetky intenzívne spolupracujú s kultúrno-športovou komisiou pri obecnom zastupiteľstve a s redakčnou vysielacou radou.

Obecný úrad, Lopuchov 85, 086 41 Raslavice

Tel: 054 / 479 21 01

Email: lopuchov@stonline.sk

Web: www.lopuhov.ocu.sk

OBEC LUKAVICA

Obec Lukavica leží v Nízkych Beskydách v hornej časti údolia potoka Lukavica, ktorý je pravostranným prítokom Tople, v nadmorskej výške okolo 360 m n. m.

Chotár obce sa rozprestiera v nadmorskej výške od 350 do 549 m n. m.

Lukavica patrí do okresu Bardejov v Prešovskom samosprávnom kraji na východnom Slovensku v regióne Horného Šariša.

V obci stojí starobylá drevená zvonica, ktorá bola vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku.

V súčasnosti v obci funguje niekoľko dobrovoľných organizácií: Miestny odbor Matice slovenskej, Dobrovoľný hasičský zbor, Únia žien Slovenska a Poľovnícke združenie.

Geografická poloha katastra Lukavice je daná súradnicami 49°15'44" severnej zemepisnej šírky a 21°19'15" východnej zemepisnej dĺžky. V súčasnosti má obec Lukavica 380 obyvateľov. Rozloha Lukavice: 804 ha

Prvotné osídlenie siaha až ku koncu eneolitu a začiatku bronzovej doby. V tomto období prevažovala kultúra východoslovenských mohýl.

Podľa metácie majetku Kobýl pre šľachticov z Perína z roku 1321 údolie Lukavice nepatrilo k tomuto majetku, ale s ním susedilo. Šľachtici získali od kráľa Ľudovíta I. v roku 1351 povolenie založiť v tomto zalesnenom údolí dedinu. Napriek tomu, ako dosvedčuje iná listina z roku 1351, údolie Lukavice zostalo súčasťou chotára Bardejova. Listiny uvádzajú miestny potok, v údolí ktorého v prvej polovici 14. storočia sídlisko nejestvovalo. V roku 1415 niekoľko desiatok sedliackych domácností z okolia Kurimy zutekalo a časť z nich sa usadila v Lukavici, patriacej mestu Bardejov. Proti úteku protestovali Cudarovci, vlastníci panstva Makovica, takže medzi nimi a Bardejovom nastal spor. V súvislosti s jeho riešením vznikla prvá písomná zmienka o Lukavici, z ktorej vyplýva, že tunajšie sídlisko jestvovalo už pred rokom 1415.

Lukavicu vybudovali usadlíci podľa zákupného práva na majetku Bardejova v druhej polovici 14., prípadne začiatkom 15. storočia. Prvým šoltýsom bol nepochybne bardejovský mešťan. Šoltýststvo sa tu udržalo aj v

15. – 16. storočí. Dedinu pomenovali podľa potoka, v údolí ktorého obec vznikla. Okrem názvu Lukavica sa v 15. storočí vyskytol aj názov Lawka.

Ešte okolo roku 1572 tu bývali poddaní, ale čoskoro za neznámych okolností sídlisko opustili a dedina spustla. V 80. rokoch nejestvovala. Noví usadlíci ju vybudovali až v 90. rokoch. V roku 1600 bolo v sídlisku už 32 obývaných poddanských domov. Obyvatelia chovali dobytok a pracovali v lesoch, predávali drevo, drevárske výrobky, výšivky, pestovali ľan, konope a sami si z toho pripravovali odev. Ženy chodievali na kopačky do mesta, muži na furmanky do lesov. Obnovená Lukavica bola novou dedinou, preto poddaní ešte nemuseli platiť kráľovi ročnú daň. Znovuvznikajúca dedina bola okolo roku 1600 veľkou dedinou s takmer výlučne poddanským obyvateľstvom. Od roku 1435 s dlhšou prestávkou na konci 17. stor. a začiatkom 18. stor. až do zrušenia poddanstva sa Lukavica spomína ako poddanská obec mesta Bardejov.

Kronika obce sa začala písať až 1. júla 1934. Touto úlohou bol poverený výpomocný učiteľ – správca Miloslav Halenbrandt. Nebol tunajším rodákom, ale bol prizvaný učiť v obecnej cirkevnej ľudovej škole. Jeho najneskoršie zápisky siahajú do 19. storočia. Jednotlivé udalosti mu pomohli skompletizovať najstarší obyvatelia.

Udalosti, ktoré ovplyvnili život v obci:

1873 – z neznámych príčin vypukol požiar, pri ktorom padlo za obeť 9 ľudí, vyhorel aj katolícky kostol, pôvodne evanjelický, evanjelikom odňatý v časoch protireformácie.

1874 – zúrilo v obci mor, za obeť padlo 22 ľudí, vymreli 2 rodiny: Jankuvová a Hrivňák-Polov. Pre množstvo zomrelých bol v tomto roku na Výhone postavený cintorín.

1885 – zriadená cirkevná evanjelická ľudová škola s vyučovacím jazykom slovenským. Dovtedy vyučovali iba rozumnejší gazdovia vo svojich chýžiach. Prvý takýto učiteľ bol Ján Hrivňák v roku 1860.

1914 – 1. septembra rukovali prví vojaci nad tridsať rokov.

1. decembra bola obec obsadená ruskými vojskami.

1915 – boje sa preniesli do blízkosti Bardejova a obyvatelia obce boli vyhnaní kopať zákopy do neďalekého Zborova. Obdobie vojny obyvatelia nazývajú aj obdobím na -enky – všetok tovar, ktorí si nemohli svojpomocne vyrobiť, sa dostával na lístky, boli to takzvané chlebenky, múčenky, cukrovky, tabačenky, mydlenky. V tomto roku bolo zakázané piecť žemle a rožky.

1917 – boli prikázané tri bezmäsité dni v týždni.

Po vojne sa väčšina obyvateľstva vysťahovala do Kanady a USA.

Názvy obce v minulosti

r. 1773 – Lukawicza, Lukavnicza

r. 1786 – Lukawicza

r. 1808 – Lukawicza, Lúka

r. 1863 – Lukovica

r. 1873 – 1902 – Lukavica

r. 1907 – 1913 – Kislankás

r. 1920 – Lukavica

KULTÚRA V LUKAVICI

Každoročne sa v Lukavici koná množstvo kultúrnych udalostí ako Fašiangový karneval, oslavy Dňa matiek, posedenia s dôchodcami, športové popoludnia, Deň detí, divadelné predstavenia a iné.

DFS Lukavičanka

DFS Lukavičanka bola založená v roku 1999 pri Miestnom odbore Matice slovenskej. Na začiatku pôsobenia mala asi 10 členov, v súčasnosti sa počet rozrástol na vyše 50 ochotných ľudí milujúcich folklór. Nie vždy sa stretáva v takom počte, pretože veľa mladých ľudí odchádza za prácou do zahraničia.

Lukavičanka propaguje na verejnosti folklórne tradície a ich aktívnym šírením sa podieľa na udržiavaní tradičnej ľudovej kultúry. Nadväzuje na tradície svojich starých otcov a materí, ktorí v roku 1932 založili krúžok evanjelickej mládeže. Predvádza autentický (pôvodný) folklór s minimálnou štylizáciou tak, ako sa to naučili od starších a ako to videli v reálnom živote svojej dediny. Vo svojom repertoári má okrem piesní zo svojho okolia aj folklórno- -dramatické pásma, ako napr.: Kudzeľna chiža, Pribirane za dzivki, Kerscini, Čepeňe ňevesti, Vianočné zvyky. Vystupuje zväčša vo svojom blízkom okolí pri rôznych výročiach obcí, oslavách Dňa matiek, cyrilo-metodských slávnostiach a iných príležitostiach.

Svoju obec reprezentuje aj na okresných súťažných prehliadkach, ktoré sa konali v Richvalde, Tarnove, Zborove a v Osikove. Okrem týchto obcí vystupovala aj v Hažlíne, Hervartove, Kurime, Stebníku, Marhani, Sveržove, Gaboltove, Mokroluhu a samozrejme aj v Bardejovských

Kúpeľoch, čím obohacuje kultúrny život nielen Lukavici, ale aj v celom Bardejovskom okrese.

Cieľom Lukavičanky je vypestovať u členov folklórnej skupiny lásku k ľudovým tradíciám a hlavne k ľudovej piesni.

Cirkev

Veľká väčšina obyvateľov obce sú evanjelici augsburského vyznania a len malú časť tvoria gréckokatolíci a rímskokatolíci. Evanjelici patria k Bardejovskej matkocirkvi, gréckokatolíci k Rešovskej.

Gréckokatolíci bývajú v hornej časti obce za potôčikom smerom k Rešovu, takže sú temer oddelení od ostatných.

Gréckokatolíckeho kostola v obci niet, je len gréckokatolícka kaplnka s jedným zvonom.

Evanjelici majú kostol s dvoma zvonmi umiestnenými vo veži kostola. Za vojny bol evanjelickej cirkvi jeden zvon zhabaný, druhý už bol takmer zhodený z veže (zvonice), ale na zákrok farára Slabeja bol ponechaný.

Obecný úrad, Lukavica 63, 086 21 Lukavica

Tel: 054/472 41 70

Fax: 054/472 41 70

Email: oulukavica@proxisnet.sk

Web: www.lukavica.ocu.sk

OBEC MARHAŇ

Obec Marhaň bola založená v historickom stredoveku na významnej krajinskej ceste, ktorá viedla údolím rieky Tople. Leží v juhozápadnej časti Nízkyh Beskýd, v nadmorskej výške okolo 195 m. Do Marhane ústila spojnica od ďalšej krajinskej cesty vinúca sa údolím rieky Sekčov. V dobových písomných prameňoch sa táto cesta nazývala marhaňská. Výhodná zemepisná poloha na križovatke dvoch krajinských ciest predurčila sídlisku jeho ďalší vývoj.

V písomnostiach z 13. a 14. storočia sa najčastejšie vyskytuje dedina pod názvom **Margonya**, čo je maďarizovaný tvar pôvodného slovenského názvu **Margoň**. V určitých obmenách sa používali aj tvary ako: **Margana, Margala, Marguna**.

Prvá písomná zmienka o obci je donácia kráľa Ladislava IV. z r. 1277, v ktorej daroval Marhaň a ďalšie dediny v Šariši šľachticovi Ottovi z Biebersteinu. V 80. rokoch 13. storočia však už obec bola vo vlastníctve šľachtica Jaroslava a jeho synov, ktorí postavili v Marhani kúriu a názov obce používali v prídomku. Majiteľmi obce boli len do r. 1299, kedy ju Jaroslavov syn Mikuláš predal za 200 hrvien striebra Petrovi, synovi Juraja z Drienova. K Marhani patrili vtedy aj obce Lascov a Brezov. V prvej polovici 14. stor. vznikli nové dediny a to Matovce, Giraltove a Francovce, čím sa vytvo-

rilo marhaňské panstvo. Šľachtici z Drienova boli vlastníkmí uvedeného panstva do pol. 15. stor., kedy táto vetva vymrela. Od pol. 15. do konca 16. stor. postupne panstvo patrilo šľachticom zo Sečoviec, Šemše, Vernerovcom, Bátoriovco, Šošovcom a Bornemisovcom. Podľa niektorých starších poľských historikov sa v Marhani narodil Štefan Bátori, sedmohradské knieža a neskorší poľský kráľ.

Koncom 17. stor. sa stali majiteľmi Dessewfyovci, ktorí tvorili vedľajšiu tzv. marhaňskú vetvu v rámci kamenickej vetvy Dessewfyovcov. V prvej tretine 19. stor. dali postaviť kaštieľ, prispeli na výstavbu evanjelického kostola, ktorý bol postavený v r. 1811-21 a nemalou mierou sa zaslúžili o rozvoj obce. Marhaň bola v ich vlastníctve až do zač. 20. stor.

Najznámejším z rodu bol Aristid Dessewfy- syn Gašpara, ktorý bol v r. 1848 honvédskym generálom, ale bol vojenským súdom odsúdený a 6.10.1849 popravený v Arade. Jeho telesné pozostatky boli dovezené do tunajšej hrobky,

kde sa každoročne konajú spomienkové slávnosti, ktorých sa zúčastňujú aj zástupcovia Maďarského konzulátu na Slovensku.

Obyvatelia obce boli v minulosti prevažne želiarmi, zaoberali sa tradičným poľnohospodárstvom. Podľa štatistík žilo v obci v r. 1787 - 456 obyv., v r. 1828 495 obyv. v 66 domoch. Počet obyvateľov postupne narástol. V období ČSR bola v obci pálenica a pila.

Najstarším známym heraldicko – sfragistickým prameňom je od tlačok pečatidla z r. 1837 zachovaný na písomnosti z r. 1854. V pečatnom poli je vyobrazený symbol “snop obilia a kosák”, nad ním je uvedený názov

obce v maďarskom tvare **MARGONY**. Týmto symbolom sa Marhaň radí do skupiny obcí, ktorým kovorytec zhotovil pečatidlá s rovnakým symbolom /snop a kosák/ a jediným identifikačným znakom je len názov obce. Na typárii kovorytec neumiestnil názov obce do kruhopisu, ako to bolo zvykom, ale do pečatného poľa. Kruhopsis pečate znie: **HELYSÉG PETSÉTJE 1837** (pečať obce).

V r. 1868 si dala obec vyhotoviť nové typárium (nachádza sa v Šarišskom múzeu v Bardejove, pečať aj v MOL v Budapešti) a kovorytec ako predlohu použil pečatidlo z r. 1837. Týmto obec nevyužila možnosť mať svoj individuálny symbol. Na pečatidle je znázornený “ snop, do ktorého je zapichnutý kosák” a v kruhopsis je uvedené **MARGONYA KOZSÉG HIV.** (atal) **PETSÉTJE 1868.** (úradná pečať obce Marhaň.)

ERB OBCE

Pri koncipovaní návrhu erbu obce sme vychádzali zo symbolu vyobrazeného na pečati z r. 1837 (snop a kosák) a k nemu sme priradili dve ryby. Umiestnenie rýb v modrom štíte symbolizuje chov rýb v miestnych rybníkoch, ktoré sa nachádzajú v rámci širšieho okolia len v obci Marhaň. Návrh erbu znie:

V modrom štíte medzi dvoma zvislo položenými striebornými rybami s hlavami nahor je zlatý snop obilia, do ktorého je zľava zapichnutý strieborný kosák so zlatou rukoväťou.

Text a návrh erbu: Mgr. Jozef Petrovič

výtvarné spracovanie : Kvetoslava Honzová

V obci sa nachádza kaštieľ, evanjelický kostol postavený v r. 1803-1811, katolícky kostol postavený a vysvätený v r. 1996. Návštevníkom ponúkame aj krásne okolie vhodné na pešiu turistiku, stanovanie a obdivovanie prírodných krás. V našej malebnej dedinke sa nachádzajú aj

tri pomerne veľké rybníky s chovom rýb, ktoré sa dajú využiť na rekreačné účely spojené s lovom rýb a na oddych hlavne v letných mesiacoch.

V obci sa náchádza Základná škola, ktorá bola 7. septembra 1969 slávnostne daná do prevádzky a ktorá slúži nielen žiakom z Marhane, ale aj z deviatich priľahlých obcí.

Materská škola slúži najmenším žiakom z Marhane a okolia.

Použitá literatúra:

F. Uličný, Dejiny osídlenia Šariša, Košice 1990

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 2, Bratislava 1997

Súpis pamiatok na Slovensku 2, Bratislava 1968

Obecný úrad, Marhaň 36 , 086 45 Marhaň

Tel: 054/739 32 22

Fax: 054/778 10 22

Email: obecmarhan@azet.sk

Web: www.marhan.ocu.sk

HORNOŠARIŠSKÁ NEDEĽA

Miesto konania: priestory ihriska v obci Marhaň
Termín konania: júl – august
Žáner festivalu: folklórny festival, prehliadka spevu, tanca a ľudových tradícií
Usporiadateľ: obec Marhaň

Kontakt na usporiadateľa:

Adresa: 086 45 Marhaň 36

Tel.: 0547393222

Fax: 0547781022

Mail: obecmarhan@azet.sk

Web : www.obecmarhan.sk

História:

O tom, že naši obyvatelia sa radi zabávali, svedčia aj piesne charakterizujúce marhaňských obyvateľov v širokom okolí. Z nich najznámejšia je „**A poniže Marhani**“ a tanec „**Marhaňská**“. V našej oblasti sa najčastejšie tancoval valčík, maďar, bašistovská, kuríkrik, mazúrka, polka a čardáš. Tieto dávne tradície sa podujali oživiť aj ženy z Marhane, ktoré pod vedením p. Švecovej v r. 1983 založili spevácku skupinu, reprezentujúcu našu obec na prehliadkach ľudových piesní v okrese. K ženám sa neskôr pridali aj muži a založili mužskú spevácku skupinu. Neskôr, v r. 1990 sa v auguste vtedajší pracovníci obecného úradu rozhodli zorganizovať 1. ročník Prehliadky v ľudovom speve, konal sa v miestnom kaštieli, na ktorý pozvali amatérske spevácke skupiny z celého okolia. Keďže toto podujatie našlo priaznivú odozvu u občanov, rozhodli sme sa organizovať prehliadku v ľudovom speve každý rok, teraz už v priestore miestneho ihriska. Poriadanie týchto slávností sa stalo už tradíciou, na ktorej každoročne vystupujú spevácke skupiny z okolia, ale aj folklórne súbory z nášho regiónu.

Súčasnosť prehliadky:

Od r. 1990 sa prehliadka organizuje každoročne v letnom období a to spravidla v júli alebo auguste, spočiatku v kinosále miestneho kaštiela,

ale už niekoľko rokov sa usporadúva na miestnom ihrisku, kde boli postavené aj dve tribúny pre divákov. Na tejto prehliadke vystúpi ako prvá vždy spevácka skupina z Marhane, ktorá akoby privítala ostatné folklórne skupiny a súbory z blízkeho, ale aj širšieho okolia. Podujatie trvá približne 3 hodiny a končí spravidla záverečnou piesňou "A poniže Marhani", ktorú spievajú spoločne všetky súbory, ktoré sa potom v sprievode za doprodu hudby piesne a tanca odoberú do priestorov sály obecného úradu, kde sa potom všetkým účinkujúcim podáva spoločná večera. Je to ako by pokračovanie celej prehliadky, pretože po opadnutí trémy sa súbory predbiehajú v speve a tanci. Teší nás, že medzi účinkujúcimi je čoraz viac mladých, ktorí aj takýmto spôsobom šíria tradície svojich predkov.

V súčasnosti má obec 955 obyvateľov. Starostom obce je od r. 2010 Jozef Kuziak.

Sú vybudované nové domy, obec sa rozšírila o nové ulice. V strede obce stojí Obecný úrad s kultúrno-spoločenskou budovou a veľkou knižnicou. V budove sídli aj Matričný úrad. V zrenovovanom kaštieli je zriadená piváreň a sála slúžiaca na kultúrne účely. V obci je poľnohospodárske družstvo ORAGRO-V, ktoré zamestnáva časť obyvateľstva. Základná škola bola zrekonštruovaná do dnešnej podoby v r. 2009. Občanom súži Dom nádeje, prerobený zo starého rímo-katolíckeho kostola. Stred obce krásia tri rybníky patriace Slovenskému rybárskemu zväzu a slúžia nielen k chovu rýb, ale aj na rekreačné účely. V obci pracuje Obecný futbalový klub, Dobrovoľný požiarny zbor, Združenie vlastníkov lesa a Poľovnícke združenie „Dujava“.

OBEC NIŽNÁ VOĽA

Obec Nižná Voľa sa nachádza 15 km juho-východne od okresného mesta Bardejov a 55 km severovýchodne od krajského mesta Prešov, v severovýchodnej časti Prešovského kraja na východe Slovenskej republiky.

Geomorfologicky sa oblasť obce rozprestiera v Nízkych Beskydách s výškovým členením od 237 m n. m. do 650 m n. m.

Katastrálne územie obce Nižná Voľa má rozlohu 717 ha. Najväčšie percentuálne zastúpenie má lesná plocha a trvalo trávnaté porasty. Celková výmera poľnohospodárskej pôdy je 366 ha (orná pôda 61 ha, lúky a pasienky 293 ha, záhrady 12 ha, lesnej pôdy 233 ha). Kataster obce susedí s katastrami obcí Hankovce, Olšavce, Rešov a Vyšná Voľa.

Cez obec preteká potok Černošina, ktorý sa pri obci Harhaj vlieva do rieky Topľa. Do obce priteká zo severnej strany a vlieva sa do neho z oboch strán niekoľko potokov vyvierajúcich na okolitých svahoch. Jeho kapacita v intraviláne obce je z hľadiska ohrozenia záplavami dimenzovaná na 50-ročnú vodu.

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1382, keď patrila k toplianskym majetkom šľachticov z Drienova. Podľa listiny z roku 1382 obec vtedy mala maďarský názov Jacabuagasa vo význame Jakubova Poruba. V roku 1552 sa spomína ako Wolye Inferior Jacabsaw. V písomnostiach zo 16. storočia sa uvádza pod maďarským názvom Alsowolya vo význame Nižná Voľa. Z jej názvu je zrejmé, že dedinu založil šoltýs Jakub s usadlíkmi podľa zákupného práva.

Erb obce Nižná Voľa tvorí v modrom štíte strieborné koleso so štyrmi lúčmi v tvare X, zvierajúcimi hore a dolu 60-stupňový uhol.

Obec má v súčasnosti 276 obyvateľov. V období od roku 1996 do roku 2003 mal počet obyvateľov v obci stúpajúci charakter. Od roku 2004 počet obyvateľov v obci mierne poklesol z dôvodu vyššej úmrtnosti, poklesu narodených detí a sťahovania sa za prácou. Vekové zloženie obyvateľstva obce v súčasnosti: deti do 14 rokov – 65, obyvatelia od 15 do 59 rokov: muži – 79, ženy – 89, obyvatelia vo veku 60 a viac rokov: muži – 14, ženy – 29.

Priemerný vek obyvateľov v obci Nižná Voľa je 34 rokov.

Národnostné zloženie: iba slovenská národnosť (100 %)

86,4 % trvalo obývaných bytov sa nachádza v rodinných domoch, to znamená, že občania obce žijú prevažne v rodinných domoch, čo zodpovedá dedinskému charakteru obce.

V obci je 66 rodinných domov, 1 bytový dom s 2 bytmi v jednej bytovke. Dva objekty v obci (rodinné domy) sú využívané na individuálnu rekreáciu. Vlastníci rodinných domov sú prevažne fyzické osoby (64 rodinných domov), 2 byty v bytovom dome sú vo vlastníctve právnických osôb. Podiel neobývaných rodinných domov je 10,6 % z celkového počtu.

Významný deň obce je 8. september – kostol zasvätený Narodeniu Panny Márie. Obec žije bohatým kultúrno-spoločenským životom a akciami ako fašiangové plesy, posedenia s dôchodcami (október, fašiangové posedenie), maškarné plesy, vystúpenia na Mikuláša, MDŽ, Medzinárodný deň matiek a ďalšie, ako aj športovými aktivitami, akými sú: Športový deň detí, mládeže a rodičov, súťaž okolitých obcí vo

volejbale o putovný pohár, turnaj v stolnom tenise.

Aktivity hasičského zboru DHZ Nižná Voľa: okrskové, obvodové a krajské súťaže, Šarišský pohár (vekové kategórie – dorastenky, dorastenci, muži).

Konfesie v obci:

Rímskokatolícka cirkev 193

Gréckokatolícka cirkev 33

Cirkev bratská 3

Evanjelická cirkev augsburského vyznania 47

Historické pamiatky a pamätihodnosti:

Kostol Narodenia Panny Márie

bol postavený v rokoch 1823 – 1826, koncom 19. storočia reštaurovaný. Je zapísaný ako národná kultúrna pamiatka. Slúži tak rímskokatolíckym, ako aj gréckokatolíckym veriacim.

Renesančný zvon

neskorá renesancia, datovanie: 1695, je to národná kultúrna pamiatka. Pamiatkový, v súčasnosti stále používaný zvon je ako stredný z troch zvonov umiestnený vo veži kostola (popri veľkom zvone z r.1926

z dielne Bratov Buchnerovcov z Košíc a malom nesignovanom zvone). Ide o najstarší a najvýznamnejší zvon v rámci kostola i lokality a patrí aj v širšom územnom a významovom kontexte k pomerne malému počtu zachovaných vzácnych zvonov významného neskororenesančného zvonnolejára Jána Michala Schneidera z Košíc.

(Pamätihodnosť / Miesto uloženia / Význam, stručná charakteristika pamätihodnosti / Rozhodnutie obce o zápise)

1. Oltár / Kostol Narod. Panny Márie / OLTÁR – hlavný oltár bol postavený k úcte narodenia Panny Márie v roku 1889. / Uznesenie č. 3/2008 zo dňa 01. 03. 2008

2. Organ / Kostol Narod. Panny Márie / ORGAN – bol kúpený a dovezený do Nižnej Vole v roku 1942 z obce Kobyly, okr. Bardejov. Dátum výroby nie je známy. V Nižnej Voli orgán zmontovali majstri z Kutnej Hory, ČR. / Uznesenie č. 3/2008 zo dňa 01. 03. 2008

3. Zvon / Zvonica evanjelických veriacich a. v. / ZVON – Vyrobený a funkčný od roku 1900. Dátum je vyznačený na zvone. / Uznesenie č. 9/2008 zo dňa 19. 05. 2008

Vedenie obce:

Starosta obce: Ing. Marcel Kaščák

Poslanci: Miroslav Kniš – podstarosta, Slávka Jaržabková, Milada Michalovová, Renáta Fečková, Magdaléna Uhrinová

Hlavný kontrolór obce: Elena Gregová

Administratívna pracovníčka: Eva Skoncová

Obecný úrad, Nižná Voľa 30, 086 21 Lukavica

Tel: 054/479 72 34

Email: obecniiznavola@centrum.sk

Web: www.niznavola.ou.sk

OBEC OLŠAVCE

Olšavce ležia v juhozápadnej časti Nízkych Beskýd v doline Černošiny. Nadmorská výška v strede obce je 240 m n. m. a v chotári 210 – 549 m n. m. Mierne zvlnený, v západnej časti mierne členitý povrch chotára tvoria flyšové vrstvy a svahové hliny. Súvislý les s porastom buka a borovice je v západnej časti.

Obec založili na zákupnom práve v polovici 14. storočia. Obec je doložená z roku 1383 ako Alsouch, neskôr ako Olsoch (1384), Orssawcze (1773), Orsawcze (1786), Olšovce (1920); po maďarsky Orsóc.

V roku 1427 mala 21 port. Patrila panstvu Tročany, od 16. storočia viacercým zemepánom, v 19. storočí Bánovcom, Šemšeiovcom. V roku 1738 obec vyhorela, v roku 1787 mala 30 domov a 209 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom. Časť obyvateľov pracovala v priemyselných podnikoch v Bardejove. Pôdu obrábali súkromne hospodáriaci roľníci.

DEMOGRAFIA:

Počet obyvateľov k 31.12.2007	spolu 157
	muži 82
	ženy 75
Predproduktívny vek (0 – 14)	spolu 27
Produktívny vek (15 – 54)	ženy 44
Produktívny vek (15 – 59)	muži 53
Poproduktívny vek (55+Ž, 60+M)	spolu 33

INFRAŠTRUKTÚRA:

Občianska a technická vybavenosť:

Predajňa potravinárskeho tovaru; Knižnica; Verejný vodovod; Rozvodná sieť plynu

Obecný úrad, Olšovce 9, 086 46 Hankovce pri Giraltovciach

Tel: 054/739 32 40

E-mail: obecolsavce@centrum.sk

Web: www.obecolsavce.wordpress.com

OBEC OSIKOV

Obec Osikov leží v juhozápadnej časti Bartošovskej kotliny, na východnom úpätí pohoria Čergov, v nadmorskej výške okolo 370 m n. m.

Šľachtic Ján, syn Štefana z Perína, sa v roku 1372 dohodol so sestrou Martou o jej dedičstve majetku v Osikove. Pri tej príležitosti vznikla najstaršia písomná správa o obci, z ktorej vyplýva, že jestvovala aj pred rokom 1372. V priebehu dejín názov obce prechádzal malými obmenami. V roku 1372 Osikov, 1808 Ossiková, 1920 Ošikov, 1927 Osikov. V písomnostiach zo 14. – 16. storočia sa vyskytuje pravidelne pod názvom Osiko, ktorý bol maďarizovaným tvarom pôvodného slovenského Osikov, koreniaceho v slove osika. Je zrejmé, že názov bol najskôr názvom údolia s častým výskytom osiky, resp. potoka, pri ktorom vznikla dedina. Názov vyvinuli obyvatelia zo starších susedných dedín, teda z Bartošoviec, prípadne Vaniškoviec.

Na základe uvedených poznatkov a vývoja osídlenia najbližšieho okolia možno predpokladať, že osikovské sídlisko založili usadlíci so šoltýsom podľa zákupného práva koncom 13., prípadne v prvej polovici 14. storočia.

V 14. a v prvej polovici 15. storočia bol Osikov majetkom šľachticov z Perína. Neskôr postupne patrili Zápoľskovcom, Lobočkovcom a Forgáčovcom. V 16. storočí bola obec časťou panstva Hertník, od konca 16. do 18. storočia majetkom Forgáčovcov, v 19. storočí majetkom Anhaltovcov.

Pravdepodobne v 14. storočí tu postavili gotický kostol, ktorý v roku 1612 takmer úplne prestavali. Rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela je dominantou obce, nová loď bola vybudovaná v rokoch 1969 – 1971. Tento chrám je jedinečnou stavbou, v ktorej sú prvky gotiky, renesancie aj moderného štýlu. Na kostole sa nachádza jedinečná veža so štítkovou atikou. V interiéri kostola môžeme nájsť renesančný kalich z roku 1545.

Sedliacke domácnosti boli v roku 1427 zdanené od 52 port, takže Osikov bol veľkou dedinou. Neskôr sa časť sedliakov odsťahovala, iní stratili pozemky a upadli medzi želiarov. V rokoch 1543, 1567 a 1588 sedliacke domácnosti okrem richtárovej zdanili od 7, 8, resp. 6 a štvrtí porty, pričom v roku 1567 hospodárilo 14 domácností, z nich 3 na celých a 11 na polovičných usadlostiach. V uvedených rokoch bolo 6, 16

a 7 želiarskych domácností. Sídlisko v roku 1600 pozostávalo zo 41 obývaných poddanských domov, kostola, fary a školy.

V druhej polovici 15. a prvej polovici 16. storočia počet sedliackych domácností a domov klesol na tretinu v porovnaní s rokom 1427. Až v 70. – 80. rokoch 16. storočia sa tu usadili noví obyvatelia, takže koncom 16. storočia počet domov stúpol a Osikov bol opäť veľkou dedinou. Mal takmer výlučne poddanské obyvateľstvo.

V roku 1787 mala obec 75 domov a 519 obyvateľov, v roku 1828 mala 109 domov a 826 obyvateľov. Popri poľnohospodárstve sa pôvodní obyvatelia venovali aj remeslám, hlavne košíkárstvu a výrobe šindľov. Od roku 1848 bola v obci v prevádzke píla. V roku 1913 bol v obci postavený mlyn, ktorého majiteľom bol Lenárt. Mlyn slúžil miestnym občanom. Spočiatku bol poháňaný vodou, potom motorom na plyn z dreveného uhlia a neskôr, v roku 1948, keď bola do obce zavedená elektrina, elektromotorom. Mlyn slúžil až do roku 1952. Telefón bol do obce zavedený v roku 1951.

V čase 1. svetovej vojny veľa ľudí, hlavne mužov, odišlo za prácou do USA, Kanady a Argentíny, aby zarobenými peniazmi pomohli svojim rodinám. Počas 2. svetovej vojny bol najhorším rokom rok 1942, ktorý bol veľmi slabý na úrodu. Ľudia hladovali, museli si preto navzájom pomáhať. Naša obec bola oslobodená 19. januára 1945.

Po skončení vojny sa v obci rozmáha výstavba rodinných domov. Občania si zarábali hlavne predajom dreva, ktoré od nich vykupoval štát na výstavbu železnice, ktorá bola zničená v 2. svetovej vojne. V roku 1947 sa začala stavať predajňa potravín a rozličného tovaru, ktorá prešla neskôr pod spotrebné družstvo Jednota. V tejto budove sa nachádzal aj prvý kultúrny dom.

Jedným z veľkých medzníkov v živote obce bol rok 1955, keď bola do obce zavedená autobusová linka ČSAD, čo privítali hlavne občania, ktorí pracovali v tom čase v okresnom meste Bardejov.

Ďalším medzníkom bolo založenie Jednotného roľníckeho družstva v Osikove – 6. apríla 1959. Na JRD sa postupom času zamestnali viacerí občania.

V súčasnosti patrí obec medzi väčšie obce v okrese Bardejov. Od okresného sídla je vzdialená 16 km. Celková rozloha katastra obce je 1388 hektárov. V obci k 31. októbru 2013 žije 993 obyvateľov, z toho 486 mužov a 507 žien, obývaných je 200 rodinných domov. Materskú školu v dvoch

triedach navštevuje 30 žiakov, pri materskej škole je aj školská jedáleň. Obec Osikov aj je zriaďovateľom základnej školy, ktorú v 1. – 4. ročníku navštevuje 50 žiakov. Pri základnej škole je vytvorený školský klub detí.

Už niekoľko rokov tradície a zvyky prezentuje ženská a mužská spevácka skupina Osikovčan, ktorá pracuje pri MO Matice slovenskej. Úspešný je aj detský folklórny súbor Osikovčanik pri miestnej základnej škole. Folklórom zviditeľňujú našu obec na kultúrno-spoločenských podujatiach doma i v zahraničí. Osikovské piesne sú zachytené na CD pod názvom Hej hore Ošikovem.

Okrem ľudových tradícií už 50 rokov v obci žije futbal. Futbalový oddiel Družstevník Osikov reprezentujú žiaci, dorast a dospelí v okresnej futbalovej lige.

V obci je zriadený aj Dobrovoľný hasičský zbor, ktorý sa pravidelne zúčastňuje požiarických súťaží, kde obec úspešne reprezentuje osikovský dorast, dievčenské družstvo i dospelí.

Obec Osikov je plne plynofikovaná, vybudovaný je verejný vodovod a kanalizácia s čistiarnou odpadových vôd, verejné osvetlenie a obecný rozhlas. Obec spolupracuje s družobnou obcou Rogi z Poľska v oblasti školstva, kultúry, športu a požiarnej ochrany.

V obci sú dve predajne potravín, dve pohostinstvá. Zo živnostníkov v obci môžeme spomenúť výrobu domácej obuvi, viacerých stolárov, keramikárov, kaderníctvo.

Obec každoročne pre svojich občanov organizuje fašiangový ples a karneval, oslavy Dňa matiek, kultúrno-športové popoludnie alebo juniáles, posedenie s dôchodcami, sviatok Mikuláša, sánkovačku na Čergove, futbalový a stolnotenisový turnaj a iné akcie, ktorými spríjemňuje život občanom.

Poloha Osikova pod Čergovom priamo ponúka vychádzky a túry po lesných chodníkoch, ktoré sú ideálne na rozvoj turistiky. Nesmieťme zabudnúť na to, že len v Osikove máte možnosť ochutnať vychýrenú a v širokom okolí dobre známú kapustnicu.

Erb Obce Osikov

Najstaršia objavená pečať obce Osikov pochádza z konca 18. storočia. Odtlačok z roku 1787 je uložený v Altenburgerovej zbierke pečatí v Krajinskom archíve v Budapešti. Na tejto pečati s kruhopisom SIGIL

(lum): OSIKOV: 1787 (Pečať: Osikov: 1787) je ako obecné znamenie vyobrazený strom na pažiti. Ten istý motív obsahuje aj mladšia pečať z druhej polovice 19. storočia, datovaná r. 1868.

Erb obce Osikov sa znázorňuje takto: v modrom poli štítu na bielej (striebornej) kamennej pôde zelený strom osika s bielym (strieborným) kmeňom a charakteristickými striedavo rastúcimi visiacimi listami.

Vlajka obce Osikov je vo farbách zelená, biela a modrá. Je ukončená tromi cípmi siahajúcimi do tretiny hĺbky vlajky.

Osikovčania sú svojím spôsobom originálni, jedineční a hrdí, no aj odhodlaní neustávajúcou tvorivou prácou prispievať k zviditeľňovaniu a prestíži svojej obce. Budeme radi, ak sa o tom pridete presvedčiť a našu obec navštívite.

Obecný úrad, Osikov 57, 086 42 Hertník

Tel: 054/479 11 14

Fax: 054/488 43 62

Email: obecosikov@szm.sk

Web: www.osikov.sk www.osikov.ocu.sk

OBEC RASLAVICE

Aj keď sa dejiny obce Raslavice začínajú písať až v 13. storočí, jej okolie bolo osídlené už tisícročia predtým. Kataster Raslavíc sa rozprestiera pri dôležitom priechode cez súvislý tiahly hrebeň geomorfologického celku Beskydské Predhorie. V plnej miere sa táto cesta začala využívať predovšetkým v období mladšej a neskorej bronzovej doby, teda v období, keď sa začína rozvíjať výmenný obchod.

Dôkazom toho je množstvo nálezov jednotlivých kultúrnych okruhov bronzovej doby v priestore severne od hrebeňa Beskydského Predhoria.

Cesta dolinou Sekčova cez súčasný kataster Raslavíc nadobudla ďalší význam v železnej dobe, no predovšetkým v rímskej dobe. V prvých storočiach nášho letopočtu sa začal zvyšovať počet hlavne rímskych obchodníkov, cestujúcich povodím Torusy k Baltu tzv. jantárovou cestou, a aj keď nie ako hlavná, no využívaná bola i cesta dolinou Sekčova.

Existenciu cesty popri Sekčove v rímskej, resp. ešte laténskej dobe dovoľujú predpokladať nálezy sídlisk z tohto obdobia napríklad v neďalekých Kapušanoch, Fulianke, Tulčíku či v Tročanoch. Samozrejme, že cesta bola využívaná aj v stredoveku, predovšetkým vo vrcholnom a neskorom. Už v 14. storočí bola táto komunikácia označená ako veľká, resp. stará (Maina via). Svedčia o tom aj hlásy, drevené signalizačné veže, ktoré cestu strážili a prostredníctvom komunikačného systému varovali pred hroziacim nebezpečenstvom. V blízkosti Raslavíc sa takáto hláska nachádzala pravdepodobne 3 km severne od obce, už v katastri Vaniškoviec, podobná hláska bola pravdepodobne umiestnená aj na vrchu Várhed', 1 km severovýchodne od Raslavíc.

O osídlení regiónu loveckými skupinami v staršej a strednej kamennej dobe by mohli svedčiť ojedinelé nálezy štiepanej kamennej industrie, napr. rohovcový odštep z katastra Raslavíc, či množstvo podobných nálezov kamenných artefaktov z katastrov okolitých obcí (Dubie, Kochanovce).

Výraznejšie bola krajina okolo Raslavíc obývaná v eneolite, teda neskorej kamennej dobe (cca 3500 – 2000 p. n. l.). Potvrďuje to množstvo nálezov, no predovšetkým zachované mohyly, ktorými je tento región výnimočný.

Mohyly, teda vysoké zemné násypy, sú v podstate rituálne stavby,

ktoré vznikli nad slávnostne pochovaným zosnulým. Pastiersko-roľnícke obyvateľstvo, ktoré zanechalo tieto pamiatky, bolo podľa tohto charakteristického kultúrneho prejavu nazvané ako ľud resp. kultúra východoslovenských mohýl. Mohyly v katastri Raslavíc zatiaľ čakajú na svoje objavenie. Najbližšie známe mohyly ležia severne od Raslavíc, ide o 11 objektov v katastri Tročian. V ich blízkosti sa nachádza aj nateraz neznáme opevnenie, pozostávajúce zo štyroch súbežných zemných valov. Ešte výraznejšia koncentrácia mohylových násypov pochádza z východne ležiacich katastrov obcí Abrahámovce, Buclovany, Dubie, Hankovce, Kochanovce, Marhaň.

O osídlení bezprostredného okolia Raslavíc, určite však o využívaní sekčovskej cesty svedčí nález mince uhorského kráľa Štefana II. (1114 – 1131) v katastri obce.

Raslavice sa po prvýkrát v písomnostiach objavujú v roku 1261. V tomto roku bol darovaný majetok Jánoviec (Belcella) Jánovi, synovi Mikuláša zo Spiša, pričom boli vytýčené jeho hranice a susedil s chotárom už existujúcej obce Raslavice. Čin bol potvrdený donačnou (darovacou) listinou budúceho následníka trónu, syna uhorského kráľa Bela IV. – Štefana (ako kráľ Štefan V. 1270 – 1272). Táto listina sa nezachovala, svedčí o nej len regist (odpis, výťah) z 19. storočia. Dokument bol však potom ešte potvrdzovaný a existuje aj jeho originál (v Maďarskom krajinskom archíve – Magyar Országos Levéltár). Konfirmácia kráľa Štefana V. opisuje napr. Bardejovskú bránu (ultra porta Barthfa) pri Raslaviciach, potok Hrabovec (Groboch) pretekajúci cez Raslavice či les smerom na Raslavice. Obec je v listine nazvaná ako „villa Razló“. Keďže sa spomína ako vyvinutá osada, ktorá zároveň figuruje ako významnejší orientačný bod, môžeme predpokladať jej vznik minimálne v prvej polovici 13. storočia.

Od tých čias prešli Raslavice búrlivým vývojom. O bohatej histórii Raslavíc svedčia okrem iného aj zachované kultúrne pamiatky – zachovaní svedkovia histórie.

PAMIATKY OBCE

Kostol sv. Trojice (NKP)

Najhodnotnejšou pamiatkou v Raslaviciach je súčasný evanjelický Kostol sv. Trojice. Je to jediný známy zachovaný stredoveký objekt v obci. Svojou dispozíciou je kostol výnimočný aj v širšom regióne.

Umiestnenie

Sakrálny objekt je umiestnený na zarovnannej ľavobrežnej terase potoka Hrabovec. V stredoveku a novoveku tvoril centrum dediny Maďarské Raslavice. Pri chráme vznikli neskôr zemepanské sídla.

Väčšina historikov sa na základe architektúry kostola (románsky štýl) zhoduje na tom, že kostol bol postavený zhruba v polovici 13. storočia.

Zachovaný pôvodný pôdorys značne veľkých rozmerov pritom svedčí o tom, že kostol bol určený pre väčšie množstvo veriacich, keďže bežne sa také rozmerné chrámy nezvykli stavať.

Súčasný stav

Dodnes sa tak z pôvodnej stredovekej stavby zachoval jej charakteristický pôdorys s polkruhovým ukončením. Dochované sú aj primárne obvodové múry apsidy, svätyne, lode a veže po štvrté podlažie, avšak niektoré časti z múrov boli v neskoršom období perforované sekundárnymi otvormi. Množstvo pôvodných architektonických detailov bolo pritom, bohužiaľ, zničených v posledných rokoch.

V interiéri svätyne sa napríklad nachádzalo go-

tické kamenné pastofórium, ktoré tam bolo ešte v tridsiatych rokoch 20. storočia. Odstránené bolo najskôr v rámci realizácie južnej prístavby k svätyňi. Koncom šesťdesiatych rokov bol popisovaný zamurovaný široký oblúk na zemepanskej empore vo východnom múre druhého nadzemného podlažia veže, ktorý bol zdeštruovaný pri neskorších stavebných zásahoch. Zachovaným architektonickým prvkom tak zostáva len polkruhový víťazný oblúk medzi loďou a svätyňou.

Bez ohľadu na prestavanú pôvodnú stavbu predstavuje súčasný Kostol sv. Trojice hodnotný sakrálny objekt s architektonickými prvkami prevažne barokovej slohovej príslušnosti. Od roku 1963 je národnou kultúrnou pamiatkou.

Súčasný stav – Exteriér

Kostol predstavuje jednolodňový solitérny objekt s troma prístavbami a predstavanou vežou na západe. Stavba je orientovaná v smere východ-západ, podľa stredovekej staviteľskej tradície. Ku kvadratickej lodi je z východu napojená rovnako dlhá svätyňa na štvorcovom pôdoryse, ktorá je ukončená polkruhovou apsidou. K západnej polovici presbytéria sú zo severnej a južnej strany pribudované prístavby s obdĺžnikovými pôdorysami. Celkovo tak vznikol pôdorys v tvare kríža. Na západe ukončuje stavbu k lodi pristavaná mohutná veža so štvorcovým pôdorysom, ktorá má k južnému múru pribudovanú kvadratickú prístavbu exteriérového schodiska na poschodie veže.

Stavba je zakrytá novodobou strechou z pozinkovaného plechu, veža je prekrytá medeným plechom. Nad loďou a západnou polovicou presbytéria je strecha sedlová, líšia sa len umiestnením výšky hrebeňa striech.

Východná polovica svätyne (apsida) má strechu podobne sedlovú s polygonálnym ukončením. Vežu ukončuje ihlanová strecha s námetkami. Strechy prístavieb (exteriérového schodiska, sakristie a južnej prístavby svätyne) sú pultové s nízkym sklonom.

Fasády sú horizontálne členené nízkym soklom s kameninovým obkladom a korunnou rímsou na veži. Vertikálne členenie je riešené v podobe lizén na jednotlivých fasádach veže. Hlavná – vstupná fasáda objektu je západná. Priečelie tvorí západný múr veže, ale aj západné múry schodiskovej prístavby, lode, sakristie a južnej prístavby. Hlavný vstup do objektu je novodobý, pravouhlý, podobne ako vchod do sakristie. Veža má okrem úzkeho štrbinového otvoru ďalšie dve okná. Prvé, na

druhom nadzemnom podlaží, bolo do stredovekého muriva vysekané v tvare obdĺžnika s oblúkovým záklenkom s troma úzkymi klenákmi. Podobné okno, ale bez klenákov sa nachádza aj na piatom podlaží. Dve nové osi fasády vznikli na neskorších prístavbách (pravouhlé okno schodiska a okno prístavby k svätyni so záklenkom v tvare oblúka). Najviac členená je južná fasáda.

Jednotlivé osi fasády predstavujú dve barokové okná s klenákmi v záklenku v priestore lode a s nimi totožné okno svätyne, ďalej okno ukončené oblúkom v najvyššom podlaží veže a štrbinový otvor vo veži. V 20. storočí pribudli nové osi fasády: novodobý pravouhlý vchod na exteriérové schodisko a dve okná ukončené oblúkom v múre južnej prístavby.

Východná fasáda mala pôvodné len tri osi v podobe úzkych štrbinových otvorov vo vysokom trojuholníkovom štíte lode, ktoré slúžili na odvetranie podkrovia. V 20. storočí však pribudli nové otvory – pravouhlý vchod do priestoru podkrovia južnej prístavby svätyne a obdĺžnikové okno sakristie. Severná fasáda je najmenej perforovaná, jediným otvorom je okno s polkruhovým záklenkom na veži.

Interiér

Interiér má rovnako prevažne barokový výraz. Podvezie je kryté mierne stlačenou valenou klenbou, vchod je zo strany interiéru situovaný v hlbokjej nike so širokým ostením a segmentovým záklenkom. S lodou je prepojená širokým vchodom s rovným ostením a segmentovým záklenkom. Loď má klenbu valenú v tvare stlačeného oblúka so styčnými lunetovými výsečami a s klenbovými pásmi po stranách. Klenba dosadá na šesťstupňové piliere pri severnom a južnom múre. Piliere sú ukončené mohutnými pravouhlými hlavicami s bohatou profiláciou. So svätyňou je loď prepojená vífazným oblúkom so záklenkom v tvare presného polkruhu. Západná polovica svätyne je krytá valenou klenbou, východná polovica, apside, je ukončená konchou. Tieto dve časti presbytéria sú od seba oddelené vysokým segmentovým oblúkom. Do južnej prístavby vedie zo svätyne rozmerný pravouhlý vstup. Miestnosť je krytá rovným stropom. Z presbytéria sa do sakristie prechádza otvorom so šikmým ostením, segmentovým záklenkom a profilovanou rímsou v nadpraží. Do strany sakristie je tento vchod pravouhlý. Sakristia má klenbu valenú. Vnútorná plocha stien kostola je zdobená rôznymi štukovými ornamentmi. Na vrchole konchy, klenby svätyne a v strede oboch polí klenby lode sa

nachádza štukový terčik kruhového tvaru s rastlinnými motívmi. Steny apsidy sú pokryté pilastrami s profilovanými hlavicami, na ktoré sa napája štvorstupňová rímsa opisujúca obvod apsidy.

Na západnej strane lode je situovaná novodobá kruchtová empora bez podpier a s rovným parapetom. Do priestoru chóru vedie široký vstup so segmentovým záklenkom z druhého podlažia veže. Štvorcová miestnosť je krytá rovným stropom, na tretie podlažie vedie len rebrík cez pravouhlý otvor v strope. V severnom, južnom aj západnom múre tretieho podlažia sa nachádzajú úzke štrbinové otvory obdĺžnikového tvaru so šikmým ostením a rovným dreveným alebo kamenným prekladom. Otvor v severnom múre je však sekundárne zamurovaný. Na štvrté podlažie vedie drevené schodisko so zábradlím cez pravouhlý otvor v rovnom trámovom strope. V múroch tohto podlažia nie sú žiadne otvory do exteriéru, len rozmerný vstup do podkrovia na východnej strane. Široký otvor má rovné ostenie a polkruhový záklenok. Do priestoru krovu, ktorého dlážka je tvorená rubmi klenieb, sa schádza rebríkom. Časti konštrukcií hambáľkového krovu pochádzajú pravdepodobne ešte zo stredoveku. Priestor podkrovia lode oddeľuje od podkrovia svätyne vysoký štít s trojicou obdĺžnikových vetracích otvorov s rovným ostením. V spodnej časti štítu sa nachádza vstup do podkrovia svätyne, ktorý je ukončený oblúkom a má rovné ostenie a kamennými schodmi je v polohe vchodu vyrovnávaný rozdiel výšky obidvoch podkrovných priestorov. Na piate, najvyššie podlažie veže vedie drevené schodisko cez pravouhlý otvor v trámovom strope. Priestor tohto podlažia je ako jediný z poschodí veže zaklenutý. Krytý je valenou tehlovou klenbou s lunetovými výsečami, pod ktorou je umiestnená zvonová stolica s dvojicou zvonov. Jeden z nich je barokový, pochádza z roku 1769 a je hnutelnou NKP.

Veža je ukončená ihlanovou konštrukciou strechy.

Za najhodnotnejšie prvky objektu bola doposiaľ považovaná baroková výzdoba fasád veže. Lizény tiahnuce sa na úrovni všetkých podlaží sú zakončené hlavicami s bohatou reliéfnou výzdobou s prevažne rastlinnými motívmi a po stranách s volútovými výčnelkami. Ponad hlavice prebieha po všetkých stranách veže bohato profilovaná sedemstupňová kombinovaná korunná rímsa. Rímsa a jej okolie je v priestore zalomenia a jej konkávneho ohybu, opisujúceho oválnu plochu pre ciferníky hodín, ozdobená štukovými florálnymi ornamentmi prevažne vo forme barokových volút.

V roku 2012 však boli v priestore podkrovia nad hlavnou loďou objavené fresky na obvodových múroch, čo by malo byť dôkazom toho, že loď bola krytá pôvodne rovným trámovým stropom.

Kostol sv. Trojice v Raslaviciach má nesmierny význam pre poznanie stredovekých sakrálnych objektov ukončených polkruhovou apsidou, teda s charakteristickým znakom románskeho slohu. Pre výskum strešných konštrukcií je veľmi dôležitý krov lode a presbytéria, ktorý je koncipovaný tak ako stredoveké krovy, avšak pre potvrdenie jeho stredovekého pôvodu je nevyhnutná dendrochronologická analýza. Neskoršia baroková výzdoba kostola esteticky dotvára celkový výraz tejto hodnotnej pamiatky.

Pre turistu je dôležité, že všetky najhodnotnejšie prvky je možné vidieť zblízka. Až do najvrchnejšieho poschodia veže, odkiaľ je pekný výhľad do okolia a dajú sa tam „ohmatať“ historické zvony, sa možno bez problémov dostať po zrekonštruovaných drevených schodoch. Taktiež je možné dostať sa do podkrovia lode a vidieť novoodhalené fresky. Tento pohľad sa však naskytne len tým odvážnejším.

Renesančno-barokový kaštieľ (NKP)

V Raslaviciach sa už od stredoveku nachádzalo zemepanské sídlo, keďže v obci sídlila šľachta. Svedčí o tom používanie názvu dediny v predikáte, čo je zákonite dôkazom prítomnosti aspoň najjednoduchšieho typu šľachtickej rezidencie. Raslavice sa v predikáte zemepánov objavujú od prvých desaťročí 14. storočia do konca stredoveku. Najstaršie zachované šľachtické sídlo v Raslaviciach – renesančno-barokový, tzv. horný kaštieľ – však pochádza až z druhej polovice 17. storočia.

Stavba bola vybudovaná na východnom okraji intravilánu obce Maďarské Raslavice v druhej polovici 17. storočia z iniciatívy miestnych šľachticov Raslaviciovcov. Kaštieľ si dal postaviť najskôr Žigmund I. Raslavici, ktorý v tom čase vlastnil Maďarské Raslavice a o ktorom sa zachovala aj ojedinelá správa, pojednávajúca o prepadaní jeho kúrie v Maďarských Raslaviciach zbojníkmi v roku 1674.

Najstaršiu stavebnú fázu dokladuje predovšetkým dispozícia suterénu. Podzemné podlažie má základný blokový priestor rozdelený pozdĺžne mohutnou priečkou so širokými prechodmi. Jednotlivé miestnosti sú kryté valenými klenbami s lunetovými výsečami. Klenby a obvodové murivo je tvorené z väčších kvádrov lomového kameňa.

Rozsah suterénu pod dnešným podzemím určuje jeho pôvodnú dĺžku na východnej strane. O neskoršej prístavbe z východnej strany svedčí už nefunkčný vetrací otvor vo východnom múre južného traktu suterénu.

Pôvodne otvor do exteriéru tak ohraničuje aj rozsah renesančného objektu na východe. Vzhľadom na výrazné nerovnosti terénu bolo murivo na západe suterénu viac než polovicou svojej výšky nad úrovňou okolia a pokračovalo aj na obvodom murive. Mnohé nárožia nesú znaky úprav, keď boli v rámci druhej stavebnej fázy opracované z pôvodného hranatého na oblý tvar. Neskoršia prístavba na východe má pritom už primárne oblé nárožia, čo potvrdzuje predchádzajúce tvrdenia a zároveň svedčí o murovanom prvom nadzemnom podlaží v prvej stavebnej etape.

Prvotný renesančný kaštieľ, resp. kúria (šľachtické sídlo menších rozmerov, jednoduchšej dispozície) bol teda murovaný zrejme jednopodlažný, podpivničený, obdĺžnikového tvaru s orientáciou východ-západ. Značný rozsah plentáže murív vedie k predpokladu, že pred ďalšou prestavbou bol kaštieľ v zlom stavebno-technickom stave a zrejme neobývaný.

Nakoľko sa druhá stavebná fáza predpokladá okolo polovice 18. storočia, bol snáď kaštieľ poškodený v rámci protihabsburských povstaní na prelome 17. – 18. storočia.

Radikálna prestavba v 18. storočí sa niesla v znamení barokovej slohovej príslušnosti. Počas úpravy nastala úplná zmena dispozície interiéru, keďže vznikli nové (nosné) priečky v suteréne a boli zistené odlišne usporiadané pôvodné priečky, líšiace sa použitím stavebného materiálu. V rámci druhej stavebnej fázy boli rešpektované staršie okenné otvory, len ich tvary (ostenia a záklenky) boli pozmenené, prípadne doplnené tehlovým murivom. Pôvodné okná vo východnom múre boli upravené na vstupy do novej prístavby, ktorá vznikla rovnako počas týchto úprav. Väčšina novovzniknutých miestností bola zaklenutá korýtkovými klenbami, plackami, ale aj rovnými trámovými stropmi. Hlavnú, južnú fasádu architektonicky zjednotili zaoblením nároží na pôvodnej stavbe, aby ladila s novopribudovanou prístavbou rizalitu s barokovo oblými nárožiami. Zároveň bol objekt zjednotený profilovanou korunnou rímsou po celom obvode. Novovzniknutý trakt na východnej strane bol vyzdobený štukovými lizénami so štylizovanou listovou hlavicou.

Kvôli prístavbe južného rizalitu zanikol pôvodný vstup do suterénu. Počas tejto barokovej úpravy bol zhotovený aj krov novej manzardovej strechy. Prístup do vysokého podkrovia viedol zo vstupnej haly. Zrejme v tom období bola vybudovaná väčšina murovaných hospodárskych budov kaštieľa, predchádzajúce boli najskôr len drevené.

Tretia stavebná etapa súvisela s prestavbou hospodárskych objektov v južnej časti areálu. Táto fáza je datovaná do obdobia prvej polovice 19. storočia, keď bola zmenená dispozícia miestností (vznikom nových priečok) a upravené niektoré vstupné otvory kaštieľa. K východnému múru bola ešte pribudovaná vstupná predsieň so štvorcovým pôdorysom. Dostavbou múra spájajúceho južný rizalit so západným krídlom objektu vznikla nová miestnosť a vystupujúci rizalit už nebol taký výrazný. V danej fáze nedošlo k obohateniu architektúry, ale úpravy predstavovali skôr účelové zmeny dispozície. Najskôr v tomto období bol vysadený aj park medzi kaštieľom a jeho hospodárskym zázemím a v tom čase tiež vznikol v tesnej blízkosti anglický park dolného kaštieľa. Pravdepodobne takto čerstvo upravený kaštieľ navštívil aj ruský cár Alexander, ktorý sa podľa tradície zastavil a prenocoval v Raslaviciach, keď sa vracal v roku 1814 z Viedenského kongresu.

Ďalšej stavebnej etape predchádzali len bežné práce opravného charakteru a táto etapa súvisela so zmenou funkcie a využitia objektu po druhej svetovej vojne. Objekt slúžiaci na hospodárske či obchodné účely bolo nevyhnutné upraviť podľa nových potrieb (výmena výplní otvorov, nová dlažba, omietky...). O kaštieľ však už nebolo postarané tak, ako keď bol zemepanským sídlom. Zrejme aj to prispelo k jeho chátraniu, zakončenému požiarom v roku 1985, keď bola zničená strecha, krov a väčšina klenieb a pôvodných stropov. Výrazne poškodené boli hospodárske budovy kaštieľa. Objekt bol potom obnovený a slúži ako Kláštor sv. Jozefa Kongregácie sestier Božského vykupiteľa.

Súčasný stav - exteriér

Kaštieľ predstavuje pozdĺžnu jednopodlažnú podpivničenú blokovú stavbu s plytkými rizalitmi na severnej a južnej strane. Hlavný vstup do objektu je taktiež riešený cez malú predsieň vo forme rizalitu. Stavba je zakrytá manzardovou strechou, kopírujúcou tvar pôvodnej strechy zničenej požiarom, avšak súčasná je nižšia. Severný a južný rizalit, ako aj vstupná predsieň majú samostatné vysoké strechy na spôsob manzardových ihlanových strešných konštrukcií. Tie tak pôsobia na objekte ako vežičky. Z prvej úrovne manzardovej strechy nad hlavnou časťou budovy vyčnieva množstvo vetracích otvorov podkrovia a kvadratických vikierov s obdĺžnikovými okennými otvormi a malými valbovými strieškami. Hlavná, južná fasáda je členená pravouhlými oknami, orámovanými hladkými šambránami, vchodom do suterénu v rizalite,

sprístupneným jednoramenným schodiskom, a dominantným prvkom fasády je segmentový vstupný otvor v predsieni. V bočných múroch sú zaslepené okenné otvory s rovnakými šambránami, aké majú ostatné okná. Fasádu horizontálne člení ešte profilovaná korunná rímsa a nízky sokel. Západná fasáda je charakteristická nikami so šikmými ostienami a segmentovými záklenkami, ktoré sa nachádzajú medzi každým oknom. Tvary a výzdoba okien, ako aj členenie fasády sú podobné ako na priečelí. Severná fasáda je viacsovová, avšak len vo forme v rade usporiadaných podobných okien, ale pri severovýchodnom nároží je zachovaná jedna lizéna so štukovou hlavicou. Východná fasáda je najjednoduchšia, s jedným oknom a vstupným otvorom, orámovaným podobnou šambránou ako okná. Vertikálne ju však členia tri štukové lizény ukončené hlavicami, ale aj dve kovové tiahla, spevňujúce múr.

Interiér

Suterén, nachádzajúci sa pod najstarším jadrom objektu, teda prevažne v jeho západnej časti, je dvojtraktový, pozostávajúci z dvoch chodieb – severnej a južnej. Priestory sú kryté renesančnými valenými klenbami s lunetovými výsečami. Nadzemné podlažie má dva hlavné pozdĺžne trakty, severný a južný s dvomi rizalitmi na západnej strane. Trakty sú však sekundárne pozmenené a doplnené o prístavby na južnej a východnej fasáde.

Pôvodné klenby, teda z druhej stavebnej fázy, nemajú už všetky miestnosti. Južná predsieň a rizality sú kryté pruskými klenbami, miest-

nosti severného a južného traktu plackovými alebo taktiež pruskými klenbami. Priestory bez klenbových systémov sú kryté rovnými trámovými stropmi. Z opisu z roku 1985 vyplýva, že pred poškodením kaštieľa boli niektoré klenby pokryté štukovou výzdobou.

Z renesančnej stavebnej fázy sa dodnes zachoval zaklenutý suterén a pravdepodobne i niektoré časti obvodových múrov. V barokovej etape boli doplnené, resp. opravené obvodové múry, vznikli priečky v súvislosti so zmenou dispozície a zachovali sa niektoré lizény zdobené štukovými ornamentmi a klenby, ktoré neboli zničené pri požiari. Z neskorších stavebných úprav pochádzajú tvary okenných a vstupných otvorov s ich skromnou výzdobou. Celá strecha, konštrukcia krovu, väčšina klenieb a stropov, výplní okenných a vstupných otvorov však vznikla až po požiari kaštieľa.

Napriek tomu predstavuje horný kaštieľ v rámci obce hodnotnú pamiatku, svedčiacu o jej historickom vývoji a o vývine miestnych šľachtických pomerov, aj keď z umelecko-architektonického hľadiska je to len typ bežnej kúrie bez väčších umeleckých ambícií. Kaštieľ je najstaršou profánnou stavbou v Raslaviciach.

Pre turistov je bežne dostupný exteriér a park pri kaštieli, ktorý je taktiež národnou kultúrnou pamiatkou. Vstup do niektorých vnútorných priestorov je možný po dohode s obyvateľkami kaštieľa.

Klasicistický kaštieľ (NKP)

Pri stredovekom kostole stojí rozmerný kaštieľ, nazvaný na odlišenie od kaštieľa na kopci dolný kaštieľ.

Kaštieľ pochádza z prvej polovice 19. storočia, aj keď niektoré sekundárne zamurované kamenné klenby v suteréne naznačujú prítomnosť ešte staršej stavby.

Interiér aj exteriér je ladený v klasicistickom stavebnom slohu. Zrejme spolu so vznikom objektu bol vysadený aj park a záhrady, pričom sadovnícka úprava v štýle anglického parku sa postupne rozširovala smerom na juh a východ. V druhej polovici 19. storočia mal anglický park s množstvom poprepletaných chodníkov dĺžku v smere sever-juh približne 500 m a šírku asi 200 m, pričom južný okraj areálu sadovníckej úpravy sa v šírke cca 150 m tiahol ešte popri starej ceste na Lopúchov. Dve záhrady upravené do oválneho tvaru sa nachádzali východne od kaštieľa, v priestore ohraničenom na severe a juhu hospodárskymi budovami, na východe cestou a na západe samotným objektom kaštieľa. Tento park, aj keď nie je zachovaný v pôvodnej kráse, je tak ako aj kaštieľ, národnou kultúrnou pamiatkou.

Stavebno-historický vývoj

Kaštieľ bol postavený v prvej polovici 19. storočia v klasicistickom slohu, pričom pri výstavbe mohlo byť využité staršie murivo z predpokladaného objektu na tejto ploche.

O výstavbe v danom období svedčí nielen zachovaná architektúra, ale i pramene. Podľa záznamov bol kaštieľ vystavaný z iniciatívy rodu Hedriovcov, ktorý mal v obci majetky. Potom ako objekt zdedila ovdovená predstaviteľka rodu, bol odpredaný. Začiatkom 20. storočia bol vlastníkom Czehy, v medzivojnovom období v kaštieli sídlil notársky úrad a od päťdesiatych rokov miestny národný výbor, resp. potom slúžil aj ako predajňa.

Šľachtické sídlo vzniklo ako značne pretiahnutá, bloková stavba s pôdorysom v tvare obdĺžnika s rozmermi 60 x 10 m. Objekt pozostával z hlavnej, dvojpodlažnej časti s centrálnym umiestneným rizalitom, ktorý vystupoval na východnej aj západnej strane a ďalej bol tvorený bočnými prízemnými krídlami. V závere južného krídla sa nachádzala kvadratická stavba s dvomi podlažiami, včlenená do pôdorysu kaštieľa.

Fasády boli členené okennými otvormi ukončenými oblúkmi, ktoré boli opisované ďalšími oblúkmi ríms. Množstvo ríms zabezpečovalo výrazné horizontálne členenie fasád. Hlavný vstup do objektu viedol najskôr cez rizalit na východnej strane. Jednotlivé miestnosti kryté rovnými stropmi boli vyzdobené bohatými štukovými ornamentmi.

Budova bola východne od kaštieľa obklopená záhradami a hospodárskymi budovami. Objekt bol v neskoršom období len opravovaný a mierne upravovaný, hospodárske zázemie zaniklo a aj park už je z väčšej časti takmer neidentifikovateľný. Kaštieľ aj hospodárske budovy dal opraviť začiatkom 20. storočia jeho vtedajší majiteľ – Czehy.

Objekt chátral najviac, ako väčšina pamiatok, v období socializmu. V osemdesiatych rokoch bola napr. len núdzovo opravená klenba v suteréne. Posledným zásahom bolo odstránenie dreveného komunikačného priestoru medzi dvoma južnými traktmi objektu a jeho nahradenie murovanými priečkami, čím bol južný trakt pevne pripojený ku kaštielu. Na druhej strane postupne zanikol severný trakt, dnes už neznámych rozmerov.

Súčasný stav

Kaštieľ je národnou kultúrnou pamiatkou od roku 1996. Keďže objekt neprešiel výraznejšími prestavbami, zostal zachovaný v takmer pôvodnom stave.

Exteriér

Budova s pôdorysom v tvare obdĺžnika, s orientáciou SZ-JV, je 11-traktová. V strede sa nachádza hlavná časť – dvojpodlažný trojtrakt s centrálnym situovaným rizalitom. Južné krídlo je ukončené poschodo-

vým obdĺžnikovým priestorom s troma traktmi. Ďalšia prístavba, ale k severnému múru kaštiela, je už zaniknutá a stoja z nej len zvyšky obvodových murív. Zdobná je len východná a západná fasáda, keďže k severnej a južnej boli realizované prístavby. Hlavná, vstupná fasáda je východná. Priečelie je členené predovšetkým v horizontálnom smere profilovanou soklovou rímsou, kordónovou a parapetnou rímsou, nadokennými rímsami a korunnou rímsou, ktorej profilácia je najbohatšia. Plocha rizalitu je okrem toho ešte doplnená na druhom podlaží o úzke niky s polkruhovým ukončením v tvare mušle. Štukový ornament znázorňujúci mušľu tvorí v podstate konchu niky. Dve niky sú umiestnené vo východnom múre rizalitu a po jednej je v južnom a severnom múre. Pred časti bočných krídel predstupuje strecha podopretá hranolovými a valcovými stĺpmi. Dva bočné piliere na oboch krídlach sú kvadratické, pričom piliere bližšie k centrálnemu rizalitu obsahujú arkádu s jedným polkruhovým oblúkom a piliere vzdialenejšie od rizalitu sú plné. Nad piliermi bližšie k rizalitu je kvadratický okrasný nadstavec so štukovou výzdobou, znázorňujúcou hlavy anjelov a erbové štíty s florálnymi ornamentmi. Dvojica valcových stĺpov má jednoduchú hlavicu v tvare kužela s abakom. Fasáda je 16-osová, jednotlivé osi sú tvorené okennými a vstupnými otvormi. Okenné otvory sú zväčša šesťtabuľové, niektoré

majú zachované aj okenice. Nad každým otvorom sa nachádza rímsa, vytvárajúca oblúk nad záklenkom okien tiež v tvare oblúka. Len tri (v rámci pôvodných okien) okenné otvory na poschodí južného traktu sú pravouhlé s profilovanými šambránami s klenákom uprostred nadpražia. Priestor medzi otvormi je zdobený lizénou so štukovým ornamentom v tvare festónu. Vstupné otvory sa nachádzajú v priestoroch so stĺporadím. Západná fasáda je členená približne rovnako, abscentuje však stĺporadie, pravouhlé okná južnej prístavby s výzdobou. Výzdoba ostatných okien či niky so štukami v tvare mušle však nechýbajú.

Interiér

Suterén sa nachádza pod severným krídlom. Tvorený je obdĺžnikovými miestnosťami krytými valenou, tehlovo-kamennou klenbou. Na niektorých miestach sa ukazuje čisto kamenné murivo s náznakom sekundárne zamurovaného záklenku, čo evokuje prítomnosť muriva staršej stavby. Na základy kaštiela tak mohli byť použité časti neznámeho staršieho objektu. Jednotlivé miestnosti nadzemných priestorov majú rovné stropy, zdobené však bohatou a detailnou štukovou výzdobou, tvorenou rozetami s florálnymi ornamentmi, ďalej boli použité motívy ako akantový meander, pletenec z rastlinných úponkov či kytice kvetov a akantu. Miestnosti prvého nadzemného podlažia sú radené v jednej osi. Hlavným komunikačným priestorom je vstupná hala na južnej strane hlavnej časti objektu. V hale sa nachádza drevené dvojramenné schodisko s kovovým zábradlím. V niektorých vstupných otvoroch zostali zachované pôvodné drevené kazetové dvere vrátane pôvodných kľučiek i zámkov. V miestnostiach na poschodí sú zachované dokonca kachľové pece z 19. storočia.

Okrem toho sa zachovalo aj niekoľko kusov historického nábytku (skrine, stoličky...) z konca 19., resp. začiatku 20. storočia. Takto, takmer intaktne zachovaný objekt s množstvom aj hnutelných profánnych pamiatok je veľkou vzácnosťou. Kaštieľ so špecifickou a hodnotnou klasicistickou výzdobou a s veľkým počtom kvalitne zhotovenej štukovej výzdoby a zároveň sčasti zachovaným pôvodným sadovníckym areálom má veľký význam pre poznanie vývoja architektúry regiónu, ale aj pre ojedinelosť tohto typu vidieckeho šľachtického sídla.

Turisti môžu obdivovať exteriér kaštiela a park. Vstup do interiéru je možný po dohode s jeho majiteľmi a zároveň obyvateľmi.

Synagóga (NKP)

V Raslaviciach bola ako v jednej z mála dedín na Šariši vybudovaná židovská synagóga, pričom tento objekt je dodnes zachovaný, čo ešte znásobuje význam pamiatky. Synagóga sa nachádza v strede obce, východne od cesty Prešov – Bardejov, na rozhraní pôvodných častí Maďarské a Slovenské Raslavice.

Objekt vznikol po prvej svetovej vojne, najskôr v dvadsiatych, možno začiatkom tridsiatych rokov 20. storočia a architektonicky bol ladený vo funkcionalistickom štýle. Už predtým pravdepodobne existovala v obci synagóga, o čom svedčí značný počet židovského obyvateľstva v Raslaviciach v polovici 19. storočia (270 Židov) a funkcia rabína, ktorú v roku 1869 zastával Mojžiš Leboviec. V druhej polovici 19. storočia sa počet židovského obyvateľstva zmenšil odlivom do Bardejova a Prešova. Aj napriek tomu zostala v Raslaviciach početná komunita s viac ako 100 členmi (v roku 1869 žilo v obci 141 židovských obyvateľov), čoho dôkazom je nielen množstvo zachovaných náhrobných kameňov na židovskom cintoríne, ale aj potvrdená existencia Alaša (vozáreň s hostincom) židovských majiteľov.

Stavebno-historický vývoj

Zachovaná synagóga má obdĺžnikový pôdorys (16 x 10 m) s exteriérovým schodiskom popri severnom múre v jeho západnej časti. Stavba mala dve podlažia, ukončená bola nízkou sedlovou strechou.

Hlavná, vstupná bola západná fasáda, čomu zodpovedala jej výzdoba v podobe atiky s nápismi v hebrejčine a reliéfom židovského svietnika v ustúpenej štvorcovej ploche hornej časti rizalitu. V centrálne umiest-

nenom rizalite na úrovni prvého nadzemného podlažia sa nachádzal hlavný vstup do objektu. Nakoľko ženy museli do synagógy vstupovať oddelene a mať aj v interiéri vyhradené miesto, bolo pri objekte exteriérové schodisko so samostatným vstupom. Schodisko viedlo na ženskú galériu na druhom podlaží.

Stavba neprešla v neskoršom období výraznejšími stavebnými úpravami. Po druhej svetovej vojne stratila synagóga svoje funkčné využitie a zmenil sa jej primárny účel. V nasledujúcom období bola využívaná ako sklad alebo predajňa. Jediným výraznejším stavebným zásahom bolo zamurovanie niektorých okenných otvorov alebo ich výmena a renovácia hlavnej fasády, pričom boli definitívne odstránené judaistické symboly. Národnou kultúrnou pamiatkou je od roku 2000.

Súčasný stav

Dodnes sa zachovala hrubá stavba pôvodného objektu, pričom množstvo architektonických detailov už chýba. Dvojpodlažná budova s obdĺžnikovým pôdorysom je bez označenia náboženskej príslušnosti a bez jasných slohotvorných znakov. K severozápadnému nárožiu sa napája prístavba exteriérového schodiska so zaoblenými nárožiami na západnej strane. Architektonicky viac členená je len hlavná, západná fasáda.

Má značné vertikálne členenie vo forme mierne vystupujúceho rizalitu a lizén, resp. pilastrov, ktoré vybiehajú z medziokenného múru druhého nadzemného podlažia. Výrazne vo vertikálnom smere je koncipovaná aj západná fasáda schodiskovej prístavby. V úzkom priestore fasády so zaob-

lenými nárožiami je vysoký pravouhlý okenný otvor na druhom podlaží a na prízemí sa nachádza pravouhlý vstup s pilastrami po stranách, chránený krátkou strechou. Okenné otvory druhého podlažia hlavnej fasády majú polkruhový záklenok a rovné ostenie, na prízemí sú len pravouhlé otvory. Dvojice okien v dvoch radoch sú vzájomne oddelené rizalitom, v ktorého prízemnej časti je situovaný široký pravouhlý (hlavný) vchod a na druhom podlaží obdĺžnikový rozmerný okenný otvor. Fasádu ukončuje rovná atika, vyvýšená nad rizalitom. V hornej časti rizalitu sa nachádza ešte štvorcová ustúpená plocha, na ktorej bol pôvodne reliéf židovského svietnika. Južná, bočná fasáda je členená len úzkym komínovým telesom, pristavaným pri múre v západnej polovici fasády, a okennými otvormi. Pod dvojicou okien ukončených oblúkom boli najskôr rovnako dva okenné otvory, ale obdĺžnikového tvaru. V súčasnosti sú však dva otvory vo východnej polovici poschodia a jeden v západnej časti prízemnia zamurované. Východná fasáda je členená len dvoma oválnymi okennými otvormi na úrovni druhého podlažia (obidva zamurované). Okno obdĺžnikového tvaru je aj vo východnom múre schodiskovej prístavby. Severná fasáda, pozostávajúca aj zo severného múra prístavby schodiska, má na prízemí bočný obdĺžnikový vstup a pravouhlé okenné otvory, z toho jeden na prístavbe, a na poschodí dve malé okná so segmentovým záklenkom a jedno s oblúkovým ukončením.

Interiér je krytý rovným stropom. Hlavným vchodom sa vstupuje do miestnosti obdĺžnikového tvaru, ktorá slúžila na vyučovanie náboženstva. Vstupom v južnom múre sa vchádza do haly, hlavného priestoru synagógy. Rovný strop je pokrytý novodobými plastovými kazetami. Schodisko vedúce na ženskú galériu už neexistuje, nahrádza ho drevený rebrík. V priestore ženskej galérie sa zachovali štyri pôvodné nosné stĺpy valcového tvaru, ukončené hlavicami.

Zachovaná budova synagógy vo vidieckom prostredí má veľký význam pre poznanie tohto typu kultového objektu a zároveň je hmotným dokladom existencie židovskej náboženskej obce v Raslaviciach. Pre turistov je prístupný exteriér aj interiér budovy.

Použitá literatúra:

BALÁŽ, S. a kol. 2010: Raslavice – História a kultúra obce: vydavateľ: ŽIVOT JE ŠANCA občianske združenie, Raslavice v spolupráci s Obecným úradom, 2010, ISBN 978- 80969686-4-9

ODDYCHOVO-RELAXAČNÉ MOŽNOSTI V OBCI

Penzión Raslavičan

Bowling pub DUET - reštaurácia, cukráreň, pub, bowling

Relaxačné centrum

Penzión AGRO**PENZIÓN Nádej**

Obecný úrad, Hlavná 154, 086 41 Raslavice

Tel: 054/479 22 22; Fax: 054/488 20 98

Email: obec@raslavice.sk ; info@raslavice.sk ; starosta@raslavice.sk

Web: www.raslavice.sk

ŠARIŠSKÉ SLÁVNOSTI PIESNÍ A TANCOV RASLAVICE

Miesto konania:	Obec Raslavice – prírodný amfiteáter, v prípade zlého počasia divadelná sála kultúrneho domu
Termín:	každoročne, posledný júnový víkend
Žáner festivalu:	folklórny festival – hudba, spev, tanec, zvykoslovie, prezentácia tradičných remesiel
Usporiadateľ:	obec Raslavice

Z histórie festivalu:

Prvý ročník Šarišských slávností piesní a tancov (v tom čase ešte Hornošarišských slávností piesní a tancov) sa konal v Raslaviciach 21. 9. 1969. Založenie festivalu vychádzalo z dlhoročnej živej tradície Raslavíc ako obce, v ktorej sa zachovávajú a prezentujú ľudové piesne, tance a zvyky (v Raslaviciach bola už v 20. rokoch 20. storočia založená dedinská folklórna skupina – jedna z najstarších na Slovensku). Tento predpoklad bol podporený snahou p. Metoda Kaľavského, vtedajšieho predsedu Okresného výboru Matice Slovenskej, propagátora ľudových tradícií. Od roku 1969 sa slávnosti v Raslaviciach každoročne konali na „mobilnej scéne“. Neustále vzrastajúca kvalita, rozsah a význam festivalu prispeli k tomu, že v roku 1987 bol v Raslaviciach vybudovaný stály prírodný amfiteáter, ktorý s niekoľkými úpravami vytvára dôstojné priestory pre slávnosti dodnes.

Počas 45-ročnej tradície festivalu sa na scéne predstavili takmer všetky významné folklórne súbory z celého Slovenska a mnoho zahraničných súborov. Nemenej dôležitú súčasť programu tvoria vystúpenia súborov z okolia Raslavíc, ako aj domáce kolektívy.

Súčasnosť festivalu:

Od roku 2008, keď sa konal jubilejný 40. ročník Šarišských slávností piesní a tancov, sa festival usporadúva v trojdňovom formáte. Program sa začína úvodným piatkovým programom usporadúvaným spravidla v divadelnej sále kultúrneho domu v Raslaviciach.

V rámci programu každoročne vystúpi domáca dedinská folklórna skupina Raslavičan a jeden hosťujúci súbor s celovečerným progra-

mom. Festival pokračuje v sobotu rôznymi sprievodnými podujatiami – výstavy v Galérii umenia Horného Šariša v Raslaviciach, divadelnými predstaveniami, prezentáciami ľudových remesiel a podobne. Ďalším vrcholom festivalu býva sobotný večerný program, ktorý tradične otvárajú vystúpenia detských folklórnych súborov, po ktorých vystupujú pozvané hosťujúce kolektívy. Program sa končí neskoro večer a diváci si majú možnosť vychutnať neopakovateľnú atmosféru vystúpení folklórnych festivalov pod hviezdou oblohou. Program záverečného dňa festivalu – nedele – sa začína slávnostnou svätou omšou v Kostole Narodenia Panny Márie a evanjelickými službami Božími v Kostole Sv. Trojice s účasťou účinkujúcich členov folklórnych súborov. O 13.00 sa začína slávnostný krojovaný sprievod z centra obce do prírodného amfiteátru. Samotný galaprogram, v ktorom sa v krátkych blokoch vystrieda spravidla 8 – 10 folklórnych súborov, sólisti speváci a hudobníci, ľudový rozprávač a pod., sa začína o 14.00. K celkovému komplexnému zážitku prispievajú rôzne sprievodné atrakcie – kolotoče, stánky s občerstvením, výrobcovia a predajcovia tradičných remeselných výrobkov. Za réžiu a dramaturgiu festivalu už niekoľko rokov zodpovedá p. Anton Kontura so svojou dcérou Mgr. Monikou Balážovou.

Ak túžite zažiť kvalitný folklór a stať sa súčasťou zaujímavého folklórneho podujatia, neváhajte a prídte do Raslavíc v posledný júnový víkend.

OBEC REŠOV

Obec Rešov, vzdialená 10 km na juh od Bardejova sa nachádza v hornej časti doliny potoka Rešovka, ktorý sa vlieva do rieky Sekčov. Najstaršia zmienka o rešovskom chotári pochádza z roku 1321. Vtedy jágerská kapitula vymedzila hranice majetkov panstva Kobylky pre šľachticov z Perina. Časť hranice prechádzala cez potok Rešovku: „ad rivulum Rasow“. Fakt, že potok mal už vtedy svoju „matriku“, treba predpokladať, že aj príslušný k nemu chotár mal už svojho vlastníka. Historik Ferdinand Uličný sa domnieva, že Rešov ako usadlosť existovala už v druhej polovici 14. alebo začiatkom 15. storočia.

Prvé písomné svedectvo o existencii dediny Rešov (Rassow) pochádza z roku 1438.

Rešovský chotár hraničí z chotári obce Lukavica, Vyšná Voľa, Nižná Voľa, Tročany, Kobylky a Kľušov. Svojou polohou v nadmorskej výške (cca. 430m. v strede obce) podstatne prevyšuje okolité dediny. Z rešovských kopcov *Šípotská hora* (557,5m), *Červená vrba* (550,7 m), *Mihalová hora* (529,1 m) vidieť veľmi peknú panorámu na celý prsteň okolitých hôr. Začiatkom jari pri slnečnom počasí zo Šípotskej hory je možné vidieť na východe dokonca aj zasnežené vrcholy ukrajinských Karpát.

Zatiaľ málo sa vie o pôvodnom obyvateľstve Rešova. Historik H.I. Bidermann v svojej práci, vydanéj v roku 1862 v Innsbrucku píše, že obyvateľstvo Rešova (Resso) má nemecký pôvod, ale žiadne dôkazy neuvádza. Skôr sa dá predpokladať, že šoltýs, ktorému dali právo organizovať usadlíkov na vopred vyznačený terén, mohol byť nemeckého pôvodu, resp. usadzoval prvotných usadlíkov na nemeckom a čo sa týka Rešova, skôr na valašskom práve. Usadlíci s najväčšou pravdepodobnosťou boli Rusíni, o ktorých malo záujem bardejovské panstvo na výrub lesa, ktorý vlastnilo v severnej časti rešovského chotára. Najrozšírenejším zamestnaním prvých usadlíkov bol najpravdepodobnejšie chov oviec, ktoré panstvu aj poddaným prinášalo najväčší úžitok: mäso, mlieko, mliečne výrobky, vlnu, z ktorej vyrábali súkenný odev a kožu, spracovávanú na vrchný zimný odev.

Ďalším zdrojom obživy obyvateľov Rešova bolo drevo, ktoré

furmani dodávali Bardejovčanom ako stavebný materiál i ako palivo.

Márie Marečková v svojom odbornom článku z roku 1975 píše, že poddaní z Rešova a iných okolitých obci venovali sa furmanke, vozili tovar až do Krakowa.

Ludovo sa traduje, že pôvodne obyvateľstvo sa sem prisťahovalo niekde z okolia poľského mesta Rzeszów, kde ešte začiatkom 20. storočia existovali dediny s rusínskym obyvateľstvom gréckokatolíckeho vierovyznania. Mesto Rzeszów, ako sa o tom zmieňuje poľsky dokument z roku 1354, bolo pred storočím pohraničným mestom zemi Ruskej, t.j. Haličského kniežactva. O určitých súvislostiach z oblasti jazykovedy medzi rusínmi z okolia poľského Rzeszówa a rusínmi v Rešove mohol by naznačovať rešovský dialekt z charakteristickou „poľskou“ výslovnosťou tvrdého „L“, (napríklad, nie lavka, kobyła, ale vavka, kobyva).

Začiatkom 16. storočia obec Rešov patrila rodu bohatých uhorských magnátov Zapolských, pochádzajúcim z chorvatskej osady Zapolja a po r.1527 bardejovskému šľachticovi Bernardovi Baranovi, nádorníkovi kráľa Ľudovíta II. Rešov dostal ako odmenu za služby preukázane kráľovskému dvoru. V tom čase bolo bežne, že poddanské dediny sa často predávali, kupovali alebo darovali.

Po smrti uhorského kráľa Jána Zapolského v roku 1542 kráľ Ferdinand I. nariadil vrátiť dedinu Martinovi Baranovi (dedičovi Bernarda Barana). Ten so súhlasom kráľa predal Rešov, Nižnú a Vyšnú Vôľu mestu Bardejovu za 1100 zlatých.

Po smrti Martina Barana, ktorý zomrel bez potomkov v roku 1553, kráľ Ferdinand I. venoval Rešov spolu s inými obcami Bartošovského panstva, veliteľovi jágorského zámku Jurajovi Bornemisovi ako odmenu za obranu zámku pred Turkami. V medzivojnovom období sa v obci nachádzal kaštieľ, posledným vlastníkom ktorého bol gróf Erdödy.

Pravdepodobne ešte v 16. alebo začiatkom 17. storočia Rešov sa stal strediskom veriacich východného obradu z Bardejova a jeho okolia.

Poľský bádateľ, autor knihy o dejinách Bardejova a jeho okolia z roku 1862 Eugen Janota píše, že so šírením reformácie, bardejovskí nemeckí mešťania roku 1530 si vymohli u kráľa Ferdinanda I. zákaz usadzovať sa Slovanom (Slovákom, Rusínom, Poliakom) v Bardejove a iných mestách na východe dnešného Slovenska, v ktorých dominantné postavenie mali nemci (protestanti). Bardejovskí veriaci a veriaci z okolitých dedín (vtedy ešte pravoslávni) si vybrali za svoje stredisko obec Rešov. Podobný osud stihol veriacich východného obradu v Prešove, ktorí si za svoje stredisko zvolili Ruskú Novú Ves a pravoslávni veriaci z Košíc - obec Zdoňa.

Čo sa týka Rešova mohlo sa to stať už v prvej polovici 16. storočia.

Historici dejín cirkevnej architektúry sa zhodujú v tom, že v Rešove sa nachádzal najstarší drevený chrám východného obradu nielen na

Slovensku, ale aj v celej karpatskej oblasti a bol postavený na konci 15. a začiatkom 16 storočia z tisového dreva.

Pravdepodobne v roku 1739 tento drevený chrám aj s ikonostasom bol prevezený do susednej obci Tročany. Pri prestavbe cerkvi tročanskí veriaci pravdepodobne vymenili prehnný spodný trám za nový, na ktorý zaznamenali rok 1739. Práve tento rok bádatelia omylom považujú za rok výstavby chrámu.

O tom, že tročanský chrám sa pôvodne nachádzal v Rešove, svedčí nápis v cirkevnoslovanskom jazyku na hlavnom obraze ikonostasu Ukrižovanie. V preklade do slovenčiny nápis znie:

Tento obraz kúpil som ja, mnohohriešny rab Boží Fedor Temeš, rešovský farár, starého popa Ivana Temeša vnuk. Za svoje zdravie a za odpustenie hriechov svojich rodičov do cerkvi rešovskej ku chrámu Pokrovy Presvätej Bohorodičky 23. januára roku Božieho 1634.

Rešov bol od dávnych čias spádovou obcou Rusínov zo širokého okolia o čom svedčí dvojzväzková rešovská matrika o narodení, sobáši a úmrtiach od r. 1854 do r. 1904, ktorá sa nachádza v Štátnom oblastnom archíve v Prešove. Matričné záznamy o cezpoľných veriaciach každoročne prevyšujú záznamy o domorodcoch. V Rešove krstili deti a sobášili z niekoľkých obci - filiálok rešovskej parochie: z Lukavici, Nižnej Voli, Hankoviec, Kochanoviec, Koprivnici a Olšaviec ba dokonca aj zo Stebníka. V rešovskom gréckokatolíckom chráme bol m. i. pokrstený aj dedo reholnej sestry Miriam Terézie Demjanovičovej (1901 – 1928), ktorá ma byť onedlho kanonizovaná ako prvá svätica z USA. V Rešove boli pokrstení a uzavreli svätosť manželstva aj jej budúci rodičia, ktorí sa potom z Bardejovskej Zábavy vysťahovali do USA, kde sa im 26. marca 1901 roku v Bayonne, štát New Jersey narodila dcéra Miriam.

V roku 1600 bolo v Rešove 20 obývaných poddanských domov, čo znamená, že na vtedajšie pomery Rešov bol stredne veľkou dedinou. Všade tam, kde boli organizované parochie a fungoval náboženský život, zakladali sa aj cirkevné školy. Pravdepodobne už na začiatku XVII storočia bola založená taká škola aj v Rešove. Zmieňujú sa o tom v svojich prácach bádatelky M. Marečková a J. Koprivňáková.

O národnosti a náboženstve obce v obecnej kronike, ktorú dlhé roky viedol učiteľ Michal Dolgoš čítame: „Obyvatelia obce Rešov od jestvovania obce sú rýdzo Rusíni, ktorí sa aj k tejto národnosti vždy

a neohroženo hlásia, náboženstva gréckokatolíckeho“ (str. 10).

Pri sčítaní ľudu v r. 1930 z 387 obyvateľov obce sa k ruskej (rusínskej) národnosti prihlásilo 368 a k slovenskej 19 obyvateľov.

V r. 1813 miestny duchovný správca Ivan Podhajecký začal z výstavbou murovaného chrámu v Rešove, ktorý stojí aj dnes. Stavebný pozemok bezplatne poskytlo mesto Bardejov. Oficiálne cerkov bola dokončená a vysvätená až v roku 1826.

Počas pôsobenia kňaza Antona Kiša v Rešove (1842 – 1877), bola postavená kamenná fara a v chráme do rámov na ikonostasu vložené nové ikony maľované na plechu. Ich autorom bol Anton Bogdanský (1836 – 1918) a jeho najstarší syn Michal (1862 – 1944). Pochádzali z Jasliska v Poľsku. Maliarska rodina Bogdanských v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia maľovala ikony v 80.tich chrámoch na poľskej a v 25 chrámoch na slovenskej strane Nízkych Beskýd.

Do dejín Rešova sa smutne zapísala prvá svetová vojna, z ktorej sa domov nevrátilo 6 rešovčanov.

Počas druhej svetovej vojny v okolí Rešova pôsobilo niekoľko partizánskych skupín, čo bolo príčinou návštevy nemeckej vojenskej hliadky. 9. januára 1945 roku došlo k prestrelke medzi Nemcami a partizánmi. Rešovčania boli obvinení zo spolupráce s nimi, preto bola do dediny poslaná trestná jednotka nemeckej armády s cieľom vypáliť dedinu. Malo sa to stať na sviatok Bohojavlenia 19. januára 1945 roku. Našťastie v ten istý deň do Rešova nepozorovane dorazila jednotka Červenej armády a zachránila obec pred vypálením.

V lete roku 1960 bol do dediny zavedený elektrický prúd a v roku 1962 po dokončení výstavby novej štátnej cesty z Lukavici do Rešova, začal do obce pravidelne premávať autobus z Bardejova.

V roku 1977 bol vystavený Kultúrny dom a v 2009 bola vykonaná kompletná rekonštrukcia. Plynofikácia obce bola prevedená v roku 2001. Novú školu bola v rešovčania postavili v roku 1963. V súčasnosti v Rešove žije 230 obyvateľov. Obec má Základnú školu (jednotriedku 1-4 roč.), materskú školu, miestne potraviny a pohostinstvo. Pred dokončením a kolaudáciou je nový Dom Nádeje. V obci sa nachádza chrám Ochrany presvätej Bohorodičky z roku 1826, dve kaplnky a 12 krížov. Rešov je v zime obľúbeným miestom pre milovníkov zimných športov – bežkárov a v lete peších turistov. Obec je známa svojim ľudovým folklórom. V roku 2008 bol založený spevácky folklórny súbor, ktorý je známy nielen v našom regióne, ale aj v zahraničí a tiež veľmi úspešne funguje amatérske divadlo. Starostkou obce v súčasnosti je Ing. Helena Jamroškovičová.

Spracovali Ivan Hvat a Helena Jamroškovičová na základe kníh:

M. Mušinka, A. Mušinka: Rešov. Dejiny obce a farnosti, Prešov 1999.

M. Mušinka, A. Mušinka: Národnostná menšina pred zánikom?, Prešov 2011.

Doplneno z publikácii:

H. I. Bidermann: Die ungarischen Ruthenen. Ihr Wohngediet, ihr Erwerb und ihre Geschichte I, Innsbruck 1862

Eugen Janota: Bardyjów. Historyczno-topograficzny opis miasta i okolicy, Kraków 1862,

Marie Marečková: Bardějovské poddanské vesnice v první polovině 17. století, in: Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, řada historická, c 21-22, 1975

Jana Koprivňáková: Z dejín školstva v stredovekom a novovekom Uhorsku, in: Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku, Prešov 2009

Obecný úrad, Rešov 36, 086 21 Lukavica

Tel: 054/479 72 27

Email: obecresov@stonline.sk

Web: www.resov.ocu.sk

OBEC RICHVALD

Obec Richvald sa nachádza v severovýchodnej časti Slovenska, na území Horného Šariša, 10 km juhozápadne od Bardejova. Katastrálne územie obce sa rozprestiera v severnej časti Bartošovskej kotliny, na hranici Čergovského pohoria a Ondavskej vrchoviny ako časti Nízkych Beskýd, v pramennej oblasti viacerých prítokov Richvaldského potoka, ktorý na juhu vteká do Šibskej vody. S rozlohou 2188 ha patrí medzi najväčšie v oblasti. Na severe hraničí s katastrami Mokroluhu a Rokytova, na severozápade a západe Krivého, Bogliarky a Krížov, na juhu a juhovýchode Hervartova a Kľušova a na východe Bardejova a jeho miestnej časti Mihaľov. Nadmorská výška richvaldského katastra sa pohybuje v intervale 327 – 840 m n. m., pričom samotná obec je približne vo výške 375 m n. m.

SÚČASNOSŤ OBCE

V obci Richvald v súčasnosti žije 980 obyvateľov všetkých vekových kategórií. Súčasní predstavitelia obce všetky svoje aktivity zameriavajú na rozvoj obce vo všetkých oblastiach. V roku 2000 bola celá obec splynifikovaná. V roku 2004 bol daný do užívania nový Dom nádeje.

Mnohé stavby boli zrealizované i za pomoci obyvateľov, ktorí sa aktívne zapojili do výstavby. Napr. sa nám podarilo postaviť most na hornom konci obce. V roku 2003 – 2004 sme vysporiadali pozemky pod miestnymi komunikáciami a následne prebehla kompletná rekonštrukcia s položením asfaltového betónu. Od roku 2005 prebiehala rekonštrukcia budov vo vlastníctve obce, a to rekonštrukcia ZŠ na ZŠsMŠ, kompletná prestavba kuchyne spolu so zariadením a vybavením v KSB, vymenili sa okná, dvere, sociálne zariadenia a upravil sa vchod do priestorov KSB a na OcÚ, z 2/3 je zrealizovaná rekonštrukcia oplotenia cintorína, upravil sa vchod do cintorína a parkovisko, podarilo sa nám vymeniť verejné osvetlenie za svetlá s úspornými žiarovkami, a preto môžeme svietiť aj počas noci, čo nie je samozrejmosťou v okolitých obciach, kde sa svetlo vypína s príchodom posledného autobusu. V roku 2010 sme začali s výstavbou chodníka, čo tiež zvýši bezpečnosť

našich občanov. Obec má pripravenú projektovú dokumentáciu na rekonštrukciu KSB, výstavbu vchodu a šatní k ZŠ.

Každoročné povodne, ktoré sužujú obec i jej obyvateľov, narobili značné škody na majetku obce i občanov, a preto je potrebné každoročne investovať značné finančné prostriedky do ich odstraňovania. Povodne nás navyše brzdia pri investičných akciách, pretože sa prejavujú hlavne v letnom období, keď je najvhodnejší čas na realizáciu stavieb.

V obci neutícha ani kultúrny život. Každoročne sa realizujú Dni obce Richvald, posedenie s dôchodcami, Deň detí a Mikuláš. Obec prispieva na činnosť MO JDS a podporuje folklórny život v obci. Bolo vydané CD Folklornej skupiny Markovec. Dopĺňa sa inventár obecnej knižnice, ktorý slúži širokej verejnosti od tých najmenších až po tých skôr narodených.

Veľmi úspešne sa rozvíja aj spolupráca s dobrovoľnými hasičmi. Obec zakúpila vysoko výkonné kalové čerpadlo, novú hasičskú striekačku a vďaka dobrej spolupráci a aktivite našich dobrovoľných hasičov, hlavne pri riešení a odstraňovaní následkov povodní, dostala bezodplatne hasičské auto LIAZ-Karosa.

V súčasnosti sú rozpracované mnohé projekty na skvalitnenie života obyvateľov i návštevníkov obce Richvald.

HISTÓRIA OBCE

Dávnejšie v minulosti na celom tomto území dominovali lesy, čo sa neskôr odrazilo i v samotnom názve obce (Richvald/Reichwald – z nemeckého slova vo význame bohatý les). V dôsledku hospodárskych aktivít človeka boli tieto lesy na mnohých miestach vyklčované a premenené na ornú pôdu, lúky a pasienky.

V písomnostiach zo 14. – 16. storočia sa názov obce vyskytuje v rôznych podobách, raz je to pôvodný nemecký názov Reichwald, inokedy slovakizovaný Richvald. Nemecký názov spojený zo slov reich = bohatý, wald = les nepochybne pochádzal od prvého miestneho šoltýsa. Slovakizovaný názov sa vyskytuje častejšie, čo svedčí o tom, že dedina vznikla v jazykovo slovenskom prostredí.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1355. V listine z roku 1355 Mikuláš z Perína vyhlasuje, že Richvald a spolu s ním i Kľušov, Kobylá a Hertník sú jeho majetkom a boli ním i v roku 1325. V uvedenom roku v obci existoval mlyn patriaci miestnemu šoltýsovi a stál tu kostol

vybudovaný z kameňa. Prvými známymi vlastníkami Richvaldu boli už spomínaní páni z Perína (Perínskovci), ktorým patrilo kobyľské panstvo nepretržite, takmer až do konca 15. st. V prvej polovici 15. st. patrilo Richvald medzi najväčšie obce v širšom okolí Bardejova a v tomto storočí sa stáva mesto Bardejov novým vlastníkom obce Richvald. Začiatkom 16. st. sa znova mení vlastník. Majiteľom obce sa stáva najmocnejší uhorský šľachtic a neskorší kráľ Ján Zápoľský. Od r. 1529 až do r. 1848 sa Richvald stáva poddanskou obcou slobodného kráľovského mesta Bardejov.

Obdobie, keď mesto Bardejov bolo feudálnym pánom obce, bolo zároveň aj obdobím veľkých náboženských zmien. Už začiatkom 16. st., krátko po Lutherovom vystúpení, sa reformačné myšlienky rozšírili z Nemecka do Bardejova a jeho okolia. Richvaldania, ktorí boli široko-ďaleko známi furmani a povozníci, mali možnosť poznať reformáciu hneď v jej začiatkoch a priamo pri prameni. Dokonca prvý evanjelický kazateľ Eliáš Lang prišiel do Bardejova z Richvaldu, kde už rok pôsobil. Na poste kazateľov sa vystriedalo mnoho významných osobností, ktoré sa zapísali nielen do dejín Richvaldu, ale aj vtedajšieho Uhorska.

V druhej polovici 19. storočia a začiatkom 20. storočia bolo hlavným zamestnaním obyvateľov Richvaldu roľníctvo, chov dobytka a oviec, no mnohí sa naďalej venovali tradičnému povozníctvu (furmanstvu). Podobne ako v susednom Hervartove i v Richvalde sa vyrábali šindle a stavebné trámy. Miestne ženy počas dlhých zimných mesiacov tkali konopné plátno a šili kožušky.

Veľmi dôležitým zdrojom obživy pre obyvateľov obce bol v minulosti aj les. V Richvalde už veľmi skoro po revolúcii, na základe Patentu z roku 1853, vznikol tzv. urbársky les, ktorý sa odčlenil od hodnotnejšej panskej časti. Jeho rozsah však nebol dostatočný, a tak v deväťdesiatych rokoch 19. storočia si občania obce prikúpili od mesta ďalšie pozemky s lesom. Urbárska i odkúpená časť lesa sa v Richvalde spravovali spoločne.

Tunajšia málo výnosná pôda však ani v kombinácii s lesom nestačila užiť roľnícke rodiny a o iné zamestnanie bola v obci i na okolí núdza. V zlej situácii boli najmä bezzemkovia odkázaní na námezdnú prácu. Svoje ťažké polozenie preto mnohí riešili odchodom za prácou do cudziny, hlavne do Ameriky.

Ťažkú situáciu obyvateľov, ktorí zostali doma, výrazne zhoršilo vypuknutie 1. svetovej vojny. Vystáhovalstvo vo väčšej alebo menšej mi-

ere pokračovalo aj začiatkom 20. storočia. Odchodom za more riešili svoju nepriaznivú hospodársku situáciu i celé rodiny.

Vznik Československej republiky bol medzníkom v rozvoji národného povedomia Slovákov v Richvalde. Po roku 1918 nastalo výrazné oživenie slovenského ducha a postupne sa odstraňovali následky niekoľkých desaťročí maďarizácie. V roku 1926 vznikla v Richvalde obecná knižnica, ktorá bola na svoju dobu veľmi dobre vybavená.

Do života obce nepriaznivo zasiahli prelomové politické udalosti na konci tridsiatych rokov. V marci 1939 bola vytvorená samostatná Slovenska republika, ale pod jasným patronátom Nemeckej ríše. Po vypuknutí 2. svetovej vojny v septembri 1939 bolo Slovensko zatiahnuté do ťaženia proti Poľsku a po napadnutí Sovietskeho zväzu Nemeckom v júni 1941 aj do vojenských operácií na východnom fronte. V tejto slovenskej armáde bojovali i viacerí muži z Richvaldu.

V auguste 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie, do ktorého sa ako príslušníci slovenskej armády alebo ako partizáni zapojili aj mnohí Richvaldania. Medzi hrdinov tohto významného protifašistického vystúpenia slovenského národa nesporne patrí Karol Repašský (pôv. priezviskom Répássy),

Do povstania a následne oslobodzovania Československa sa zapojil aj Andrej Ondík, ktorý po návrate z východného frontu v roku 1942 slúžil v pluku útočnej vozby v Martine. V auguste 1944 bol tento pluk premiestnený na východné Slovensko. Keď vypuklo SNP, bol práve s čatou v Medzilaborciach. Výzvu vtedajšieho slovenského velenia na odovzdanie zbraní odmietol a rozhodol sa s časťou jednotky prebiť do povstaleckej Banskej Bystrice.

Po oslobodení bol opäť obnovený československý štát a vytvorené nové orgány štátnej a verejnej správy – národné výbory. Aj v Richvalde, ktorý bol oslobodený 19. januára vo večerných hodinách, sa už vo februári 1945 uskutočnili voľby do Miestneho národného výboru a na ich základe sa jeho prvým predsedom stal Ján Rybár.

Obec Richvald mala aj v povojnových rokoch prevažne poľnohospodársky charakter. V roku 1958 tu bolo založené Jednotné roľnícke družstvo. Vo funkcii jeho predsedu sa vystriedali Andrej Hankovský a Štefan Ondík. V roku 1973 došlo k spojeniu troch obcí – Richvaldu, Hervartova a Šiby – a k vytvoreniu spoločného JRD Poľana so sídlom

v Richvalde. No už v roku 1975 sa uskutočnilo ďalšie zlučovanie. JRD Poľana bola pričlenená k JRD Družba Bardejov so sídlom v Kľušove.

V roku 1959 bol Richvald elektrifikovaný. V priebehu šesťdesiatych až osemdesiatych rokov sa tu postupne vybudovali miestne komunikácie a cesta III. triedy, kultúrno-správna budova, škola, dve bytovky a viacero stavieb v rámci družstevného dvora, uskutočnila sa regulácia miestneho potoka.

Výraznú zmenu v spoločensko-politickom systéme štátu priniesli novembrové udalosti v roku 1989. V rýchlom slede boli prijaté nové zákony, zmenil sa systém štátnej správy a opäť začala fungovať samospráva. Namiesto národných výborov vznikli v obciach obecné úrady na čele so starostami. V prvých slobodných voľbách, ktoré sa uskutočnili 23. – 24. novembra 1990, bol za starostu Richvaldu zvolený Andrej Vanta (vo funkcii 1991 – 1994) a tiež 12-členné obecné zastupiteľstvo. Ďalšími starostami obce Richvald boli v rokoch 1995 – 2001 Ľubomír Sobek a od r. 2002 – dodnes Ing. Anna Fořtová.

SYMBOLY OBCE

Autori novodobého erbu rešpektovali staré historické tradície obce a pri tvorbe erbu vychádzali z originálnej predlohy, ktorú predstavoval odtlačok pečatidla obce z roku 1868. Podľa autorského návrhu, odporúčeného na prijatie Heraldickou komisiou pri Ministerstve vnútra Slovenskej republiky a schváleného Obecným zastupiteľstvom v Richvalde v roku 1996, erb Richvaldu tvorí neskorogotický (dolu zaoblený) červe-

ný štít, v ktorom zo zelenej pažite so šiestimi plochými skalami vyrastajú medzi tromi vyššími striebornými topolmi dva nižšie rovnakej farby.

Vlajka obce Richvald pozostáva zo štyroch pozdĺžnych kruhov, vo farbách bielej, červenej, zelenej a bielej. Vlajka má pomer strán 2: 3 a je ukončená tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny jej listu.

KULTÚRNE A UMELECKÉ PAMIATKY OBCE

Najvýznamnejšou kultúrnou a architektonickou pamiatkou Richvaldu je gotický rímskokatolícky Kostol sv. Bartolomeja Apoštola, ktorý patrí medzi najstaršie kostoly v Šariši.

Kostol bol postavený niekedy v 2. polovici 14. storočia, pravdepodobne na mieste staršieho murovaného objektu, o ktorom sa v listine z roku 1355 tvrdí, že existoval už v roku 1325. Fundátorom kostola mohol byť šľachtic Mikuláš z Perína, spomínaný v listine z roku 1355, resp. niektorý z jeho potomkov.

Veriaci si svoj kostol postavili na miernom návrší uprostred obce, aby sa stal jej dominantou. Z jeho pôvodného vybavenia sa až do súčasnosti zachovali dve nesmierne vzácne pamiatky. Prvou je kamenná, jeden meter vysoká krstiteľnica s polygonálnou nohou a oblou kupou, do ktorej je vytesaný trojpásový vlys. V kostole je dnes umiestnená na južnej strane svätyně. Druhou umelecko-historickou pamiatkou je drevená polychromovaná plastika Madony, ktorá vznikla

v rokoch 1370 – 1380, zrejme ako súčasť pôvodného základného vybavenia novovzniknutého kostola. Súpis pamiatok na Slovensku (III. zv., 1969, s. 30 – 31) ju predstavuje ako „gotickú madonu typu toporeckej madony, značne premalované a čiastočne barokovo prerezanú“. V roku 1980 bola plastika reštaurovaná a v súčasnosti ju Šarišské múzeum vystavuje na historickej Radnici v Bardejove spolu s ďalšími významnými pamiatkami vrcholnej gotiky Slovenska.

Kostol v Richvalde upravovali okolo roku 1477. Už vtedy to bol jednoloďový gotický kostol s dlhým, polygonálne uza-

vretým presbytériom (svätynou) a predstavanou západnou vežou, do ktorej bol práve v spomínanom roku umiestnený dodnes existujúci zvon. Z tohto obdobia sa v presbytériu zachovala aj gotická rebrová klenba a na jeho južnej stene gotické sedílie so sedlovým zakončením. Na severnej strane presbytéria sa do súčasnosti uchovalo vzácne kamenné pastofórium (svätostánok) s pôvodnou gotickou kovovou mriežkou a ľudovým prepisom záverečného štítu s fiálami. Táto ozdobná schránka slúžila v stredoveku na prechovávanie Oltárnej sviatosti. Jej liturgický význam dočasne zanikol po Tridentskom koncile (1545 – 1563), ktorý nariadil, aby sa sviatostné Telo Pána ukladalo do svätostánku v strednej časti oltára. Pastofórium v Richvalde predstavuje jeden z dvoch základných typov svätostánkov, ktoré sa na Slovensku zachovali. Je vyhlbené v múre, na rozdiel od napr. honosného pastofória v Bardejove z roku 1465, ktoré je prístenné, pevne zabudované a vežovité.

Ďalšie pamiatky zo stavebnej etapy kostola na konci 15. storočia sa zachovali v jeho lodi. Na jej južnej strane je gotický portál s prútom s hruškovou profiláciou a na západnej strane v podveží lomený portál s okosením, ktorý má navyše pôvodné gotické dvere s kovaním v podobe cezminových listov, tzv. fleuronetov.

V roku 1964 boli na južnej vonkajšej stene kostola objavené fragmenty gotických nástenných malieb z 2. polovice 15. storočia. Časť z nich bola reštaurovaná pri poslednej pamiatkovej obnove kostola.

Pravdepodobne ešte pred vznikom reformácie, na začiatku 16. storočia, bola na severnej strane kostola pristavaná sakristia. Nástup reformácie a spravovanie kostola evanjelikmi od 2. tretiny 16. storočia až do roku 1715 sa na jeho architektúre výraznejšie neprejavili, menšie zmeny nastali len v zariadení interiéru. Z obdobia okolo roku 1700 pochádza napr. renesančno-manieristická kazateľnica s obrazmi evanjelistov na polygonálnom rečništi a s Desatorom na zvukovej strieške.

Nová etapa v architektonickom vývoji a vo vybavení kostola sa začala v roku 1715, keď v dôsledku protireformačného tlaku prešiel tento objekt definitívne do rúk miestnych katolíkov. V 1. polovici 18. storočia bola zhotovená vzácna monštrancia, ktorej výzdobu tvoria plastiky Boha Otca a okrídlených serafínov, obklopujúce srdcovitú lunulovú schránku. Dedikačný nápis na pozlátenom kalichu so šestlístovou nohou prezrádza, že súčasťou kostolného mobiliára sa stal v roku 1738. Omšové rúcho z bieleho spišského plátna, ktoré uchováva Šarišské múzeum, sa

v kostole používalo tiež v 18. storočí. V tom istom období došlo aj k barokizácii veže a úprave kostolných fasád.

Koncom 19. storočia boli v kostole vymenené staré barokové oltáre za novšie neogotické, ktoré vznikli v bardejovskej rezbárskej dielni Mórica Hölzela. Dnes z týchto pamiatok zostal v kostole iba hlavný oltár. Osem plastík z bočných oltárov, ktoré boli v rámci liturgickej úpravy po Druhom vatikánskom koncile vyradené z aktuálnej výzdoby kostola, sú dnes uložené vo fondoch bardejovského Šarišského múzea.

Kostol sv. Bartolomeja v Richvalde bol niekoľkokrát opravovaný aj v 20. storočí, napr. v rokoch 1944 a 1965 – 1966. Súčasný, z pamiatkového hľadiska takmer vzorný stav kostola je výsledkom vydarenej generálnej rekonštrukcie, ktorá prebiehala na konci osemdesiatych rokov.

Ďalšou cennou umeleckou pamiatkou Richvaldu, zapísanou aj do Štátneho zoznamu kultúrnych pamiatok Slovenska, je obraz významného slovenského maliara 2. polovice 19. storočia Petra Michala Bohúňa (1822 – 1879), ktorý sa nachádza napravo od oltára v novom evanjelickom kostole v Richvalde. Olejomalba na plátne s rozmermi 177 x 115 cm predstavuje výjav Zmŕtvychvstanie Krista. Tento obraz bol súčasťou interiérovej výzdoby staršieho evanjelického kostola

v obci z roku 1907 a predtým modlitebne, ktorá existovala v evanjelickej ľudovej škole, preto je pre miestnych evanjelických veriacich veľmi cenný aj z historického hľadiska.

V Richvalde, rázovitej obci na severe Šariša, sa zachovali aj viaceré pamiatky ľudovej kultúry. Tradičný ľudový odev z tejto obce (časť mužského a kompletný ženský kroj) vystavuje Šarišské múzeum vo svojej národopisnej expozícii v Bardejovských Kúpeľoch. Z Richvaldu pochádza aj najstarší úl na Slovensku z roku 1691, ktorý reprezentuje včelárstvo ako starodávne doplnkové zamestnanie obyvateľov obce.

Architektúra minulých storočí sa aj v Richvalde rýchlo stráca a staré drevené objekty nahradzujú moderné a murované, takže tradičná ľudová architektúra je dnes zastúpená len niekoľkými stodolami, sypancami alebo pivnicami. Niečo sa však predsa len podarilo zachrániť aj zo starých domov. Na začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia bol napr. do skanzenu v Bardejovských Kúpeľoch prevezený dom roľníka Jána Vajdu. Tento dom stál v Richvalde od konca 19. storočia, no stavbou nového obytného objektu na pôvodnej parcele po roku 1945 bol odsúdený na zánik.

Roľnícky dom z Richvaldu pozostáva z obývacej a hospodárskej časti a v pôdoryse má tvar písmena L. Obývaciu časť tvorí izba, komora a pitvor alebo priklet, hospodársku maštal, stodola, humno a vozovňa. Celý obývačo-hospodársky trakt je krytý spoločnou sedlovou strechou s valbou. Krytinu objektu pôvodne predstavovala slama, dnes je strecha prikrytá šindľom.

Veľmi osobitým prejavom ľudovej kultúry v Richvalde bola v minulom storočí umelecká tvorba Andreja Hankovského (1904 – 1985). Tento ľudový rezbár – samouk pochádzal z roľníckej rodiny a aj sám dlhé roky hospodáril. Jeho prvými rezbárskymi prácami boli pastierske palice, ktoré si vyrezával pri pasení dobytku v polovici dvadsiatych rokov. Seberealizáciu v rezbárskej činnosti nachádzal však až oveľa neskôr, keď mu zdravotný stav nedovolil plne sa venovať roľníčeniu. V šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch vytvoril množstvo polychrómovaných rezieb a reliéfov, ktoré sú dnes v zbierkach Slovenskej národnej galérie v Bratislave, Slovenského národného múzea – Etnografického múzea v Martine, Šarišského múzea

v Bardejove i v zbierkach mnohých súkromných zberateľov. Vystavoval na viacerých veľkých výstavách (Košice, Martin, Bardejov). Tematicky sa inšpiroval minulosťou Richvaldu, Bardejova, ľudovou slovesnosťou, časté boli u neho aj biblické motívy. Jeho rezby a reliéfy zaujímavu rozvíjajú tradičné ľudové rezbárstvo tejto časti Šariša. Pri polychrómií svojich prác používal prístupy tradičnej ľudovej maľby na Šariši. Hankovského osobnosť vtlačila jeho rezbám a reliéfom svojskú, nenapodobiteľnú pečať svojrázneho umeleckého videnia a cítenia. Vyrezávanie bolo preňho záľubou, ktorej venoval veľa svojho voľného času. Tieto hranice zmyslu a poslania svojich rezieb sa ani nesnažil prekročiť. Hankovský nebol v Richvalde jediným ľudovým tvorcom. Potvrzuje to okrem iného aj vyrezávaná pastierska palica (kyjašek), ktorú vyhotovil ešte v roku 1865 Andrej Doručák starší a ktorá je dnes súčasťou národopisnej zbierky Šarišského múzea.

Obecný úrad, Richvald 179, 085 01 Bardejov

Tel: 054/488 12 40

Fax: 054/488 12 41

Email: richvaldocu@stonline.sk richvald@centrum.sk

Web: www.richvald.sk www.richvald.ocu.sk

OBEC STUĽANY

Prvá písomná zmienka je z roku 1420. Územný majetok Stulian bol v druhej polovici 13. storočia súčasťou panstva Koprivnica, ktoré roku 1282 nadobudol zeman Ján zo Zádiela. Stulany zostali vo vlastníctve Jánových potomkov aj v nasledujúcich storočiach. Jánov syn Mikuláš a Mikulášovi synovia už v prvej polovici 14. storočia mali maďarskú prezývku Variú, teda Vrana. Oni a ich potomkovia a dedičia používali v 14. storočí v prídomku názov Kis Kapronza, v 15. storočí sa používal názov Variufalua. Je zrejmé, že oba maďarské názvy sa vzťahovali k tej istej dedine, teda k Stulanom. Maďarský názov Kis Kaproncza v zmysle Malá Koprivnica naznačuje, že dedina Stulany vznikla na koprivnicom majetku a že je mladšou ako Koprivnica. Z uvedených skutočností vyplýva, že Stulany jestvovali pred 13. storočím. V Stulanoch bol kostol, o ktorom je správa z roku 1543, vzhľadom na trvalý pobyt miestnych zemanov v tejto dedine možno predpokladať jeho existenciu od polovice 14. storočia. Stulany zostali majetkom tunajších zemanov v 14. – 16. storočí, v druhej polovici 16. storočia časť dediny patrila aj zemanom Giarmani-ovcom, Ormaniovcom a zemanom z Tročian. V roku 1427 boli tunajšie sedliacke domácnosti okrem richtárovej zdanené od 11 port, neskôr sa časť sedliakov odsťahovala, ďalší užívané pozemky stratili a upadli medzi želiarov. Sídliisko v roku 1600 pozostávalo zo 16 poddanských domov, kostola, fary, zaiste aj školy, mlyna a kúrie miestnych zemanov. Koncom 16. storočia boli Stulany stredne veľkou dedinou, okrem tunajších zemanov a osadenstva fary tu žili najmä poddanské domácnosti.

SÚČASNOSŤ

Obec Stulany má v súčasnosti 585 obyvateľov a 158 domov, z ktorých je toho času obývaných 145 domov. Rozloha obce je 812 ha. V obci sa nachádza materská škola, základná škola (1. – 4. Ročník), rímskokatolícky kostol, tri predajne potravín a rozličného tovaru, pohostinstvo a bar.

Obec má vybudovaný vlastný vodovod. Prvá etapa prác na ňom sa začala v roku 1989 a v roku 1993 boli práce ukončené. Vodojem má kapacitu 250 m³.

V roku 1996 sa začalo s plynofikáciou obce. Plyn do obce bol spustený dňa 22. 9. 1998.

V roku 2002 sa začalo s výstavbou nového rímskokatolíckeho kostola, práce stále trvajú. S výstavbou domu smútku v našej obci sa začalo na jar roku 2008 a v júli 2010 bol po vysviacke uvedený do prevádzky.

V roku 2010 prešla rekonštrukciou aj kultúrno-správna budova, ktorá bola financovaná z nenávratného finančného príspevku zo strany Pôdohospodárskej platobnej agentúry v zmysle Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013.

ŠKOLSTVO

Obec Stuľany je zriaďovateľom základnej školy a materskej školy so školskou jedálňou. Budova terajšej základnej školy bola postavená v roku 1937. Základná škola má dve dvojtriedky. V školskom roku 2011/2012 navštevovalo základnú školu v 1. – 4. ročníku 24 žiakov.

V roku 1968 začala fungovať materská škola s celodennou starostlivosťou. So stavbou novej materskej školy sa začalo v roku 1975 a dokončená bola v roku 1976 s kapacitou 30 detí. Toho času materskú školu navštevuje 14 detí.

ŠPORT

V júli 1961 bola založená telovýchovná jednota, ktorej predsedom bol Juraj Goliaš. TJ prijala názov Družstevník. V roku 1983 – 1984 si športovci vybudovali nové ihrisko aj s oplotením. Telovýchovná jednota sa zúčastňovala okresných súťaží do roku 2001, potom jej činnosť na určitý čas zanikla a uskutočňovali sa už iba futbalové turnaje. V jeseni 2010 TJ Družstevník obnovila svoju činnosť tým, že sa po dlhej prestávke opäť prihlásila do okresnej futbalovej súťaže. 3. júla 2011 sa uskutočnil futbalový turnaj pri príležitosti 50. výročia založenia TJ Družstevník Stuľany, ktorého sa zúčastnili viaceré generácie futbalových družstiev. Výbor TJ Družstevník pracuje v zložení:

Predseda – Ján Kačmár
 Podpredseda – Ing. Marek Matiaš
 Vedúci mužstva – Ján Bakalár
 Tréner – Ján Matiaš
 Asistent – Stanislav Varga

DOBROVOĽNÝ HASIČSKÝ ZBOR

Dobrovoľný hasičský zbor bol založený v r. 1933, jeho prvým veliteľom bol Andrej Maťaš, zástupcom Ján Jurč. Obec postupne zakúpila ručnú striekačku, potrebnú výzbroj a rovnošaty.

Po reorganizácii DHZ v r. 1954 došlo k postupnému nárastu členskej základne najmä v 70. a 80. rokoch, čím sa hasičská organizácia stala jednou z najpočetnejších v okrese. Napr. v r. 1973 mal zbor 64 členov, z toho 14 žien, v r. 1984 71 členov, z toho 23 žien. V ďalšom období počet výrazne poklesol na dnešných 42 členov, z toho 7 žien. Široká členská základňa poskytovala dostatok kvalitných hasičov, čo sa prejavovalo v dobrých výsledkoch požiarnych družstiev pri rôznych súťažiach.

Nevyhovujúca drevená požiarna zbrojnica bola v r. 1970 nahradená novou murovanou stavbou, do ktorej v r. 1972 bola umiestnená nová moderná striekačka PPS-12 a v r. 1976 cisternové vozidlo Praga V3S. Uvedená technika slúži svojmu účelu až dodnes.

Na čele úspešného hasičského zboru v jeho viac ako 70-ročnej histórii boli predsedovia Ján Daňko, Ján Billý, Tomáš Daňko a František Čverha. Funkciu veliteľa vykonávali Tomáš Kamidra, Imrich Daňko, Ján Seman, Ján Remeta, Ján Hardoš, v súčasnosti je veliteľom Ján Goliaš. Svoju prácu zodpovedne vykonávali strojníci Tomáš Kamidra, Tomáš Bakalár, Štefan Mikluš a ďalší. Za vynikajúce výsledky bol v r. 2004 vyznamenaný kolektív DHZ udelením medaily Za mimoriadne zásluhy. Tomáš Daňko bol v r. 1996 ocenený najvyšším vyznamenaním – Zaslúžilý člen.

SLOVENSKÝ ZVÄZ CHOVATEĽOV – ZÁKLADNÁ ORGANIZÁCIA STUĽANY

Myšlienku založenia základnej organizácie Slovenského zväzu drobnochovateľov v Stuľanoch vyslovil Ján Kačmár. K tejto myšlienke sa pripojil aj Mikuláš Mihok a Ján Gamec a niektorí ďalší občania, ktorý mali záujem o chov čistokrvných zvierat.

Táto myšlienka sa začala realizovať na ustanovujúcej schôdzi dňa 14. 2. 1969, na ktorej bolo zaregistrovaných 22 členov. Z uvedeného počtu členov bol zvolený 5-členný výbor a 3-členná revízna komisia SZD. Postupom času sa základná organizácia rozšírila až na 42 členov.

Niektorí členovia ešte pred založením organizácie mali založené čistokrvné chovy králikov, hydiny a exotického vtáctva. Boli to títo cho-

vatelia: Mikuláš Mihok, Andrej Mihok, Ján Gamec a Ján Kačmár. Postupom času aj ďalší členovia skvalitňovali svoje chovy, ale nie natolko, aby u každého bol aspoň jeden druh chovaných zvierat čistokrvný.

Výbor základnej organizácie SZD sa v začiatkoch svojej činnosti venoval najmä zabezpečeniu čistokrvných zvierat u evidovaných členov. Zamerali sa hlavne na chov hydiny. Každoročne organizoval tematické zájazdy v rámci celej ČSSR, ale aj do zahraničia. Výbor ZO v Stulanych prijímal do svojej organizácie aj cezpoľných členov, nakoľko ZO prosperovala najlepšie v blízkom i širšom okolí.

Výbor ZO SZCH od ustanovujúcej členskej schôdze zotrval na čele s Mikulášom Mihokom bez zmeny až do roku 1993, t. j. 24 rokov. Tajomník Ján Gamec zotrval vo funkcii do roku 1994, t. j. 25 rokov. Za nového predsedu ZO SZCH bol zvolený v r. 1993 Imrich Billý. O rok neskôr bol do funkcie tajomníka zvolený Juraj Bakalár. Nový výbor na čele s predsedom ZO SZCH svoju činnosť zamerlal na zvyšovanie finančných prostriedkov prostredníctvom účasti členov na brigádach, ktorých náplňou bolo kosenie regulovaných potokov a čistenie lesa pre vedenie elektrickej siete.

Výbor organizoval aj miestne výstavy drobných zvierat. Prvá výstava sa uskutočnila 7. – 8. októbra 1994. Táto výstava bola veľmi úspešná. Pomáhali sponzori, ale aj susedné organizácie – ZO SZCH Demjata a Raslavice, a to napr. požičaním klieťok. Miestna výstava drobných zvierat sa uskutočňuje každý rok začiatkom mesiaca október.

V dňoch 8. – 9. októbra 2011 ZO SZCH Stulany usporiadala už XVII. miestnu výstavu drobných zvierat. V súčasnosti má organizácia 31 členov, z toho 14 mladých chovateľov. Jej výbor pracuje v zložení:

Imrich Billý – predseda

Mgr. Imrich Stach – tajomník

Štefan Čverha – pokladník

Ján Kertys, Mikuláš Mihok, Ján Gamec, Andrej Mihok, Peter Štapiňanský – členovia

Obecný úrad, Stulany 42, 086 43 Koprivnica

Tel: 054/739 31 34

Fax: 054/739 31 34

Email: ou.stulany@zoznam.sk

Web: www.stulany.ou.sk

OBEC ŠIBA

Šiba je ďalšou malebnou obcou Horného Šariša na severovýchodnom Slovensku. Nachádza sa v juhozápadnej časti Bardejovského okresu. Od okresného mesta Bardejov je vzdialená 7 km. Obec Šiba leží na severovýchodnom úpätí Čergova, v doline potoka Šibiarska voda. Pre obec je typická potočná radová zástavba. Z obce vedie značený turistický chodník cez Šoltýsovu horu na Šoltýsovu poľanu v nadmorskej výške 912 m n. m., ktorý tu nadväzuje na medzinárodný turistický chodník – Cestu hrdinov SNP smerom k chate Encián a Čergovskej chate. Šibiarsky chotár má rozlohu 1384 ha. Bukový vrch, ktorý sa nachádza v katastri obce Šiba, je súčasťou územia Čergova, ktoré je vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť.

HISTÓRIA

Sídlisko založil šoltýs s roľníckymi usadlíkmi v 14. storočí. Prvý písomný doklad o dedine pochádza z roku 1427, keď už bola rozvinutou poľnohospodárskou usadlosťou. V tomto roku sa obec spomína pod názvom Siba, v roku 1449 Seib, na začiatku 16. storočia Scheiba, neskôr Syba. Nemecké slovo Scheibe označuje okrem iného aj okenné sklo, z ktorého sa neskôr vyvinulo nárečové šarišské slovo šiba. Od stredoveku patrila Perínskovcom, potom Zápoľskovcom a Baranovcom, neskôr Bardejovu. Vtedy tu hospodárilu okolo 25 poddanských domácností. V roku 1600 malo sídlisko 28 poddanských domov, v rokoch 1715 až 1720 tu postupne hospodárilu 13 až 16 poddanských domácností. V roku 1828 tu bolo 62 domov a 476 obyvateľov. Z tohto roku pochádza aj odtlačok typárika, ktorý je uložený v Uhorskom krajinskom archíve v Budapešti. Na pečati s kruhopisom SIBA KOZSÉG HIV. PECSÉTJE 1868 (Úradná pečať obce Šiba 1868) je vyobrazený na kamenistej pôde pluh.

V r. 1847 – 1877 bola v obci prevádzka sklárskej huty, tzv. Julienthal, od 19. stor. do r. 1938 to bola píla. V obci boli 2 píly. Prvú vlastnil Ficker, nachádzala sa na vyšnom konci obce pod lesom. Lokality, v ktorej stála píla, sa dodnes ľudovo hovorí Píla.

Druhá bola pod obcou na rázcestí. Túto vlastnila firma Tisa firma – majitelia Ziogolnanovci, ktorí boli židia, a bola v prevádzke 6 rokov, potom sa presťahovala do Orlova. V 19. stor. patrili rozsiahle lesy a majetky Fickerovcov, ktorí vlastnili majetky až do r. 1945, keď im boli skonfiškované. Do roku 1920 bol v obci aj liehovar. Spomínaný Jozef Fickej bol jeho majiteľom, liehovar stál v blízkosti jeho sídla. Liehovar pracoval do roku 1940, keď bol zlikvidovaný a kotly boli odovzdané do Nemecka. Bohatý zdroj šibianskej vody umožnil v obci v tomto období existenciu aj dvoch mlynov. Pri prvom mlyne bol postavený tzv. kamenný stav, podľa ktorého sa aj dodnes miesto v obci nazýva Stav. Tento mlyn zanikol v roku 1918 a druhý až v roku 1958. Mlyn slúžil na mletie obilia obyvateľom obce a tiež občanom z okolia Šiby. Obyvateľstvo obce sa v minulosti živilo poľnohospodárstvom. Práca na poli a chov dobytka boli hlavnou činnosťou, ktorou sa zaoberali počas celého roka. Okrem poľnohospodárstva tu bola rozšírená remeselnícka výroba. Hlavne v zimných mesiacoch sa obyvatelia zaoberali šindliarstvom, korytárstvom a výhodná poloha obce im umožňovala prácu v lese, kde pracovali ako lesní robotníci pri zväžaní, štiepaní a spracovaní dreva. Súkromným hospodárením na poľnohospodárstve sa občania obce zaoberali až do roku 1973, keď bolo v obci založené Jednotné roľnícke družstvo, pridružené k obciam Richvald a Hervartov. V tomto spoločenstve boli združení samostatne hospodáriaci roľníci. Družstvo hospodáril pod spoločným menom Poľana. V r. 1988 sa družstvo spojilo s ďalšími obcami Kľušov a Lukavica a vzniklo spoločenstvo Družba.

Obec bola oslobodená dňa 19. 1. 1945 o 14.30 hod ruskými vojskami.

Cez obec prechádzala vojenská cesta, ktorou prišli ruskí vojaci. Na počesť tejto udalosti je v obci umiestnená na budove základnej školy pamätná tabuľa.

Obec od roku 1945 až po súčasnosť spravovali niekoľkí komisári, predsedovia MNV, richtári a starostovia, menovite Ján Marcin, Jozef Banas, Andrej Haniš, Jozef Pavel, Jozef Uhrín, Rudolf Hajtol, Ján Šima, Stanislav Baláž.

ERB OBCE

V červenom poli štítu na čiernej (kamenistej) pôde zlatý (žltý) pluh so strieborným (bielym) lemešom vo vrchnej časti štítu strieborný (biely) obojručný nôž so zlatými (žltými) rukoväťami.

SÚČASNOSŤ

Dnes má Šiba približne 565 obyvateľov slovenskej, rusínskej, ukrajinskej i českej národnosti. Z 50. rokov má obec elektrifikáciu, obecný vodovod a v poslednom desaťročí 20. storočia bola splynofikovaná. V obci sú vybudované nové cesty a vyregulovaný miestny potok Šibská voda. Cestná doprava je tvorená cestou III. triedy s napojením na hlavný cestný ťah č. 545 Prešov – Bardejov. Sakrálnou dominantou obce je rímskokatolícky Kostol sv. Kozmu a Damiána, ktorý bol vysvätený v roku 1991. V roku 2001 bol k nemu pribudovaný Dom nádeje. V obci sa nachádzajú prevažne moderné rodinné domy, ale aj rodinné domy zo starších čias. Sú tu zachované aj typické staré sypance, ktoré pripomínajú architektúru minulosti. Obec má vybudovanú kultúrno-správnú budovu, v ktorej je situovaná aj materská škola. Nachádza sa tu aj budo-

va základnej školy, Roľníckeho družstva podielnikov so sídlom v Kľušove, starý kaštieľ, doposiaľ obývaný, hájovňa, potraviny a pohostinstvo.

Zaujímavosti, ktorými sa obec môže prezentovať:

- obecné napájadlo, ktoré slúžilo v minulosti a slúži aj v súčasnosti občanom na občerstvenie a domácim zvieratám na napájanie
- studničky, ktoré tvoria základ pre obecný vodovod
- studnička, tzv. vajcuvka
- na pomedzí chotárov Šiba – Hertník, na mieste, ktoré sa nazýva Ciksy, vyviera rieka Sekčov
- medzi obcami Šiba a Hervartov si občania oboch obcí spoločne postavili železný kríž, pri ktorom sa každoročne na Veľký piatok koná krížová cesta
- v chotári obce Šiba sa nachádzajú 3 murované kríže, ktoré postavili občania z vďačnosti
- v katastri obce sa nachádzal tisový list, z ktorého drevo bolo použité na výstavbu najstaršieho gotického katolíckeho kostola v obci Hervartov
- v katastri obce sa nachádza cintorín z 1. a 2. svetovej vojny a židovský cintorín s tromi zachovalými hrobmi
- významné historické udalosti obce: každoročne na sv. Rocha – 16. augusta sa koná sv. omša ako poďakovanie za skončenie moru v obci
- v obci v súčasnosti pôsobí majster hrnčiar, o ktorého hlinené džbány, šálky, suveníry a ostatné upomienkové predmety je na trhu veľký záujem.

ŠKOLSTVO

Prvé informácie o počiatkoch vyučovania na základnej škole pochádzajú z r. 1854 – 1856. Z tohto obdobia neexistujú písomné záznamy, o vyučovaní sa dozvedáme z rozprávania občanov. Ďalšie informácie pochádzajú z roku 1923 – 1924. Žiaci sa učili už v školskej drevenej budove a bola len jednotriedka. V školskom roku 1931/32 sa škola stáva dvojtriedkou. V tomto roku sa žiaci zúčastnili po prvýkrát prvého sv. prijímania. V r. 1932 sa stará budova zbúrara a začína sa stavať nová budova, ktorá podnes slúži na vyučovanie žiakov z našej obce. V roku 2004 bola v škole zriadená počítačová miestnosť, ktorá je súčasťou moderni-

zácie školy. Materská škola bola v obci postavená v roku 1977 súčasne s výstavbou kultúrno-správnej budovy. Prevádzka materskej školy v obci sa začala 1. júla 1977. Patrí k nej aj prevádzka školskej jedálne. Základná a materská škola v obci príkladne spolupracujú a pripravujú pre deti rôzne podujatia (karnevaly, sánkovačky, mini zimné olympijské hry, príchod Mikuláša, Deň detí, Šarkaniáda, Deň obce...)

ZLOŽKY OBCE

V oblasti kultúry pôsobí v obci seniorská ženská spevácka skupina. Mladí z obce, ktorí majú radi ľudovú hudbu, založili spevácku skupinu Matičiari. Matičiari sú členmi celoslovenského klubu Matice Slovenskej. Túto skupinu tvoria mladé dievčatá a chlapci, ktorí tancujú a spievajú ľudové piesne. Tieto skupiny vytvárajú program na podujatie, ktoré obec usporadúva každoročne pod názvom Deň obce. Svoje vystúpenia prezentujú aj v okolitých obciach a na rôznych podujatiach.

Šport v obci je zastúpený futbalovým klubom TJ POLANA ŠIBA. Futbalový klub bol založený v roku 1959 a mal 36 členov. Klub je zložený z oddielu žiakov, dorastencov a dospelých. Mužstvo dospelých hralo I. triedu v okresnej súťaži. Od roku 2006 prezentuje obec vo vyššej futbalovej súťaži V. liga Šariš. V roku 2008 prebehla aj rekonštrukcia miestneho futbalového ihriska a športového areálu. V obci pôsobí aj Dobrovoľný hasičský zbor. Výstavba požiarnej zbrojnice prebehla v rokoch 1987 až 1989.

Staršími občanmi obce bol založený Klub dôchodcov. Organizujú rôzne spoločenské vystúpenia a výlety po Slovensku aj zahraničí. Každoročne obec pripravuje pre svojich starších občanov v mesiaci úcty poseďenie s dôchodcami, rôzne športové i iné podujatia.

V roku 2006 bola o obci vydaná publikácia za fin. pomoci EÚ z projektu INTEREG III Cezhraničná spolupráca – Slovensko – Poľsko. Táto kniha obsahuje históriu a súčasnosť 3 dedín, a to: Šiba, Hervartov a Uscie Gmini Gorlickie v Poľsku.

Obecný úrad, Šiba 142, 086 22 Kľušov

Tel: 054/479 12 33

Fax: 054/488 54 69

Email: obecsiba@wmx.sk

Web: www.siba.ocu.sk

OBEC TROČANY

Starobylá obec Tročany leží na hranici južného okraja Nízkych Beskýd s Bartošovskou kotlinou, čiastočne v doline Rešovky v nadmorskej výške 345 m n. m. Leží 1 km od hlavnej cesty smer Prešov – Bardejov.

Povrch chotára je mierne zvltnený, v severnej časti je mierna pahorkatina. Prevláda tu súvislý les. Nachádza sa tu aj sírnatý prameň.

HISTÓRIA OBCE

Kráľ Belo IV. daroval neznámemu šľachticovi, resp. šľachticom majetok Tročian, ale aj Raslavíc a Kobýl. Darovacia listina sa nezachovala a jej obsah poznáme len zo stručného záznamu z konca 14. storočia. Napriek tomu je nepochybné, že Tročany jestvovali nielen počas panovania kráľa Bela IV., teda v rokoch 1235 – 1270, ale prípadne aj skôr. V uvedenej listine boli Tročany zapísané pod latinským názvom Sancta Trinitatis, teda Svätá Trojica. Je zrejmé, že takýto názov mohol vzniknúť len prevzatím duchovného patróna miestneho kostola za názov dediny. Kostol Svätej Trojice bol zaiste jedným z prvých kostolov v oblasti, bol vystavaný na polceste medzi dvoma najstaršími dedinami, a to medzi Raslavicami a Kobylami. Podľa všetkého dedina Tročany vyrastala postupne okolo tohto kostola. Kostol Svätej Trojice patril teda ku skupine kostolov, ktoré vznikli z iniciatívy uhorského kráľa. Vznik kostola predpokladáme v druhej polovici 11. storočia, prípadne v 12. storočí. Dedinou Svätej Trojice (Villa Sancte Trinitatis) sa nazývali ešte aj v roku 1277. Predstavitelia uhorskej štátnej moci pôvodný slovenský názov Trojčian pomadžarčili na Trochan – Trocsan, z čoho sa spätne vyvinul dnešný nesprávny názov Tročany. Obyvatelia v okolitých dedinách postupne vytvorili a používali rôzne názvy obce (zväčša pomadžarčené), ale obyvatelia Tročian stále používali slovenský názov.

Vývoj názvu obce:

1270 – Trochan

1277 – villa Sancte Trinitatis

1346 – Troycha

1427 – Nagtrochan

1773 – Tročany

1786 – Trocschan

1808 – Tročany

1920 – Trojčany

1927 – Tročany.

Zo stručného zápisu o obsahu spomínanej listiny kráľa Bela IV. nemožno zistiť, komu Tročany daroval. Listina kráľa Štefana V. z roku 1270 uvádza, že kráľ vtedy daroval Tročany Jánovi, zvanému Záhradník. Napokon v roku 1277 kráľ Ladislav IV. síce daroval Tročany neznámemu šľachticovi Ottovi z Biebersteinu, ale Otto sa vlastníctva neujal a Tročany zostali vo vlastníctve zemana Jána a jeho synov Mikuláša a Petra. Tunajším zemanom patrila dedina aj v 14. – 16. storočí. Z iniciatívy zemanov vznikla v prvej polovici 14. storočia pri starom sídlisku nová časť. Nové sídlisko malo slovenský názov Grudovce a maďarský Kis Trochan (Malé Tročany). Sídlisko začiatkom 16. storočia zaniklo. Tročianske sedliacke domácnosti, okrem richtárovej, boli v roku 1427 zdanené daňou kráľovi od 22 port, čo znamená, že Tročany boli stredne veľkou dedinou. Neskôr sa väčšina sedliakov odsťahovala, iní pozemky stratili a stali sa želiarmi. Časť pozemkov zabrali zemanovia a sami na nich hospodárili. Na prelome 15. – 16. storočia sa tu usadilo rusínske obyvateľstvo. Po odsťahovaní sedliakov a zániku sídliska Grudovce sa počet obývaných domov zmenšoval. Napriek tomu ostali Tročany stredne veľkou dedinou. V roku 1787 mali Tročany 38 domov a 276 obyvateľov, do roku 1828 stúpol ich počet na 360. Okrem zemanov a

osadenstva fary tu žilo najmä poddanské slovenské a rusínske obyvateľstvo. Obyvatelia sa poväčšine zaoberali poľnohospodárstvom. V druhej polovici 19. storočia sa čoraz viac zvyšoval národnostný a sociálny útlak, preto sa mnohí Tročanci vysťahovali. Za predmníchovskej Československej republiky väčšina obyvateľstva pracovala v lesoch.

NOVODOBÁ HISTÓRIA

Z obecnej kroniky sa dá dozvedieť o mnohých významných udalostiach v obci:

- r. 1946 – elektrifikácia obce, prvýkrát ožiarili domy Tročian elektrické svetlá
- r. 1947 – oprava vojnou zničeného rímskokatolíckeho kostola
- r. 1950 – do obce bol dovezený aparát pre miestny rozhlas a začal sa aj používať
- r. 1951 – vysypanie cesty
- r. 1951 – začiatok výstavby vodovodu
- r. 1954 – 1958 – vznik jednotného roľníckeho družstva
- r. 1965 – prístavba ku kultúrnemu domu
- r. 1970 – výstavba požiarnej zbrojnice a kanalizácie
- r. 1972 – výstavba materskej školy
- r. 1975 – viacúčelová vodná nádrž
- r. 1980 – zrušená základná škola
- r. 1982 – začatá novodobá tradícia volejbalu (volejbal sa v Tročianoch hral už v r. 1948)
- r. 1988 – maľovanie kostola, r. 1989 nový zvon, r. 1990 – elektrické zvonenie
- r. 1991 – rozšírenie obecného rozhlasu, vybudovanie viacúčelového ihriska pri KSB, zakúpené nádoby a začiatok vývozu tuhého domového odpadu, obedy pre dôchodcov, nová služba občanom – požičovňa propán-butánových plynových fliaš, urobené zábradlie ku kostolu
- r. 1992 – drevený gréckokatolícky Kostol sv. Lukáša – národná kultúrna pamiatka – začiatok sprievodcovskej činnosti a vyberania vstupného pre návštevníkov, obnovenie činnosti obecnej knižnice, rozšírenie kanalizácie, polaminovanie vodnej nádrže, začatá plynifikácia obce

- r. 1993 – plynifikácia obce – plyn spustený 12. 11. 1993, vznik klubu KDH, vznik miestnej organizácie Slovenského zväzu chovateľov, po ukončení plynifikácie asfaltovanie cesty v obci, panelová cesta za potokom, zavedenie telefónnych pevných liniek, rozšírenie vodovodu
- r. 1994 – rekonštrukcia elektrickej siete a verejného osvetlenia, schválený erb obce
- r. 1995 – oslavy 725. výročia prvej písomnej zmienky o obci za prítomnosti pomocného biskupa Košickej arcidiecézy Mons. Bernarda Bobera
- r. 1996 – plynifikácia materskej školy, zmena vo vedení farnosti – správcu farnosti Karola Džupinu vystriedal duchovný otec Stanislav Novotný
- r. 1999 – znovuzriadenie jednotriednej Základnej školy v Tročianoch (po 19 rokoch – po celý čas žiaci dochádzali do susednej obce Janovce), zomrel dlhoročný správca farnosti Karol Džupina (pôsobil tu 41 rokov)
- r. 2000 – misie v našej farnosti
- r. 2003 – začatie výstavby Domu nádeje, volejbalisti z Tročian sa stali majstrami okresu
- r. 2004 – posviacka a uvedenie Domu nádeje do prevádzky
- r. 2012 – obnova parku pred obecným úradom, prístavba materskej školy a školskej jedálne

ERB OBCE TROČANY

Vo februári 1994 bol spracovaný návrh na symboly obce (erb, vlajka, pečať). Pri tvorbe návrhu obecného erbu sa jeho navrhovateľ pridrižoval zachovaného odtlačku obecného pečatidla z r. 1787 na písomnosti zo 14. novembra 1787. V tomto odtlačku oválneho tvaru je čitateľný latinský kruhopis „SIGIL: TROTSANY: 1787, v preklade „Pečať Tročany“. V pečatnom poli je vyobrazený medzi ratolesťami mesiac s tvárou. Spracovaný návrh – v modrom štíte medzi striebornými ratolesťami strieborný mesiac s tvárou – bol v marci zaevidovaný prijatý Heraldickou komisiou Ministerstva vnútra SR. Symboly Tročian sú evidované v Heraldickom registri pod signatúrou T – 23/94. Na základe tohto schváleného návrhu boli vyhotovené symboly obce.

SÚČASNOSŤ

Obec má 307 obyvateľov. Obecné zastupiteľstvo má 5 poslancov, starostom obce od roku 2011 je Ing. František Čulák. V obci sa nachádza materská škola, základná škola s ročníkmi 1. – 4., školská jedáleň, Dom nádeje, drevený gréckokatolícky kostolík, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou navštevovanou domácimi aj zahraničnými turistami, rímskokatolícky Kostol sv. Cyrila a Metoda, predajňa potravín a pohostinstvo. V obci sú traja samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí prevádzkujú rastlinnú a živočíšnu výrobu, a tiež menší počet samostatne zárobkovo činných osôb – živnostníkov.

Obecný úrad, Tročany 22, 086 41 Raslavice

Tel: 054/479 24 05

Fax: 054/479 24 05

Email:

trocanyobec@centrum.sk

obectrocany@gmail.com

OBEC VANIŠKOVCE

V súčasnosti žije v obci 382 obyvateľov, obývaných je 112 domov.

Štruktúra obyvateľstva je vyrovnaná v tretinách, t. j. mládež, stredná generácia a staršia generácia.

V obci sa nachádza železničná stanica, dve autobusové zastávky, dva cintoríny, predajňa potravín a pohostinstvo, materská škola, futbalové ihrisko, rozostavaný oddychový areál, obecný úrad, kultúrny dom, rímskokatolícky Kostol sv. Imricha.

Z väčších investičných akcií, ktoré sa v obci v posledných rokoch uskutočnili, možno spomenúť výstavbu kanalizácie, kompletnú rekonštrukciu miestnych komunikácií, rigolov a priepustov, rekonštrukciu a prístavbu budovy obecného úradu a kultúrneho domu, čiastočnú rekonštrukciu budovy materskej školy, rekonštrukciu verejného osvetlenia a miestneho rozhlasu.

V rokoch 2005 – 2006 sa uskutočnila rekonštrukcia a prístavba Kostola sv. Imricha, ktorý dňa 21. júla 2007 konsekroval košický arcibiskup metropolita Mons. Alojz Tkáč.

Samospráva obce:

Marcel Kvokačka – starosta obce

Stanislav Vasilko – zástupca starostu obce

František Jaško – poslanec

Stanislav Kvokačka – poslanec

Jozef Knap – poslanec

Anna Maníková – poslankyňa

Mgr. Jaroslav Macko – kontrolór

Obec Vaniškovce leží južne od Bardejova, v Bartošovskej kotline, na chrbte medzi dolinami Rešovky a Sekčova, jeden kilometer od cesty vedúcej z Prešova cez Raslavice do Bardejova. Chotár obce je v nadmorskej výške od 350 m n. m. do 445 m n. m.

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1345 v listine, v ktorej Spišská Kapitula potvrdila hraničenie chotára Raslavíc, ktorého časť susedí s chotárom Vaniškoviec. Vtedy vznikla aj prvá správa o tejto dedine. Z jej

obsahu je zrejmé, že dedina Vaniškovce s ustáleným chotárom jestvovala už pred rokom 1345.

Poloha Vaniškoviec zvädza k úvahám, že v chotári mohlo existovať opevnenie (hradisko) a že osídlenie predbieha prvú písomnú zmienku o obci. V erbe obce sa objavuje pletený košík, pamiatka na dolovanie kamennej soli v obci. Nosila sa na chrbte v košíkoch, vozila na vozoch do Bardejova a Poľska. Odtiaľ vznikla aj prezývka obyvateľov obce – soľnákare, ktorá pretrvala doteraz.

V písomnostiach zo 14. storočia vyskytuje sa postupne v maďarských názvoch Iwanusfalua, v 16. storočí Janusfalua. Názvy patria k typickým názvom zemianskych dedín, prípadne vzniknutých podľa zákupného práva. Okolité slovenské obyvateľstvo utvorilo názov Vaniškovce. Prvý maďarský, ale najmä slovenský názov spoľahlivo dosvedčujú, že oba názvy korenia v osobnom mene Vanicko, ktoré je zdrobneninou mena Vana. Z názvov, ani pozostatkovo v dejinách dediny však nemožno zistiť, či Vanicko bol zeman, alebo miestny šoltýs. Uvedené poznatky vedú k predpokladu, že dedina Vaniškovce vznikla koncom 13. storočia, prípadne začiatkom 14. storočia. Nemožno však vylúčiť, že jestvovala už pred 13. storočím a patrila k starobylym slovenským dedinám. Vaniškovce patrili v druhej polovici 14. storočia šľachticom z Perína, v 15. – 16. storočí postupne Pongrácovcom zo sv. Mikuláša, Turzovcom a zemanom z Bertotoviec. Vaniškovské sedliacke domácnosti, okrem richtárovej, boli v r. 1427 zdanené daňou kráľovi od 16 port, tak-

že Vaniškovce boli stredne veľkou dedinou. V druhej polovici 15. a v 16. storočí sa časť sedliakov odsťahovala, časť užívané pozemky stratila a upadla medzi želiarov.

V 17. storočí sa obec uvádza len ako osada. Dosídlená bola v 18. storočí. Pečať obce je z roku 1787.

V 19. storočí mali vo Vaniškovciach majetky Dežöfiovci a Hodošovci. Podľa štatistických údajov mali Vaniškovce najviac obyvateľov (385) v roku 1828. Pri sčítaní v r. 1991 tu žilo 365 obyvateľov.

Tunajšia obec patrila vždy k Raslavickému notariátu a Bardejovskému okresu. Sídlo notariátu bolo niekedy v Slovenských Raslaviciach. Potom bolo sídlo prenesené do Uhorských Raslavič. Roku 1910 bol Sekčovský okres premenovaný na Bardejovský a tak sa volá dodnes.

V strede obce je kostol, ktorého patrónom je sv. Imrich, syn sv. Štefana – uhorského kráľa. Postavený bol v r. 1908. Predchádzajúci kostol bol postavený z tisového dreva na rovnakom mieste ešte v roku 1793. Ten však podľahol „zubu času“. Mal drevenú zvonnicu, v ktorej viseli dva zvony vážiace 1 500 kg a 33 kg. Chór bol drevený s organom s 5 variáciami. Sakristia bola tiež drevená.

Vo veži boli umiestnené dva zvony, z ktorého menší (33kg) museli občania odovzdať vojenskej správe v roku 1915 na výrobu diel.

Obecný úrad, Vaniškovce 38, 086 41 Raslavice
Tel: 054/479 22 09

OBEC VYŠNÁ VOĽA

Vyšná Voľa leží v Nízkych Beskydách, v hornej časti údolia Černošiny, západného prítoku Tople. V lesnom poraste prevláda buk a borovica.

Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 325 m n. m. Vo vyšnovolianskom chotári môžeme namerať nadmorskú výšku 300 až 524 m n. m.

Vyšná Voľa vznikla v druhej polovici 14. alebo začiatkom 15. storočia. Bolo to však ešte pred rokom 1438, lebo už z tohto roku pochádza prvá písomná zmienka o dedine. Rok 1438 je významný aj tým, že v tom čase protestovali zemanovia z Tročian a ich príbuzní proti zaberaniu ich majetkov v doline Tople a tiež v dedine zvanej Vyšná Voľa.

V spomínanej listine je Vyšná Voľa zapísaná v maďarčine s významom Petrova Poruba. Tento názov dosvedčuje, že dedinu založili usadlíci spolu so šoltýsom, ktorý sa volal Peter. Koncom 15. stor. a v prvej tretine 16. stor. patrila obec Zápolškovcom a bardejovským nobilitovaným mešťanom Baranovcom. Kúpou od Baranovcov za 1100 zlatých spolu s dedinami Nižnou Voľou a Rešovom sa Vyšná Voľa stala majetkovou súčasťou mesta Bardejov na nasledujúcich tristo rokov. V období stavovského povstania Františka Rákociho II. sa Bardejov dostal do finančných ťažkostí, a preto V. Voľu s ďalšími dedinami bol nútený dať do zálohy. Naspäť ju získal až koncom 18. stor. V Voľa patrila medzi menšie dediny vo vlastníctve Bardejova, čo dokazuje počet usadlostí. Napr. v r. 1567 bolo zdanených 6 usadlostí a v r. 1640 hospodárili na 10 usadlostiach. Nárast počtu obyvateľov je zaznamenaný až koncom 18. stor., keď v r. 1787 bolo v obci 36 domov a 279 obyvateľov a v r. 1828 55 domov s 425 obyvateľmi. Tí sa zaoberali tradičnou poľnohospodárskou výrobou. V r. 1861 – 1869 bol postavený v obci jednolodový kostol v neoklasicistickom slohu zasvätený sv. Terézii Velkej. Z heraldicko-sfragistických prameňov sa zachoval odtlačok pečatidla z r. 1787 na písomnosti z 12. novembra 1787. Kruhový DORF: Visna: VOLYA: 1787 je ohraničený výrazným perlovcom. Z jazykového hľadiska je kruhový veľmi zaujímavý. Rytec namiesto obvyklého latinského tvaru possessio (dedina) použil nemecký tvar DORF a názov obce v krásnom slovenskom pomenovaní VYŠNÁ VOĽA. V pečatnom

poli sú vyobrazení na členitej pažiti pod košatým stromom dvaja zápasiaci býci s prekríženými rohmi. V r. 1868 si dala obec vyhotoviť nové typárrium nachádzajúce sa v súčasnosti v zbierke pečatidiel Šarišského múzea v Bardejove. Rytec pri vyhotovení nového typária použil ako predlohu staršie pečatidlo, čo dokazuje vyobrazenie toho istého motívu, t. j. na pažiti pod košatým stromom sú dvaja zápasiaci býci. Kruhový popis v maďarskom jazyku znie F. (elso) VOLYA KOZSÉG HIV. (atal) PECSÉTJE 1868 (Úradná pečať obce Vyšná Voľa). Pri koncipovaní obecného erbu sme vychádzali zo staršej historickej predlohy a nový erb obce V. Voľa v popise znie: V červenom štíte na zelenom návrší dvaja čierni stojaci privrátení býci v zlatej zbroji s prepletenými rohmi, za pravým býkom strieborný prirodzený listnatý strom.

Obec mala tieto názvy:

- 1438 – Peteruagasa = Petrova Poruba
- 1552 – Wolye Superior Petersaw; prípadne: Petherwagasa
- 16. storočie – Felsewolya = Vyšná Voľa
- od 17. storočia – Vyšná Wolya
- 1773 – Felső-Volya, Wissna Wolya
- 1786 – Felső-Wolya
- 1808 – Felső-Vólya, Horní Wola
- 1863–1902 – Felsővolya
- 1907–1913 – Felsőszabados
- od 1920 – Vyšná Voľa, po maďarsky: Felsevolya, Felsoszabados.

V roku 1949 sa začali zakladať jednotné roľnícke družstvá. Ľudia boli proti tomu. Kto nechcel vstúpiť, tak dostal od pánov z okresu rôzne pokuty. Podľa Gajdošovej kroniky vraj vo Vyšnej Volei nepresvedčali, a preto mohli gazdovať ešte aj v roku 1973.

Cez Vyšnú Voľu bola zavedená autobusová linka v septembri 1956. Viedla z Bardejova do Olšaviec. O dva roky bola predĺžená do Hankoviec. Linku do Dubia zaviedli v roku 1977.

V roku 1957 bola vo Vyšnej Vole postavená prvá murovaná fara. Stála na pozemku, ktorý katolícka cirkev kúpila (vymenila) od Jána Evina.

V roku 1960 bol do Vyšnej Vole zavedený prvý telefón.

V roku 1961 bol do domov v obci zavedený elektrický prúd.

V roku 1964 sa začal stavať kultúrny dom.

Cesta vo Vyšnej Voli dole dedinou bola úzka a zablatená. Až v roku 1965 sa začalo s výstavbou cesty cez dedinu a novej cesty hore „Kohucu“. Stará cesta viedla hore „Dzilikami“. Vtedy boli postavené oporné múry na vyšnom konci a mosty pred Staška, pred Ondkanina a pred Roguly. Cestu dokončili v roku 1970. V roku 1975 sa začal stavať nový most dole pred Kmeca.

V roku 1974 sa začala vo Vyšnej Voli stavať materská škola. Dokončená bola v priebehu dvoch rokov. Začiatkom septembra 1975 prišli páni z ONV (Okresného národného výboru) zakladať JRD (Jednotné roľnícke družstvo) vo Vyšnej Voli. Posviacka evanjelického kostola bola 12. novembra 1989. Kolaudácia Domu nádeje bola 20. novembra 2005.

SÚČASNOSŤ

V súčasnosti v obci V. Voľa je dobrovoľný hasičský zbor, ktorý vznikol ako hasičská čata v roku 1894. V duchu tejto tradície bol neskôr, v roku 1948, založený DHZ, na ktorý sme hrdí, lebo obetavosť a snaživosť našich hasičov vychádza zo srdca. Na súťažiach sú veľmi dobrí, o čom svedčia aj cenné poháre, ktoré zdobia a skrášľujú obecný úrad.

V obci pôsobí aj Únia žien. V spolupráci s obecným úradom každoročne usporadúva oslavy MDŽ s pestrým programom, ktorým deti vždy potešia svoje mamy a staré mamy. V obci sa tiež tradične koná karneval, športový deň, jánška vatra, posedenie s dôchodcami, Mikuláš a rozlúčka so starým rokom – Silvester.

Na záver by sme chceli zdôrazniť, že si vážime činnosť a vitalitu obyvateľov obce a ich pozitívny prístup ku všetkým kultúrnym i spoločenským aktivitám.

Obecný úrad, Vyšná Voľa 89, 086 21 Lukavica

Tel: 054/479 72 22

Fax: 054/488 47 02

Email: obecvysnavola@stonline.sk

obecvysnavola@centrum.sk

OBEC VYŠNÝ KRUČOV

Obec Vyšný Kručov patrí do oblasti Nízke Beskydy v provincii Východné Karpaty. Rozprestiera sa v údolí východného prítoku rieky Topľa a ústí riečky Koprivnička, v nadmorskej výške 200 m n. m., na rozlohe 3,9569 km². Celé toplianske údolie leží v Raslavickej brázde, ktorá je časťou Ondavskej vrchoviny.

Podľa najstarších zachovalých dokumentov, uložených v archíve v Budapešti, je 1. písomná zmienka o obci z roku 1391, i keď územie pozdĺž rieky Topľa bolo obývané už skôr. Klimatické podmienky priaznivo ovplyvňovali osídľovanie tohto územia, a tak už v 11. a začiatkom 12. storočia sa tu usadzovalo slovanské obyvateľstvo. Názov obce pramení pravdepodobne z poznatkov, že v rieke Topľa, ktorá prechádza okrajom obce, sa voda na viacerých miestach krúti. Záznamy neposkytujú jednoznačné poznatky o pôvode názvu. Z obsahu dobovej listiny vyplýva, že obec jestvovala už skôr a patrila k panstvu

Marhaň. Do polovice 15. storočia patrilo celé marhanské panstvo aj s príslušnými obcami Lascov, Brezov, Giraltovce a Francovce šľachticom z Drienova. V stredoveku boli vlastníkami Rozgoňovci neskôr ju vlastnilo Makovické panstvo, neskôr rod Dežöfiovcov.

Tunajšie obyvateľstvo sa zaoberalo tradičným poľnohospodárstvom, ovocinárstvom a prácou v okolitých lesoch. Podľa 1. sčítania ľudu v roku 1787 tu bolo 21 domov s 157 obyvateľmi. V roku 1910 v nej žilo 97 obyvateľov. Najstarší rodinný dom je z roku 1913, najpruďšia bytová výstavba bola v 60. – 80. rokoch 20. storočia.

Obec bola elektrifikovaná v roku 1947, JRD bolo založené v roku 1958. V tomto období bol v obci vybudovaný verejný vodovod, ako v jednej z prvých obcí okresu Bardejov. Obec bola plynofikovaná v roku 1998. V roku 2006 sa realizovala rekonštrukcia verejného osvetlenia a verejného rozhlasu. Starostkou obce je od roku 2002 Emília Novotná.

V roku 2003 a v 2004 boli v obci obnovené všetky úseky povrchov ciest, obecných aj v správe VÚC Prešov, v roku 2003 bolo Vodohospodárskym podnikom Košice – Povodie Bodrogu Trebišov realizované opevnenie brehu rieky Tople, nakoľko obec často trápia povodne. V rokoch 2009 a 2010 bol postavený Dom nádeje a nová autobusová zastávka. Kultúrno-správna budova z roku 1958 s prístavbou už nevyho-

vovala požiadavkám súčasnej doby a vyžadovala si opravu. Rozsiahla modernizácia KSB bola realizovaná s podporou Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v roku 2011.

V súčasnosti sa v obci nachádza kamenárstvo prevažne sa zaoberajúce výrobou pomníkov, autoservis, stolárstvo a súkromne hospodáriaci roľníci.

Spätosť s históriou, ale aj odkaz pre budúce generácie – to je dôvod, prečo má obec svoj erb a obecné symboly. Od roku 2003 obecné zastupiteľstvo iniciovalo návrh heraldickej predlohy vychádzajúcej z tradície poľnohospodárstva a ovocinárstva na svahoch chotára. Najvhodnejším sa ukázal návrh podľa nájdenej pečate obce z roku 1786, ktorej odtlačok typára je uložený v Štátnom oblastnom archíve v Prešove. Erb obce tvorí v zelenom poli neskorogotického štýlu biele čerieslo medzi dvoma žltými ratolesťami, nad čerieslom v rohu žlté jablko, ako znak pestovania ovocia.

Dnes obec žije moderným životom. Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 má obec 150 obyvateľov, 32 obývaných domov. Občanov v dôchodkovom veku je 28. Aj keď mládež cestuje za štúdiom a prácou, opäť sa tu vracia a usadzuje.

V posledných rokoch je badateľný trend rekonštrukcií rodinných

domov, zatepľovania a obnovy fasád. Bytová výstavba svedčí o rozvoji obce a skvalitňovaní životnej úrovne jej obyvateľstva.

Obecný úrad, Vyšný Kručov 26, 086 45 Marhaň

Tel: 054/739 31 10

Email:

vysnykrucov@pobox.sk

CYKLOTURISTIKA

Mikroregiónom Sekčov – Topľa, ako aj okresom Bardejov prechádzajú viaceré cyklotrasy. V samotnom okrese sa nachádza 40 km značených cykloturistických trás. Okres susedí s turisticky veľmi aktívnou oblasťou na poľskej strane, čo vytvára možnosti na ich vzájomné prepojenie.

KARPATSKÁ CYKLOTRASA medzinárodná trasa č. 015 červená

Prešov (Hajtol) – Fintice – Záhradné – Tulčík – Demjata – Raslavice – Osikov – Fričkovce – Hertník – Kľušovská Zábava – Bardejov – Svidník – Dukla (Poľsko) – Čertižné – Habura – Medzilaborce – Svetlice – Hostovice – Pčolinné – Snina – Sninské rybníky – Strihovce – Dúbrava – Ublá – Maly Bereznyj (Ukrajina)

Celková dĺžka:	cca 128 km;
Náročnosť:	šport;
Zjazdnosť:	cestné bicykle;

Charakter:

Vedie podhorím Čergova, Odavskou Vrchovinou, Nízkymi Beskydami a podhorím Vihorlatu po štátnych cestách II., III. a miestami aj I. triedy.

Cyklotrasa je vyznačená od križovatky mestskej časti Prešova Nižná Šebastová (Hajtol) cez Fintice, odkiaľ stúpa do Fintického sedla, ďalej klesá do obce Záhradné, tu odbočuje vpravo do Tulčíka, kde sa otáča na sever a pokračuje po polnej ceste do Demjaty. Odtiaľ pokračuje po miestnych komunikáciách do Raslavíc, kde odbočuje na Osikov a stúpa do Fričkoviec a Hertníka, odkiaľ klesá cez Kľušovskú Zábavu do Bardejova. Pred koncom mesta odbočuje vpravo do Bardejovskej Novej Vsi a mína tým známe Bardejovské Kúpele. Ďalej pokračuje cez Andrejovú do Šarišského Čierneho, kde odbočuje na Cigľu a cez Dubovú sa pred Vyšným Orlíkom dostáva na cestu I. tr., po ktorej pokračuje cez Nižný Orlík do Svidníka, kde sa v minulosti robili pokusy s ťažbou zlata. Zo Svidníka trasa pokračuje smerom na Duklu, ale pred Ladomírovou odbočuje do Údolia smrti, v ktorom pokračuje cez Kapišovú a Nižnú Pisanú do Vyšnej Pisanej. V tejto oblasti sa počas 2. svetovej vojny odohrávali najťažšie boje po prechode Duklianskeho priesmyku počas Kar-

patsko-duklianskej operácie. V prírode je expozícia s mnohými kusmi bojovej techniky. Z Vyšnej Pisanej pokračuje trasa po polnej ceste do Medvedieho, Krajnej Bystrej a v Nižnom Komárniku sa dostáva na miestnu komunikáciu, po ktorej pokračuje na hraničný priechod v Duklianskom priesmyku. Po prekročení poľskej hranice trasa pokračuje cez mesto Dukla a obec Bobrka, kde je múzeum naftového priemyslu, ďalej pokračuje do mesta Krosno. Tu sa otáča a smeruje späť na Slovensko cez kúpeľné mestečko Rymanov Zdroj na hraničný priechod v Čertižnom, odkiaľ trasa klesá cez Haburu a Borov do Medzilaboriec. Odtiaľ pokračuje zvlhnutým terénom cez Ňagov, Čabalovce a Výravu do Svetlíc, pokračuje cez Nižnú Jablonku do Hostovic, z ktorých klesá cez Pčolinné do Sniny. Z nej trasa vedie na Sninské Rybníky a stúpa ďalej do Vihorlatu k Umartému, kde pokračuje po bývalej trati železničky k Strihovcu, cez ktorý klesá do Šmigovca a Dúbravy. Odtiaľ ide po št. ceste II. triedy do Uble, kde je pri kostole rázcestie so zelenou cyklotrasou Zelený bicykel. Spolu s ňou pokračuje na hraničný prechod na Ukrajinu Ublá – Malyj Bereznyj, kde opúšťa naše územie. Na ukrajinskej strane je sporadicky značená cez Velikyj Bereznyj, Siľ, Kostrinu a Vyšku do obce Ljuta.

Zdroj: http://cyklotrasy.luh.sk/subory/cyklotrasy_menu2.files/popis_cyklotras/cervena_k.htm

ČERGOVSKÁ TRASA: Demjata – Šiba (dĺžka cca 18 km)

Demjata – Raslavice – Osikov – Fričkovce – Hertník – Šiba

Raslavice: každoročné folklórne slávnosti, kultúrne pamiatky (najmä kostol z 13. storočia s možnosťou vyhlídky z jeho veže), široké možnosti občerstvenia, celoročná prevádzka krytého bazéna

Fričkovce: možnosť odbočky na Čergovské sedlo (chata Čergov), možnosť pokračovať po hrebeni Čergova (iba horský bicykel)

Hertník: opevnený kaštieľ – možnosť odbočky na Tročany (drevená cerkev)

Šiba: možnosť pokračovať do Hervartova (drevený kostolík)

Zdroj: http://www.svidnik.sk/data/files/datanas/files_ext/horny_saris/leto_cyklo.htm

CYKLOTRASA HORNÝM ŠARIŠOM

Prešov – parkovisko ŽSR – Prešov – Za Kalváriou – Prešov – sídlisko II. (255 m n. m.) – Prešov – Šidlovec – Veľký Šariš (269 m n. m.) – Šarišské Michalany – Sabinov (324 m n. m.) – Pečovská Nová Ves – Lipany – Kamenica – Lipany – Lubotín – Plaveč – Orlov – Čirč, colnica – Ruská Vola – Obručné – Lenártov – Malčov – Gerlachov – Tarnov – Rokytov – Mokroluh – Bardejov – Bardejovská Zábava – Kľušovská Zábava – Kľušov – Kobyly – Raslavice – Demjata – Tulčík – Kapušany – Hajtol, odbočka na Fintice – Prešov, parkovisko ŽSR

Dĺžka/čas: cca 130 km/7 – 8 hod.

Profil trasy – Prevýšenie: 360 m

Obťažnosť: 5

Celkom nastúpaných: 640 m

Stúpanie na trase: 56 %

Poznámka: Dolinami Torysy, Popradu a Tople

CYKLOTRASA ONDAVSKOU VRCHOVINOU

Prešov, parkovisko ŽSR – Hajtol, odbočka na Fintice – Kapušany – Lipníky – Chmeľov, zas. SAD – Kračúnovce – Giraltovce – Soboš – Okružle – Radomá – Šarišský Štiavnik – Rakovčík, zas. SAD – odbočka na Mestisko – Mestisko – Svidník – Nižný Orlík – Vyšný Orlík – Nižný Mirošov – Vyšný Mirošov – Hutka – Nižná Polianka – Smilno – Zborov – Dlhá Lúka – do Bardejovských Kúpeľov – Bardejovské Kúpele – do Bardejovských Kúpeľov – Bardejov – Bardejovská Zábava – Kľušovská Zábava – Kľušov – Kobyly – Raslavice – Demjata – Tulčík – Kapušany – Hajtol, odbočka na Fintice – Prešov, parkovisko ŽSR

Dĺžka/čas: cca 135 km/7 – 9 hod.

Profil trasy – Prevýšenie: 247 m

Obťažnosť: 4

Celkom nastúpaných: 745 m

Stúpanie na trase: 68 %

Poznámka: ... až k poľským hraniciam

Zdroj: <http://www.mojeslovensko.sk/saris-cyklotrasy>

CYKLOTRASA BARDEJOV – RASLAVICE – MARHAŇ

Z Centra vyraziť po Ulici kpt. Nálepku a ďalej po Mičkovej na Bardejovskú Zábavu. Za Bardejovskou Zábavou sa držať vľavo na hlavnej smerom na Kľušov a pokračovať priamo na Kobyly, Janovce a Raslavice. V Raslaviciach (cca 18,5 km) zabočiť doľava na Nižné Raslavice a pokračovať po hlavnej na Abrahámovce. Tam sa držať vpravo na Budovany. V Budovanoch na križovatke doľava na Koprivnicu a pokračovať rovno na Marhaň. V Marhani doľava a na konci dediny (cca 31,8 km) doľava na Harhaj a odtiaľ ďalej na Porúbku, Nemcovce a Kučín. Za Kučínom (cca 39,7 km) zabočiť doľava na Kurimu a Dubinné a pokračovať ďalej okolo Poliakoviec na Hrabovec. Ďalej okolo Komárova pokračovať priamo po Giraltovskej na Bardejovskú Novú Ves a ďalej po Priemyselnej, Duklianskej a Slovenskej do centra Bardejova.

Dĺžka:	59 km
Nastúpaných:	280 m
Povrch:	spevnená cesta
Kategória:	Racing bike

CYKLOTRASA BARDEJOV – KRUŽLOV – RICHVALD – HERVATOV

Z centra vyraziť po Štefánikovej smerom na Mníchovský Potok, Mokroluh, Rakytov a Tarnov. Pokračovať akoby na Gerlachov a pred Gerlachovom (cca 12 km) zabočiť doľava na Kružlov, Krivé a Richvald. Pokračovať ďalej na Hervantov a Šibu, kde zabočiť vľavo na Kľušov a Kľušovskú zábavu. Neodbočiť na Kľušov, prejsť po okraji Kľušovskej Zábavy a pokračovať priamo na Bardejovskú Zábavu a ďalej po Mičkovej až do Bardejova. Trasa vedie po stredne a menej frekventovaných cestách a je vhodná aj pre cestné bicykle.

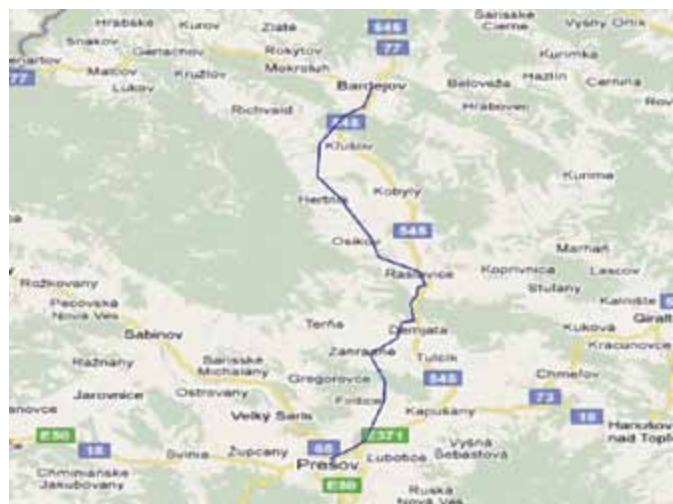
Dĺžka:	34 km
Kopcovitosť:	***
Náročnosť:	***
Povrch:	asfalt, cesty

Zdroj: <http://www.bikermania.sk/Mapy/BardejovRaslavice.php>

V okrese Bardejov sa nachádza 40 km značených cykloturistických trás. Na okres s takýmto potenciálom je to skutočne málo, a to aj vzhľadom na fakt, že ide o časť diaľkovej cyklomagistrály Karpatská cyklistická cesta. Okres susedí s turisticky veľmi atraktívnou oblasťou na poľskej strane, a preto potenciál vidíme najmä v riešení a realizácii cezhraničných cykloturistických trás. Bardejov a najmä jeho časť Bardejovské kúpele sú najmä kúpeľným strediskom a lokalitou vyhľadávanou pre hodnotu poznávacej turistiky.

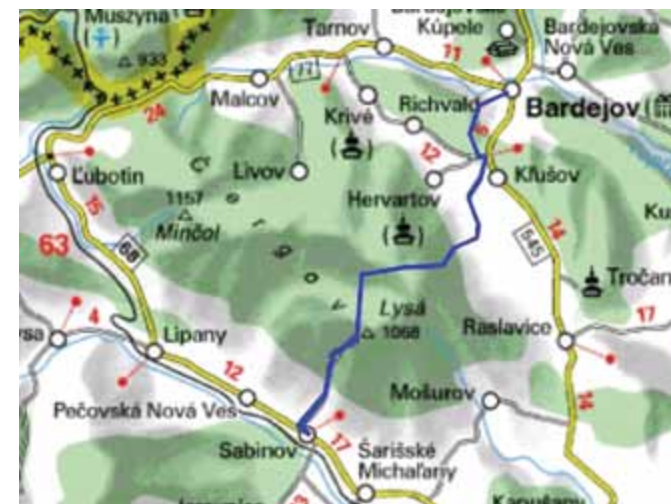
Okres má možnosť ponúknuť oveľa viac a pozvať návštevníkov aj do menej známych zákutí okresu. Tými sú zrúcaniny hradu Makoviča – Zborov, unikátne Jurkovičove pamätníky z 1. svetovej vojny na hranici s Poľskom či začínajúca kónská turistika. Bardejov má priestor na zlepšenie svojej ponuky voči aktívnemu turistovi.

KARPATSKÁ CYKLISTICKÁ CESTA Z BARDEJOVA DO PREŠOVA

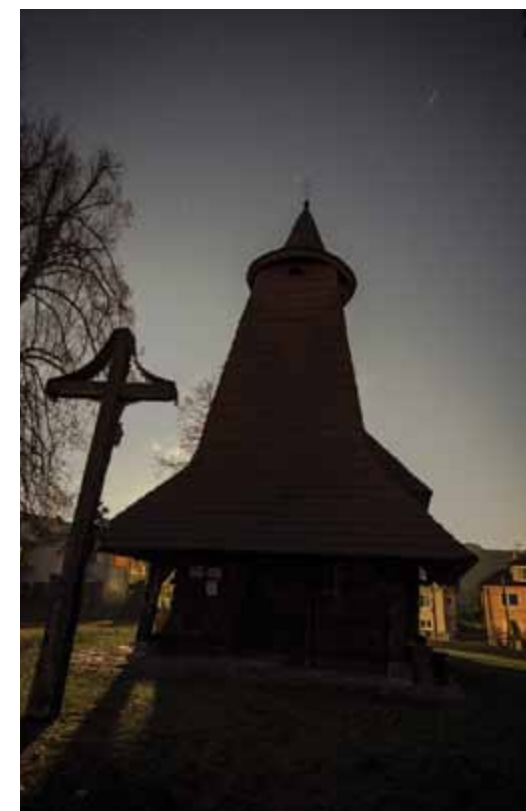
Z Bardejova prechádzame cestou s hustejšou automobilovou dopravou cez Kľušovskú Zábavu do obce Šiba. Zo Šiby potom do Hertníka, ďalej Fričkovce a Osikovo a postupne klesáme do obce Raslavice. Pred Demjatou odbočíme z hlavnej na spevnenú cestu a za Demjatou prejdeme ponad potok Sekčov cez drevenú lávku. Odtiaľto trasa pokračuje po starej poľnej ceste. V nepriaznivom počasí môžeme úsek medzi Demjatou a Tulčíkom prejsť aj po hlavnej ceste smerom do Prešova. V obci Tulčík sa môžeme občerstviť vodou z minerálneho prameňa. Z Tulčíka odbočujeme na Záhradné a dostaneme sa až na Fintické sedlo, z ktorého je pekný výhľad na Čergovské vrchy a Kapušiansky hrad. Zo sedla zídeme do Fintíc, potom do Nižnej Šebastovej až do centra Prešova.

ŠARIŠKÁ CYKLOMAGISTRÁLA ZO SABINOVA DO BARDEJOVA

Dĺžka trasy: 35 km.

Trasa sa začína v Bardejove, pokračujeme cez Ulicu Komenského stúpaním po štátnej ceste č. III/54526 na Bardejovský Mihaľov. Z Bardejovského Mihaľova klesáme po poľnej ceste na asfaltovú cestu, kde odbočíme vľavo na Kľušovskú Zábavu. Po asi 2 km odbočíme vpravo na Hertník a po prejazde obcou smerujeme na sedlo Čergov, cez Ostrý kameň na vrchol Lysej a zelenou turistickou značkou schádzame do rekreačného strediska Drienica-Lysá. Pokračujeme k hlavnej ceste a po odbočení vľavo smerujeme do Sabinova.

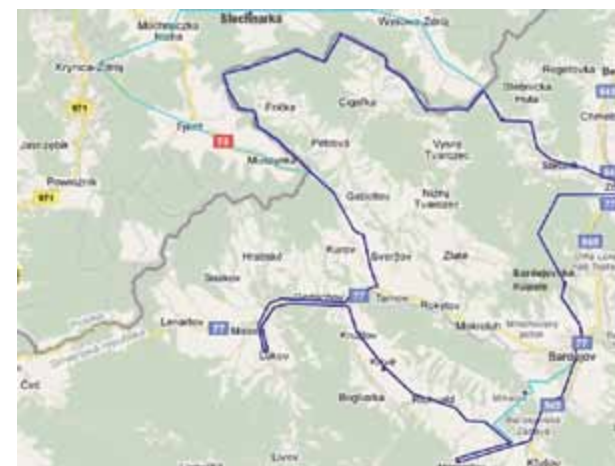

CYKLOTRASA OKOLO TOPLE

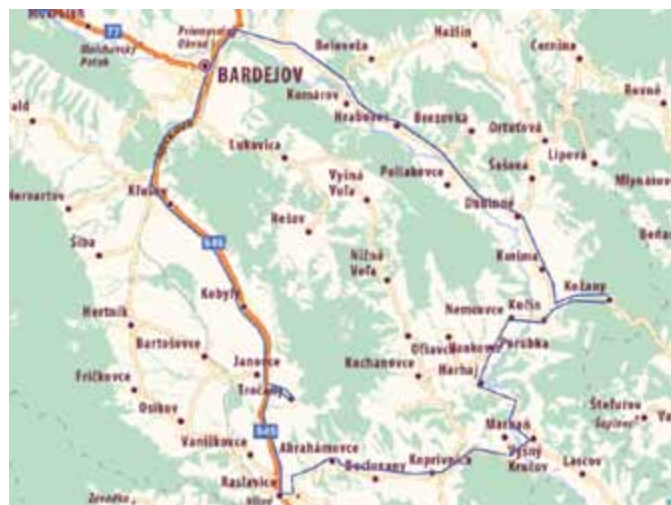
Dĺžka trasy: 54 km

Trasa sa začína v Bardejovskej Novej Vsi. Dolu prúdom Tople minieme po ľavej ruke chránené nálezisko Slatina pod Lieskovcom a odbočíme vľavo do Beloveže. Za obcou nás čaká krátke prudké stúpanie a následný zjazd do Hažlína. Súbežne s potokom Hažlinka klesáme cez Ortuťovú a Sašovú na rázcestie v Dubinnom. (Stúpanie na Hažlín možno priamo obísť z Bardejovskej Novej Vsi do Dubinného). Cez Kurimu a Kučín pokračujeme do Marhane. Tu odbočíme vpravo, prejdeme cez Topľu a pred Koprivnicou odbočíme vpravo. Odtiaľto nás čaká sústavné stúpanie cez Kochanovce až do Vyšnej Vole. Odtiaľto už klesáme cez Lukavicu do Bardejova.

HRANIČNÁ CYKLOTRASA

Celková dĺžka trasy je 70,5 km, ale dá sa ísť aj cez Poľské územie a tým sa ešte predĺži. Trasa vedie z Bardejova cez Zborov, Stebník, Kurov, Livov, Krivé, Mihaľov a späť do Bardejova. Vyrážame z Bardejova a cez Tehelňu a cez les sa dostaneme do Bardejovských Kúpeľov. Odtiaľ sa opäť cez les cestou cez Stebnickú Maguru dostaneme do Zborova, pokračujeme smerom na Stebník, 3 km za obcou odbočujeme doľava na Hutisko a pokračujeme ďalej na štátnu hranicu. Po hranici prejdeme až po Kurovské sedlo (Štátna hranica pri Hutisku – Štátna hranica pri Kurove: 10 km len odhadom). Z Kurovského sedla ideme dole na rázcestie a odbočujeme doprava po ceste I/77 a pred obcou Malcov odbočujeme doľava do Lukova. Tu si môžeme pozrieť gréckokatolícky drevený kostolík sv. Kozmu a Damiána, ktorý bol postavený v rokoch 1708 – 1709. Vraciame sa späť po ceste, ktorou sme prišli, a v obci Kružlov odbočujeme doprava a pokračujeme až do Krivého, kde je ďalší gréckokatolícky drevený kostolík sv. Lukáša z roku 1826. Pokračujeme ďalej až do Hervartova, kde sa nachádza jediný rímskokatolícky drevený kostolík sv. Františka z Assisi. Je to zároveň najstarší drevený kostolík v okolí Bardejova, ktorý je datovaný približne do roku 1500. Späť do Bardejova môžeme ísť po ceste I/77 alebo cez Mihaľov s vyhlídkou na mesto. Táto trasa sa dá ešte predĺžiť prejetím cez hranicu do Poľska pri Hutisku do Blechnarka, potom do Wysowa, cez Tylicz a späť na Kurovské sedlo. Z Tylicza sa tiež dá zísť až do najznámejšieho poľského kúpeľného strediska Krynica. Tu máte široké možnosti relaxu i ochutnania miestnych poľských špecialít.

RASLAVICKÁ CYKLOTRASA

Dĺžka trasy: 63,5 km

Trasa vedie cez Bardejov, Kobyly, Tročany, Raslavice, Abrahámovce, Marhaň, Porúbku, Kučín, Kožany, Kurimu, Dubinné a späť do Bardejova. Vyrážame z Bardejova smerom do Prešova po ceste II/545 cez obce Klušov a Kobyly. Na rázcestí pri obci Janovce odbočujeme doľava do obce Tročany, kde si môžeme pozrieť gréckokatolícky drevený kostolík sv. Lukáša Evanjelistu, ktorý bol postavený v roku 1739. Vraciame sa späť na rázcestie a odbočujeme doľava opäť na cestu II/545 do rázovitej obce Raslavice s nádhernou galériou a bohatými možnosťami občerstvenia. Pri obecnom úrade odbočujeme z cesty II/545 doľava cez Abrahámovce a Koprivnicu do Marhane a ďalej do Kučina a Kožian. V Kožanoch je drevený kostolík Stretnutia Pána so Simeonom pochádzajúci z roku 1698. Po obhliadke kostolíka pokračujeme späť na rázcestie pri obci Kučín a odbočujeme doprava do obce Kurima, kde môžeme navštíviť kaštieľ. V ďalšej obci Dubinné je sedemstoročný dub a zároveň možnosť kúpania sa a rybolovu v blízkom rybníku.

ČERGOVSKÁ CYKLOTRASA

Dĺžka trasy: 35,5 km

Trasa vedie z Bardejova cez Kružlov, Krivé, Richvald a Hervartov späť do Bardejova. Vyrážame smerom na Starú Ľubovňu po ceste I/77 a v obci Kružlov odbočujeme doprava smerom na Krivé. V tejto obci je gréckokatolícky drevený kostolík sv. Lukáša z roku 1826. Pokračujeme ďalej cez obec Richvald a po ôsmich kilometroch odbočujeme doprava na obce Hervartov, kde je jediný rímskokatolícky drevený kostolík sv. Františka z Assisi. Pochádza približne z roku 1500 a je najstarší zo všetkých kostolíkov nachádzajúcich sa v okolí Bardejova. V roku 2008 bol zapísaný do Zoznamu svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO. Hneď pred kostolíkom sa nachádza informačné centrum s možnosťou občerstvenia a získania informácií o obci a okolí. Z Hervartova sa vraciame späť na rázcestie a odbočujeme doprava smerom na cestu II/545 do Bardejova. Náročnejšia cesta vedie cez Bardejovský Mihalov s vyhlídkou na mesto Bardejov od hotela Bellevue. Dĺžka trasy sa týmto veľmi nezmení, ale je fyzicky podstatne náročnejšia (vyznačená svetlomodrou farbou) pre náročné stúpanie do miestnej časti Bardejovský Mihalov.

Zdroj: <http://www.bardejov.sk/mesto/turizmus/kam-na-vylet>

CYKLOTRASY ZA DREVENÝMI KOSTOLÍKMI V OKOLÍ

Bardejov – Kružlov – Krivé – Richvald – Hervartov – Bardejov

Trasa meria cca 40km. Smerujeme z Bardejova po štátnej ceste č.I/77 na Starú Lubovňu. V Kružlove odbočíme na Krivé, kde môžeme urobiť zastávku a pozrieť si drevený chrám východného obradu sv. Lukáša z roku 1826, ktorý sa nachádza na západnej strane nad obcou. Trojpriestorová sakrálna stavba je na kamennej podmurovke, ošindľovaná a upravená v 20. storočí. Pokračujeme po štátnej ceste nádhernou prírodou v smere na Hervartov. Tu môžeme urobiť ďalšiu zastávku a urobiť prehliadku gotického Kostola sv. Františka z Assisi postaveného okolo roku 1500, ktorý je jedným z najstarších drevených kostolov tohto typu na Slovensku a od r. 2008 je zapísaný aj do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Výtvarne a esteticky pôsobivé sú interiérové gotické nástenné maľby, kde sú znázornené napr. výjavy: Adam a Eva v raji, súboj sv. Juraja s drakom. Súčasťou interiéru je oltár Panny Márie, sv. Kataríny Alexandrijskej a sv. Barbory (1460 – 1470). Zaujímavé sú nástenné maľby sv. Jána Krstiteľa a sv. Pavla Apoštola. Medzi obrazmi je Posledná večera (1653) a Tabuľový obraz sv. Františka z Assisi, sv. Krištofa a sv. Kataríny Sienskej (1460 – 1470). Tento drevený kostol patrí medzi najvzácnejšie sakrálné stavby na území Slovenska. Z Hervartova pokračujeme poslednou etapou do Bardejova.

Bardejov – Tročany – Raslavice – Abrahámovce – Marhaň – Porúbka – Kučín – Kožany – Kurima – Dubinné – Bardejov

Trasa sa začína v Bardejove po štátnej ceste č.II/545 smerom na Prešov. Na trase po 17 km je možná prehliadka dreveného kostolíka východného obradu

sv. Lukáša Evanjelistu postaveného v roku 1739 v Tročanoch, ktorý sa nachádza priamo v obci na rovnom teréne. Trojpriestorová zrubová konštrukcia je postavená na nízkej kamennej podmurovke a je pokrytá drevenými šindľami. V interiéri sa

Krive, 1923

nachádzajú ikony zo 17. – 19. storočia (napr. Ukrižovanie, 1634, sv. Michal, 17. storočie, sv. Lukáš Evanjelista, 1638, Spasiteľ s nebeskými silami, 17. storočie) a drevený polychrómovaný svietnik z 18. storočia. Pokračujeme cez Raslavice a Buclovany smerujeme do Marhane, kde sa napojíme na štátnu cestu č.III/5565. V Kožanoch sa nachádza drevený chrám východného obradu Stretnutia Pána so Simeonom postavený v 17. storočí. Drevený kostol stojí na kamennej podmurovke a je prikrýty šindľovou strechou. V interiéri sú ojedinelé vzácne nástenné maľby z 18. storočia, ktoré vytvárajú nádhernú figurálnu kompozíciu a výrazne esteticky dopĺňajú celkovú atmosféru kostolíka. Kráľovské dvere ikonostasu sú z konca 17. storočia. Vo veži kostola sa nachádza gotický zvon z roku 1406. Z Kožian smerujeme na Bardejov údolím rieky Topľa do Kurimy, ktorá bola v minulosti poddanským mestečkom. V roku 1415 získala jarmočné právo. V chotári sa kedysi dolovalo aj zlato. Obyvateľstvo sa zaoberalo prevažne remeselníctvom. V 18. storočí tu bola v prevádzke skláreň. V Dubinnom môžeme vidieť sedemstoročný dub s obvodom 13 m a zároveň využiť možnosť kúpania a rybolovu v blízkej vodnej nádrži.

Zdroj: <http://www.bardejov.sk/mesto/turizmus/kam-na-vylet>

Kožany, 1923

LYŽIARSKÉ TRASY ZIMNÁ TURISTIKA NA BEŽKÁCH

TRASA RASLAVICE - TROČANY - REŠOV A SPÄŤ

Trasa predstavuje síce časovo náročnú túru ale v princípe ide o pohodovú trasu, s väčším ale krátkym stúpaním hneď za Raslavicami smerom na televízny vykrývač. Samotnú obec Tročany prechádzame buď okolo potoka Rešovka alebo po obecnej komunikácii s následným odbočením doprava, ktoré nás privedú na lesnú cestu viac - menej kopírujúcu koryto spomínaného potoka. Ak máme šťastie, môže nás čakať úhladná bežkárka stopa, ale tak či tak máme pred sebou takmer idylickú trasu, okrem meandrujúceho potoka lemovanú lesným porastom z oboch strán a to až takmer po samotnú obec Rešov. Dĺžka trasy je okolo 24 km. Časová náročnosť trasy tam aj späť je okolo 5 hodín.

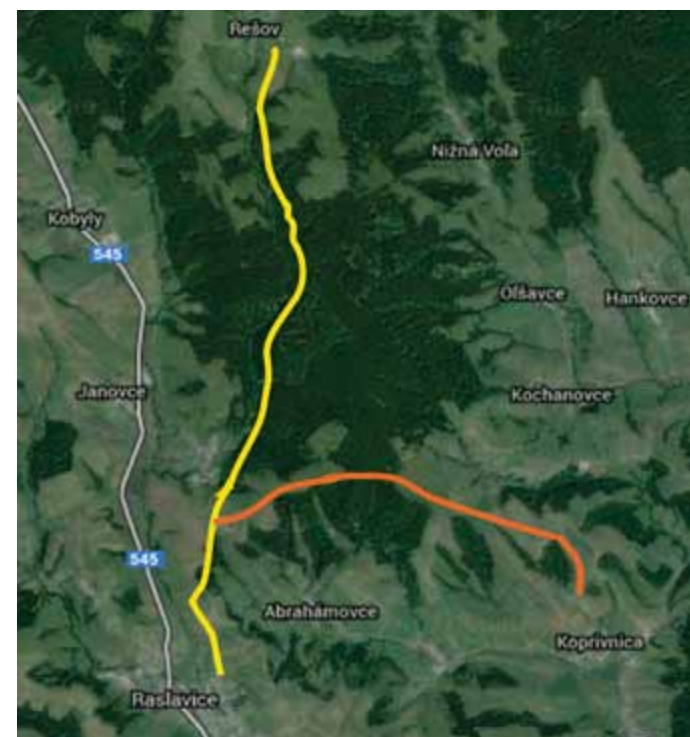
Po krátkom oddychu a občerstvení je potrebné zaveliť na cestu naspäť. Je potrebné ešte uviesť, že úsek Tročany - Rešov je možné absolvovať nielen spomínaným korytom Hraboveckého potoka, ale s miernym odbočením máme k dispozícii ďalšie dve varianty - súbežné (značkované) trasy vedúce okolitou zalesnenou krajinou napravo aj naľavo (napr.: Tročany - dolina Rešovky - Rešov - Andrejova hora - Michalova hora - Dukance - Tročany). Pre úplnosť dodávame, že trasa Tročany - Rešov je využívaná aj turistami z Hertníka i Bartošoviec, ktorí takto „predlžujú“ lyžiarsku stopu do uvedených obcí.

TRASA RASLAVICE - KOPRIVNICA A SPÄŤ

Táto trasa v smere z Raslavíc krátko kopíruje „Rešovskú stopu“. Pred Tročanmi však odbočíme v pravo do kopca ku „Prílesku“. Od toho to miesta väčšiu časť trasy klesáme, spočiatku relatívne prudko po blízky lesný porast. Tu sa môžeme pristať aj občerstviť v jednoduchom poľovníckom prístrešku. Okrem tohto lesíka ostatná časť trasy vedie už len poliami a lúkami. Samotné zakončenie trasy v Koprivnici je opäť dosť strmé. Po nevyhnutnom odpočinku v miestnom hostinci sa môžeme vydať na cestu späť. Máme však pred sebou náročnejšiu časť cesty, pretože prevažne stúpame, a to až po Prílesok nad Tročanmi. Odmena v podobe nádherných scenérií spiacej zimnej krajiny však stojí za to. Dĺžka trasy Raslavice - Koprivnica je cca 20 km tam a naspäť, časová náročnosť cca 4,5 hod.

*Žltá trasa: Raslavice - Tročany - Rešov,
Oranžová trasa: Raslavice - Koprivnica*

Mikroregión Sekčov - Topľa

Vydavateľ:

Tlačiareň Svidnícka pre obec Raslavice

Zostavovateľ a editor: ARDE, s.r.o.

Informácie a podklady poskytli:

Abrahámovce – Juraj REMETA; Bartošovce – Ing. Štefan ŠINAL; Brezov – Ing. Juraj HORVÁT;
Buclovany – Ing. Milan ROJ; Fričkovce – Ing. Matej STRAKA; Hankovce – Ján GREGA - JAKUB;
Harhaj – Anna UHRÍNOVÁ; Hertník – Ing. Jozef KAPEC; Hervartov – Miroslav MACKANIČ;
Janovce – Lubomír KUNDRÁT; Kľušov – Jozef VALKO; Kobyly – Ing. Jozef ŠOLTYS;
Kochanovce – Ing. Marian MICHALOV; Koprivnica – Ing. Peter KRUPA; Lascov – Vladimír KOSTÁR;
Lopúchov – Ing. František PALKO; Lukavica – Mgr. Alena VOLANSKÁ - MARTIČEKOVÁ;
Marhaň – Jozef KUZIĽAK; Nižná Voľa – Ing. Marcel KAŠČÁK; Olšavce – Slavomír HAVÍR;
Osikov – Stanislav BIROŠ; Raslavice – Ing. Anton LAMANEC;
Rešov – Ivan HVAŤ a Ing. Helena JAMROŠKOVIČOVÁ; Richvald – Ing. Anna FOLTOVÁ;
Stuľany – Mgr. Hedviga BILLÁ; Šiba – Stanislav BALAŽ;
Tročany – Ing. František ČULÁK; Vaniškovce – Marcel KVOKAČKA; Vyšná Voľa – Mária KMECOVÁ
Vyšný Kručov – Emília NOVOTNÁ; Janovce v stredoveku - Pavol Hudáček

Fotografie:

Archívy autorov a editorov

Pavol Delej, František Hvizda, Ladislav Lukáč, Slavomír Macek, Ing. Vladimír Droblienka
Historické fotografie drevených kostolíkov Floriana Zapletala z archívu Mikuláša Mušinku

Jazyková korektúra:

Mgr. Martin Müller

Tento projekt je spolufinancovaný Európskou úniou
z Európskeho fondu regionálneho rozvoja: „Investícia do Vašej budúcnosti“

Výroba: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.

Raslavice, 2013

ISBN 978-80-89392-82-7